T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

FELSEFE 11

BECERİ TEMELLİ ETKİNLİK KİTABI

Bilim ve teknolojide yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Günümüzde bilgiyi üreten, günlük hayatında kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen vb. niteliklerdeki bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Anlaşılacağı üzere bireyden yalnızca bilgi sahibi olması değil, belli becerileri kazanması ve bu becerileri hayatının her alanında kullanması beklenmektedir.

Çağımızın becerilerinin öğrenciler tarafından benimsenmesi, içselleştirilmesi ve yaşama aktarılması için beceri temelli uygulamalara yer veren öğrenme süreçlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle öğrencilere bilgi edinmenin yanı sıra bilgiyi beceriye dönüştürmelerini sağlayacak faaliyetler planlanmalıdır. Bu amaçla hazırlanan etkinlik kitabında öğretim programındaki kazanımlar doğrultusunda belirlenen bilgi ve becerilerin öğrencilere bütünleşik bir biçimde kazandırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda konu içeriğine uygun beceri kazandırmaya yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. Beceri kazanma süreci karmaşık olduğundan öğrencilerin becerileri yeni durumlara aktararak sürekli kullanmasını sağlamak amacıyla aynı becerinin farklı durumlarda kullanımını içeren farklı konu içeriğine sahip etkinliklere yer verilmiştir. Etkinlikler basitten karmaşığa olacak şekilde sıralanmıştır.

Etkinlik kitabında yer alan etkinliklerin bazılarının bireysel, bazılarının grupla yapılması bazı etkinliklerinin iş birliğine dayalı olması, bazı etkinliklerde teknolojinin ön plana çıkarılması öğrencilerde farklı becerilerin geliştirilmesini sağlayacaktır. Etkinliklerin genellikle farklı kategoride farklı becerileri geliştirmeye uygun hazırlanmasının yanında çoğu etkinlikte günlük hayatla ilişki kurulmasına ve öğrencilerde ilgi uyandıracak düzeyde olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca kalıcı ve anlamlı öğrenmeyi sağlamak için etkinliklerde öğrencilerin sürece aktif katılması, sorumluluk alması da beklenmektedir.

Etkinliklerin öğrencilerimiz için yararlı olması dileğiyle...

11. SINIF

FELSEFE

ETKİNLİKLER LİSTESİ

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.1. Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklar.
a) Sümer, Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint ve İran medeniyetlerinde varlık, bilgi ve değer anlayışlarının felsefenin doğuşundaki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**FELSEFENİN DOĞUŞU**	25 dk.
Amacı	Sümer, Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint ve İran medeniyetlerinde varlık, bilgi ve değer anlayışlarının felsefenin doğuşundaki etkilerini analiz edebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda verilen bilgi kutucuklarından yararlanarak yan tarafta verilen soruları cevaplayınız.***

Var olan olarak var olanı ve özü gereği ona ait olanları inceleyen bir bilim vardır. Bu bilim (felsefe), herhangi bir özel bilimle aynı değildir. Çünkü bilimlerin hiçbiri var olanlar olarak var olanları genelliğiyle ele almaz.

Aristoteles, Metafizik

Felsefe, insanın varlık hakkındaki düşüncesi ve bu düşünce üzerindeki düşüncesidir. Başka deyişle felsefe, varlık ilmidir.

Hilmi Ziya Ülken, Felsefeye Giriş

İskenderiyeli Clemenet'e (MS 150-215) göre felsefenin ustaları Mısır'da kâhinler, Asur'da Keldaniler, Galya'da rahipler, Baktriya'da Şamanlar, Kelt ülkesinde öbür dünya filozofları, İran'da müneccimler, Hint'teki jimnosofistler ve başka barbar filozoflar olmuştur.

1. Filozofların felsefe tanımlarından hareketle felsefenin doğuşu hakkında neler söylenebilir?

2. Clement, felsefenin doğuşuna etki eden neden olarak neyi düşünmektedir? Onu bu nedene götüren düşünceler neler olabilir?

2. Yönerge ***Aşağıda verilen metin ve görsellerden yararlanarak yan tarafta verilen soruları cevaplayınız.***

Görsel 1.1: Sümer çivi yazısı

Görsel 1.2: Mısır hiyeroglif yazısı

"Sorgulanmamış yaşam yaşamaya değmez. "
Sokrates

Ortega Gasset, "Felsefe, insan ile onun çevresinin incelenmesidir." der. İnsan; içinde bulunduğu koşullara uyumlanırken bir yandan da gözlem yapar, deneyimlerini biriktirir ve birikimini gelecek nesillere aktarır. Bu birikim masal, mitos ve mistik öğreti olarak ortaya çıkmıştır. "Ex oriente lux" (Işık doğudan yükselir.) sözü rehberliğinde doğu yönüne dönüp bilgeliğin ilk izlerini barındıran medeniyetlere bakmak gerekir.

Sümer uygarlığı, yazıyı ilk kullanan medeniyet olmanın yanı sıra matematik, astronomi, hukuk ve ekonomi alanlarında da çok ileridedir. Mezopotamya'da yaşamış bir diğer uygarlık olan Asurlular, ilk kütüphaneyi kurarak en eski eserlerin günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Mısır uygarlığı matematik, geometri, tıp bilimlerinde gelişmiştir. Ölümden sonraki yaşam inancı ile metafizik düşünüşün ilk izlerine rastlarız.

Felsefenin doğuşuna ilk medeniyetlerin etkisi yadsınamaz. Sümer, Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint, İran medeniyetlerindeki kozmos ve erdem anlayışlarının etkisiyle bazı bilge adamlar var olan bilgiyle yetinmeyerek yeni bir düzen oluşturma gayreti içine girmiştir.

Derinlikli sorular sormuşlardır. Evreni farklı bir açıdan anlamaya çalışmışlardır. Sorgulamalarına büyük bir heyecanla akılcı cevaplar aramaya koyulmuşlardır. Bu bilge insanlar ilk filozoflardır. Ortaya koydukları bilgi ise felsefedir. Bazı filozoflar bugün ülkemiz sınırları içinde kalan antik şehirlerde yaşamıştır.

1. Ortega Gasset'in felsefenin doğuşuna yönelik görüşü nedir?

2. Yazının icadı ile felsefenin doğuşu arasında bir ilişki kurulabilir mi? Nasıl?

3. Sokrates'in sözü ile ilk medeniyetlerin sorgulamaları arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Bunun felsefenin doğuşu ile ilgisi ne olabilir?

Hazırlayan: *Fatma GÜNGÖR ÇAKIN*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

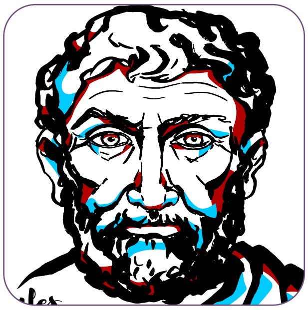
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: *11.1.1. Felsefenin ortaya çıkışını hazırlayan düşünce ortamını açıklar.*
b) Anadolu'da yaşamış filozofların (Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Anaksagoras, Herakleitos, Epiktetos, Diogenes, Lukianos, Ksenofanes ve Aristoteles) doğduğu ve yaşadığı yer vurgulanarak haklarında kısaca biyografik bilgi verilir.

Etkinlik İsmi	**BEN KİMİM?**	40 dk.
Amacı	Anadolu'da yaşamış filozofların doğduğu ve yaşadığı yerlerden yola çıkarak onları tanıyabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki aşamaları sırayla takip ediniz.***

» Aşağıda bazı filozofların görüşleri kısaca tanıtılmıştır. Filozofları ve ele aldıkları görüşleri inceleyiniz.

Görsel 1.3: Thales

Thales, tarihin ilk filozofu olarak kabul edilir. Milet'te (Aydın/Didim) yaşamıştır. Thales, düşünce zenginliğinin maddi zenginlikten daha önemli olduğunu belirtmek için kendi döneminde yıldızlarla ilgili bilgisinden yola çıkmış ve o sene zeytinin ne ölçüde olabileceğini tahmin edip tüm yağ preslerini ucuza kiralamış ve zeytin toplama zamanında yoğun talebi istediği fiyata karşılamıştır. Filozofların asıl amaçlarının zenginlik olmadığını bu durumla anlatmaya çalışmıştır. Astronomi çalışmaları yapmış, güneş tutulmasını doğru tahmin etmiştir. Geometri ve matematik alanlarında da çalışmıştır. Her şeyin sudan oluştuğunu belirtmiştir.

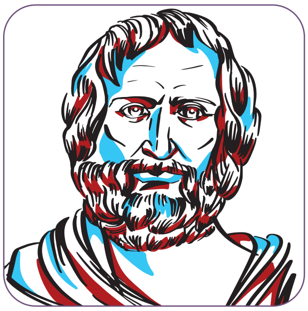
Görsel 1.4: Anaksimandros

Anaksimandros, Milet'te (Aydın/Didim) yaşamıştır. Thales'in öğrencisidir. Düşüncelerini yazıya geçirmiştir. Bilimsel çalışmalar gerçekleştirmiş, denizciler için harita yapmış, astronomi ile ilgilenmiştir. İnsan yaşamının denizde başladığını düşünmüştür. Anaksimandros ana madde olarak soyut, nicelik olarak sınırsız, nitelik olarak belirsiz olan apeironu kabul eder.

Görsel 1.5: Anaksimenes

Anaksimenes, Milet'te (Aydın/Didim) yaşamıştır. Anaksimandros'un öğrencisidir. Ana madde düşüncesinde Thales gibi bir yaklaşım sergilemiş ve ana madde olarak havayı kabul etmiştir. Astronomi ile ilgilenmiş, yıldızlarla ilgili önemli açıklamalarda bulunmuştur. (Güneş, ışığa kendisi sahip diğer yıldızlar onun ışığını yansıtır.) Hava olayları ve depremle ilgili açıklamalar yapmıştır. İnsan için ruh neyi ifade ediyorsa evren için de havanın aynı konumda olduğunu düşünür.

Görsel 1.6: Anaksagoras

Anaksagoras, Klazomenia'da (İzmir/Urla) yaşamıştır. Bilimsel çalışmalara çok önem vermiştir. Atina'nın ekonomik, kültürel ve siyasi durumu sebebiyle doğduğu yerden buraya gelip yerleşmiş ve otuz yılını burada geçirmiştir. Gök taşı ile ilgili yaptığı açıklamalar onun Atinalılar tarafından dinsizlikle suçlanmasına sebep olmuştur. Onun için düzenleyici ilke Nous'tur. Aklın ön planda olduğu hareket ettirici unsurdur.

Görsel 1.7: Herakleitos

Herakleitos, Ephesos'ta (İzmir/Efes/Selçuk) yaşamıştır. O, dünyada sürekli bir değişimin egemen olduğunu düşünmüştür. Demokrasiye kaşı aristokrasiyi savunmuştur. Aristokrat tavrı sebebiyle sözlerini benzetmelerle ifade etmiş, açıkça söylememiş ve bu sebeple karanlık olarak anılmıştır. Halk yığınlarına yukarıdan bakan bir tavır sergilemiştir.

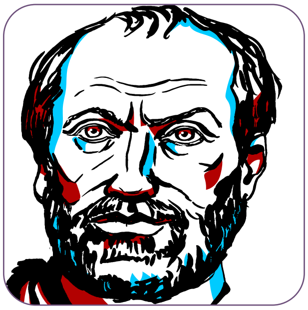
Ksenofanes, Kolophon'da (İzmir/Değirmendere) doğmuştur. Din konusunda tek tanrıcı bir yaklaşım sergilemiş ve çok tanrıcılığa karşı çıkmıştır. Şiirler yazmış, Perslerin istilası sonucu Sicilya'ya yerleşmiştir.

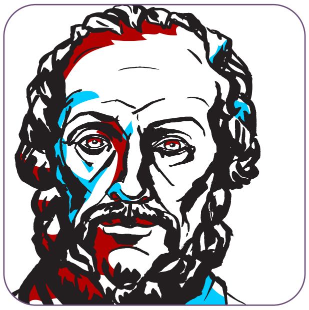

Görsel 1.8: Ksenofanes

Görsel 1.9: Epiktetos

Epiktetos, Hierapolis'te (Denizli/Pamukkale) doğmuştur. Esir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Roma'da felsefe okumuştur. Stoa felsefesini savunmuştur. Etik ve ahlak eğitimine önem vermiştir. İnsanın bedenin isteklerinden vazgeçerek özgürleşebileceğini düşünür. İnsanın amacı iç huzura ulaşmaktır. İnsan, aklına uygun davranarak bu iç huzuru yakalar.

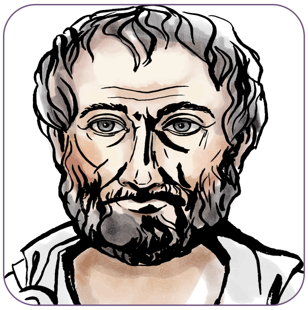
Diogenes, Sinope'de (Sinop) doğmuştur. Diogenes, Atina sokaklarında insanların yüzüne fener tutarak dürüst bir insan aradığını söylemesi ile tanınan bir Kinik düşünürdür. Fıçıda sürdürdüğü yaşamı ve doğaya uygun yaşama gerekliliğini savunması onun farklı noktalarıdır.

Görsel 1.10: Diogenes

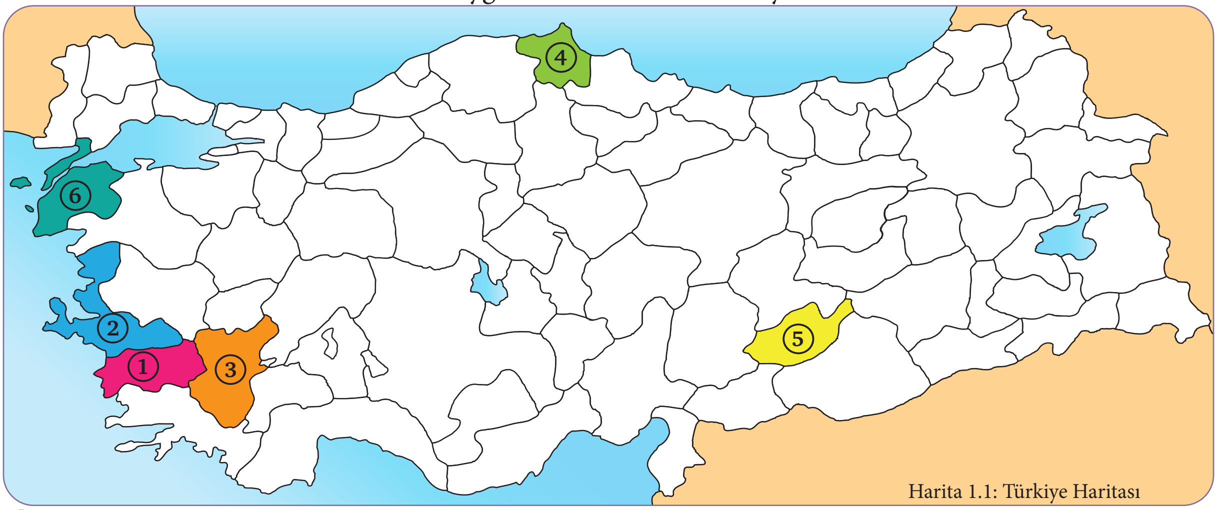

Görsel 1.11: Lukianos

Lukianos, Samsat'ta (Adıyaman) doğmuştur. Lukianos, ilk modern eleştirmenlerdendir. İyi bir retorikçidir. Özellikle ahlakla ilgili eserler vermiştir. Dönemin özellikle de Kiniklerin düşüncelerini eleştirmiştir.

Aristoteles, önemli filozoflardandır. Ailesi hekim olduğu için doğa bilimleri ile de ilgilenmiştir. On yedi yaşında Atina'ya gelmiş ve Platon'un okuluna girmiştir. Burada yirmi yılını geçirir. Buradan ayrılarak yaşamının bir kısmını Assos'ta (Çanakkale/Ayvacık) geçirmiştir. Biyoloji ile ilgili çalışmalarını burada gerçekleştirmiştir. Büyük İskender'in hocalığını yapmıştır. Atina'da "Lise"yi kurmuştur.

Görsel 1.12: Aristoteles

» Aşağıdaki haritada bazı iller renklendirilip numaralandırılmıştır. Burada hangi filozofların yaşadığını haritanın renk ve numaralarına uygun olarak verilen alana yazınız.

Harita 1.1: Türkiye Haritası

1. ....
2. .... / .... / ....
3. .... / .... / ....
4. ....
5. ....
6. ....

» Aşağıdaki cümleleri hangi filozof söylemiş olabilir? Tabloda boş bırakılan yerlere yazınız.

	Ben Kimim?	Filozof
1.	Ben doğduğum yeri terk edip sizinle yaşamayı seçtim ama siz düşüncelerim nedeni ile beni yargıladınız. Bu hiç olmadı Atinalılar.	
2.	Tanrı ezelî ve ebedidir, değişmezdir, birdir, çok değildir. Ben bunu bilir bunu söylerim.	
3.	Platon, benim kıymetli hocam, bazı konularda farklı düşünmemize rağmen beni çok iyi yetiştirdi.	
4.	Bir köle olabilirim ama iç huzurumun her şeyden çok daha önemli olduğunu bilecek kadar özgürüm.	
5.	Benimle alay edenlere bilginin zenginlikten çok daha önemli olduğunu gösterdim. Astronomi çalışmalarım bu konuda beni yarı yolda bırakmadı ve sonunda onlara gülen ben oldum.	
6.	Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.	
7.	Dönemimin filozoflarını ve felsefi akımlarını eleştirmem bana birçok düşman kazandırdı.	
8.	Anaksimandros'un ardından ana madde ile ilgili açıklamalarım nedeni ile gerilediğimi, ilerleyemediğimi, tekrar somut olanı dile getirdiğimi düşündüler oysa benim yıldızlarla ilgili çalışmalarım oldukça ileri düzeydeydi.	
9.	İnsanın zenginlikte, malda, mülkte gözü olmamalı, doğasına uygun yaşamalıdır.	
10.	İnsanın balıkların vücudunda oluştuğunu düşünmem, evrim konusundaki düşüncelerim biraz farklı olabilir, kabul ediyorum.	

Hazırlayan: *Kübra ŞENTÜRK BAHŞİ*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: 11.1.2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.

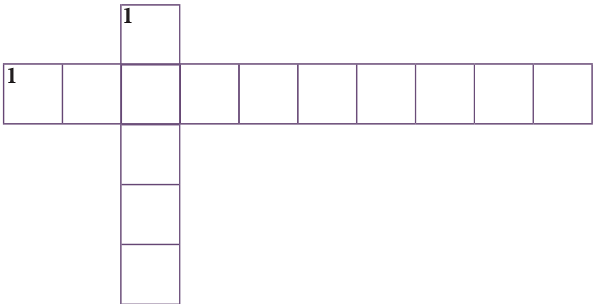
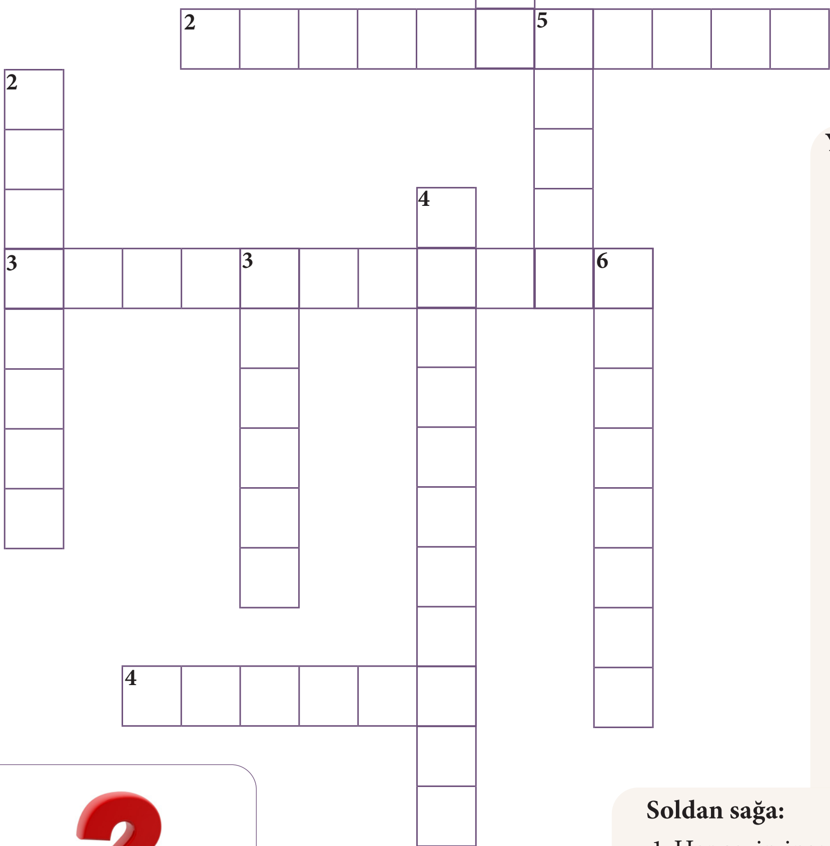
Etkinlik İsmi	**BULMACA HAZIRLIYORUZ**	80 dk.
Amacı	Grup çalışmasıyla MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini içeren bir bulmaca hazırlayabilme.	Grup

1. Yönerge ***Aşağıda verilen bulmacayı çözünüz.***

Görsel 1.13: Sorular

BUL BAKALIM!

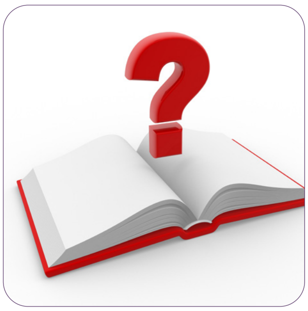

Yukarıdan aşağıya:

1. Evreni “görünüşler alemi” ve “idealar alemi” olarak ikiye ayıran filozof.
2. Varlığın “idea” cinsinden olduğunu savunan görüş.
3. Evrenin ana maddesinin “su” olduğunu savunan filozof.
4. Her şeyin değiştiğini, evrenin ana maddesinin “ateş” olduğunu savunan filozof.
5. Evrendeki her şeyin kendisinden çıktığı ana madde, töz ya da cevher.
6. Bilgilerimizin doğuştan geldiğini ve “doğurtma yöntemi” ile açığa çıktığını savunan filozof.

Soldan sağa:

1. Her şeyin insana göre değiştiğini, göreceli olduğunu savunan görüş.
2. Bilgilerimizin kaynağının akıl olduğunu savunan görüş.
3. İdeaların maddenin içinde, onun formu olarak bulunduğunu savunan filozof.
4. Platon’un, ideal devletin nasıl olması gerektiğini anlatan eserinin adı.

Görsel 1.14: Bilmece Bulmaca

2. Yönerge ***MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini içeren bir bulmaca hazırlanacaktır.***

1. Sınıfta 5 gruba ayrılınız. Bu aşamada "Yönerge 1"de çözdüğünüz bulmacanın mantığından faydalanınız. Aşağıdaki aşamaları sırasıyla grubunuz ile eş güdümlü olarak gerçekleştiriniz.
2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini hatırlamak için notlarınızı ve ders kitabınızı inceleyiniz.
3. Dönemin filozof isimleri, eserleri, görüşleri, akımları, yöntemleri (öğreti) ve sorunlarını işaret eden en az ikişer tane olmak kaydıyla toplam yirmi soru-cevap hazırlayınız.
4. Soruları yazarken şunlara dikkat ediniz:
   - Filozof isimlerini ilgili filozofun görüşlerinden hareketle oluşturunuz.
   - Eser isimlerini eserin içinde yer alan görüşlerden hareketle oluşturunuz.
   - Görüş, akım ve yöntem (öğreti) isimlerini onların tanım veya işlevlerinden hareketle oluşturunuz.
   - Dönem sorunlarını, onların sorun olma nedenlerinden hareketle oluşturunuz.
5. Bulmacanızın soru ve cevaplarını bir olarak düşünüp onları kolay, orta ve zor olarak sınıflayınız. İki tane kolay, beş tane orta ve üç tane zor olarak seçip bulmacanızı oluşturunuz.
6. Bulmacaların ifadelerini kontrol ederek gerekli düzeltmeleri yapınız.
7. Aşağıdaki "Grup Çalışması Bireysel Değerlendirme Ölçeğini" doldurunuz. Sonuçlarını öğretmeninizle paylaşınız. Onun görüş ve önerilerini dikkate alınız.

Görsel 1.15: Grup Çalışması

Grup Çalışması Bireysel Değerlendirme Ölçütleri	Evet	Hayır
Grubun amaçlarını ve iş bölümünü arkadaşlarımla belirledik.		
Üzerime düşen görev ve sorumlulukları yerine getirdim.		
Karar alma süreçlerine katıldım.		
Hazırladığım soruları ve yararlı olacak bilgileri grup ile paylaştım.		
Arkadaşlarımın güçlük çektiği durumlarda onlara yardım ettim.		

3. Yönerge ***Bulmacanızı sınıfa getiriniz ve diğer grupların çözmesini sağlayınız. Siz de onların bulmacalarını çözünüz.***

4. Yönerge ***Aşağıdaki soruları cevaplayınız.***

1. Bulmacada dönemin filozof isimlerinden, eserlerinden, görüşlerinden, akımlarından, yöntemlerinden (öğreti) ve sorunlarından hangisi en çok yer almıştır? Bu, doğru biçimde ifade edilebilmiş midir? Değerlendiriniz.

2. Sizce sorulmamış bir içerik kalmış mıdır? Bu nedir ve nasıl sorulması gerekir?

Hazırlayan: *Güzin ÇEKEN*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. a) Filozofların ilk neden hakkındaki düşünceleri (Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Empedokles ve Demokritos) ve değişim düşüncesi (Lao Tse, Herakleitos ve Parmenides) ele alınır.

Etkinlik İsmi	**ŞİİRDE VARLIK**	20 dk.
Amacı	Herakleitos ve Parmenides'in varlık görüşlerini değerlendirebilme.	Grup

Yönerge **_Aşağıda Herakleitos ve Parmenides'in varlık görüşlerini ifade eden açıklamayı ve Martha Medeiros'a ait "Ağır Ölüm" adlı şiiri okuyup ilgili soruları cevaplayınız._**

Değişim problemi Parmenides ve Herakleitos ile özdeş gibidir. Varlığın değişmezliğini ve değişimin sadece bir yanılgı olduğunu öne süren Parmenides, varlığın sadece akılla bilinebileceğini öne sürer. Buna karşın Herakleitos, değişimi varlığın özüne yerleştirdiği ve değişim olmaksızın varlığın da olamayacağını ifade ettiği hâlde doğadaki değişimin belirli bir düzen içinde olduğunu ve bunun da logos (akıl) olduğu noktasına ulaşır. Görüleceği üzere akla verilen önem ve doğaya yönelim açısından Parmenides ve Herakleitos gizli birer müttefik gibidirler. Bu iki müttefiki kendi düşüncesinde bir araya getirme ve tek bir sistemde sentezleme çabası ise ilk olarak Platon'da kendisini gösterecektir.

Ömer Faruk Anlı, "Bilgi-Varlık İlişkisi ve Değişim Problemi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 1.16: Martha Medeiros

AĞIR ÖLÜM

Ağır ağır ölür alışkanlığının kölesi olanlar,
Her gün aynı yoldan yürüyenler,
Yürüyüş biçimini hiç değiştirmeyenler,
…
Bilmedikleri şeyler hakkında soru sormayanlar,
Bildikleri şeyler hakkındaki soruları yanıtlamayanlar,
Deneyelim ve kaçınalım küçük dozdaki ölümlerden.

Martha Medeiros

1. Herakleitos ve Parmanides'in varlık söylemlerinin felsefeye olan katkılarını tartışınız. Tartışma sonuçlarını aşağıya yazınız.

2. Martha Medeiros'un "küçük dozdaki ölüm" ifadesini, felsefi düşünüş ve değişim fikriyle ilgili olarak yorumlayınız.

Hazırlayan: *Ayşegül YÜKEN*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. a) Filozofların ilk neden hakkındaki düşünceleri (Thales, Anaksimandros, Anaksimenes, Empedokles ve Demokritos) ve değişim düşüncesi (Lao Tse, Herakleitos ve Parmenides) ele alınır.

Etkinlik İsmi	**KOSMOSTAN LOGOSA**	30 dk.
Amacı	Filozofların ilk neden hakkındaki düşünceleri ve değişim düşüncesini açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda verilen arkhe (ilk madde, töz) sorununa yönelik Thales, Anaksimandros ve Anaksimenes'in görüşlerini inceleyip ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 1.17: Thales

Miletli Thales, (MÖ 625) Thales'e göre evrendeki tüm şeyleri oluşturan şey "su"dur. Ona göre su, değişen her şeyde değişmeden varlığını sürdürendir. Evrendeki çokluğun temelindeki birliktir. Suyun soğuduğunda buz, ısındığında ise buhar olması suyun tüm varlıklarda farklı biçimlerde var olduğunu gösterir.

Görsel 1.18: Anaksimandros

Miletli Anaksimandros, (MÖ 610) Thales'in öğrencisidir. Anaksimandros'a göre ilk neden nicelik olarak sınırsız, nitelik olarak belirsiz olmalıdır. Bu da su gibi fiziksel bir madde olamaz. Sonsuz olan bu ilk neden "apeiron"dur. Apeiron, bütün varlıkların temelidir. "Apeiron"dan ilk olarak birbirine karşıt olan sıcak ve soğuk ortaya çıkmıştır. Bütün varlıklar da bu iki durumun oluşturduğu zıtlıklardan oluşur.

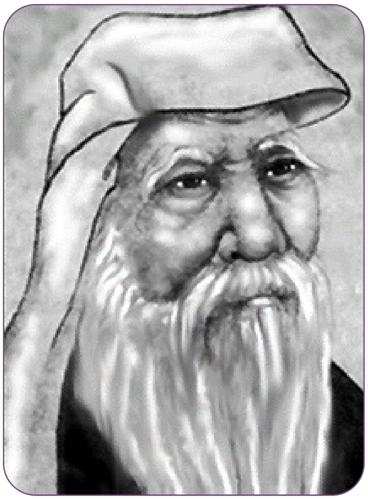
Görsel 1.19: Anaksimenes

Miletli Anaksimenes, (MÖ 585) Anaksimandros'un öğrencisidir. Arkhe, görüş olarak Anaksimenes'te havadır. Hava olan ruh, nasıl bedeni ayakta tutuyorsa dünyayı ve evreni de ayakta tutan havadır. Hava, yoğunlaşma ve seyrekleşmesiyle diğer varlıkların oluşmasını sağlar.

1. Arkhe sorunu nedir? Kısaca bilgi veriniz.

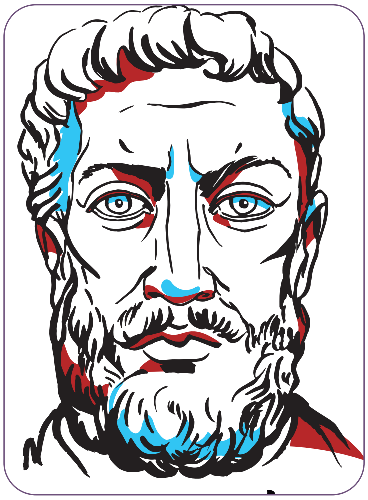
2. Bu düşünürleri kendi arasında sınıflamanız gerekseydi bu sınıflamayı hangi açıdan yapardınız. Nedenleriyle yazınız.

2. Yönerge ***Aşağıda verilen Lao Tse Herakleitos ve Parmenides'in düşüncelerini inceleyiniz. Bunlardan hareketle yan tarafta verilen soruları cevaplayınız.***

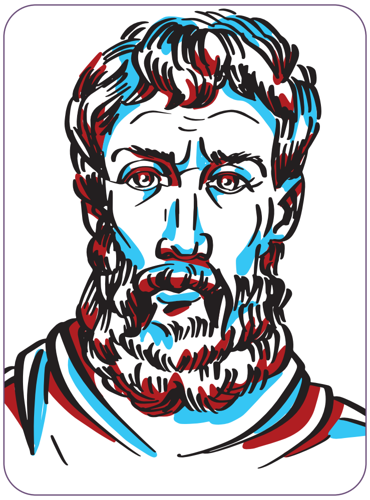
Görsel 1.20: Lao Tse

Evrenin aklı her türlü hareketin ilkesi-TAO-aklın kavrayışını aşar. Bu cüziler dünyasının içinden geliştiği ilk asli madde olarak Tao bir saklı imkândır. Onun şekilsiz olan bir şekli vardır; o, karanlıkla ve en derin belirsizlikle sarılıdır. Sadece tek bir şey vardır. O, her ne kadar tanımlanamaz ve insan anlayışının kavrayış gücünün ötesinde de olsa ilk maddedir. Bütün varlıkların kök-kaynağıdır. O, boş bir kap gibidir. İçini hiçbir şey dolduramaz. Dibi yoktur ve her şey varlığını ona borçludur. Her şey ondan doğar.Görüldüğü gibi 15-17. yüzyıl felsefesi her açıdan 18-19. yüzyılda yaşanan olayları ve dönemin felsefesini etkilemiştir.

Görsel 1.21: Parmenides

İlk madde, şimdi olduğu gibi geçmişte de var olan ve her zaman yaşayacak olan logostur. Logos mantıktır, akıldır, düzendir, yasadır. Ölçülere göre alevlenecek ve sönecek olan ateştir. Evren, başı sonu olmayan bir süreç boyunca sürekli değişir. Fakat insan evrende değişmeyen bir şeylerin olduğunu, kalıcı olan varlıkların olduğunu sanır. Bunun nedeni evrendeki değişimin belli bir ölçü ve düzende meydana gelmesidir.

Görsel 1.22: Herakleitos

Evrendeki görünür çokluğun tamamı tek bir kökenden meydana gelmektedir. Değişme, bir aldanıştır. Değişim, zihnimizin yarattığı bir dünyadır gerçek ise "bir"dir, kalıcıdır, süreklidir, yaratılmamıştır, yok edilemez; o ezelî ve ebedidir, onda hareket ve değişme yoktur. Aklı olan insan gerçeğin değişmediğini, herhangi bir çokluk içermediğini, bir olduğunu kavrar.

1. Lao Tse'nin varlık görüşüne göre "Tao" nedir?

2. Parmenides, Herakleitos'un varlık görüşüne hangi açıdan karşı çıkmaktadır?

3. Herakleitos ve Parmanides'in varlığı nitel (oluş ve değişim) ve nicel açıdan (çokluk ve bölünebilirlik) ele alışlarını doğa filozoflarının (Thales, Anaksimandros, Anaksimenes gibi) varlığı ele alışlarıyla karşılaştırınız.

Hazırlayan: *Ayşegül YÜKEN*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Akıl Yürütme

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. b) Sokrates ve Sofistlerin (Protagoras ve Gorgias) bilgi ve ahlak anlayışları ele alınır

Etkinlik İsmi	BİLGİ ÜZERİNE	80 dk.
Amacı	Sokrates'in bilgi anlayışını açıklayabilme. Protagoras ve Georgias'ın bilgi anlayışlarını açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda verilen açıklama ile Sokrates ve Menon diyaloğu üzerine yazılmış metni okuyunuz. Metinde Sokratik yöntemi işaret eden ifadeleri aşağıda verilen kutuya yorumlayarak yazınız.***

Açıklama

Sokratik yöntem iki aşamadan oluşur: İroni ve Mayotik. Sokrates, tartışmalara tartışma konusu hakkında kesin bilgisi olduğunu ileri süren karşı tarafın aslında hiçbir şey bilmediğini göstermekle başlar. Karşı tarafın kesin bilgi olarak sunduğu bilgiler üzerinde ironi (alay) yöntemini kullanır. Daha sonra çeşitli olay ve durumlara dayanarak yaptığı sorgulamalarla karşı tarafta doğru bilgiyi doğurtma (mayotik) yoluna gider. Ona göre kesin ve doğru bilgiler insanlarda doğuştan vardır ve bu yöntemler sayesinde açığa çıkarılmaktadır. Metinde Sokrates "S", Talebe "T" harfleriyle belirtilmiştir.

S: O hâlde kazanç düşkünlüğü nedir ve kazanç düşkünleri kimlerdir?
T: Bunlar bence hiç değeri olmayandan kâr çıkarmayı düşünenlerdir.
S: Peki, sence hiç değeri olmadığını biliyorlar mı? Yoksa bilmiyorlar mı? Bilmiyorlarsa sana göre kazanç düşkünleri akılsızdırlar.
T: Ben akılsız demedim ama hilecilerden, dolandırıcılardan kendini kazanca kaptıranlardan bahsediyorum. Onlar faydalanmak istedikleri şeylerin değersiz olduğunu çok iyi bilirler ama gene de utanmadan kazanç düşkünüdürler.
S: Sen, kazanç düşkünü, biraz da diktiği fidanın hiçbir değeri olmadığını bildiği hâlde büyüyünce ondan faydalanmayı düşünen çiftçi gibidir mi demek istiyorsun? Senin iddian bu mudur?
T: Gerçekte Sokrates kazanç düşkünü, her şeyden faydalanmak gerektiğini düşünen adamdır.
S: Bir haksızlığa uğramış gibi böyle gelişi güzel cevap verme. Dikkatli ol. Başlangıçtan beri sorularımı yeniden tekrarlıyormuşum gibi cevap ver. Kazanç düşkününün, faydalanmayı kurduğu şeyin değerini bildiğini kabul etmiyor musun?
T: Ediyorum.
S: Kuvvetli hatiplerimizin, cümlelerini süsledikleri bilgince ifadelerini biz de kullanarak soralım.

: O hâlde bitkilerin değerini tanıyan, "ne zaman ve hangi tarlaya" dikmenin uygun olacağını bilen insan, hangi insandır?
T: Çiftçidir, sanırım.
S: Kazanacağını sanmak sözüyle kazanılacağına hükmetmekten başka bir şey mi anlıyorsun?
T: Bunu anlıyorum.
S: O hâlde deminki gibi bana kendinin de inanmadığın şeyi söyleyerek bu gençliğinle benim gibi bir ihtiyarı aldatmaya yeltenme de doğruyu söyle. Kendisine iyi bir çiftçi gözü ile bakan ve ektiğinin hiçbir şeye yaramadığını bilen bir kimsenin ondan bir kâr çıkarabileceğini tasarlaması mümkün müdür?
T: Zeus (Antik Yunan tanrılarından biri) hakkı için değildir.
S: Dahası var. Atına bile bile kötü ot veren bir süvari, sence atını ölüme sürüklediğini bilmez mi?
T: Bilmez olur mu.
S: O hâlde bu kötü ottan bir kazancı olacağını sanmaz.
T: Asla.
S: O hâlde sence kazanç düşkünleri kimlerdir? Herhâlde değersiz olduğunu bildikleri şeylerden kazanç çıkarmayı uman, demin sözünü ettiğimiz insanlar değildir ama o zaman da güzel dostum, tanımına göre kimse kazanç düşkünü değildir.

T: Peki ama Sokrates, ben, doymak bilmeyen aç gözlülükleri ile önemsiz ve az değerli, hatta hiç değersiz şeylere karşı ölçüsüz iştah besleyen ve bunlardan kazanç umanların kazanç düşkünü olduklarını demek istiyorum.
S: Kaybın karşıtı da kazançtır.
T: Doğru.
S: O hâlde kazanç bir iyiliktir.
T: Evet
S: Öyleyse sen iyiliği sevenlere kazanç düşkünü diyorsun.
T: Öyle gibi...
S: Bunun, benim için de böyle olup olmadığını soracak olursan ben de iyilikleri sevdiğimi söyleyeceğim ama benden senden başka, öteki insanların hepsi de iyilikleri sever, kötülüklerden nefret etmez mi dersin?
T: Öyle görünüyor.
S: Kazancı da bir iyilik olarak kabul etmiştik, değil mi?
T: Evet.
S: İşte şimdi, bu şekilde bütün insanlar kazanç düşkünü olarak karşımıza çıkıyorlar fakat önce dediğimize göre hiç kimse kazanç düşkünü değildi; aldanmamak için bu iki görüşten hangisini kabul etmeli?
T: Sokrates, kazanç düşkününün ne olduğunu tam olarak anlamak gerektiğini sanıyorum. O hâlde namuslu insanların bir kâr çıkarmaya cesaret edemeyeceği şeylerden kazanç çıkarmak için bütün gücünü ortaya koyan kimsenin kazanç düşkünü olduğuna hükmetmek doğru olur.
S: Bir kötülüğün karşıtı olunca da kendinin bir iyilik olduğunu görmüştük, değil mi?
T: Gerçekten, bunun üzerinde anlaşmıştık.
S: Görüyorsun ya önceden anlaşmış olduğumuz şeyin bile bile aksini söylemekle beni aldatmaya kalkışıyorsun.
T: Hayır, Zeus şahit Sokrates, tam aksine asıl sen beni aldatıyorsun. Bilmem nasıl, münakaşada her şeyi altüst ediyorsun.
S: Sözüne dikkat et! İyi ve bilge bir adama itaat etmemekle pek kötü davranmış olurdum.
T: Kimden, neden bahsediyorsun?
S: Bu adam hem benim hem de senin hemşerin Philaidoi'li Peisistratos'un en yaşlı, en akıllı oğlu Hipparkhos'tur.
S: Bu münakaşanın neden çıktığını hatırlıyor musun?
T: Hatırlar gibi oluyorum.
S: Yoksa hatırlatayım; sen bana karşı, namuslu insanların her türlü kazancı değil, yalnız iyi kazançları elde etmeyi kabul ettiklerini ileri sürmüştün, kötü kazançları değil.
T: Şüphesiz evet.
S: Halbuki şimdi, münakaşa bizi küçük veya büyük, bütün kazançların iyi olduğunu kabule zorlamadı mı?
T: Gerçekten Sokrates, ben inanmaktan ziyade sürüklendim.
S: Belki sonra inanırsın. Herhâlde hangi durumda olursa olsun, inan yahut inanma, büyük küçük, bütün kazançların iyi olduğunu kabul ediyorsun.
T: Ediyorum.
S: Bütün namuslu insanların da bütün iyilikleri istediklerini kabul edersin, değil mi?
T: Ederim.
S: Fakat namussuz insanların da büyük olsun küçük olsun, kazancı sevdiklerini sen söylemiştin.
T: Söylemiştim.
S: O hâlde senin sözüne göre iyi, kötü, bütün insanlar kazanç düşkünü olacaklardır.
T: Öyle görünüyor.
S: Öyleyse kazanç düşkününü ayıplamak doğru değildir. Çünkü ayıplayan da onun kadar kazanç düşkünüdür.

Platon "Hipparkhos" adlı eserinden alıntılanmıştır.

İroni (Alay)	Maiotik (Doğurtma)

2. Yönerge ***Aşağıda verilen Protagoras ve Gorgias'ın bilgi konusundaki görüşlerinin verildiği metinleri okuyup soruları cevaplayınız.***

Protagoras'a göre "Her şeyin ölçüsü insandır, insan var olan şeylerin varlıklarının var olmayan şeylerin yokluklarının ölçüsüdür." Protagoras'a göre şeyler birine nasıl görünüyorsa öyle, bir diğerine nasıl görünüyorsa da öyledir. Esen aynı rüzgâr, bazısını üşütürken bazısını üşütmez, bazısına hafif gelirken bazısına çok sert gelebilir. O hâlde rüzgârın kendisinde sıcak ya da soğuk olma durumu yoktur, üşüyen için soğuktur diğeri için soğuk değildir. Kısaca Protagoras bilginin algıya dayandığını savunmaktadır.
"Şeyler"le ifade edilmek istenen sadece somut şeyler değildir; "şeyler" mutlak nitelikleri de kapsamaktadır; sıcak-soğuk, acı-tatlı gibi duyumsal niteliklerin yanı sıra güzel-çirkin, iyi-kötü, doğru-yanlış gibi kavramları da içine almaktadır. Her şeyin ölçüsünün insan olarak belirlenmesi ve şeylerden edindiğinin, şeylerin kendinde olan belirli bir nitelikten dolayı değil de kişinin kendisinden, ona nasıl görünüyorsa ya da o nasıl algılıyorsa öyle olduğunu savunmasıyla Protagoras, bilginin kaynağını objeden süjeye aktarmış, böylece bilgi problemi obje temelinde değil süje temelinde inşa etmeye çalışmıştır. Protagoras'ın öznelciliği ve göreceliği, bunlara bağlı ilkesel kuşkuculuğu ardından gelen büyük Grek düşünürlerini derinden etkilemiştir.
Protagoras'a göre "İnsan her şeyin ölçüsüdür." Buradaki insan bireysel insandır. Bireysel insanın nesnelliğe dair algıları epistemolojik bağlamda asıl zemini oluşturur. İşte bu durumda bireysel öznelliğe ve onun algılarına koşut bir ahlaki tikellik ve görelilik ortaya çıkmaktadır. O hâlde politik ve etik bağlamda bireyin yargılarını aşan nesnel ve evrensel bir iyi, söz konusu olamaz.

Gorgias bilgi ile ilgili olarak üç sav öne sürmektedir.
Birinci tez: "Hiçbir şey var değildir." Eğer bir şey varsa o ya var olandır ya da var olmayandır veya var olanla var olmayanın karışımıdır. Bu şey, var olan olamaz çünkü var olan var olsaydı onun ya ezelî olması, ya bir şeyden meydana gelmiş olması veya bunun ikisi olması gerekirdi. (…) Var olan hem ezelî hem de bir şeyden meydana gelmiş olamaz çünkü bunlar çelişkilidir.
İkinci tez: "Herhangi bir şey var olsa bile bilinemez."
Eğer zihnin kavramları gerçek değilse gerçek düşünülemez. Bilgiyi oluşturan, gerçekliğe tekabül eden kavram, terim veya sözcükler değil, görünüşlere gönderimde bulunan sözcüklerdir. Bunlardan oluşan herhangi bir önerme tesadüfen gerçekliği yansıtsa bile bu asla bilinemez ve diğer önermelerden ayırt edilemez.
Üçüncü tez: "Herhangi bir şey bilinebilse dâhi bu bilgi başkasına aktarılamaz." İnsanlar birbirleriyle dille iletişim kurarlar. (…) Sözcüklerin anlamları, farklı anlam dünyalarında farklılaşır. Diğer bir deyişle aktarılan eş biçimli semboller ya da aynı ses öbekleri olsa bile aktaran-alımlayan uyumu hiçbir zaman tam ve eksiksiz değildir. Gorgias, "Hiçbir şey yoktur." derken ontolojik ve epistemolojik zeminli bir bilinemezcilik ve nihilizmin dışa vurumu sayılabilecek olan bu görüşü ifade etmiştir. Herkesi bağlayabilecek bir felsefi hakikat arayışından çok, bireysel ve pratik bilgiler bağlamında kullanılabilecek bir anlayışı benimsemiştir.

1. Protagoras ve Gorgias'ın bilgi ve ahlak konusundaki görüşlerinde ortak olan noktalar nelerdir?

2. Protagoras ve Gorgias'ın görüşlerini desteklemek için ortaya koydukları kanıtları geçerli buluyor musunuz? Açıklayınız.

3. Sofistlerin bilgi ve ahlak konusunda Sokrates'ten ayrıldığı konular nelerdir?

Hazırlayan: *Ziver Murat ARKUT*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.2. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. c) Platon ve Aristoteles'in varlık, bilgi ve değer anlayışları ele alınır.

Etkinlik İsmi	**OKU, DİNLE, ANLA**	30 dk.
Amacı	Platon ve Aristoteles'in varlık, bilgi ve değer anlayışlarını değerlendirebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıda Platon ve Aristoteles'in görüşleri kısaca tanıtılmıştır. Filozofların görüşlerini inceleyiniz. Ardından verilen açıklamayı ve diyaloğu okuyup ilgili soruları cevaplayınız.***

PLATON

Ruh, idealar dünyasından gelmiştir. Ruh ölümsüzdür ve ruhun ölümsüzlüğü onun bilgilere sahip olduğunu gösterir. Gerçek dünya, idealar dünyası yani bilginin dünyasıdır. Diğeri ise duyuların yanılabildiği, değişen yapıda olan nesnelerin dünyasıdır; fenomenlerdir. Nesneler, idealardan pay alarak oluşur. Gerçek bilgi, idealar dünyasındadır.

Asıl olan akıl ile elde edilen ideanın bilgisidir. Genel kavramın bilgisine özel örneklerden yola çıkarak varamayız. İdeaların bilgisi ile genel kavramlara ulaşabiliriz.

Platon, nesnelerden çok kavrama önem verdiği gibi kişiden çok toplum mutluluğuna yönelmiştir. Üst noktada bulunan iyi ideasıdır. Dürüst, adil ve doğru kişiler iyi ideasının bilgisine ulaşabilir. İyi ideasını anlayan kişi doğru davranışlarda bulunabilir, bu anlamda eğitim önemlidir. Felsefe ve matematik eğitimi insanları yanıltan duyulardan uzaklaştıracaktır. Devlet içerisinde herkes üzerine düşen görevi yerine getirmelidir. Bu şekilde düzen ve mutluluk etkin olur.

Görsel 1.23: Raphael Atina Okulu (Platon ve Aristotales)

ARİSTOTALES

Mantığı bilimsel çalışmalarında kullanmıştır. Aristoteles, ideaları nesnelerin özü olarak görür ve duyularla aynı dünya içerisinde bulunduğunu düşünür. Fenomenin içerisinde bulunan öz, kendisini gerçekleştirerek fenomeni oluşturur. Madde ve form ilişkisi kurmuştur. Fenomenler, onun için form kazanan maddeleri içerisinde barındırır ve bunlar var olur. Maddenin oluşabilmesi için dört nedene ihtiyacı vardır. Maddi neden, oluşumu sağlayan maddedir. Formel neden, şeklî nedendir. Hareket ettiren neden, hareketi başlatandır. Ereksel neden, oluşumun amacıdır. Bedeni madde, ruhu onun formu olarak görür.

Duyumlar aracılığıyla bir maddenin nasıl olduğunu bilebiliriz fakat bu yeterli değildir. Neden arayışımızı akıl yürütmeler sağlar.

Ruhun amacı mutluluktur. Erdemli davranış ve aklın etkinliği mutluluğu getirir. Bu durum doğru olan ortayı bulmayla da bağlantılıdır. İki aşırı uçtan kaçarak davranışlarımızda ortayı bulabiliriz.

Açıklama

Moliére, "Cimri" isimli eserinde burjuva sınıfından olan Harpagon'un cimriliklerini ve bu cimriliklerden oluşan komiklikleri ele almıştır. Harpagon; parasına her şeyden çok değer veren, son derece cimri bir karakterdir. Valére, Harpagon'un kızına âşıktır. Aşkı için Harpagon'un uşağı olmuştur. Harpagon'un kendisini sevmesi için daima Harpagon'u destekler. Jaques Usta, Harpagon'un evinde çalışır. Harpagon'un cimriliği sebebiyle hem aşçı hem de şofördür. Aşağıdaki diyalogda Harpagon, misafir için bir ziyafet hazırlamayı planlar ve ziyafeti olabildiğince ucuza getirebilmek için Jaques Ustayı uyarır. Metinde Jaques Usta "J", Harpagon "H" ve Valére "V" harfleriyle belirtilmiştir.

J: Buyrun, sizi dinliyorum.

H: Jacques Usta, bu akşam yemeğe misafirler davet ettim.

J: Hangi dağda kurt öldü?

H: Söyle bakalım, bize güzel yemekler pişirecek misin?

J: Neden pişirmeyeyim? Siz yalnız paradan haber verin.

H: Al sana… gene para! Başka bir şey bilmezler ki zaten: "Para, para, para." Para aşağı para yukarı. Dillerine pelesenk etmişler bunu!

V: Münasebetsizlik olsa bu kadar olur. Bol para ile güzel yemekler pişirmek sanki bir marifetmiş gibi yahu onu babam da bilir, ben usta diye az para ile sofra donatmasını bilene derim.

J: Az para ile sofra donatmak mı?

V: Ne sandın ya?

J: Vekilharç efendi, benim yerime mutfağa girip bu sırrı bize de öğretirsen büyük iyilik etmiş olursun; her işe burnunu sokup bol keseden atmak kolay.

H: Kes sesini. Neler gerekiyor bakayım bu yemek için?

J: İşte vekilharcınız işte siz! Az para ile size sofra donatsın bakalım.

H: E! Sorduğuma cevap ver.

J: Sofrada kaç kişi olacak?

H: Sekiz on kişi. Ama sen sekiz say: Sekiz kişilik yemekle pekâlâ on kişi de doyar.

V: Ona ne şüphe.

J: Öyleyse dört türlü baş yemekle beş kap hafif yemek gerek… Etler… Börekler…

H: Yediği naneye bak! Yahu bu kadar yemekle koca bir şehir halkı doyar.

J: Kızartmalar.

H: (Eliyle ağzını kapatarak) Vay insafsız herif, ocağıma incir dikeceksin.

Moliére, "Cimri" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. Diyalogda Jacques Usta, Harpagon'a neden tepki gösterir?

2. Valêre'nin itirazı nedir? Bu tavrın asıl sebebi nedir?

3. Harpagon, para harcama konusunda cömert mi yoksa cimri midir? Neden?

4. Platon ve Aristoteles'in ahlak görüşleri üzerinden Harpagon'un davranışlarını değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Kübra ŞENTÜRK BAHŞİ*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. a) Konfüçyüs'ün "İdeal Bir İnsan ve Topluma Dair Konuşmalar" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak görüşünün irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	BİLGE AHLAKI	120 dk.
Amacı	Konfüçyüs'ün "İdeal Bir İnsan ve Topluma Dair Konuşmalar" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak görüşünü analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ÖĞRENMEK

I- Üstat dedi ki: "Öğrenmek ve sonra bunu başkalarına öğretmek zevk verici bir şey değil midir?"

- *"Uzak ülkelerden gelmiş arkadaşları olmak hoş değil midir?"*
- *"Kendisini tanımadıklarından dolayı kaygılanmayan bir kimse, 'büyük ve üstün insan' değil midir?"*

II- Filozof Yu (1) dedi ki: "Ana babaya saygı ve kardeşlerine sevgi gösterip de öteki büyüklerine karşı kötü davranan insan pek azdır. Karışıklık çıkarmaktan hoşlanıp da büyüklerine karşı kötü davranışlarda bulunmak istemeyen kişi yok gibidir."

- *"Büyük ve üstün insan, kendini esas olan şeye verir. Bu esas şey ortaya çıkınca 'gerçek ilkeler' gelişir; anaya babaya bağlılık ve kardeşlik sevgisi de kendini gösterir. Bunlar, 'iyilikseverlik'in kökü değil midir?"*

III- Üstat dedi ki: "Yaldızlı sözlerle erdem bağdaşamaz."

IV- Filozof Tsang dedi ki: "Her gün kendimi üç nokta üzerinde yoklarım: Başkaları için bir iş görürken acaba onlara bağlı mıyım? Arkadaşlarla konuşurken içten miyim? Derslerden yeter derecede bilgi edinebildim mi?"

V- Üstat dedi ki: "Bin savaş arabası olan (büyük) bir ülkeyi yönetirken dikkatli, içtenlikli ve sonra ekonomik olmalı; insanlara karşı sevgi göstermeli ve halkı iyi bir yolda kullanmalı."

VI- Üstat dedi ki: "Bir genç, evinde anasına ve babasına bağlı ve öteki büyüklerine saygılı olmalıdır. Sonra, ciddi ve dürüst olmalı, herkese sevgi göstermeli ve iyi kimselerle arkadaşlık etmelidir. Fırsat bulduğu zaman da onların bilgi edinmesine yardım etmelidir."

VII- Tzu-hsia dedi ki: "Bir kimse dış güzellikten çok iyi ahlaka değer verirse, ailesine hizmette en büyük çabayı gösterirse, efendisine (prensine) bütün yaşamınca bağlı kalabilirse, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde içtense, o insan için 'bir şey bilmiyor' deseler de ben onun bilgili olduğunu söylerim."

VIII- Üstat dedi ki: "Bir bilgin ağırbaşlı değilse ona karşı saygı gösterilmez. Onun bilgisi de sağlam değildir."

- *"Bağlılığı ve içtenliği birinci planda tut."*

- "Kendine uygun olmayan kimselerle arkadaşlık etme."

- "Yanlışlarını düzeltmekten korkma."

IX- Filozof Tsang dedi ki: "Ana baba için yapılan cenaze törenlerine gereken dikkat gösterilirse, ölülere kurbanlar sunmak savsaklanmazsa halkın erdemi kesinlikle yüksek düzeye erişir."

X- Tzu-ch'in, Tzu-kung'a sordu: "Üstadımız bir ülkeye geldiğinde o yerin hükümeti hakkında öğrenmediği şey kalmaz. O, bunları kendi mi öğreniyor yoksa bu bilgiyi ona başkası mı veriyor?"

- Tzu-kung dedi ki: "Üstadımız bunları iyi yürekliliği, doğruluğu, nezaketi, ölçülülüğü ve her şeyi hoşgörürlüğüyle elde eder. Onun bu bilgiyi alma yöntemi başka insanlarınkinden farklı değil midir?"

XI- Üstat dedi ki: "Bir kimsenin babası yaşıyorken onun isteklerine bak. Babası ölünce onun davranışlarına dikkat et. O kimse üç yıl babasının yolundan ayrılmazsa ona 'ana babasına bağlı bir kimse' denir."

XII- Filozof Yu dedi ki: "Törenleri yerine getirirken düzenin değeri vardır. Eski kralların gösterdiği yolda bu en üstün bir nitelikti. Büyük küçük işlerde biz bu yolu izledik."

- "Bununla birlikte bu her zaman yapılamamıştır. Bu düzen bilinirse her şey yoluna girer ama bu, yine törenlerle düzenlenmezse hiçbir şey yolunda gitmez."

XIII- Filozof Yu dedi ki: "Anlaşmalar, doğru olan şeye göre yapılırsa verilen sözler yerine getirilir. Saygı yerinde gösterilirse ayıp ve utançlardan uzak kalınır. Böylece birbirine bağlı olanlar saygıdeğer olurlar."

XIV- Üstat dedi ki: "Büyük ve üstün insan, yemekte karnının doyup doymayacağını düşünmez. Evinde rahatını aramaz. Yaptığı işlerde ağırbaşlı, konuşmalarında dikkatli bir kimsedir. O, ilkesi olan kimseleri araştırır. Bu kimse için 'öğrenmeyi seven bir kimse' denebilir."

XV- Tzu-kung dedi ki: "Dalkavuk olmayan yoksul insanla, gururlu olmayan zengin bir kimse için bir şey söyleyebilir misiniz?"

- Üstat yanıt verdi: "Evet, söyleyebilirim; yalnızca onlar, yoksul ama mutlu, zengin ama terbiye ve incelikten ayrılmayan bir kimseyle karşılaştırılamazlar."

- Tzu-kung yanıt verdi: "Şiir kitabında (Shıh-ching) denmiştir ki bir şeyi keserken törpüle, oyarken cilala. Anlaşıldığına göre bu sözler, sizin söylediklerinizi aynen içeriyor demektir."

- Üstat dedi ki: "Sonunda seninle şiir üzerine konuşabilirim. Sana bir şey sorduğum zaman arkadan neyin geleceğini biliyorsun."

XVI- Üstat dedi ki: "İnsanların beni tanımamış olmalarından dolayı üzülme. Ben onları tanımadığım için üzülürüm."

Konfüçyüs'ün "Konuşmalar" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Sarper Serkan AVCI*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. b) Platon'un "Sokrates'in Savunması" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle Sokrates'in "bilgelik ve erdem" anlayışının irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**KİM SUÇLU?**	120 dk.
Amacı	Platon'un "Sokrates'in Savunması" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle Sokrates'in "bilgelik ve erdem" anlayışını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

SOKRATES'İN SAVUNMASI

Atinalılar! Beni suçlayanların üzerinizdeki etkisini bilemiyorum fakat sözleri o kadar kandırıcıydı ki ben kendi adıma onları dinlerken az daha kim olduğumu unutuyordum. (…) Ben ise size tüm gerçeği söyleyeceğim.

Öncelikle bana haksız yere suçlama yöneltenler bakalım ne diyorlar. Beni dava ettiklerini varsayarak bunların suçlamalarını şöyle kısaca bir toplayacağım; "Sokrates kötü bir insandır; yer altında ve gökyüzünde olup bitenlere karışıyor, eğriyi doğru diye gösteriyor, bunları başkalarına da öğretiyor; suçlamanın aşağı yukarı özü bu.

(…)

Meletos, şöyle gel, bana yanıt ver: Gençlerimizin olabildiğince erdemli olmalarına çok önem veriyorsun, değil mi?

- Tabii veriyorum.

- O hâlde onları daha iyi kılanın kim olduğunu da yargıçlara söyle. Mademki onları doğru yoldan ayıranı ortaya çıkarmak güçlüğüne katlanmışsın ve yargıçların karşısında beni göstererek bu suçlunun ben olduğumu ortaya atıyorsun, o hâlde şunu da bilmen gerekir. Onları eğitenler kim? Yargıçlara adlarıyla söyle... Gördün mü? Meletos, susuyorsun işte. Bir şey söylemiyorsun ama bu susman, senin için utanılacak bir şey değil mi? Konuyla hiçbir ilişiğin yoktur dememin bu, açık bir kanıtı değil mi? Söyle dostum, söyle, gençleri daha iyi kılan kimdir?

- Yasalar.

- Fakat delikanlım, bu benim soruma yanıt değil ki.

Ben şunu bilmek istiyorum: Her şeyden önce bu yasaları bilen kim?

- İşte bu mahkemedeki yargıçlar, Sokrates.

- Ne dedin? Nasıl, Meletos? Onlar gençleri yetiştirebilir, daha iyi kılar mı diyorsun?

- Elbette.

- Hepsi mi, yoksa bazıları mı?

- Hepsi.

- Hera hakkı için ne güzel söz! Demek gençleri daha iyi kılanlar birçok kişiymiş. O hâlde söyle bakalım, burada bizi dinleyenler de gençliği eğitiyorlar mı?

- Evet, onlar da.

- Peki, ya senato üyeleri?

- Onlar da.

- Acaba Meclis hâlinde toplanmış yurttaşlar, gençliği doğru yoldan ayırıyorlar mı, yoksa eğitiyorlar mı dersin?

- Onlar da eğitiyorlar.

- O hâlde, bundan başka, bütün Atinalılar onları güzel ve iyi kılıyorlar; onları yalnızca ben doğru yoldan ayırıyorum. İleri sürdüğün bu, değil mi?

- Tam bu işte.

- Sen haklıysan, ben gerçekten, çok mutsuz bir adamım (...) Ama de ki sana şöyle bir şey soruyorum, acaba sana göre atlar için de bu böyle mi? Atlara da herkesin iyilik ettiğine, yalnızca

bir kimsenin kötülük ettiğine mi inanıyorsun? Gerçek bunun tam tersi değil mi? Atları, bir veya birkaç kişi, yani seyisler eğitebiliyor; binenler ise onları bozuyorlar, değil mi? Atlar için de başka hayvanlar için de böyledir, değil mi Meletos? Bu, kuşkusuz böyledir; Anytos ile sen, ne derseniz deyin, gençleri yalnızca bir kişinin yanlış yola sürüklediği, ondan başka herkesin daha iyi kıldığı doğru olsaydı bu onlar için gerçekten eşsiz bir mutluluk olurdu. Ama hayır, Meletos, gençler üzerinde hiç kafa yormadığını yeterince gösterdin; senin kayıtsızlığın, başıma açtığın işleri hiç umursamamış olmandan da açıkça anlaşılıyor.

Şimdi sana bir sorum daha var. Zeus hakkı için yanıtla! Sence kötü kimselerle birlikte yaşamak mı, yoksa iyi kimselerle birlikte yaşamak mı daha iyi?... Yanıtlasana dostum; zor bir şey sormuyorum. İyi insanlar yanlarındakilere hep iyilik, kötüler de kötülük ederler, değil mi?

- Kuşkusuz.

- Şimdi, bir arada yaşadığı kimselerden yarardan çok zarar görmek isteyen var mı?.. Yanıtla dostum, yasa, yanıtlamanı emrediyor. Zarar görmek isteyecek kimse var mıdır?

- Kesinlikle yoktur.

- Peki, gençleri doğru yoldan çıkarıyor, kötülüğe götürüyor diye beni suçluyorsun; sence ben bu suçu bilerek mi, bilmeyerek mi işliyorum?

- Bilerek diyorum.

- Demek ki Meletos, iyilerin, yanlarındakilere iyilik, kötülerin ise kötülük ettikleri, şu genç yaşında senin yüksek zekânca bilinen bir gerçek olduğu hâlde, ben bu yaşımda, birlikte yaşamak zorunda olduğum bir kimseyi doğru yoldan ayırırsam, ondan bana zarar geleceğini bilmeyecek kadar karanlık ve bilgisizlik içindeyim; hem de bunu, savına göre bile bile yapıyorum. Meletos, buna ne beni inandırabilirsin ne de başkalarını. Öyleyse ya ben onları doğru yoldan çıkarmıyorum yahut da çıkarıyorsam bunu bilmeyerek yapıyorum; her iki hâlde de yalan söylüyorsun. Bundan başka işlediğim suç bilmeyerek işlenmişse yasa onu suç saymaz; beni bir yana çekerek ayrıca anımsatman ve öğüt vermen gerekirdi; çünkü öğütle bilmeyerek işlediğim suçu herhalde işlemekten vazgeçerdim: oysa sen benimle konuşmaktan, bana öğretmekten kaçındın; bunu istemedin; beni mahkemeye, yasanın, aydınlatılması gerekenleri değil, cezalandırılması gerekenleri gönderdiği mahkemeye sürükledin. (…)

Atinalılar, size saygı ve sevgim vardır; ancak ben size değil yalnızca Tanrı'ya baş eğerim, ömrüm ve gücüm oldukça da iyi bilin ki felsefe ile uğraşmaktan, karşıma çıkan herkesi buna yöneltmekten, felsefeyi öğretmekten vazgeçmeyeceğim. (…)

Atinalılar, sözümü kesmeyin, beni dinleyin; sonuna kadar dinleyeceğinize söz vermiştiniz. Söyleyecek bir şeyim daha kaldı. (…) Ben Tanrı'nın, devletin başına sardığı bir at sineğiyim, her gün her yerde sizi dürtüyor, uyarıyor, azarlıyorum; peşinizi bırakmıyorum. Benim gibi bir kimseyi kolay kolay bulamayacaksınız. Onun için size, kendinizi benden yoksun bırakmamanızı öneririm. (…) Size Tanrı tarafından gönderildiğimin kanıtını mı istiyorsunuz? Ben başkaları gibi olsaydım yıllarca sizi erdeme yöneltmekle bir baba, bir ağabey gibi teker teker sizin sorunlarınızla uğraşmakla kendi işlerimi boşlamaz, onlara sabırla seyirci kalmazdım; böyle bir durum sanırım ki insan doğasına uygun bir şey değildir. Bundan bir şey kazansaydım ya da yol gösterme ve aydınlatmalarımın karşılığında para alsaydım, bu davranışımın belki bir anlamı olurdu; fakat şimdi kendiniz de görüyorsunuz ki beni suçlayanların küstahlığı bile bir kimseden para aldığımı ya da almak istediğimi söylemeye varamıyor; çünkü böyle bir şeyi hiç görmemişlerdir. Bu sözümün doğruluğuna, yeteri kadar tanıklık edecek bir şeyim var: yoksulluğum. (…)

Belki bana denecek ki: "Sokrates; çeneni tutamaz mısın, sana kimse karışmadan yabancı bir kente giderek yaşayamaz mısın?" Buna vereceğim yanıtı bazılarınızın anlaması çok güç. Çünkü dediğinizi yapmanın Tanrı'ya karşı bir başkaldırı olacağını, onun için çenemi tutamayacağımı söylersem ciddi bir söz söylediğime inanmayacaksınız; erdemi, üzerinde hem kendimi hem başkalarını sınadığım daha birçok sorunları her gün tartışmanın insan için ne büyük iyilik olduğunu, sınavsız bir ömrün, yaşanmaya değer olmadığını söylersem bana gene inanmayacaksınız. (…)

Atinalılar, insanları öldürmekle herkesi kötü yaşamınızı kınamaktan alıkoyacağınızı sanıyorsanız yanılıyorsunuz; bu, olası bir kaçış yolu, bilinen bir kaçış yolu değildir: en kolay, en soylu yol, başkalarını hiçbir şey yapamayacak hâle getirmek değil, kendinizi yüceltmektir. İşte, buradan ayrılmadan önce beni cezalandıran yargıçlara söyleyeceğim kehanet budur. (…)

Artık ayrılık zamanı geldi, yolumuza gidelim; ben ölmeye, siz yaşamaya. Hangisi daha iyi? Bunu Tanrı'dan başka kimse bilemez.

Platon, "Sokrates'in Savunması" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. c) Platon'un "Devlet" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun varlık, bilgi ve siyaset görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ADALET NEDİR?**	120 dk.
Amacı	Platon'un "Devlet" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun varlık, bilgi ve siyaset görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları ...etinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunl...a yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorg...lamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ADALET

T: Benim fikrimce adalet güçlünün çıkarına olandan başka bir şey değildir.

S: Dur bakalım. Önce ne demek istediğini doğru anlamalıyım. Şu an tam kavrayamadım. Diyorsun ki güçlünün çıkarı (avantaj, yarar) adil, doğru olandır. Tam olarak bununla ne demek istiyorsun Thrasymakhos? Şunu demek istemiyorsun herhâlde: Diyelim ki Pankreas'ın sporcularından Pulydamas bizden güçlüdür ve sığır eti yemesi onun gücünü artırdığından sığır eti yemek onun çıkarına uygundur. O zaman ondan zayıf olan bizlerin de sığır eti yemesi bizim çıkarımıza uygundur ve sığır eti yemek bizim için de yerindedir, adalete uygundur.

T: Yaptığın şey iğrenç Sokrates. Sözlerimi işine geldiği gibi anlayıp çürütmek istiyorsun.

S: Hayır, sevgili dostum, asla. Sadece söylediğin şeyi daha açık ifade etmeni istiyorum.

T: O zaman dinle. Sen galiba bazı site devletlerinin tiranlıkla, bazılarının demokrasi ile, bazılarının da aristokrasi biçimiyle yönetildiğini bilmiyorsun.

S: Biliyorum, elbette.

T: Her devlette hükümet koltuğunda oturanlar güçlüler değil midir?

S: Evet, öyledir.

T: Yani, Sokrates Efendi, demek istiyorum ki her devlette adil olan, aynıdır: Kurulu hükümetin çıkarına olan şey adalete, hakka uygundur. Buradan da mantığımızı ilerleterek şu sonuca varabiliriz: Güçlü olanlar hükümet koltuğunda oturma kabiliyetine sahip olduklarından onların çıkarına olan şey adildir.

S: "Şimdi anladım ne demek istediğini" dedim,Ama bu söylediğinde haklı mısın, değil misin, bir bakmamız lazım. Fakat şunu da belirteyim, sen de ben söylerken reddettiğin cevaplardan birini, 'çıkar' (avantaj, yarar) sözcüğünü kullandın. Tek fark önüne bir de 'güçlünün' sözcüğünü koymandı.

T: Önemsiz bir ekleme ama bu sanırım...

S: Önemli mi, önemsiz mi orası daha belli değil. Öncelikle şu söylediğin doğru mu, yanlış mı onu araştırmamız gerekiyor. Adaletin birilerinin işine yaradığı, birilerinin çıkarına olduğu konusunda sanırım hemfikiriz. Sen bir ek yapıp adil

olanın, güçlünün çıkarına uyan şey olduğunu söylüyorsun; bundan tam emin değilim işte bunun üzerinde biraz daha düşünmemiz gerekecek.

T: Düşün bakalım.

S: Düşüneceğim ama önce şuna cevap ver: Halkın yöneticilerine itaat etmesini doğru bir davranış olarak görüyorsun, değil mi?

T: Evet, öyle!

S: Peki bu devletlerin yöneticileri hiç mi hata yapmaz yoksa yanlışa düşebilirler mi?

T: Düşebilirler tabii.

S: O zaman yasa yaparlarken de bazen doğru yasalar, bazen de yanlış yasalar yapmaları mümkündür, değil mi?

T: Doğru.

S: O zaman yasa yaparken çıkarlarını korumuşlarsa doğru yapmışlardır, tersi durumda da yanlış?

T: Öyle, bence.

S: Ve yasalar nasıl olursa olsun, doğru (hukuka uygun) olan davranış, halkın bu yasalara uymasıdır sana göre değil mi?

T: Şüphesiz.

S: Demek ki senin iddiana göre adil (haklı, doğru olan), her zaman kudretli olanların yararına değildir; bunun tersi de söz konusudur?

T: Olur mu? Neler diyorsun sen? (...)

S: O zaman sevgili Thrasymakhos, yönetici konumunda olan kimse, bu konumda olduğu müddetçe kendi çıkarına değil de yönettiği ve üzerinde sanatını uyguladığı kişilerin veya şeylerin çıkarına olan şeyleri gözetir ve bu doğrultuda emirler verip düzenlemeler yapar. Bütün konuşmaları ve eylemlerinde kendine tabi olanların ve inananların yarar ve iyiliklerini kollar. (...)

S: "O zaman anlaşılıyor ki Thrasymakhos, hiçbir sanat, hiçbir resmi görev, kendi çıkarı için icra edilmez; daha önce de söylediğimiz gibi yönetilenlerin çıkarı için güçlünün değil güçsüzün çıkarları gözetilerek icra edilir. İşte bunun içindir ki sevgili dostum, demin de söylediğim gibi kimse gönüllü yöneticilik etmek, başkalarının dertleriyle ilgilenmek, bunları gidermek istemez. Bunun için ücret talep eder. Gerçek bir yöneticilik sanatı sahibi, sanatını güzel değerlendirmek istiyorsa birtakım buyruklar verirken hiçbir zaman kendi çıkarını değil yönetilenlerin çıkarını düşünmek, buna göre buyruklar verip davranmak durumundadır ve bu yüzden de yöneticiliğe razı olanlara ya ücret ya da şeref verilmeli, yöneticiliğe yanaşmayanlara da ücret olarak bir ceza verilmelidir.

Platon, "Devlet" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. d) Aristoteles'in "Nikomakhos'a Etik" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "altın orta" düşüncesinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ERDEM NEDİR?**	120 dk.
Amacı	Aristoteles'in "Nikomakhos'a Etik" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "altın orta" düşüncesini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ERDEMLİ OLMAK

Erdemleri düşünce ve karakter erdemleri olarak ikiye ayırdık. Düşünce erdemleri eğitim sayesinde gelişeceklerinden zamana ihtiyaç duyulur. Karakter erdemleri ise alışkanlıkla elde edilir, bu nedenle adı da alışkanlıktan gelmektedir. Aynı nedenle karakter erdemleri doğal olarak bizde olamaz çünkü doğal olarak var olan şeyler alışkanlıkla elde edilemezler. Yani bir taş aşağıya doğru düşüyorsa bunu alışkanlık yoluyla yukarıya doğru çevirmek imkânsızdır, aynı şekilde alev de yön değiştirmez, kısacası şeyler doğal yapılarının tersine bir alışkanlık kazanamazlar. O hâlde erdemler doğal olarak ya da doğaya aykırı olarak elde edilmezler, sadece onları elde edebilecek bir doğal yapımız bulunur, bizler de alışkanlıklarla bunları geliştiririz. Öncelikle bu şeylere sahip olup ardından bunları geliştiririz. (…) Tüm erdemler ve sanatlar aynı şeylerin yapılmasıyla ortaya çıkarlar ya da ortadan kaybolurlar. Gitaristler ya da mimarlar bir şeyi yaparak iyi ya da kötü sanatçılar olurlar. Neticede kötü mimar olmak için de kötü evler yapmak gerekir. Zaten söylediğimiz şey doğru olmasaydı öğretmen diye bir şeye gerek olmazdı. Her insan kötü ya da iyi doğabilirdi. Erdemler için de aynı durum geçerlidir, kimi insanlara karşı davranışlarımız bizi adil ya da adaletsiz yapar, yine tehlikelere karşı davranışlarımız cesur ya da korkak olmamızı sağlar. (…) Kısacası benzeri eylemler huyları doğururlar. Bu nedenle eylemleri farklı şekilde gerçekleştirirseniz huylar farklılaşır, ortaya çıkan farklara göre huylar oluşmaktadır. (…)

Beden eğitimi konusunda aşırı ya da yetersiz davranmak bedene zarar verir, aynı şekilde gereğinden fazla yemek ya da içmek de benzeri sonuçlara neden olur. Oysa dengeli davranırsak sağlıklı oluruz veya sağlığımızı koruruz. Aynı şekilde erdemler söz konusu olduğunda da yani ölçülülük, cesaret ve diğer şeylerle ilgili konularda da benzeri bir durumla karşılaşmaktayız. Bir insan her şeyden korkuyorsa ve olan bitene katlanamıyorsa korkaktır, hiçbir şeyden korkmayan ve üzerine giden kişi de fazlasıyla cesaretlidir. Yine her türlü hazzın peşinden gidenler hazza düşkünken hiçbir şekilde bunlara yönelik ilgisi olmayan da duygusuzdur. Bir insan ölçülüyse ya da cesursa bu durum aşırıya kaçmaktan ya da yetersiz kalmaktan dolayı bozulabilir, orta seviyedeyseniz durum aynı kalır. (…)

Eylemlerimizin sonucunda ortaya çıkan hazlar ve acılar huyları ortaya çıkarırlar. Bir insan bedensel hazlardan uzaksa ve bu durumdan rahatsız olmuyorsa ölçülüdür, durumdan memnun olmayan ise hazza meraklıdır. Tehlikeli durumlardan korkmayan ve durumdan memnun olan cesurdur, durumdan memnun olmayan korkaktır. Yani karakter konusundaki erdemler hazlara ve acılara ait şeylerdir, haz elde edebilmek adına kötü şeyler yapmaktayız. Yine aynı şekilde acı nedeniyle güzel şeylerden uzaktayız. (...)

Bir şeyin ortasını bulmak istediğimizde iki uca eşit mesafeden söz ederiz, herkes için orta ay-

nıdır. Ancak bize göre ortayı bulmaya çalıştığımızda yanıt değişken olacaktır. Örneğin çok olan on, az olan ikiyse orta altıdır. Matematiksel olarak ortalama aldığımız zaman altı iki tarafa da eşit uzaklıktadır. Fakat bize göre denildiğinde matematiksel ortalamanın bir önemi olmaz. Örneğin on beş kilo yemek fazla, üç kilo az ise beden eğitimcisi kalkıp dokuz kilo önermez. Çünkü dokuz kilo birine göre az birine göre çok olabilir. (…) O hâlde durumun farkında olan her insan fazlalıklardan ya da eksikliklerden uzak durup ortayı bulmaya çalışır ancak bu orta bize göre ortadır. (…) Uygun zamanda, uygun oranda, uygun insanlara karşı hareket etmek en iyisidir ve orta olan da budur, orta olan da erdemdir. (…)

Sonuç olarak erdem tercihlerle ilgili bir huydur. Bu, akıl tarafından belirlenen ya da akıllı insanın belirlediği orta yolu bulabilme becerisidir. Fazlalığın ve eksikliğin ikisi de ayrı ayrı kötüdür, burada ise orta yol bulunur. Kötülük etkilenimlerde ya da eylemlerde fazla ya da eksik olma durumudur. Erdem bunların ortasını bulmaktır. Evet bu nedenle erdemin kendisi ve ne olduğu orta olmaktır diye tanımlanır, en iyi ve iyi bakımından ise uçta olmaktır. Ancak tüm eylemlerin ya da etkilenimlerin ortası iyidir diye bir kural yoktur. Bazı eylemlerin kendileri zaten kötüdür. Örneğin kıskançlık, utanmazlık ya da hırsızlık, cinayet. Bunlar gibi şeylerde fazlalıklar ya da eksiklikler kötü değildir, kötü olan zaten kendileridir. Bu noktalarda doğru davranamazsınız, yapılan hareketlerin tümü yanlış olur. (…) Haksızlıkta bulunmak, korkaklık, hazza düşkün olmak gibi konularda eksiklik ya da ortada olmak diye bir şey söz konusu değildir. Çünkü bu noktada fazlalığın ya da eksikliğin ortasını bulmazsınız, burada fazlalığın fazlalılığı ya da eksikliğin eksikliği söz konusu olacaktır. Ortada olmak aslında bir açıdan uçta olmaktır, ölçülülük ve cesaret konularında fazlalık ya da eksiklik olmadığı gibi bu noktadaki her davranış doğru olacaktır. Kısacası fazlalığın ya da eksikliğin ortası ya da ortanın fazlalığı ya da eksikliği bulunmamaktadır. (…)

Her konuda ortada olanın beğenilmesi gerekir, uçlardakilerin beğenilecek bir yanları yoktur, bunu gösterebilmek adına bu konulardan da bahsetmemiz gerekir. (…) Samimiyet konusunda samimi insan ortadadır, buna samimi insan denir. İnsan kendisini olduğundan daha farklı göstermeye çalışıyorsa ve bu konuda ileriye gittiyse buna alaycılık denir, bu özellikteki insan alaycıdır, eksiklikte de benzeri bir isim kullanabiliriz. Şaka konusunda ortada olmak şakacılıktır, eyleme de şakacılık denir, şakacılıkta ileriye gitmek şaklabanlıktır, bu durumda olana da şaklaban denir. Tüm bu konularda yetersiz olan ise yabanidir. Yine uygun şekilde hoş olana dost, bu duyguya ise dostluk denir. Aşırıya kaçanlar yalaka olarak adlandırılırken eksiklik gösterenler huysuzdur. Öte yandan yaşadığımız olaylar ve etkilenenler konusunda da orta vardır. Örneğin utanmak bir erdem olmamasına karşın utanmasını bilen insanlar övgü alırlar. Çünkü utanmasını bilmek ortada olmaktır, eksiği olanlar utangaç, fazlası olanlar ise utanmazdır. (…)

Şimdi karakter erdeminin bir orta olma durumu olduğunu biliyoruz. Burada etkilenim ve eylemlerde amaç eksiklik ve fazlalık olan iki kötü durumun ortasını bulmaktır. Tabii ki bu da kolay değildir. (…)

Bir uç diğerinden daha büyük hatalar yapmamıza yol açabilir, ortayı bulmak da kolay değildir. Bu nedenle bazen ikinci seçenek daha az kötü olanı almaktır. Bunu da söylediğimiz şekilde yapabiliriz. Bu durumda öncelikle kendimizin nelere meyilli olduğumuzu anlamamız gerekir çünkü herkes birbirinden farklı şeylere meyillidir. Cevap bulabilmek için yapmamız gereken nelerden haz duyduğumuz ya da nelerden acı çektiğimizi tespit etmektir. (…) Tabii ki tekil olaylarda söylediğimizi yapmak çok zordur. Yani hangi insana ne zaman ne miktarda, neden kızacağımızı söylemek kolay bir şey değildir. Bazen kızmayanları övüp onlara sakin diyoruz, bazen de kızanları haklı buluyoruz. Fakat olması gerekenden daha farklı şekilde hareket eden kimse eleştirilir. Ayrıca eleştirimizin ne oranda olacağını söylemek de kolay sayılmaz. Bir konuda duyularla karar alınıyorsa ki tekil olaylarda bu şekilde karar alınacaktır, bu durumda karar vermek zor olacaktır. Özetle söylemek gerekirse ortada olan her zaman övülesi durumdadır, bizlerin bazen eksik olana bazen fazla olana meyil göstermemiz gerekir, bu sayede en doğru seçimi kolayca yapabiliriz.

Aristoteles, "Nikomakhos'a Etik" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Esin KÖKMEN GÖZÜKÜÇÜK*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

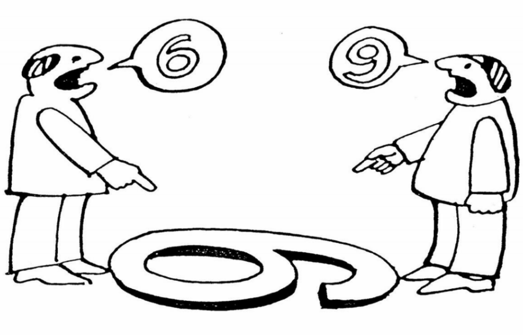
Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

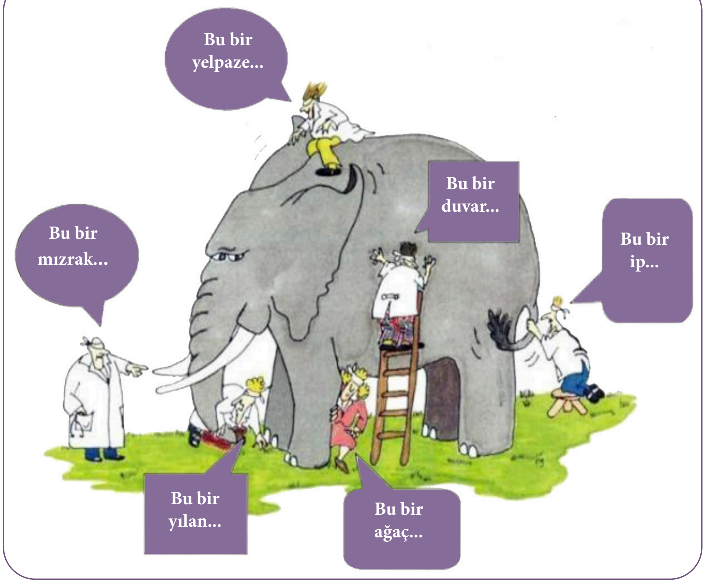
Kazanım: 11.1.4. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. a) Protagoras'ın "İnsan her şeyin ölçüsüdür." sözünün dayandığı argümanların tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**HER ŞEY İNSANA GÖRE DEĞİŞİR Mİ?**	30 dk.
Amacı	MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan tartışabilme.	Grup

1. Yönerge ***Aşağıdaki görselleri kesin bilginin imkânı açısından öğretmeninizin eşliğinde sınıf ortamında yorumlayınız.***

Görsel 1.24: Tartışan Adamlar

Görsel 1.25: Tartışan Grup

2. Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyup ilgili soruları cevaplayınız.***

> "Hiçbir şey yoktur. Olsaydı da bilemezdim. Bilseydim de başka birine aktaramazdım."
> ***Gorgias***

SOFİSTLER

MÖ 5. ve 4. yüzyılda siyasi ve toplumsal koşulların değişmesinin ardından insan üzerine felsefenin başlatıcısı olarak ortaya çıkan gezgin felsefe öğretmenleri grubu. En önemli sofistler arasında Protagoras, Gorgias, Prodikos, Hippias, Antiphon, Thrasymakhos ve Kallikles'in adı verilebilir. Sofistler, Antik Yunan'da felsefi bir okul oluşturmaktan çok belli bir mesleğin üyesi olan, toplumsal koşulların değişmesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan, pratik işlerde yol göstericiliğe duyulan açlıktan kendileri için bir meslek ve yaşam biçimi üretmiş olup para karşılığı ders veren gezgin öğretmenlerdi. Bu gezgin öğretmenler, dil bilgisi, ikna sanatı, retorik, mahkemede kendini savunma sanatı, mantık, ahlaki davranış, edebiyat eleştirisi, matematik ve dilsel analiz gibi birçok sanatı öğretme iddiasında bulunmuşlardır.

Ahmet Cevizci, "Felsefe Sözlüğü" eserinden alıntılanmıştır.

1. Metinde bahsedilen filozofların ortak özellikleri nelerdir?

2. Gorgias, bilginin kesinliğine nasıl yaklaşmıştır?

3. Yönerge ***Aşağıda verilen Platon'un "Diyaloglar" adlı eserinden alıntılanan Protagoras'ın anlatıldığı "Theaitetos" diyaloğunu okuyunuz. Daha sonra iki grup oluşturunuz. Gruplardan birinin "Her şey insandan insana değişir." yargısını diğerinin ise "Her şey insandan insana değişmez." yargısını gerekçelendirerek savunacağı bir sunum hazırlayınız. Seçtiğiniz temsilcinin sunumu gerçekleştirmesini sağlayınız.***

THEAİTETOS
YA DA BİLGİ ÜSTÜNE

Açıklama

Theaitetos diyaloğu, bilgi probleminin ağır bastığı bir diyalogdur. Sokrates genç Theaitetos'u sürekli sorgular ve ebelik sanatının sırrını göstererek gerçek bilgiyi tanımlamak ister. Bu kez ünlü, sofist Protagoras ele alınır ve temel düşünceleri (ölçü-insan gibi) eleştiri süzgecinden geçirilir. Diyalog, ebelik sanatının yararını vurgulayarak noktalanır. Bu sanat Tanrı'nın Sokrates'e hediyesidir iyi insanları doğurtmak için. Diyalogda Theaitetos "T", Sokrates "S" harfleriyle belirtilmiştir.

T: Mademki bu kadar candan teşvik ediyorsun Sokrates, içimdekini her ne olursa olsun, söylemeye çalışmamam ayıp olurdu. Böylece düşünceme göre bir şey bilen kimse bildiğini algılar. O hâlde şimdilik görünürde bilgi, algıdan başka bir şey değildir.

S: İşte, doğrusu iyisi de budur, oğlum. İnsan düşüncelerini böyle açıkça söylemeli. Ama haydi bunun gerçek bir ürün mü yoksa kof bir görünüş mü olduğunu birlikte inceleyelim. Duyumun bilgi olduğunu iddia ediyorsun, değil mi?

T: Evet.

S: Muhakkak ki bilgi için hiç de kötü bir tanım vermedin; tersine Protagoras'ın da verdiği tanım budur. Yalnız o aynı şeyi başka şekilde söylüyordu. O, her şeyin ölçüsü insandır, var olan şeylerin varlıklarının, var olmayan şeylerin yokluklarının ölçüsüdür, diyordu. Bunu herhalde okumuşundur, değil mi?

T: Kuşkusuz. Hem de birçok defalar.

S: O, şöyle bir şey kastetmiyor mu; şeyler bana nasıl görünüyorsa öyle, sana nasıl görünüyorsa öyledir? Oysa ben de senin gibi insanım.

T: Evet, o böyle düşünüyor.

S: Bilge bir adamın anlamsız bir şey söyleyeceği de kabul edilemez. Onun için Protagoras'ın düşüncelerini izleyelim. Esen aynı rüzgârın içimizden bazısını üşüttüğü, bazısını da hiç üşütmediği, bazısına hafif, bazısına da sert geldiği çok kere olur, değil mi?

T: Kuşkusuz.

S: Böyle olunca rüzgârın kendisine soğuk ya da soğuk değil mi diyeceğiz; yoksa Protagoras'a uyarak üşüyenlere göre soğuk, ötekiler için de böyle olmadığını mı söyleyeceğiz?

T: Sonuncuyu söyleyeceğiz.

S: Demek ki iki taraftan her birine de böyle görünecek.

T: Evet.

S: Böylece bu görünme, algılamak oluyor.

T: Evet, böyle oluyor,

S: O hâlde sıcak ve buna benzer bütün durumlarda görünüş ile duyum aynıdırlar çünkü herkes onları böyle algılıyorsa herkes için de böyle olacaklardır.

T: Kabul ediyorum.

S: Duyum, öyleyse daima varlığa dayanır, yanılmak. Yalnız bu hâl, duyum, bilgi olunca gerçekleşir.

T: Öyle görünüyor.

Platon, "Diyaloglar" adlı eserinden alıntılanmıştır

Hazırlayan: *Gültekin YILMAZ*

1. ÜNİTE >MÖ 6. YÜZYIL-MS 2. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Özgün Fikirler Üretme

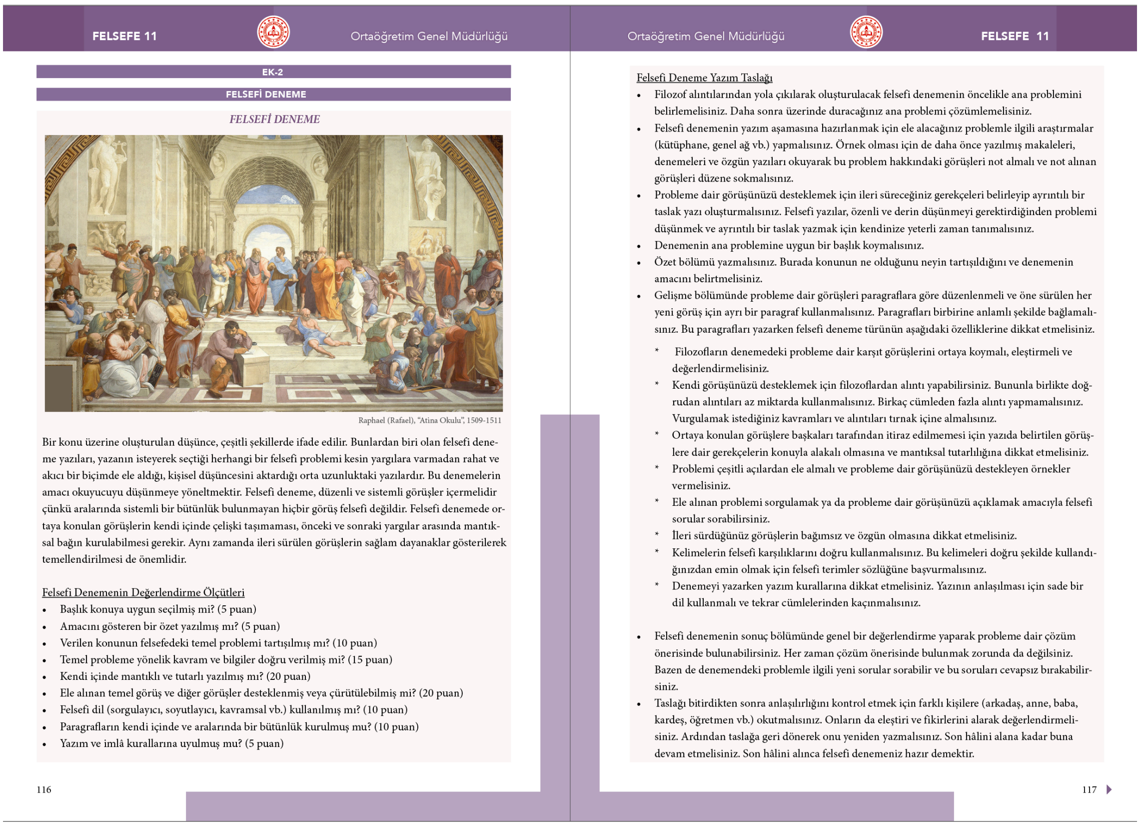
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.1.4. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. b) Öğrencilerin, "bilgi erdem ilişkisini" günlük hayatla ilişkilendiren özgün bir metin yazmaları sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ERDEM BİLGİ İLİŞKİSİ**	120 dk.
Amacı	Günlük hayat üzerinden bilgi-erdem ilişkisi hakkında özgün bir metin yazabilme.	Bireysel

Yönerge ***Günlük hayatta bilgi ve erdem ilişkisine yönelik ifadeleri araştırınız. Bu ifadelerden yola çıkarak özgün bir metin yazınız.***

FELSEFE 11 Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

EK-2

FELSEFİ DENEME

FELSEFİ DENEME

Raphael (Rafael), "Atina Okulu", 1509-1511

Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri olan felsefi deneme yazıları, yazanın isteyerek seçtiği herhangi bir felsefi problemi kesin yargılara varmadan rahat ve akıcı bir biçimde ele aldığı, kişisel düşüncesini aktardığı orta uzunluktaki yazılardır. Bu denemelerin amacı okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi deneme, düzenli ve sistemli görüşler içermelidir çünkü aralarında sistemli bir bütünlük bulunmayan hiçbir görüş felsefi değildir. Felsefi denemede ortaya konulan görüşlerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki yargılar arasında mantıksal bağın kurulabilmesi gerekir. Aynı zamanda ileri sürülen görüşlerin sağlam dayanaklar gösterilerek temellendirilmesi de önemlidir.

Felsefi Denemenin Değerlendirme Ölçütleri
- Başlık konuya uygun seçilmiş mi? (5 puan)
- Amacını gösteren bir özet yazılmış mı? (5 puan)
- Verilen konunun felsefedeki temel problemi tartışılmış mı? (10 puan)
- Temel probleme yönelik kavram ve bilgiler doğru verilmiş mi? (15 puan)
- Kendi içinde mantıklı ve tutarlı yazılmış mı? (20 puan)
- Ele alınan temel görüş ve diğer görüşler desteklenmiş veya çürütülebilmiş mi? (20 puan)
- Felsefi dil (sorgulayıcı, soyutlayıcı, kavramsal vb.) kullanılmış mı? (10 puan)
- Paragrafların kendi içinde ve aralarında bir bütünlük kurulmuş mu? (10 puan)
- Yazım ve imlâ kurallarına uyulmuş mu? (5 puan)

116

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü FELSEFE 11

Felsefi Deneme Yazım Taslağı
- Filozof alıntılarından yola çıkılarak oluşturulacak felsefi denemenin öncelikle ana problemini belirlemelisiniz. Daha sonra üzerinde duracağınız ana problemi çözümlemelisiniz.
- Felsefi denemenin yazım aşamasına hazırlanmak için ele alacağınız problemle ilgili araştırmalar (kütüphane, genel ağ vb.) yapmalısınız. Örnek olması için de daha önce yazılmış makaleleri, denemeleri ve özgün yazıları okuyarak bu problem hakkındaki görüşleri not almalı ve not alınan görüşleri düzene sokmalısınız.
- Probleme dair görüşünüzü desteklemek için ileri süreceğiniz gerekçeleri belirleyip ayrıntılı bir taslak yazı oluşturmalısınız. Felsefi yazılar, özenli ve derin düşünmeyi gerektirdiğinden problemi düşünmek ve ayrıntılı bir taslak yazmak için kendinize yeterli zaman tanımalısınız.
- Denemenin ana problemine uygun bir başlık koymalısınız.
- Özet bölümü yazmalısınız. Burada konunun ne olduğunu neyin tartışıldığını ve denemenin amacını belirtmelisiniz.
- Gelişme bölümünde probleme dair görüşleri paragraflara göre düzenlenmeli ve öne sürülen her yeni görüş için ayrı bir paragraf kullanmalısınız. Paragrafları birbirine anlamlı şekilde bağlamalısınız. Bu paragrafları yazarken felsefi deneme türünün aşağıdaki özelliklerine dikkat etmelisiniz.
  * Filozofların denemedeki probleme dair karşıt görüşlerini ortaya koymalı, eleştirmeli ve değerlendirmelisiniz.
  * Kendi görüşünüzü desteklemek için filozoflardan alıntı yapabilirsiniz. Bununla birlikte doğrudan alıntıları az miktarda kullanmalısınız. Birkaç cümleden fazla alıntı yapmamalısınız. Vurgulamak istediğiniz kavramları ve alıntıları tırnak içine almalısınız.
  * Ortaya konulan görüşlere başkaları tarafından itiraz edilmemesi için yazıda belirtilen görüşlere dair gerekçelerin konuyla alakalı olmasına ve mantıksal tutarlılığına dikkat etmelisiniz.
  * Problemi çeşitli açılardan ele almalı ve probleme dair görüşünüzü destekleyen örnekler vermelisiniz.
  * Ele alınan problemi sorgulamak ya da probleme dair görüşünüzü açıklamak amacıyla felsefi sorular sorabilirsiniz.
  * İleri sürdüğünüz görüşlerin bağımsız ve özgün olmasına dikkat etmelisiniz.
  * Kelimelerin felsefi karşılıklarını doğru kullanmalısınız. Bu kelimeleri doğru şekilde kullandığınızdan emin olmak için felsefi terimler sözlüğüne başvurmalısınız.
  * Denemeyi yazarken yazım kurallarına dikkat etmelisiniz. Yazının anlaşılması için sade bir dil kullanmalı ve tekrar cümlelerinden kaçınmalısınız.
- Felsefi denemenin sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak probleme dair çözüm önerisinde bulunabilirsiniz. Her zaman çözüm önerisinde bulunmak zorunda da değilsiniz. Bazen de denemendeki problemle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu soruları cevapsız bırakabilirsiniz.
- Taslağı bitirdikten sonra anlaşılırlığını kontrol etmek için farklı kişilere (arkadaş, anne, baba, kardeş, öğretmen vb.) okutmalısınız. Onların da eleştiri ve fikirlerini alarak değerlendirmelisiniz. Ardından taslağa geri dönerek onu yeniden yazmalısınız. Son hâlini alana kadar buna devam etmelisiniz. Son hâlini alınca felsefi denemeniz hazır demektir.

117

Hazırlayan: *Komisyon*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

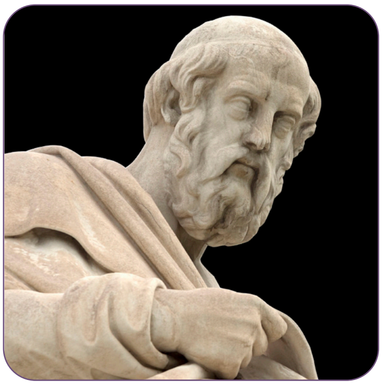
Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: 11.2.1. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. - MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	NEDEN?	40 dk.
Amacı	MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünceleri iş birlikli bir anlayışla açıklayabilme.	Grup

1. Yönerge ***Sınıfta öğrencileri beşerli gruba ayırınız. Beş masa kurarak aşağıda verilmiş "Uzmanlık Alanı" notlarını ve "Soru Kâğıdı"nı masalara bırakınız. Öğrencilerin çalışma kağıtlarında bulunan işlem sırasına göre etkinliği gerçekleştirmelerini sağlayınız.***

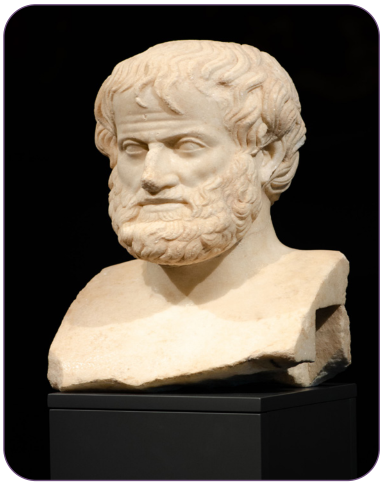
Görsel 2.1: Platon

Uzmanlık Alanı 1
Platon felsefesinin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etkileri

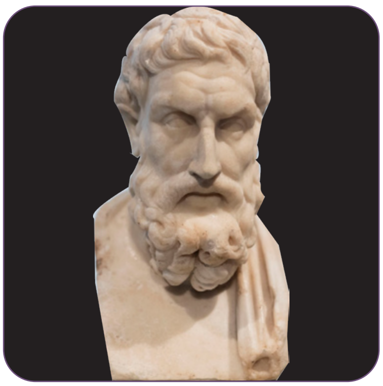
MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl düşünürleri, felsefeyi daha çok inancı pekiştirmek için kullanmıştır. Bu anlamda Platon'un idealar kuramı da bu dönem için biçilmiş kaftandır.
Çünkü idealar kuramında duyusal olanın bir gölgeden ibaret olduğu, asıl gerçekliğin ideal dünyada olduğu düşüncesi vardır. Bu düşünce tek tanrılı dinlerdeki Tanrı anlayışı ile örtüşmektedir.
Ayrıca Platon'un ruhun ölümsüzlüğü anlayışı da yine dinî anlayış ile paraleldir.

Uzmanlık Alanı 2
Aristoteles felsefesinin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etkileri

Aristoteles mantığı tümel önermelerden özel önermeler çıkarma üzerine kurulu bir mantıktır. Önermeler daha tümel önermelerden, kavramlar daha tümel kavramlardan çıkarılabilir. Bir kavramı diğerlerinden ayıran özellikler göz önüne alınıp tümel kavramdan ayrılarak o kavramın tanımı yapılabilir. En tümel kavrama kadar kavramlar birbirinden bu şekilde çıkarılabilir. En tümel kavramlar tanımlanamasalar da bir gerçeklik olarak vardır. İşte Aristoteles'in bu görüşü MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozofları tarafından Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için kullanılmıştır. Aristoteles, varlığı dört neden ile açıklar. Bunlar; maddi neden, formel neden, fail neden ve ereksel nedendir. Varlığın fail nedeni her varlığın bir yapanı olduğu görüşüdür. Aristoteles'e göre nedensiz hiçbir şey yoktur ve bu nedenler silsilesi ilk nedene, ilk hareket ettiriciye kadar gider.

Görsel 2.2: Aristoteles

Görsel 2.3: Epiküros

Uzmanlık Alanı 3
Epiküroşçu felsefenin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etkileri

Epiküros'a göre ahlaki eylemin amacı mutluluktur. Bu nedenle insan hazzı aramalıdır. Haz fütursuzca bir isteme hâli değil, acıdan kurtulma hâlidir. Ruhun ızdıraptan, bedenin acıdan kurtulması hâlidir. İnsan, yemek içmek gibi yaşamı için zorunlu olan hazlara yönelmelidir. Epikürosçuluğun bu azla yetinme hâli dinî egemenliğin hüküm sürdüğü MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini etkilemiştir. Epiküros'a göre doğa kolay elde edilen şeyleri zorunlu kılmakta, zor elde edilenleri zorunlu kılmamaktadır. Bu görüş de MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinde Tanrı'nın zorunlu kılmadıklarını yapmama, bedeni değil ruhu önemseme anlayışı ile benzeşmektedir.

Uzmanlık Alanı 4
Stoa felsefesinin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etkileri

Stoa ahlakında erdemli davranış ile bilgi arasında sıkı bir ilişki vardır. Bilgelik erdemli olmaktır. Bilge kişi aklına uygun davranan kişidir. Akılsal olan ise doğaya uygun davranmaktır. İnsan, doğanın içinde onun bir parçası olarak olanları ve olacak olanları değiştiremeyeceğine göre ona boyun eğmelidir. Ancak bu şekilde sükunete ve mutluluğa ulaşabilir. Stoa ahlakının doğa karşısındaki teslimiyetçi ahlak anlayışı Hristiyan felsefesinde Tanrı'ya teslimiyet ile paralellik göstermektedir. Stoa felsefesi, içinde bir köle olan Epiktetos'u ve bir imparator olan Marcus Aurelus'u barındırır yani bu felsefede insanlar arasında bir ayrım yapılmaz. Bu anlayış Tanrı'nın yarattığı tüm varlıkların değerli olduğu düşüncesi ile örtüşmektedir.

Görsel 2.4: Marcus Aurelus

"Varlıklar, Bir'in ışığı ile var olurlar. "
Plotinos

Uzmanlık Alanı 5
Yeni-Platoncu felsefenin MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etkileri

Plotinos'a göre bütün varlıkların en son nedeni içinde hiçbir ikilik barındırmayan, hiçbir şeye benzemeyen saf olan "bir"dir. Her şey bu "bir"den sudur (taşma) ile oluşur. Platinos'un bu düşüncesi MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesine etki etmiş, Tanrı'nın varlığını kanıtlamak için kullanılmıştır. Varlıklar bu "bir"den aşama aşama oluşur. "Bir" ışık saçandır, varlıklar onun ışıkları ile aydınlanır. "Bir"e en uzak olan madde en az ışık alandır. İnsan; madde ve ruhtan oluşan bir varlık olarak gömüldüğü bu maddeden kurtulmalı, ruhunu maddeye ezdirmemelidir. Yeni Platoncu anlayışın madde-ruh ile ilgili bu görüşleri Hristiyan felsefesini en çok etkileyen düşüncelerden biri olmuştur.

SORU KAĞIDI

1. Metinlerde hangi felsefi görüşler yer almaktadır?

2. Metinlerde geçen hangi yargılar, MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin oluşmasına yönelik etkiyi işaret eder?

2. Yönerge ***Öğrencilere balık kılçığı tekniği üzerinden MS 2. yüzyıl-15. yüzyıl felsefesini hazırlayan felsefi görüşleri ve bunların alt nedenlerini göstermelerini söyleyiniz. Nedenler yazıldıktan sonra grupların balık kılçıklarını sırasıyla sunmalarını sağlayınız. Aşağıdaki soruları balık kılçıklarına göre cevaplamalarını isteyiniz.***

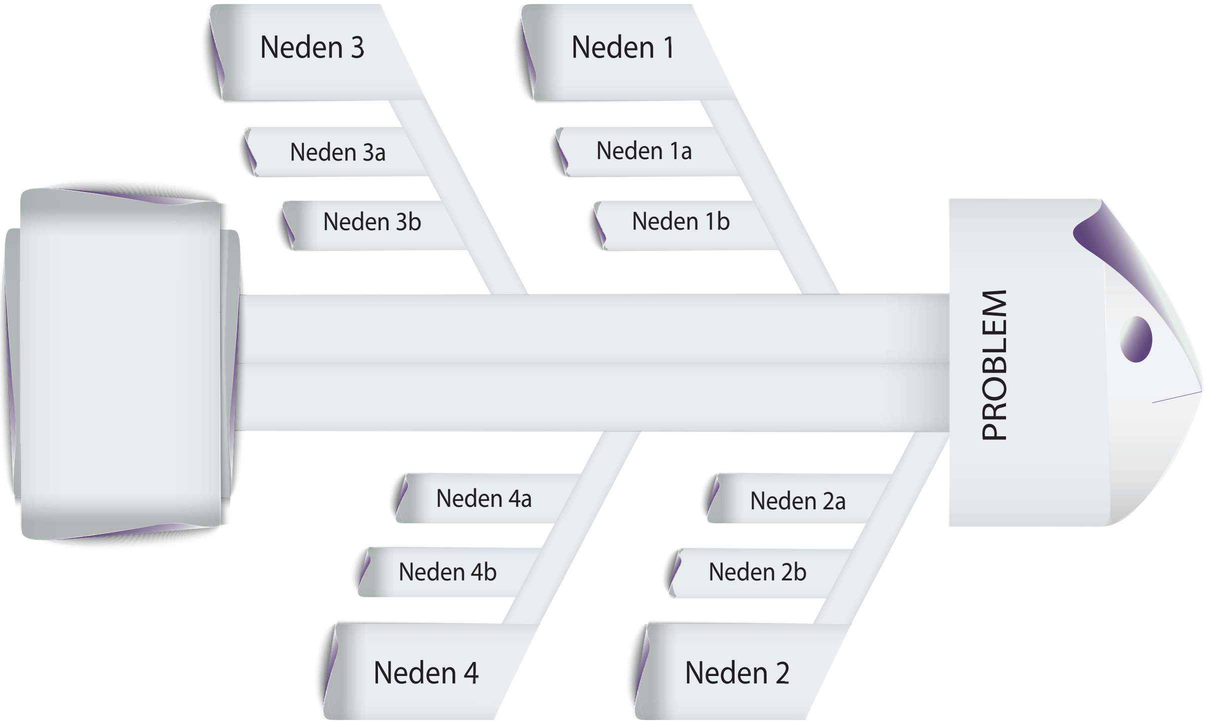
3. Balık kılçıklarınızı sınıfta sırasıyla sununuz. Onların benzerlik ve farklılıklarını belirleyiniz.
4. Tüm sınıfla beraber MS 2-15. yüzyıl felsefesine MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin etkilerini değerlendiriniz.

"NEDEN?" ETKİNLİĞİ ÖĞRENCİ ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Yönerge Öğretmeniniz tarafından uzmanlık alanlarını içeren beş masa kurulacaktır. Her masada o uzmanlık alanıyla ilgili not ve "soru kâğıdı" bulunacaktır. Etkinliği gerçekleştirmek için aşağıdaki işlemleri sırayla yapınız.

- Beş kişilik gruplara ayrılınız.
- Kimlerin hangi masaya gideceğini belirleyiniz.
- Gittiğiniz masadaki alan uzmanlık notunu en az iki defa okuyunuz.
- Masada yer alan soru kâğıdını doldurup grubunuza dönünüz.

2. Yönerge MS 2. yüzyıl-15. yüzyıl felsefesini hazırlayan felsefi görüşleri ve bunların alt nedenleri aşağıda verilen balık kılçığı diyagramına yazınız. Balık kılçıklarınızı sınıfta sırasıyla sununuz. Bunlardan hareketle ilgili soruları cevaplayınız.

Şekil 2.1: Balık Kılçığı

1. Balık kılçıklarınızı sınıfta sırasıyla sununuz. Bunlardan hareketle ilgili soruları cevaplayınız.

2. MS 2-15. yüzyıl felsefesine MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin etkileri nelerdir? Değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Yeliz KARAÇAY*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. a) MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl Hristiyan felsefesinin temel özellikleri ve problemleri üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	HRİSTİYAN FELSEFESİ	40 dk.
Amacı	MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl Hristiyan felsefesinin temel özellikleri ve problemlerini fark edebilme.	Bireysel

1\. Yönerge ***Aşağıdaki şekilde verilen Hristiyan felsefesinin dönemlerini inceleyiniz ve boş bırakılan yerlere iki dönemin özelliklerini kendi cümlelerinizle yazınız.***

HRİSTİYAN FELSEFESİ DÖNEMLERİ

PATRİSTİK DÖNEM

Hristiyan felsefesinin MS 2-MS 8. yüzyıl arasında kalan dönemine "Patristik Dönem" adı verilir. Aynı zamanda din adamı da olan dönem filozofları, "Kilise Babaları" olarak da bilinirler. Augustinus'un akılla dini açıklama görüşü, dönemin temel öğretisi hâline gelmiştir. Dine yönelik saldırıları savunmaya yönelik fikirler ortaya çıkmıştır.

....

....

....

SKOLASTİK DÖNEM

Hristiyan felsefesinin MS 8. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar olan dönemine "Skolastik Dönem" adı verilir.Dönemde Hristiyanlığın öğretimi sistemleşmiştir ve felsefenin de eğitim alanına taşınmasıyla Hristiyanlık öğretisi hızla yayılmıştır. Bologna ve Oxford üniversiteleri bu dönemde kurulan ve bu geleneğin öncüsü olan yerlerdir.

....

....

....

Şekil 2.2: Hristiyan Felsefesi Dönemleri

2\. Yönerge ***Aşağıdaki metni ve sözleri inceleyip ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 2.5: Tertullian

“Akıl almaz olduğu için inanıyorum.”
Tertullian

Görsel 2.6: Clemens (Temsili)

"Anlamak için inanıyorum."
Clemens

Orta çağ tarihsel bir dönem olarak ele alındığında, genellikle Batı Roma’nın düşüşü ile, Doğu Roma’nın yani Bizans’ın egemenliğinin Türkler tarafından ortadan kaldırılması arasındaki bin yıllık bir dönem olarak düşünülür. Orta Çağ sık sık ‘’karanlık çağ” olarak nitelendirilmiş olsa da E. Gilson coşkulu bir biçimde bu bin yıllık dönemi soyut düşünme biçiminin varacağı en üst aşama olarak değerlendirir.

Bir yanda dinsel dizgenin getirdiği ve inanca seslenen bilgisel yapılar, öte yanda klasik dönemin, Antik Çağ'ın zengin içeriği; çeşitli okulların, akımların, doğu dünyası ile tanışan Helenistik dönem felsefesinin insan düşünmesine kattığı yeni boyutlar. Toplumsal yaşam bakımından da her şeyin altüst olduğu, toplumsal kurumlara güvenin azaldığı, insanları artık mutlu kılamayan siyasal bir örgüt. Yeni yaşam biçimleri peşinde koşan ve yeni din anlayışının kendilerini kurtaracağına inanan insanlar. Çok çeşitli kültürlere sahip toplum kümelerinin birbiriyle karşılaşması çok renkliliği de sağlamış oluyordu. Tek ortak yön, yayılan ve yerleşen dindi.

Orta Çağ’a özgü asıl düşünme biçimi, dilsel-mantıksal alana ağırlık verir. Skolâstisizm Latince "Schola" (okul) kelimesinden gelir "okul felsefesi" demektir.

Bu isimlendirme aynı zamanda Orta Çağ'da Hristiyan din adamlarının manastır ve katedral okullarıyla yakınlığını

"Anlamak için inanıyorum."
Augustinus

Görsel 2.7: Augustinus

"Anlamak için inanıyorum."
Anselmus

Görsel 2.8: Anselmus

"İnanayım diye biliyorum."
Aquinolu Thomas

Görsel 2.9: Aquinolu Thomas

"İnanç ile akıl birbirinden bağımsız iki alandır."
Ochamlı William

Görsel 2.10: Ockhamlı William

da açıklar. 8–15. yüzyıllar arası Skolâstik felsefe olarak belirlenir. O, sorunları ele alış tarzıyla kendinden önceki Patristik dönem ile kendinden sonraki Rönesans ve Aydınlanma arasında tam bir yöntemsel farklılık ve geçişi ifade eder. Skolâstik yöntemde, vahye karşı akılla ileri sürülen itirazları karşılayabilmek hedeflenir. Salt tanımsal, mantıksal açıklamalardan yola çıkarak, varlık alanına ilişkin sonuçlara varmak yine bu dönemin özelliklerinden biridir.

Orta Çağ filozofları bireysel yanlarını, özgür düşünüş biçimlerini apaçık biçimde ortaya koyarlar. Ancak hepsinin tek bir ortak yanı vardır; dış dünyayı düşünme konusu yapmamak.

Bazı felsefe tarihçilerine göre Orta çağ, Skolastik felsefe, bir bakıma ‘’tümeller tartışması”ndan başka bir şeyi gündemine almamıştır. Bir bölümüne göre de en temel sorun ‘’Tanrı kanıtlamaları”, varlığı temellendirme sorunudur. Ancak bu her iki sorun da felsefenin gündeminde her zaman var olan sorunlardır. Örneğin modern dönem düşünürleri de genel kavramları ve tümellerin yapısını konu edinmiştir. Bu dönemin felsefesi bilimsel yaşamla, sanatla, siyasetle, yine bu dönemin siyasal ve toplumsal yaşamıyla da ilgilidir.

Orta Çağ Hristiyan felsefesi Antik felsefeden özellikle Platon’un (idealar, görüngüler evreni) ikiciliği, Aristoteles’in hem varlığın ilk hareket ettiricisi, hem de tüm var olanların kendisine doğru yükselmek istedikleri Tanrı anlayışı ile Stoacılığın tektanrıcılığından yararlanmıştır. Dinsel-dogmacı bir felsefedir. Amacı aklın yardımıyla inanç konularını kavranılır yapmak, bunları kanıtlamaktır. Buna göre ‘’Anlayayım diye inanıyorum.” görüşü hem çıkış hem de varış noktasıdır. Din ile felsefeyi birleştirmek, uzlaştırmak için işe başlamış sonunda ise tam tersi olmuş, din ile felsefe birbirlerinden kesin olarak ayrılmışlardır. Felsefeye karşı alınan bu tutumdan dolayı bu dönemde felsefenin yanında bilim de dışlanmıştır. Felsefe ve bilim merkezleri bir bir kapatılmıştır. 5. yüzyılda İskenderiye Kütüphanesi bilimsel ve felsefi çalışmaların Hristiyan düşüncesine zarar verdiği gerekçesiyle yakılmıştır, 6. yüzyılda Platon Akademisi de kapatılmıştır. Kilise, güç ve servet kazanmıştır. Din dışı yöneticiler başarısızlığa uğramıştır Din adamları itaati öğütlemişlerdir. Bu itaat, sadece aşağı sınıflarca uygulanmıştır. Daha sonra kilise büyük zorluklarla kendisini feodal aristokrasiden ve pagan kültüründen kurtarmayı başarır. Bu kurtuluş Avrupa’nın karanlık çağlardan sıyrılmasının bir nedenidir.

Betül Çötüksöken “Petrus Abelardus’un Ahlak Anlayışı” adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. Hristiyan felsefesinin temel konuları ve sorunları nelerdir?

2. Hristiyan felsefesinde akıl-inanç ilişkisinin etkileri nelerdir?

Hazırlayan: *Emine EFE*

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. b) MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl İslam felsefesinin temel özellikleri ve problemleri üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	FÂRÂBÎ'NİN BİLGİ ANLAYIŞI	40 dk.
Amacı	MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünceyi iş birlikli bir anlayışla açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyup ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 2.11: Fârâbî

Türk asıllı bir filozof olan Fârâbî mantık, felsefe, matematik tahsili yapmış ve müzikle de ilgilenmiştir. Fârâbî, felsefede Aristoteles'in sisteminden ve Plotinos'un varlık konusundaki görüşlerinden de yararlanmıştır. Fârâbî, bilgiyle ilgili görüşlerinde mutlak bir rasyonalist (akılcı) olarak karşımıza çıkmaktadır. O, tüm rasyonalist filozoflar gibi akılda bir sezgi gücü bulunduğunu, insan zihninde doğuştan getirilen düşünceler olduğunu kabul eder. O, gerçek bilimsel bilgiyi zorunlu (zaruri) akıl yürütmeye dayandırır. Fârâbî, bilginin oluşumunda aklı ön planda tutmuştur. Fârâbî, insan için en büyük erdemin bilgi olduğunu söylemiştir. Ona göre bilginin üç kaynağı vardır. Bunlar duyular, akıl ve nazardır. İlk ikisi ile doğrudan ve aracısız bir bilgiye, üçüncüsü ile de aracılı yani dolaylı bir bilgiye sahip oluruz. Fârâbî'ye göre bu üç kaynaktan birincisi olan duyu yoluyla dış dünyayı algılarız buna karşı ikincisiyle kendi iç dünyamızda olan biteni, kendi zihin hâllerimizi gözlemleriz. Nazar yoluyla da (Descartes'teki gibi) akılda doğuştan bulunan düşünceleri kavrarız. Aklın kendisinde yaradılıştan bilme yetisi ve bilgi vardır. Akıl, çok yönlü düşünebildiği varlıklarla doğrudan ilişki kurabildiği için varlıkları da bilir. Fârâbî, apaçık bilgiye ulaşmada sezginin rolünü reddetmez. Fârâbî'ye göre insan zihninde sezgi adı verilen bir güç vardır, sezgi apaçık ve kesin bilgiye ulaşma aracıdır. O, iki tür sezgi bulunduğunu söyler. Bunlardan birincisi bilginin ilk iki kaynağına ait olup insana özellikle dış dünyayı algılama olanağı verir. Buna karşın ikincisi nazar ya da spekülasyona ait olup insanın var olan nesnelerin ilk ilkelerini kavramasını sağlar. Fârâbî'ye göre biri zorunlu diğeri olası olmak üzere iki tür akıl yürütme vardır. Bunlardan zorunlu akıl yürütme insana metafizik ve fiziğin ilkelerini verir. Bu akıl yürütme tarzına göre bir nedenden yalnızca bir sonuç doğar, olası akıl yürütme ise bizi her zaman aynı derecede mümkün olan iki seçenekle karşı karşıya bırakır. Olası akıl yürütme bir ikna aracıdır. Fârâbî'ye göre Tanrı, varlıkların en üstünüdür. Tanrı'nın varlığı başka bir unsurun varlığına bağlı değildir. Bu nedenle Tanrı zorunlu varlıktır ve var olmaması söz konusu olamaz. Fârâbî'de Tanrı'da öz ve töz aynıdır. Tanrı bütün varlıkların nedenidir. Tanrı bilendir, bilinendir. Yaratılanlar Tanrı'ya en yakın varlıklar olan akıllar hâlinde Tanrı'dan çıkarak var olurlar. Fârâbî'ye göre Tanrı'dan çıkan akıllar, bir düzenliliğe göre çıkarlar. Önce ilk akıl, sonra ikinci akıl, sırayla bu çıkış onuncu akla kadar devam eder. En son etkin akıl Tanrı'nın peygamberlerine vahiy gönderdiği akıl çıkar. Fârâbî'nin bilgi felsefesinin temelinde bu akıl vardır. Etkin akıl insan ruhunun da nedenidir.

Ahmet Cevizci, "Felsefe Tarihi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. Fârâbî'ye göre akılda hangi güçlerin varlığından söz edilebilir?

2. Fârâbî, Yunan felsefesinde hangi filozofların görüşlerinden yararlanmıştır?

3. Fârâbî, insan için en büyük erdemin ne olduğunu savunmaktadır?

4. Fârâbî'de "hep etkin akıl" ne demektir? Bu akıl kimin aklıdır?

Hazırlayan: *Emine Serap YILMAZ*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. b) MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl İslam felsefesinin temel özellikleri ve problemleri üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	**İSLAM FELSEFESİNİN ÖZELLİKLERİ**	30 dk.
Amacı	İslam felsefesinin temel özelliklerini ifade edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyunuz. Paragraflarda geçen düşüncelerden İslam felsefesinin özellikleri ile ilgili yargıları belirleyiniz. Belirlediğiniz yargıları kendi cümlelerinizle metnin yanında boş bırakılan yere yazınız.***

İSLAM FELSEFESİ

İslam felsefesinin başta Kur'an ve Hadis, Kelam ve Yunan felsefesi olmak üzere, pek çok kaynağı olmuştur. Yine İslam felsefesi, sadece Antik Yunan'dan beslenen Hristiyan felsefesinden farklı olarak coğrafi anlamda Yunanistan ve Bizans'la Asya'nın, kültürel açıdan da Doğu'yla Batı felsefesinin kesiştiği bir merkezde gelişmiştir. Başka bir deyişle kültürel mirasında sadece Antik Yunan felsefesi bulunan Hristiyan felsefesinin aksine, İslam felsefesi, bu temele ek olarak Doğu bilgeliğinin mirasından faydalanmıştır. Buna göre, İslam felsefesinin Antik Yunan felsefesi dışındaki ikinci büyük kaynağı, Hindistan, İran, Mezopotamya ve Mısır'dır.

İslam felsefesinin hemen herkes tarafından kabul edilen ilk ve en önemli kaynağının Kur'an olduğu söylenebilir. (…) İslam felsefesinin Kur'an ve Hadis dışında, ikinci önemli kaynağı Yunan felsefesi olmuştur. Daha doğru bir deyişle, nasıl ki Kuran hikmet anlamında felsefenin en büyük kaynağı ya da ilham temeli olmuşsa, felâsifenin veya Meşşai felsefenin en önemli kaynağı, Kur'an'la birlikte, Yunan felsefesi olduğu söylenebilir. Buna göre, başta İbn Sînâ, Fârâbî ve İbn Rüşd olmak üzere, hemen tüm Müslüman filozoflar kendi İslami kültür çevrelerinde karşı karşıya kaldıkları felsefi problemlere bir çözüm getirmek için ihtiyaç duydukları kavramsal araçları, muhtemel çözümlere yönelik ana ilkeleri ve temel argümanları, yoğun bir çeviri faaliyetinin kendilerine tanışma imkânı temin ettiği Yunan felsefesinden temin etmişlerdir. Her ne kadar, farklı bir kültürde yeni gelişen bu felsefenin içerdiği ekoller İslami temel esaslardan uzaklaşmamaya çalışmış olsalar da, Yunan felsefesi etkili olmuş ve itikadi esaslarla çelişen çeşitli ekoller de ortaya çıkmıştır. Fakat bu ekoller İslami esasları kabul eden ekollere göre azınlıktadırlar. İslam filozofları Yunan felsefesinde özellikle Platon ve Aristo gibi düşünürlerin görüşlerini benimsemişler ve bunu İslam düşüncesiyle birleştirmişlerdir. Geneli itibarıyla bu sistemi kuran 2. öğretmen de denilen "Farabi"dir.

İslami felsefe ile kelam bir süre birlikte yürümüştür. Daha sonra genel olarak felsefe ekolü ile kelam ekolü arasında önemli görüş ayrılıkları çıkmış ve İslami ilimlerde felsefeden ayrı bir yere sahip olmuştur. İtikadi konularda felsefe ekolü ile kelam ekolü arasında görüş ayrılıkları mevcuttur. Her ne kadar bu iki farklı grubun düşünceleri diğer grup ve mezheplere oranla daha akli bir bazda olsa da, kelam felsefeye oranla klasik dini itikada ve nakile daha yakındır. İslam filozofları ve felsefi ekoller ise itikadi konularda daha çok aklı baz alırlar ve akıl ile naklin çeliştiği yerlerde aklı tercih eder, çoğu kez nakli tevil ederler. (…)
İslâm felsefesi sadece Doğu düşünceleri ile Batı düşüncelerini bir araya getirip uzlaştıran (eklektik) bir düşünceden ibaret olmayıp; kendi şartlarının, değerlerinin, iç ve dış kaynaklarının orjinal özelliklerini de kendinde taşır. Zira, İslâm felsefesi kendinden önceki felsefelerin basit bir devamı değildir; çeviri (tercüme) ve geniş açıklama (şerhler) ve yorumlara ek olarak, kendine ait orijinal düşünürlere ve eserlere sahiptir. Diğer yandan, İslâm felsefesi ifadesini sâdece felsefe ile ve felâsife (filozoflar) denen düşünürlerle sınırlandırmanın doğru olmadığı da ortadadır. Onlara, ekol sahibi durumunda bulunan büyük kelamcıları, sûfileri ve hatta büyük hukukçuları (fukaha) da katmak gerektiği düşünülürse, İslâm Felsefesinin değeri ve önemi daha açık bir şekilde anlaşılmış olur. (…)
Başka bir açıdan bakıldığında İslâm felsefesinin, yeni çağ ve modern düşünce akımlarıyla zaman zaman yapılan mukayeselerinin de gösterdiği gibi, o, adı geçen felsefeler için bir kaynaklık görevi de yapmış bulunmaktadır. Aynı şekilde, Batı ortaçağ felsefesi genel yapısı içinde bir din savunması ve propagandası özelliği gösterirken, kendine özgü özellikleri sebebiyle İslâm felsefesi, 4 çok yönlü verimlilik ve çeşitlilik ortaya koyar. Çünkü İslâm felsefesi yalnız ilahiyat (teoloji) konu ve meselelerine münhasır kalmayıp; diğer dini, beşeri izah ve yorumlar ile sıkı ilgi ve kaynaşma içine girmiştir. (…)
İslâm felsefesi, ele alıp işlediği problemleri bakımından tek tip bir yapı göstermez. Yani hemen hemen her türlü düşünceye ve araştırmaya açık bulunmuştur. Bu sebeple birbirinden çok farklı, İslâm dininin özüne yakın veya uzak düşen felsefe akım ve ekollerini bu felsefenin bünyesi içinde görmek mümkündür.

Hasan Atsız, "İslâm Felsefesi" eserinden alıntılanmıştır.

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Akıl Yürütme

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. c) MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin temel problemlerinden "inanç akıl ilişkisi" konusunda Hristiyan ve İslam felsefesinin yaklaşımları arasındaki farklar vurgulanır.

Etkinlik İsmi	**İNANÇ-AKIL SERGİSİ**	30 dk.
Amacı	İnanç ile akıl ilişkisi konusunda Hristiyan ve İslam filozoflarının farklı yaklaşımlarını açıklayabilme.	Grup

1.Yönerge ***Aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ederek "öğrenme galerisi" adlı tartışma tekniğini öğretmen gözetiminde gerçekleştiriniz.***

- Tüm öğrencilerin dâhil olduğu iki grup oluşturunuz.
- Öğretmeninizden "Soru Kartı"nı alınız.
- Soru kartında yer alan metni okuyunuz ve "İnanç, akıl yoluyla açıklanabilir mi?" sorusunu grup içinde tartışınız.
- Cevabınızı belirledikten sonra soru kartındaki 1. aşamayı gerçekleştiriniz. İşleminiz bitince soru kartınızı diğer grubun soru kartıyla değiştiriniz.
- Diğer grubun soru kartındaki cevabını okuyunuz. Cevaba katılıp katılmadığınızı aranızda tartışınız ve yanıtınızı soru kartındaki 2. aşamaya yazınız.

Görsel 2.12: Grup Çalışması

- İşleminiz bitince soru kartını karşı gruba veriniz ve grubunuzun kâğıdını geri alınız.
- Diğer grubun 2. aşama bölümüne yazdıklarını okuyunuz. Bunların doğrultusunda cevabınızı gözden geçiriniz veya geliştiriniz. Cevabınızın yeni hâlini soru kartında 3. aşamadaki "Geliştirilmiş Cevap" bölümüne yazınız.
- Sınıfa ait yazı tahtasında grup soru kartınızı (diğer grubun kartı ile aralık bırakacak şekilde bantlayıp asarak) sergileyiniz.
- Grubunuza ait temsilci belirleyiniz.
- Grupların temsilcilerinin soru kartlarının yanına gelerek cevapları okumasını sağlayınız.
- Cevapları birlikte sınıfça değerlendiriniz.

Soru Kartı

Tertullian'a göre insan, akıl almaz olduğu için inanır. Mucize ve vahiy gibi inanç unsurları aklın imkânlarını aşan nitelikte olduğu için inanç, rasyonel yollarla değerlendirilemez. Anselmus, inanç ile akıl ilişkisini açıklarken "Anlamak için inanıyorum." ifadesini kullanır. Akıldan inancın içeriği hakkında bir yargıya varmasından ziyade inancın anlamını bulmasını bekler ve inancın içeriğini anlamasını sağlayan açıklamaları keşfetmesi istenir. Gazâlî, aklın imkânlarının maddi ve dünyevi bilgilerin açıklanmasında yeterli olduğunu ancak inanca ait bazı konuları izah etmesine karşın vahiy gibi hususların açıklanmasında kâfi gelemeyeceğini savunur. Bu sebeple insanın sezgi ve kalp gözü gibi başka yetilere ihtiyacının olduğuna işaret eder. İbn Rüşd, vahiy bilgisinin ayet ve hadisler yoluyla varlıklara akıl ile bakmayı farz kıldığını belirtmiştir. Öyle ki Yaradan, insana varlıkları duyumsama, algılama ve akılla yordama yeteneği vermiştir. Yarattığı diğer varlıklar ya da evren, akılla anlaşılmaya uygundur.

İnanç, akıl yoluyla açıklanabilir mi?

	Yanıtınız	Gerekçeniz
1. Aşama	*Açıklanabilir.* ☐ *Açıklanamaz.* ☐	______________________ ______________________ ______________________
2. Aşama	*Grubun Cevabına Katılıyoruz.* ☐ *Grubun Cevabına Katılmıyoruz.* ☐	______________________ ______________________ ______________________ ______________________ ______________________
3. Aşama	*Geliştirilmiş Cevap*	______________________ ______________________ ______________________

Hazırlayan: *Rukiye GÜNDOĞDU AVCI*

2. ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.2. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. d) 8-12. yüzyıl arasındaki çeviri faaliyetlerinin İslam felsefesine ve Batı felsefesine etkileri üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	**DÜŞÜNCENİN ETKİSİ**	30 dk.
Amacı	8-12. yüzyıl çeviri faaliyetlerini Hristiyan ve İslam felsefesi açısından değerlendirebilme.	Grup

1. Yönerge ***Aşağıdaki metni okuyup ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 2.13: Tarihi Harran Üniversitesi kalıntıları

İslâm dünyasında felsefi düşüncenin bir ekol olarak başlayıp kurulması, iç ve dış bir çok sebebin yanında, özellikle Grek filozoflarının eserlerinin bilhassa Süryânice ve Grekçe'den Arapça'ya yapılan ilk çevirileriyle aynı zamanlara rastlar. Ancak İslâm felsefesinden en mühim etkiye sahip olan Yunan felsefesinin tesiri doğrudan olmayıp, Helenistik felsefe yani, İskenderiye yoluyla olmuştur. Zira, milâdî altıncı yüzyılın başlarında dağılan Atina okullarındaki düşünürlerden bazıları İskenderiye'ye, bir kısmı da Suriye'deki merkezlere gitmişti. Buralarda Eflatun (Platon) ve Aristo'yu açıklayarak bir felsefe oluşturmuşlardı. Sözü edilen merkezlerde önceleri Yunanca yazılar eserler sonradan Süryanice ve Arapça'ya çevriliyordu. İşte İslâm dünyasında daha sonra arapçaya intikal ettirilen ve İslâm felsefesinin kuruluşunda tesiri olan eserler ilk planda bunlar olmuştur. Bunlara daha yedinci miladi yüzyılın ortalarında müslüman Arapların fethettiği Suriye ve İran'daki Hristiyan ve yahudi manastırlarındaki ilmi faaliyetleri de ilave etmelidir. Buralarda Yunan felsefesinin, özellikle de Eflatun, Aristo ve yeni Eflatunculuğun Hristiyanlıkla meczedilmiş eserleri, Arapça'ya yakın bir dil olan süryânice yazılıyordu. Keza, sözü edilen merkezlerden bazıları tamamen İlâhiyata (teoloji) dair düşünceler geliştirirken, felsefe de dini bir hüviyet kazanıyordu. Diğer yandan, gramer, hitabet, felsefe, tıp, musiki, aritmetik, geometri ve astronomi bu okulların yaptığı önemli çalışma alanlarını teşkil ediyordu. Urfa (Edese), Nusaybin (Nisibe), Harran, Cundeşapur ve Antakya da o dönemin basta gelen bilim ve kültür merkezleriydi.

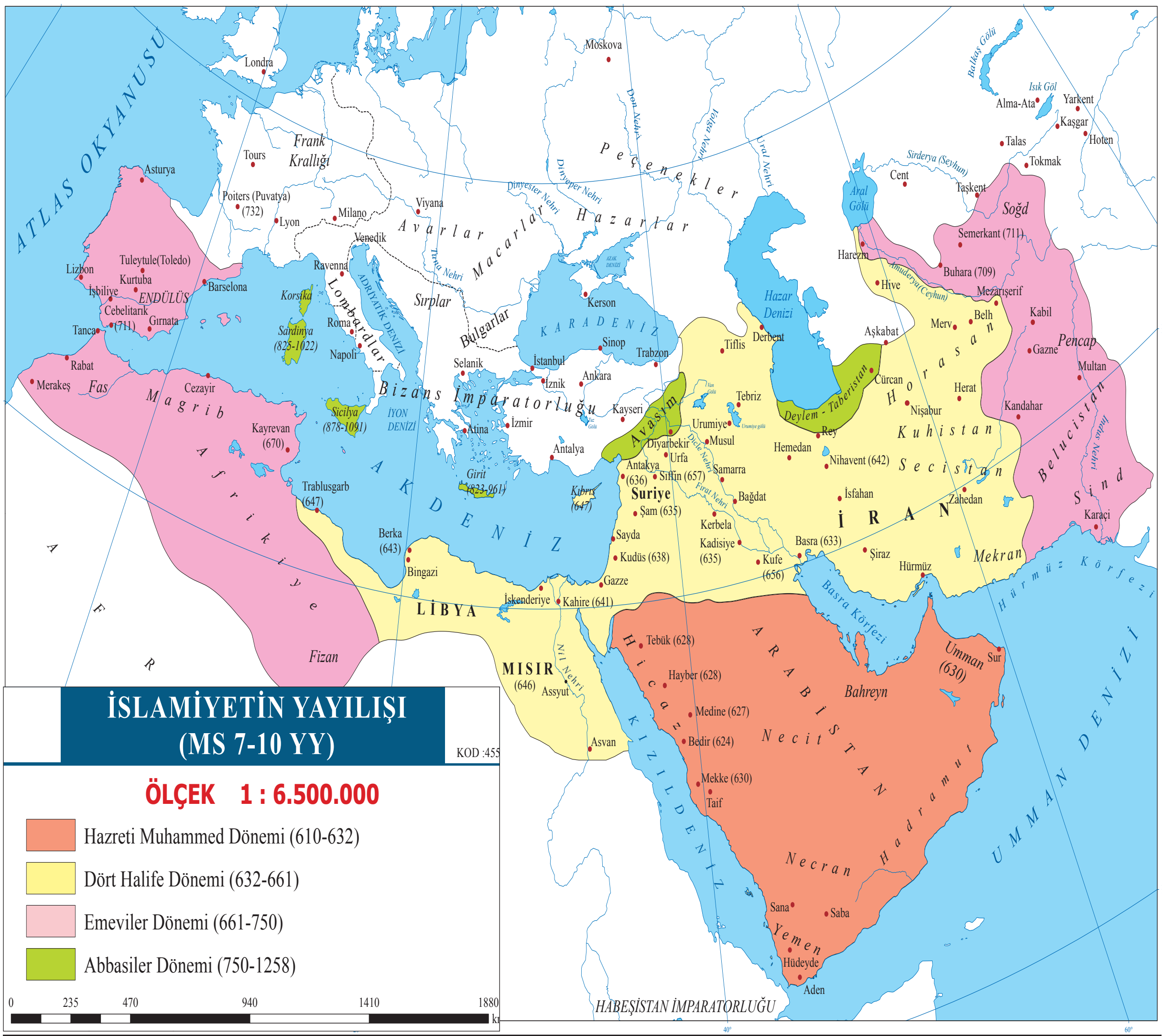
Hasan Atsız, "İslâm Felsefesi" eserinden alıntılanmıştır.

1. Metinde geçen "… felsefe de dinî bir hüviyet kazanıyordu." cümlesi ile anlatılmak istenen nedir? Açıklayınız.

2. 8-12. yüzyıl arasındaki çeviri faaliyetlerinin İslam felsefesine ve Batı felsefesine etkileri neler olabilir? Tartışınız ve tartışma sonuçlarını aşağıya yazınız.

2. Yönerge ***Aşağıdaki haritayı İslâm coğrafyasının sınırları açısından inceleyiniz ve bundan hareketle ilgili soruları cevaplayınız***

İSLAMİYETİN YAYILIŞI (MS 7-10 YY)

Harita 2.1. İslamiyetin Yayılışı

1. Haritada geçen bilgilerden hareketle İslam coğrafyasının genişlemesiyle İslam felsefesinin Batı'ya etkisinin artması arasında bir ilişki var mıdır? Görüşlerinizi örnekleyiniz.

Hazırlayan: *Sarper Serkan AVCI*

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. a) St. Augustinus'un "İtiraflar" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "Tanrı ve evren" ile ilgili görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**TANRI VE EVREN**	120 dk.
Amacı	St. Augustinus'un "İtiraflar" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "Tanrı ve evren" ile ilgili görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

Görsel 2.14: Augustinus

Tanrı iyidir ve yarattıklarından çok daha değerlidir. Kötülük irade zayıflığından kaynaklanır.

Augustinus'un din ile felsefe arasında kurduğu bu bağdan dolayı, "İnanç ve akıl, bilginin zorunlu iki ögesidir." Hakikatin kendisi Tanrı, hakikati bize sunan da İsa ve onun Kutsal Kitap'taki sözleri olduğundan hakikate sahip olabilmek için bunlara inanmak, inanırken de kavramak gerekir. Thilly'nin de belirttiği gibi "Tüm Hristiyanlık çağının ruh yapısı, bilmeye değer tek bilginin Tanrı ... olduğu şeklinde özetlenebilecek Augustinusçu görüş"ten oluşur.

Ama bilgi, Augustinus'a göre yalnızca kendisi için aranmaz. Hakikate ilişkin bilgi, mutluluğun gerekli koşullarından biri olduğu için aranır. Augustinus'a göre bütün insan etkinliklerinin en uçtaki amacı mutluluktur. Mutluluk ise ancak Tanrı'yı kavrayarak, onun buyruklarını anlayıp yerine getirerek elde edilir. Tanrı'yı anlamak, buyruklarını kavramak, izlemek, bizim Tanrı'ya ulaşmamızın tek yoludur ve Tanrı'ya ulaşmak da Augustinus için mutluluğa ulaşmaktan başka bir şey değildir. Hem hakikatin bilgisi mutluluğa ulaşmanın gerekli koşulu olur hem de hakikat mutlulukla aynı şey hâline gelir. Bu düşünceler aracılığıyla Augustinus; hakikat, mutluluk ve Tanrı arasında bir özdeşlik kurar. Bu özdeşlikler şu sözlerde ifadesini bulur:

> *"Tanrı'm nasıl oluyor da seni arıyorum? Çünkü Tanrı'm seni aradığımda aslında mutlu yaşamı arıyorum. Ruhumun yaşaması için seni arayacağım. Çünkü bedenim ruhum sayesinde, ruhum da senin sayende yaşıyor. Herkesin mutluluğu aradığı doğru değil mi, peki biricik mutluluk olan sende mutluluklarını aramak istemeyenler acaba gerçekten mutlu olmak istemiyorlar mı? ...*
>
> *Bütün insanlara mutluluğu hakikatte (gerçekte) mi yoksa yanlışta (yalanda) mı bulmak isterdiniz diye soruyorum; bu soruma hepsi evet mutluluğu hakikatte bulmak isteriz derler. Bu mutluluk da hakikatin ta kendisi, ışığım ve yüzümün esenliği olan senden doğar Tanrı'm. Bu mutluluğu herkes ister, evet bu biricik mutluluğu herkes ister, hakikatten gelen bu mutluluğu herkes ister. (...) Mutluluğu tanımayı nereden öğrendiler, hakikati tanıdıkları yerden değil mi? Aldatılmak istemediklerine göre hakikati de seviyorlar demek, bununla da mutluluğu seviyorlar; bu da hakikatten çıkan sevinçten başka bir şey değildir, böylelikle zorunlu olarak hakikati de sevmiş oluyorlar ..."*
>
> *(Augustinus, "İtiraflar")*

Augustinus'un Tanrı'nın insan tarafından bilinmeye değecek tek "hakikat" olduğu düşüncesi, Orta Çağ felsefesinin bilgi anlayışının zeminini oluşturan önemli bir başlangıç noktası oluşturur. Ancak Augustinus'un bilgi felsefesine geçmeden önce onun hem varlık olarak Tanrı ve insanın özelliklerini nasıl belirlediğini, hem de bu varlıklar arasındaki ilişki ve bağı nasıl kurduğunu göstermek uygun olacaktır.

(…)

Böylece Tanrı, cisimlere biçim veren (onları yaratan) ve bütün cisimlerin oldukları gibi olmasının ilk nedenini (form) kendinde taşıyan varlık diye tasarlanır. Kendisi de bu formların tasarlayıcısı olduğu için her şeyin ilk nedenidir. Bu iki özellik de daha önce sözü edilen üçü yanında Tanrı'nın cisimlerden yukarıya yerleştirilmesinin nedenidir. "Tanrı'nın bir yaratıcı olmasından dolayı yaratılanların üstüne yerleştirilmesi" Augustinus tarafından şu sözlerle dile getirilir:

> *Peki öyleyse bu Tanrı nedir? Dünyaya sen Tanrı mısın diye sordum, o da bana: "Ben Tanrı değilim." dedi. Dünyada bulunan her varlık bana aynı karşılığı verdi. Denize ve derinliklerine ve içinde yaşayan yaratıklara sordum, bana "Biz senin Tanrı'n değiliz, onu bizim üstümüzde arayacaksın." dediler. Esen yele, dünyayı çevreleyen atmosfere ve içinde yaşayanlara sordum. "Biz senin Tanrın değiliz." dediler. Göğe, güneşe, aya, yıldızlara sordum: "Senin aradığın Tanrı biz değiliz." dediler. Algılama alanıma giren her yaratığa "Tanrı'm olmadığınıza göre hiç olmazsa onun hakkında bana bir fikir veremez misiniz?" diye sordum. Yüksek sesle hep bir ağızdan "Bizleri o yarattı." diye haykırdılar.*
>
> *(Augustinus, "İtiraflar")*

Bu alıntı, bir yandan yaratanın yaratılanlara üstünlüğünü, bir yandan Eski Yunan'da ilk neden sayılmış dört ögenin Augustinus'un gözünde ne tür bir yer tuttuğunu, diğer yandan da ilk neden sayılan bu dört maddenin de Tanrı'yla karşılaştırıldığında, yaratılmış varlıklar olmaktan öteye gidemediklerini gösterir. Augustinus'a göre dört temel madde yani toprak, su, hava ve ateş Tanrı'nın form vererek cisimleri oluşturduğu şeylerdir ama bu da onların yaratılmış olması gerçeğini değiştirmez. Böylece cisimler bozulabilir, değişebilir, duyulabilir ve yaratılmış oldukları kendi nedenlerini ve formlarını kendilerinde taşımadıkları için Tanrı'nın altında yer alırlar varlık sıralamasında. Ama bu iki basamağın arasında ara bir basamak olan insan vardır. İnsan ara bir varlıktır çünkü bir yanıyla, bedeniyle, cisimler dünyasının içindedir; diğer yanıyla, yani ruhuyla, cisimler dünyasını aşıp Tanrı'ya ulaşabilme olanağına sahiptir. Yani ruh, insanın kendisini daha üst basamağa ulaştırabilecek olan yanıdır. Ama yine de insan, Gilson'ın belirtmiş olduğu gibi her iki yanıyla "insan" adını alır. Augustinus, bunu şu biçimde dile getirir:

> *İnsan hâlihazırda bir ruha sahip olmasaydı insan diye adlandırılmayacaktı çünkü insan ne yalnızca bedendir ne de yalnızca ruh; ikisinden oluşmuş bir varlıktır. Ruhun insanın tümü olmayıp insanın daha iyi bir yanı olduğu, bedenin insanın tümü olmadığı ama daha alt bir yanı olduğu, bundan dolayı da ikisi bir araya gelince insan adını aldıkları gerçekten de doğrudur...*
>
> *(Augustinus, "İtiraflar")*

Augustinus bedeni "dıştaki insan", ruhuysa "içteki insan" diye adlandırır. Bu ayrım, Hristiyanlığın "İnsan topraktan yaratılmıştır." inancıyla "İnsan Tanrı'nın imgesidir." inancını yerli yerine oturtmaya yarar Augustinus açısından.

> *Bir insan canlıyken ve bedenle ruh birken (Kutsal Kitap) her ikisini birden tek adla "insan" diye adlandırır ve ruhtan "içteki insan", bedenden "dıştaki insan" diye söz eder; gerçekte ikisi birden tek bir insanken sanki iki insan varmış gibi. Ama insanın hangi anlamda Tanrı'nın imgesi hangi anlamda toprak olduğu ve toprağa döneceğini anlamalıyız. İlki Tanrı tarafından nefesiyle, ya da daha uygun dile getirmek gerekirse üflemesiyle, insana yani bedene sokmasıyla ortaya çıkan ussal ruh için söylenir; ama ikincisi Tanrı'nın topraktan biçimlediği, bir ruh verilmiş olan, canlı bir beden hâline gelecek olan bedene işaret eder.*
>
> *(Augustinus, "İtiraflar")*

(…)

Tanrı, zaman ve mekân içinde değişmeyen, tüm ruhları ve cisimleri yaratmış olandır. İnsan ruhuysa Tanrı'ya ulaşmaya çalıştığından zaman içinde değişebilir ama mekân içinde sabit kalır. Buna karşılık en alt tabakayı oluşturan cisimler hem zamanda hem mekânda değişebilir. "Tanrı'nın yaratıcılığı" sorununa, bazı şeyleri ortaya koyabilmek için yeniden dönersek Tanrı'da Platon'un idealarına benzer niteliklere sahip formlar vardır. Bunlar "ezelî-ebedî ilkeler" diye adlandırılır ve şeylerin değişmez özleridir. Bunlar oluşturulmamıştır ve Tanrı'nın zihninde hep oldukları gibi var olurlar. Ne varlığa gelmişlerdir ne yok olurlar ama var olup yok olan her şey onlara göre var olur. Bu şu demektir: her cisim Tanrı tarafından bu formlara göre yaratılır ve bu formlar, bundan dolayı var olanların ilk örneğidir. Yaratılmış olan şeyler de Tanrı'nın zihninde her zaman bulunan ve Tanrı'nın niteliklerini taşıyan bu formlara göre yaratılmış olmalarından dolayı, Tanrı'nın kendisini değil ama Tanrı'nın izlerini kendinde barındırır.

Hamdi Bravo, "Augustinus'un Varlık ve Bilgi Görüşleri" eserinden alıntılanmıştır.

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. b) Fârâbî'nin "el-medînetü'l fâzıla" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak ve siyaset görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**YÖNETİCİ NASIL OLMALI?**	120 dk.
Amacı	Fârâbî'nin "el-medînetü'l fâzıla" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak ve siyaset görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

EL-MEDÎNETÜ'L FÂZILA

Her insan, yaşamak ve üstün mükemmeliyetlere ulaşmak için yaradılışta birçok şeylere muhtaç olup bunların hepsini tek başına sağlayamaz.

Her insan bunun için çok kimselerin bir araya gelmesine muhtaçtır. Her fert bu ihtiyaçlardan ancak üzerine düşeni yapar. Bütün insanların birbirleri karşısındaki durumları da bu merkezdedir. Böylece her fert, tabiatındaki mükemmelleşme ihtiyacım ancak muhtelif insanların -yardımlaşma maksadıyla- bir araya gelmeleriyle elde edilebilir.

Muhtelif insanların bir araya gelmelerinden topluluk peyda olur. Bunlar ya kâmildirler veya eksiktirler. Kâmil olanları üç kısımdır: büyük, orta ve küçük.

Büyük topluluk, yeryüzündeki bütün insanlardan ibarettir. Ortancası yeryüzünün milletlerinden teşekkül eder. Küçüğü ise bir milletin topraklarında oturan şehir halkından ibarettir.

Eksik topluluk ise köy mahalle, sokak veya ev halkından teşekkül eder. Evden küçük olan kulübede bu cümledendir. Mahallenin ve köyün her ikisi de şehre tâbidir.

(…)

Dolayısıyla bir şehrin sınırlan içindeki yardımlaşmanın, kötü amaçlara doğru yönetmesi de mümkündür.

Fakat sakinlerinin ancak saadete erişmek maksadıyla yardımlaştıkları bir şehir, fâzıl bir şehir olur. Zaten saadete erişmek maksadıyla kurulan her topluluk ta fâzıl bir topluluk sayılır.

Onun içindir ki bütün şehirleri -saadete erişmek maksadıyla el ele vererek- çalışan bir millet de fâzıl bir millettir; bütün milletleri, saadete ulaşmak maksadıyla elbirliğiyle çalışan bir dünya da fâzıl bir dünya olur.

Fâzıl şehir tam sıhhatte bir vücuda benzer. Bütün uzuvları onu hayat devresinin sonuna kadar muhafaza etmek hususunda yardımlaşırlar.

Bir vücudun uzuvları nasıl çeşitli iseler yaradılış ve kuvvetleri bakımından nasıl birbirlerinden üstün iseler ve hepsinin başında baş rolü oynayan kalp varsa ve bu hâkim uzva mertebece yakın olan uzuvlar ve bunların her biriyle sıkı münasebette bulunan diğer uzuvlar varsa ve bu son uzuvlarla ilgili olan ve emirleriyle hareket eden aşağı derecede uzuvlar varsa ve bu tâbi uzuvlara bağlı başka uzuvlar ve nihayet işleri güçleri yalnız başkalarına hizmet olan daha aşağı uzuvlar varsa şehir de böyledir: yani şehri teşkil eden unsurlar, yaradılışta çeşitli ve birbirlerinden üstün yapıdadırlar.

Bunların arasında riyaset vazifesini gören bir insanla mertebece ona yakın başka kimseler bulunur. Bunların her biri, kendi kabiliyet ve melekelerini reisin gayelerine uygun bir surette kullanır. Bu yüksek rütbe sahiplerinin emrinde başka kimseler bulunduğu gibi bunların da emrinde başkaları bulunur.

(…)

Reis: o, fazıl şehrin önderi ve birinci reisidir; o, hem fazıl milletin reisi hem meskûn olan yeryüzünün reisidir. Bu hâl ancak doğuşunda on iki meziyeti kendinde toplayan kimseye nasip olur.

Eğer fazıl şehirde öyle bir kimse bulunur ve bu kimse büyüdüğü zaman zikrettiğimiz riyaset şartının ilk altısını

- Evvela vücudunun tam ve her uzvunun kıvamında olması lazımdır ki vazifesini kolayca yapsın.
- Sonra kendisine söylenen her şeyi tabiatıyla iyi kavrayıp anlaması lazımdır ki hem söyleyenin maksadını hem konu “mevzu”u olan şeyi olduğu gibi anlasın.
- Sonra hafızası kuvvetli olmalı ki anladığı, gördüğü, işittiği ve sezdiği her şeyi iyi bellesin ve unutmasın.
- Sonra uyanık ve zeki olması lazımdır ki gördüğü en ufak delili anında fark edip yerinde kullanmasını bilsin.
- Sonra güzel konuşmasını bilmeli ki zamirindeki her şeyi açıkça izah etsin.
- Sonra öğretmeyi ve öğrenmeyi sevmesi, buna kendini kaptırmış olması ve her şeyi kolayca öğretmesi lazımdır ki öğretme ve öğrenme yorgunluktan ona ne ıstırap versin ne de vücudunu hırpalasın.
- Sonra yemeye, içmeye (...) düşkün olmaması ve tabiatıyla oyundan sakınması lazımdır.
- Sonra doğruluğu ve doğruları sevmesi, yalandan ve yalancılardan nefret etmesi lazımdır.
- Sonra ulu olması ve ululuğu sevmesi lazımdır ki utandırıcı şeylere düşmesin ve tabiatıyla hep yüksek şeyleri arasın ve gümüşle altın gibi şeylere ve diğer dünyalıklara göz koymasın.
- Sonra adaleti ve adalet ehlini sevmesi, istibdattan, zulümden ve zalimlerden nefret etmesi lazımdır ki hem kendi akrabasından hem başkalarından hak arasın, onları hakka davet etsin, istibdat kurbanlarının imdadına yetişsin, iyi ve güzel bildiği her şeyi desteklesin.
- Sonra mutedil mizaçta olmalı ki kendisinden adalet istendiği zaman şiddet göstermesin, titizlik ve aksilik etmesin; fakat istibdada ve kötülüğe davet edildiği zaman şiddet ve aksilik göstersin.
- Sonra büyük bir azim ve irade sahibi olmalı ki zaruri bulduğu şeyleri gerçekleştirmek hususunda cesaret göstersin, korkak ve yahut yumuşak olmasın.

veya beşini kendinde toplarsa reis olur. Böyle bir adama hiç rastlanmazsa o şehrin riyasetine gelmiş olan ilk reis ile haleflerinin verdikleri şeriat ve sünnetler muhafaza edilirler, daha sonraki reisin de doğuşunda ve çocukluğunda zikrettiğimiz şartların bulunması lazımdır. Büyüdüğü zaman onda da altı özellik bulunmalıdır.

1. Hâkim olması lazımdır.
2. Ondan önce gelenlerin şehre verdikleri kanun ve düsturları bilip bellemesi ve bütün işlerinde onların izinden bu kanunlar mucibince hareket etmesi lazımdır.
3. Eskilerin kanuna bağlamadıkları hususlar hakkında iyi istibdatlarda bulunması ve istibdatlarında eskilerin izinden yürümesi lazımdır.
4. Eskilerin tabiatıyla meşgul olamadıkları hazır meseleler hakkında iyi hükümler verebilmesi için kuvvetli istibdatlarda bulunması (…) lazımdır.
5. Eskilerin şeriatlarını ve onların izlerinden giderek kendisinin istibdat ettiği kanunları iyi konuşarak öğretebilmesi lazımdır.
6. Harp yorgunluklarına bedenen mütehammil olması ve harp sanatının esaslı ve tali özelliklerini bilmesi lazımdır.

Eğer bu şartları kendinde toplayacak tek kişi bulunmayıp iki kişi bulunursa ve bunlardan biri hâkim olur, diğeri de öteki şartlara haizse her ikisi de reis olurlar.

Eğer bu şartlar muhtelif kimseler arasında dağılmış bulunursa ve bunların birincisinde hikmet, ikincisinde ikinci şart üçüncüsünde üçüncü şart, dördüncüsünde dördüncü şart, beşincisinde beşinci şart, altıncısında altıncı şart bulunursa ve bunlar birimleriyle anlaşmış ve uzlaşmış olurlarsa hepsi de üstün reis olurlar.

Fakat hikmet riyasetin şartı olmaktan çıktığı gün -diğer şartlar bulunmuş olsa da- fazıl şehir kralsız kalır. Şehri idare eden reis kral olmayınca şehir tehlikeye maruz olur. Kendisine teslim olacak bir hâkim bulmayan şehir, gecikmez yıkılır.

Fârâbî, “el-medînetü’l fâzıla” adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Ziver Murat ARKUT*

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

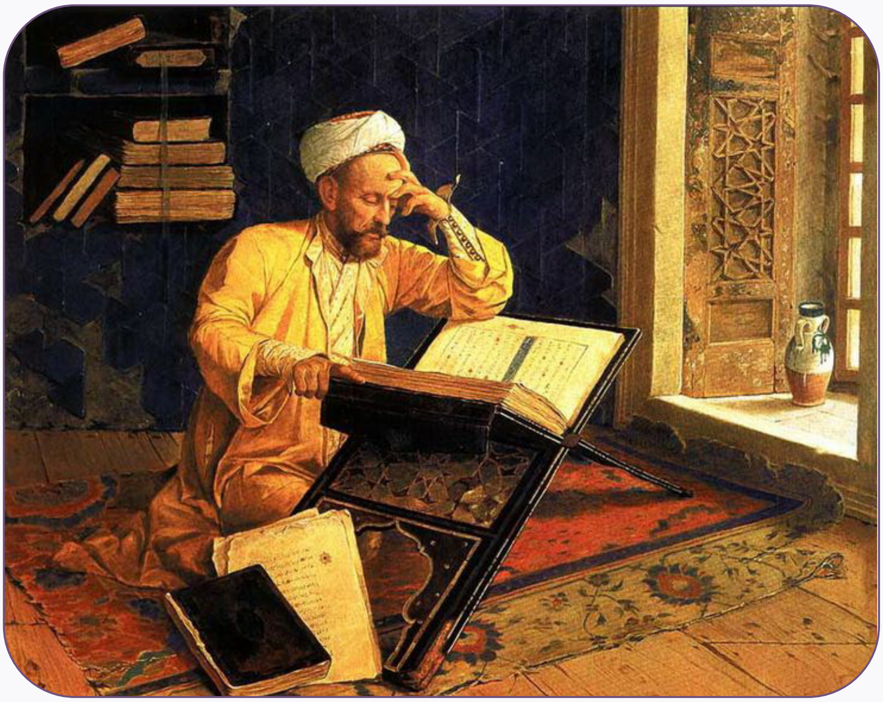
Kazanım: 11.2.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. d) Gazâlî'nin "el-münkız mine'd-dalâl" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilgi görüşünün irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**GERÇEK BİLGİ**	120 dk.
Amacı	Gazâlî'nin "el-münkız mine'd-dalâl" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilgi görüşünü analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

Görsel 2.15: İmam Gazâli (Osman Hamdi İlahiyatçı Tablosu Temsilî)

Naklî bilgi, akli bilgiden öncedir ve birincisi güneşe, ikincisi ise göze benzer. Böylece güneş olmadan göz göremez, göz olmadan da ışık yeterli miktarda idrak edilemez.

Doğruluğundan emin olunmayan bilginin kesin bilgi olmadığı kanaatine vardıktan sonra bütün bilgilerimi inceden inceye gözden geçirdim. Sonuç olarak hissî yani duyu organları ile elde edilen bilgilerle zorunlu akıl prensipleri dışında kalan bilgilerin bu niteliği taşımadığını anladım. Bu sonuca varınca ümitsizliğe kapılarak kendi kendime şöyle dedim:

"Artık elimde problemleri çözmek için duyu organlarına dayalı veriler ve zorunlu akıl prensiplerini oluşturan apaçık bilgiler dışında bir umut ışığı kalmadı. Öyleyse bunlara güvenebilmem için öncelikli bu bilgilerin doğruluklarını değerlendirmem gerekir.

Acaba duyu organlarına dayalı bilgilere duyduğum güven ve zorunlu bilgilerin hatadan uzak olduğu yönündeki düşüncem de daha önce benim ve halkın büyük çoğunluğunun doğruluğuna inandıkları taklide dayalı ve nazari bilgilerin (Bir öncül ile elde edilen bilgiler-

dir. Yaradan'ın varlığını ve arazların sonradan meydana geldiğini bilmek gibi.) doğruluğuna duyulan güvene benzer bir güven miydi? Yoksa bunlara duyulan güven, aldanma ve gafletten uzak olan gerçek bir güven miydi?"

Bu düşünceler ile bütün gücümle duyu organlarına dayalı verileri ve zorunlu akıl prensipleri üzerine düşünmeye koyuldum. "Acaba bunlara karşı da içimde kuşku duyulabilir miyim?" diye düşündüm. Uzun süre tereddüt döneminden sonra duyu organlarına dayalı bilgilerin doğruluğuna güvenmeye de gönlüm izin vermedi. Vicdanımda duyduğum bu şüphe gittikçe arttı, vicdanım bana şöyle sesleniyordu:

"Duyu organları ile elde edilen bilgilere nasıl güvenebilirsin? Duyu organlarının en güçlü olanı görme duyusu (göz) değil midir? Göz gölgeye bakar, onun durgun ve hareketsiz olduğunu görür. Sonra gölgenin hareketsiz olduğu hükmüne varır."

Daha sonra belli bir sürenin geçmesi ile tecrübe ve gözlem sonucunda gölgenin hareketli olduğunu anlar. Ancak gölgenin hareketi bir defada ve birdenbire oluşmaz, yavaş yavaş ve milim milim meydana gelir. Bu hareket öylesine devamlıdır ki gölgenin durgun olduğu bir an bile bulunmaz. Yine aynı göz yıldızlara bakar ve onların sadece küçük bir altın lira büyüklüğünde olduklarını görür. Daha sonra astronomi ilminin delilleri, o yıldızların dünyadan kat kat daha büyük olduklarını ortaya koyar. İşte duyu organlarından biri, buradakine benzer bir hükme varıyor. Daha sonra akıl hakemi ortaya çıkarak duyu organlarının verdiği hükmün savunulmayacak şekilde yanlışlığını ortaya koyuyor ve onu ihanet ile suçluyor.

O zaman şöyle dedim:

"Öyleyse duyu organlarının verdikleri bilgilere duyulan güven de kayboldu. Galiba evveliyat denilen akli bilgilerden başka güvenilecek bir şey kalmadı. Şu sözleri örnek olarak verebiliriz:

On sayısı, üç sayısından daha büyüktür.

Bir şey aynı anda hem ispat ve hem inkâr edilemez.

Bir şeyin hem hadis (sonradan olan) olduğu hem de kadim olduğu (başlangıcının bulunmadığı) söylenemez, hem var hem yok olduğu söylenemez, hem varlığı zorunlu (vacip) ve hem varlığı imkânsız (muhal) olduğu söylenemez."

Böyle düşünmeye başlayınca duyu organlarım bana şu sözlerle karşı çıktılar:

"Aklınla elde ettiğin bilgilere karşı duyduğun bu güvenin daha önce duyu organlarınla elde ettiğin bilgilere karşı duyduğun o güven gibi olmadığından nasıl emin olabilirsin? (…) Öyleyse akıl hakemi ortaya çıkarak duyu organlarının verdiği bilgilerin yanlışlığına nasıl hükmettiyse akıl idrakinin ötesinde başka bir hakem doğabilir ve onun sağladığı bilgilerin yanlış olduğuna hükmedebilir."

(…)

Bu hastalık amansız bir hâle geldi ve yaklaşık olarak iki ay sürdü. Bu iki aylık süre içinde ben fiilen "safsatacı" (her şeyden şüphe eden) bir hâl üzereydim. Ancak içinde bulunduğum bu durumu kimseye söylemiyor, sözlü olarak ifade etmiyordum.

Nihayet Cenabıhak beni bu amansız hastalıktan kurtardı. Vicdanım tekrar eski sağlıklı hâline kavuştu.

Artık vicdanım zorunlu akli bilgileri makbul ve geçerli görmeye, onlara güvenmeye ve doğruluklarını kabul etmeye başladı.

Gazâlî, "el-münkız mine'd-dalâl" adlı eserinden alıntılanmıştır.

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. e) İbn Rüşd'ün "Tehâfut et-tehâfut el-felâsife" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "din felsefe ilişkisi" ile ilgili görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	DİN VE FELSEFE	120 dk.
Amacı	İbn Rüşd'ün "Tehâfut et-tehâfut el-felâsife" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "din-felsefe ilişkisi" ile ilgili görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

AKILSAL OLAN İNANÇSAL OLANDIR

Her Din Vahye Dayanır ve Akıl da Onunla İç İçe Bulunur.

Görsel 2.16: İbn Rüşd

Felsefe, şeriatta (din) yer alan her şeyi araştırır. Eğer felsefe, şeriatı iyi kavrarsa felsefenin anlayışıyla şeriatın anlayışı arasında bir fark kalmaz ve dolayısıyla bilgi bakımından daha yetkin bir dereceye ulaşmış olur. Eğer felsefe, şeriatı iyi bir biçimde kavrayamazsa insan aklının bu konudaki yetersizliği bilinmiş olur ve onu yalnızca şeriat kavrar.

…

İbn Rüşd der ki: Gazâlî, bu sorunu bitirince filozofların cesetlerin dirilmesi hususunu reddettiklerini ileri sürmeye girişmiştir. Bu sorun, eskilerden hiç kimsenin üzerinde söz etmediği bir sorundur. Oysa cesetlerin dirilmesi görüsü en azından bin yıldır şeriatlarda yaygın olan bir görüştür. Felsefeleri bize kadar ulaşan filozoflar ise daha yakın zamanlarda bu konuyu ele almışlardır. Cesetlerin dirilmesi konusunu ilk olarak ele alanlar Hz. Musa'dan sonra gelen İsrail oğulları peygamberleridir. Bu husus, Zebur'dan ve İsrail oğullarına mal edilen birçok yazılı metinlerden açıkça anlaşılmaktadır. Yine bu husus, İncil'de de yer almış ve Hz. İsa'dan çok sayıda ravi tarafından nakledilmiştir. Aslında cesetlerin dirilmesi görüsü, Sabi'lere ait bir görüş olup Ebu Muhammed b. Hazm şeriatının en eski şeriat olduğunu söylemektedir.

Ancak filozofların kendi tabiatları gereği bu görüşe en çok değer veren ve ona bağlanan kişiler oldukları anlaşılmaktadır. Bunun nedeni, filozofların bu görüşün insanın insan olarak var olması ve kendine özgü mutluluğa ulaşması için insanlara çekidüzen vermeyi amaç edindiği görüsünde olmalarıdır; çünkü o, insanların ahlaksal ve kuramsal erdemleri ile uygulamaya yönelik (amelî) sanatların var olması için gereklidir. Filozoflara göre insanın uygulamaya

yönelik sanatlar olmadan bu dünyada, kuramsal erdemler olmadan da hem bu dünyada hem de ötekinde yaşaması mümkün değildir; yine ahlaksal erdemler olmadan bunlardan hiçbiri yetkin bir hâle gelmez ve kendilerine ulaşılamaz; ahlaksal erdemlere ancak yüce Allah'ı tanımak ve O'nu her dinde söz konusu din mensuplarına farz kılınmış/kurban, namaz, dua ve benzeri türde yüce Allah'a, meleklere ve peygamberlere övgü biçiminde söylenen sözler gibi ibadetlerle yüceltmek suretiyle ulaşılabilir.

Kısaca filozoflar, şeriatların, az çok farklılık gösterseler de özellikle bütün şeriatlarda ortak olan hususlarla ilgili olarak ilkeleri akıl ve nakilden elde edilen zorunlu siyasal sanatlar olduğu görüsündedirler. Bununla birlikte filozoflar, sözgelişi, "Allah'a kulluk etmek zorunlu (vacip) mudur, değil midir?" ve bunun da ötesinde "Acaba Allah var mıdır, yok mudur?" gibi şeriatın genel ilkelerinde olumlu ya da olumsuz bir görüş belirtilmesi gerektiği görüsünü benimserler. Yine filozoflar, öteki dünya mutluluğu ve bu mutluluğun nasıl olacağı gibi şeriatın öteki ilkeleri hakkında da aynı görüşü ileri sürerler; çünkü şeriatların hepsi, nasıl olacağı konusunda farklılık gösterseler de ölümden sonra başka bir yaşamın varlığı üzerinde birleşmişlerdir; nitekim onlar, "ilke"nin özü ve fiilleri konusunda ileri sürdükleri hususlarda az çok ayrılsalar da Allah'ın varlığı, sıfatları ve fiilleri üzerinde birleşmektedirler. Aynı şekilde bütün şeriatlar, değerlendirme hususunda ayrılsalar da öteki dünyada mutluluğa ulaştıracak olan fiiller konusunda birleşmişlerdir.

Kısaca filozoflara göre şeriatlar, bütün insanlar için ortak bir tarzda bilgeliğe yöneldiklerinden zorunludur çünkü felsefe ancak bazı akıllı kişileri mutluluğun bilgisine ulaştırmayı amaçlar. Böylece bu kişiler doğal olarak bilgeliği öğrenmeye yönelirler. Şeriatlar ise genel olarak halkı eğitmeyi amaçlar. Bununla birlikte halkın ortak ihtiyaçlarıyla ilgilenmesinin yanı sıra bilge kişilerin (filozoflar) özel ihtiyaçlarını da gözetmeyen hiçbir şeriat yoktur. Özel bir insan zümresinin varlığı ve mutluluğun gerçekleşmesi ancak halk zümresiyle iş birliği yapmak suretiyle tamamlanacaktır. Bu yüzden söz konusu özel sınıfın varlığı ve hayatı için genel eğitim ve öğretim ya çocukluk ve ergenlik sırasında zorunludur. (…) Kendisine öğretilmiş olan şeri ilkelerden kuşku duyduğunu açıkladığı ya da bunları peygamberlerin bildirdiklerine aykırı bir biçimde yorumladığı ve onların yolundan saptığı takdirde kendisine kâfir denmeye en layık kişi olur. Bunu ve böyle bir durumun öğrenim gördüğü dinde küfür cezasıyla cezalandırılacağını bilmesi, erdeminin bir gereğidir.

Bununla birlikte o kimsenin kendince hepsi geçerli (hak) olsa da döneminin en üstün dinini seçmesi ve üstün olanın kendisinden daha üstün olanla geçersiz kılındığına inanması gerekir. İşte bundan dolayıdır ki İskenderiye'de öğretim görevi yapan bilge kişiler, kendilerine İslam şeriatı ulaştığında Müslüman olmuşlardır. Yine Rum ülkesinde (Roma İmparatorluğu) yaşayan bilge kişiler de Hz. İsa'nın şeriatı kendilerine ulaştığında Hristiyan olmuşlardır. İşte bu nedenledir ki bütün söylenen sözler arasında en doğrusu, her peygamber bilge olduğu hâlde her bilgenin peygamber olmadığıdır; onlar, yalnız peygamberlerin vârisleri oldukları söylenen bilginlerdir.

…

Her şeriat vahye dayanır ve akıl da onunla iç içe bulunur. Yalnızca akla dayanan bir şeriat bulunabileceğini kabul eden kimsenin zorunlu olarak böyle bir şeriatın hem akla hem de vahye dayanan şeriattan daha eksik olduğunu kabul etmesi gerekir. Herkesin birleştiği görüşe göre insan davranışlarına ve karakterlerine ilişkin ilkelerin taklide dayalı olması gerekir. Takınılan davranış ve yapılan hareketin zorunlu olması, ahlaksal ve uygulamalı hareketlerden kaynaklanan erdemlerin varlığından başka bir yolla kanıtlanamaz. Bu görüşten açıkça anlaşılmaktadır ki bütün bilge kişiler, şeriatlar konusunda bu görüşe başka bir deyişle her dinde uygulanan insan fiillerine yönelik ilkeler ve kuralların peygamberlerden ve yasa koyuculardan elde edildiği görüşüne sahiptirler. Onlara göre bu zorunlu ilkelerden övgüye değer olanları, halkı erdemli fiillere en çok yönlendirenleridir. Bu nedenle bizim dinimizdeki ibadetler gibi söz konusu ilkeleri iyice öğrenerek yetişmiş olanlar, başka ilkeleri öğrenerek yetişenlerden çok daha yetkin bir erdeme sahip olurlar çünkü ibadetlerin, yüce Allah'ın da işaret ettiği gibi hayasızlıktan ve kötününkilerden insanları uzak tuttuğundan kuşku yoktur. Yine hiç kuşkusuz bizim şeriatımızda bulunan ibadette bu (erdemli) fiil, öteki şeriatlarda yer alan ibadetlerdekinden daha yetkin olarak gerçekleşir.

İbn Rüşd, "Tutarsızlığın Tutarsızlığı" adlı eserinden alıntılanmıştır.

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

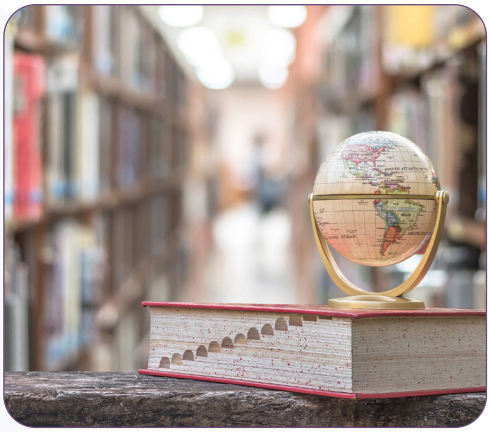
Kazanım: 11.2.4. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. a) Mevlânâ, Yûnus Emre ve Hacı Bektâş Velî'nin eserlerinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle tasavvuf düşüncesindeki insan anlayışının tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**İNSAN NEDİR?**	40 dk.
Amacı	Tasavvuf düşüncesinde insan anlayışını tartışabilme.	Grup

Yönerge ***Aşağıda verilen metinlerde tasavvuf düşüncesindeki insan anlayışından hareketle insana dair bazı özelliklere ve benzetmelere yer verilmiştir. Metinlerde geçen bazı kelimelerin özlük tanımları aşağıdadır. Bu metinlerden yola çıkarak aşağıdaki soruları sınıf ortamında tartışınız. Tartışma sonuçlarına göre ilgili soruları cevaplayınız.***

SÖZLÜK

Çalap: Eski Türkçede "Allah".
şeriat: Din.
cevher: Bir maddenin özü. Kendi başına bulunan değişmeyen öz varlık.
araz: Zorunlu olmayan, bir maddenin varlığına bağlı olarak ortaya çıkan.
fer: Kısım, dal.
gülzar: Gül bahçesi.
ağyar: Dost olmayan yabancı kimseler.
has: Özgü. Katışıksız en iyi cinsten.
ham: Olgunlaşmamış.
ikrar: Saklamadan açıkça söyleme. Amaca ulaşma, kararda kalma.

Görsel 2.17: Sözlük

Görsel 2.18: Hacı Bektâş Velî

O, âlemin Kutb'u der ki:
Kul, Çalap Tanrı'ya kırk makamda erişir, dost olur. O kırk makamın onu şeriat; onu, tarikat; onu, marifet; onu da hakikat içindedir.
Şeriatın ilk makam iman getirmektedir:
İmanın şartı altıdır: Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerri Allah'tan olduğuna inanmaktır.
Ama hangi insan ki imanın ten üzerine olduğunu söylerse hata eder.
İmanın can üzere olduğu söylerse de hatadır.
Şöyle bilmek gerekir ki arifler katında iman akıl üzerinedir. Fakat herkesçe bilinen: imanın dil ve gönül üzere olduğudur.

Hacı Bektâş Velî, "Makalat" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Sen baştan başa denizsin, ıslaklığı ne istersin ki? Sen, tamamıyla varlıksın, yokluğu ne ararsın ki? Ey parlak ay, tozu ne yapacaksın? Ay bile senin yüzüne bakar da sararır. Sen hoşsun, güzelsin, her türlü hoşluğun madenisin. Neden şaraba minnet edersin ki? Başında "Biz insanoğullarını ululadık." tacı, boynunda "Biz sana kevser ırmağını verdik." gerdanlığı var. İnsan cevherdir, gök ona arazdır. Her şey fer'idir, her şeyden maksat odur. Ey akıllar, tedbirler, fikirler kulu kölesi olan bey, madem ki böylesin, kendini neden böyle ucuza satıyorsun? Sana hizmet etmek, bütün varlık alemine farzdır.

Mevlânâ, "Mesnevi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 2.19: Semazen

Görsel 2.20: Yûnus Emre

BİZ KİMSEYE KİN TUTMAYIZ

Biz kimseye kin tutmayız
Ağyar dahi dosttur bize
Kanda ıssızlık var ise
Mahâlle vü şardır bize

Adımız miskindir bizim
Düşmanımız kindir bizim
Biz kimseye kin tutmayız
Kamu âlem birdir bize

Vatan bize cennetdürür
Yoldaşımız Hak'dürür
Haktan yana yönilecek
Başka yollar dardır bize

Dünya bir avrattır karı
Yoldan iltir niceleri
Sürün gitsin öyleleri
Onu sevmek ardır bize

Yunus aydur Allah deriz
Allah ile kapılmışız
Dergâhına yüz tutuban
Hemen bir ikrardır bize

Yunus Emre

1. Hacı Bektâş Velî, Mevlânâ ve Yûnus Emre'nin hangi ifadeleri inanç-akıl ilişkisi üzerinedir?

2. Tasavvuf düşüncesindeki insan anlayışını inanç-akıl ilişkisi üzerinden açıklayınız.

Hazırlayan: *Esra YARDIMCI*

2.ÜNİTE >MS 2. YÜZYIL-MS 15. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Özgün Fikirler Üretme

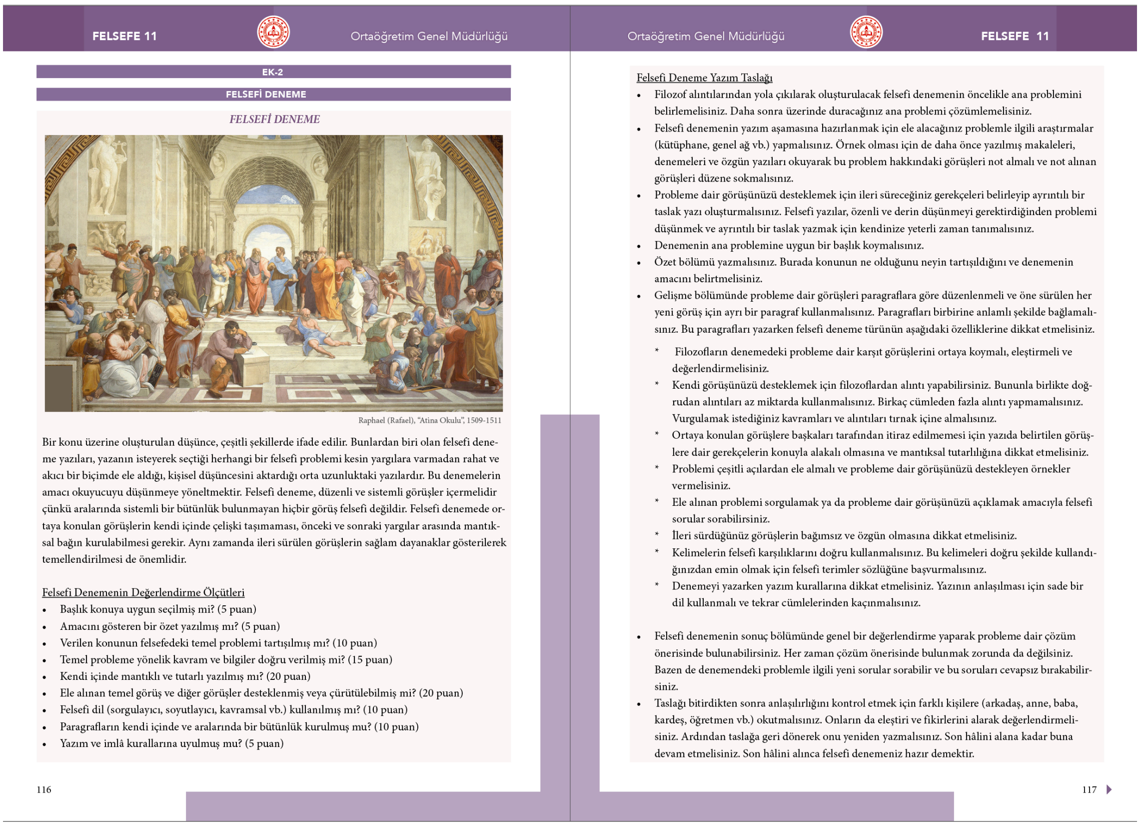
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.2.4. MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. b) "Anlamak için inanıyorum" düşüncesinden hareketle "inanç akıl ilişkisini" ele alan özgün bir metin yazılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**İNANÇ AKIL İLİŞKİSİ**	120 dk.
Amacı	"Anlamak için inanıyorum." düşüncesinden hareketle "inanç-akıl ilişkisini" ele alan özgün bir metin yazabilme.	Bireysel

Yönerge ***"Anlamak için inanıyorum." düşüncesini araştırınız. Araştırmanızdan yola çıkarak inanç-akıl ilişkisini ele alan özgün bir metin yazınız.***

FELSEFE 11 Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

EK-2

FELSEFİ DENEME

FELSEFİ DENEME

Raphael (Rafael), "Atina Okulu", 1509-1511

Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri olan felsefi deneme yazıları, yazanın isteyerek seçtiği herhangi bir felsefi problemi kesin yargılara varmadan rahat ve akıcı bir biçimde ele aldığı, kişisel düşüncesini aktardığı orta uzunluktaki yazılardır. Bu denemelerin amacı okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi deneme, düzenli ve sistemli görüşler içermelidir çünkü aralarında sistemli bir bütünlük bulunmayan hiçbir görüş felsefi değildir. Felsefi denemede ortaya konulan görüşlerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki yargılar arasında mantıksal bağın kurulabilmesi gerekir. Aynı zamanda ileri sürülen görüşlerin sağlam dayanaklar gösterilerek temellendirilmesi de önemlidir.

Felsefi Denemenin Değerlendirme Ölçütleri

- Başlık konuya uygun seçilmiş mi? (5 puan)
- Amacını gösteren bir özet yazılmış mı? (5 puan)
- Verilen konunun felsefedeki temel problemi tartışılmış mı? (10 puan)
- Temel probleme yönelik kavram ve bilgiler doğru verilmiş mi? (15 puan)
- Kendi içinde mantıklı ve tutarlı yazılmış mı? (20 puan)
- Ele alınan temel görüş ve diğer görüşler desteklenmiş veya çürütülebilmiş mi? (20 puan)
- Felsefi dil (sorgulayıcı, soyutlayıcı, kavramsal vb.) kullanılmış mı? (10 puan)
- Paragrafların kendi içinde ve aralarında bir bütünlük kurulmuş mu? (10 puan)
- Yazım ve imlâ kurallarına uyulmuş mu? (5 puan)

116

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü FELSEFE 11

Felsefi Deneme Yazım Taslağı

- Filozof alıntılarından yola çıkılarak oluşturulacak felsefi denemenin öncelikle ana problemini belirlemelisiniz. Daha sonra üzerinde duracağınız ana problemi çözümlemelisiniz.
- Felsefi denemenin yazım aşamasına hazırlanmak için ele alacağınız problemle ilgili araştırmalar (kütüphane, genel ağ vb.) yapmalısınız. Örnek olması için de daha önce yazılmış makaleleri, denemeleri ve özgün yazıları okuyarak bu problem hakkındaki görüşleri not almalı ve not alınan görüşleri düzene sokmalısınız.
- Probleme dair görüşünüzü desteklemek için ileri süreceğiniz gerekçeleri belirleyip ayrıntılı bir taslak yazı oluşturmalısınız. Felsefi yazılar, özenli ve derin düşünmeyi gerektirdiğinden problemi düşünmek ve ayrıntılı bir taslak yazmak için kendinize yeterli zaman tanımalısınız.
- Denemenin ana problemine uygun bir başlık koymalısınız.
- Özet bölümü yazmalısınız. Burada konunun ne olduğunu neyin tartışıldığını ve denemenin amacını belirtmelisiniz.
- Gelişme bölümünde probleme dair görüşleri paragraflara göre düzenlenmeli ve öne sürülen her yeni görüş için ayrı bir paragraf kullanmalısınız. Paragrafları birbirine anlamlı şekilde bağlamalısınız. Bu paragrafları yazarken felsefi deneme türünün aşağıdaki özelliklerine dikkat etmelisiniz.
  * Filozofların denemedeki probleme dair karşıt görüşlerini ortaya koymalı, eleştirmeli ve değerlendirmelisiniz.
  * Kendi görüşünüzü desteklemek için filozoflardan alıntı yapabilirsiniz. Bununla birlikte doğrudan alıntıları az miktarda kullanmalısınız. Birkaç cümleden fazla alıntı yapmamalısınız. Vurgulamak istediğiniz kavramları ve alıntıları tırnak içine almalısınız.
  * Ortaya konulan görüşlere başkaları tarafından itiraz edilmemesi için yazıda belirtilen görüşlere dair gerekçelerin konuyla alakalı olmasına ve mantıksal tutarlılığına dikkat etmelisiniz.
  * Problemi çeşitli açılardan ele almalı ve probleme dair görüşünüzü destekleyen örnekler vermelisiniz.
  * Ele alınan problemi sorgulamak ya da probleme dair görüşünüzü açıklamak amacıyla felsefi sorular sorabilirsiniz.
  * İleri sürdüğünüz görüşlerin bağımsız ve özgün olmasına dikkat etmelisiniz.
  * Kelimelerin felsefi karşılıklarını doğru kullanmalısınız. Bu kelimeleri doğru şekilde kullandığınızdan emin olmak için felsefi terimler sözlüğüne başvurmalısınız.
  * Denemeyi yazarken yazım kurallarına dikkat etmelisiniz. Yazının anlaşılması için sade bir dil kullanmalı ve tekrar cümlelerinden kaçınmalısınız.
- Felsefi denemenin sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak probleme dair çözüm önerisinde bulunabilirsiniz. Her zaman çözüm önerisinde bulunmak zorunda da değilsiniz. Bazen de denemendeki problemle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu soruları cevapsız bırakabilirsiniz.
- Taslağı bitirdikten sonra anlaşılırlığını kontrol etmek için farklı kişilere (arkadaş, anne, baba, kardeş, öğretmen vb.) okutmalısınız. Onların da eleştiri ve fikirlerini alarak değerlendirmelisiniz. Ardından taslağa geri dönerek onu yeniden yazmalısınız. Son hâlini alana kadar buna devam etmelisiniz. Son hâlini alınca felsefi denemeniz hazır demektir.

117

Hazırlayan: *Komisyon*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: 11.3.1. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. a) 12. yüzyıldaki çeviri faaliyetlerinin 15. Yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir. b) MÖ 6. yüzyıl- MS 2. yüzyıl ve MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**DEĞİŞİM**	35 dk.
Amacı	15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin doğmasına yol açan nedenleri açıklayabilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki Şekil 3.1'de 15. yüzyıl-17. yüzyılda yaşanan bazı gelişmeler, Şekil 3.2'de ise 12. yüzyıl çeviri faaliyetleri ile İstanbul'un Fethi'nin 15. Yüzyıl-17. yüzyıl felsefesine etkisi verilmiştir. Şekilleri inceledikten sonra ilgili soruları cevaplayınız.***

Şekil 3.1: 15. yüzyıl-17. yüzyılda yaşanan bazı gelişmeler

Görsel 3.1: Fetih

Görsel 3.2: İbn-i Sina

Görsel 3.3: Çeviri

12. yüzyıla doğru İslam dininin geniş bir coğrafyada yayılması beraberinde bilim ve felsefenin de bu coğrafyalarda gelişmesine sebep olmuştur. Bu durumun Toledo, Sicilya, Salerno gibi şehirleri bilim ve felsefenin merkezi konumuna getirdiği söylenebilir. 12. yüzyıldan itibaren Batı ilk olarak İslam ilimleri, Antik Yunan, Hint ve Mısır'a ait eserleri çevirmeye başlamıştır. Bu dönemde Aristoteles'in "Metafizik", İbn Sînâ'nın "el- Kanun fi't Tıp" ve Sahl b. Bişr'in "Astronomi Risalesi" gibi bilim ve felsefe eserleri çevrilmiştir. Rönesans'la birlikte İslam coğrafyasının yorumlarıyla tanınan Antik Yunan felsefesinde Platon ve Aristo etkisi görülmüştür. Yeni dönemde akıl giderek inançtan bağımsızlaşmış ve bu dönemin karakteristiğini oluşturmuştur. Felsefenin konusu insan, doğa ve evren olmuştur. Bilim de bundan etkilenmiş; doğa, deney ve gözlem metotlarını kullanmaya başlamıştır. Bu dönem felsefesinin gelişimini İstanbul'un 1453 yılında Türkler tarafından fethedilmesi de etkilemiştir. Osmanlıların Batı'ya doğru yayılması Trabzonlu George benzeri Antik Yunan kültürü âlim ve uzmanların özellikle İtalya'ya göçmelerine dolayısıyla da Batı'da o zamana kadar bilinmeyen birtakım Grekçe felsefe metinlerinin okunmasına ve öğrenilmesine yol açmıştır.

Şekil 3.2. 12. yüzyıl çeviri faaliyetleri ile İstanbul'un Fethi'nin 15. Yüzyıl-17. yüzyıl felsefesine etkisi

1. Şekil 1'deki gelişmelerden hangisi ya da hangileri ilginizi daha çok çekmektedir? Neden?

2. Çeviri eserlerinin yayılmasının ve düşünürlerin yer değiştirmesinin 15. yüzyıl-17. yüzyıl düşünce ortamına etkisi hakkında neler söylenebilir?

3. MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl ve MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesinin 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkisini değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Ziver Murat ARKUT*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: *11.3.2. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.*
a) Skolastik düşünce ile modern düşüncenin temel farkları üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	**BİL BAKALIM**	40 dk.
Amacı	Skolastik düşünce ve modern düşüncenin farklılıklarını belirleyebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Öğrencilerin etkinlik hazırlığı için skolastik ile modern düşüncenin özellikleriyle ilgili bilgi toplamalarını ve bir hafta sonra bu bilgileri sınıf ortamına getirmelerini sağlayınız. Bu aşamada öğrencilere çalışmalarının verimli geçmesi için aşağıda verilen "Hazırlık Aşaması Bireysel Kontrol Listesi"nin aşamalarını sırasıyla takip etmelerini belirtiniz.***

	Hazırlık Aşaması Bireysel Kontrol Listesi	**Evet**	**Hayır**
1.	Skolastik ve modern düşüncenin özellikleriyle ilgili bilgi topladığım kaynakları belirledim. (Kütüphane, çevrim içi veri tabanları vb.)		
2.	Konuyla ilgili sorular oluşturdum.		
3.	Bilgi kaynaklarının güvenilirlik ve geçerliliğini sorguladım.		
4.	Farklı kaynaklardan bilgiler topladım.		
5.	Edindiğim yeni bilgileri var olan bilgilerimle bütünleştirdim.		
6.	Edindiğim bilgilerin doğruluğunu, güncelliğini ve amaca uygunluğunu değerlendirdim.		
7.	Edindiğim bilgileri A4 kağıdına yazdım..		

2. Yönerge ***Aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ediniz. Sınıf yazı tahtasını veya temin ettiğiniz panoyu yandaki şekilde gösterildiği gibi kullanabilirsiniz.***

» Bir panoya ya da yazı tahtasına "Skolastik Düşünce Köşesi" ve "Modern Düşünce Köşesi" oluşturup köşelere bu düşünceleri temsil eden filozofların isimlerini yazınız.

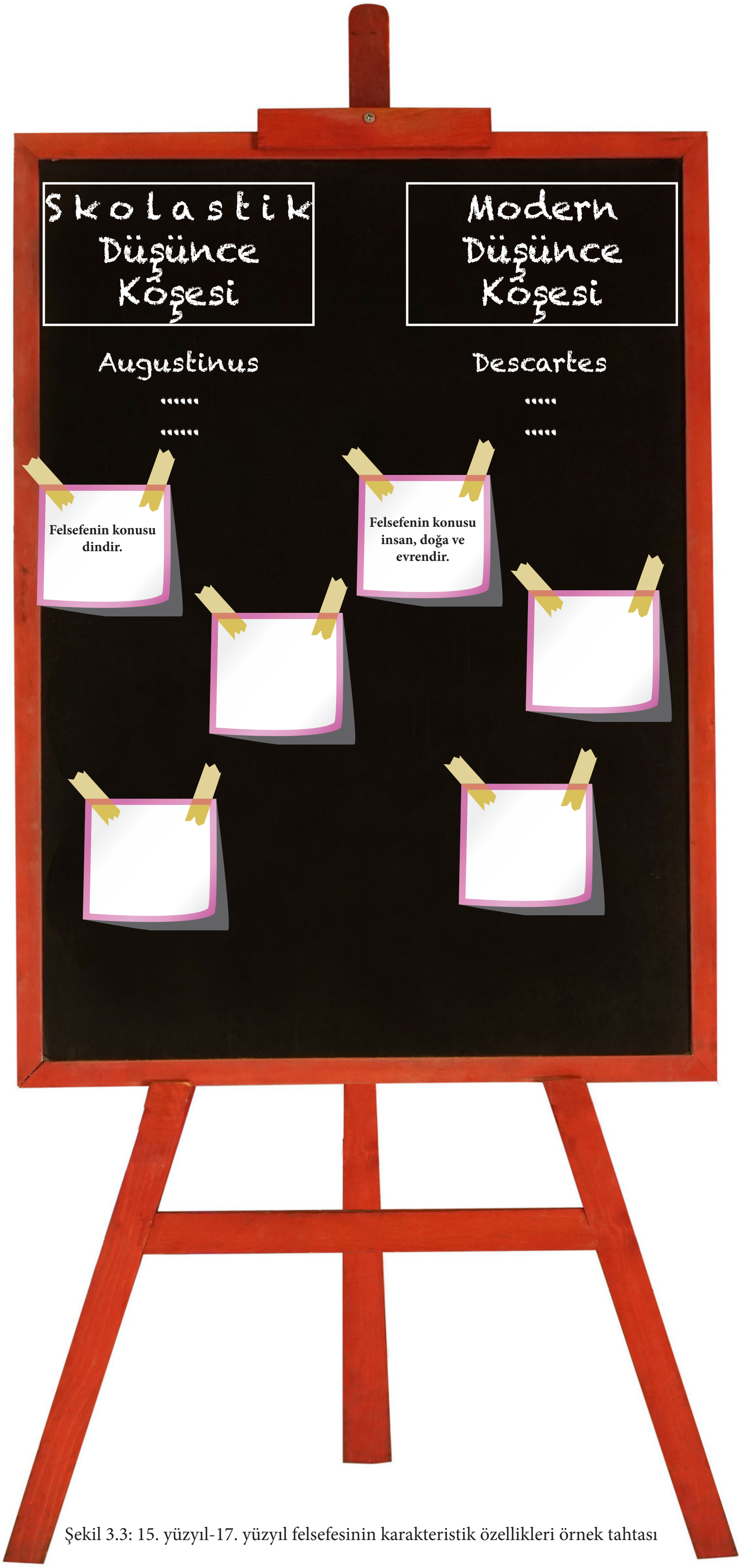
» Her öğrenciye önceden hazırladığınız küçük boş kağıtlardan ikişer tane dağıtıp bu kağıtlara skolastik ve modern düşünceye ait birer özelliği yazmalarını sağlayınız.

» Öğrencilerden yazdıkları kâğıtları içindekilerin görünmeyeceği şekilde katlamalarını ve masadaki fanusun içine atmalarını isteyiniz.

» Öğrencilerden sırayla fanustan kâğıt çekmelerini, çektikleri kâğıttaki özelliğin hangi düşünceye ait olduğunu seçtikleri bir arkadaşlarına "Bil Bakalım!" ya da "Skolastik mi modern mi?" diyerek sormalarını isteyiniz. Doğru cevaplı kâğıtları panodaki uygun köşeye yerleştirmelerini sağlayınız. Tüm öğrenciler fanustan kâğıt çekene kadar bu süreci tekrarlayınız.

» Aşağıdaki soruyu öğrencilere yönelterek onlardan görüşlerini yazılı olarak isteyiniz.

1. Skolastik ile modern düşüncenin bilim, felsefe, din ve hukuka yaklaşımları arasındaki farklar nelerdir? Değerlendiriniz.

Şekil 3.3: 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özellikleri örnek tahtası

Hazırlayan: *Güzin ÇEKEN*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: *11.3.2. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. b) Hümanizm, bilimsel yöntem, kartezyen felsefe ve hukuk felsefesi üzerinde durulur.*

Etkinlik İsmi	**ÜTOPYA**	35 dk.
Amacı	"Ütopya" adlı eser üzerinden 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin hukuk anlayışını değerlendirebilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıda T. More'un "Ütopya" adlı eserinde hayal ettiği devlet ve yaşam sistemi hakkında bir metin verilmiştir. Metni okuduktan sonra ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 3.4.: Ütopya (Temsilî)

"Ütopya" adlı eser 1516 yılında Thomas More tarafından yayımlanmıştır. Hukukçu ve devlet adamı olan More, ütopya kavramını kullanan ilk kişidir. More "Ütopya" adlı kitabında günlük yaşam, yöneticilik, hukuk, adalet, sağlık, askerî yapı, yeme içme, giyinme, barınma aile yapısı dinî hayat gibi konuları RAPHAEL HYTLODAY aracılığıyla okurlarına aktarmaktadır. Eserinde sınıfsız bir toplum hayal ederek ideal devlet düzeninde sosyal adaletten bahsetmiştir. Ütopya sözcüğü Yunanca'da olmayan anlamına gelen "ou" ve yer anlamına gelen "topos" sözcüklerinin bireşiminden oluşur ve "olmayan yer" anlamına gelir. Ütopya'da tarım birincil ekonomik etkinliktir. Her aile iki yıl boyunca kırsal kesimde kalarak yoğun bir biçimde çiftçilik yapar. Kırsal kesimde aileler sayıları kırk kişiyi bulan çiftlik evlerine dönüşür ve bu ailelerde iki köle bulunur. Aileyi yaşlı bilge bir kadın ve erkek yönetir. Bu görev bir tür askerlik görevidir. İki yılı tamamlayan aileler yaşadıkları kente ve eski işlerine dönerler. Ağır ve pis işleri köleler yapar. Köleler ya savaş esirleri ya da ağır suç işleyip cezasını çeken kişilerdir. Ütopya'da kölelerin bulunması mutlak eşitlik ilkesini zedeler gibi görünmektedir.

Aslında More'un "Ütopya"sı feodaliteye karşı bir eleştiri niteliğindedir. O dönem İngiltere'de Lord'lar bulunuyordu ve zenginlik içinde yaşıyorlardı. Halk ise fakirdi. Zenginler, fakirleri sömürmekteydi ve yoksulluk nedeniyle suç oranı fazlaydı. Bu nedenle "Ütopya"da özel mülkiyet yerine insanların mutlu olması için ortak mülkiyet düşünülmüştür. Dolayısıyla toplumsal bütünlük temele alınarak insanlara özgür ortam oluşturmaya çalışılmıştır. Ütopya'da lüks üretim yasaktır. Sadece evli kadın, evlenmemiş kadın ve evli erkek, evlenmemiş erkek kategorileri vardır. Aile düzeni ataerkildir. Evlenen erkekler baba evinde kalıp baba tarafından yönetilir. Ütopya'da insanlar para kullanmaz, ihtiyaçlarını karşılamak için ellerindeki malları değişim aracı olarak kullanırlar. Ütopyalılar inci, elmas gibi değerli taş düşkünü değillerdir. Bu tür değerli taşlara düşkünlüğü olanları soyluluk budalaları arasında görürler. Böylesi değerli taş meraklıları yurtlarında ve çağlarında değer verilen, az bulunur, güzel taşı ellerine geçirdiklerinde kendilerini Tanrı gibi görürlerdi. Oysa aynı taş her yerde ve her zaman aynı değeri taşımaz. Ütopyalılar avı özgür insanlara yasak etmişler, onlara yaraşır görmedikleri bu işi sadece kasaplara bırakmışlardır. Kasaplık da yalnız kölelerin işidir.

"Bizim toplumumuzda kadınlar, rahipler, hizmetçiler, dilenciler çoğunluk yararlı bir iş yapmaz. Zenginlerin varlığı dolayısıyla da gereksiz lüksler için çok emek harcanır. Ütopya cumhuriyetinde bunların önüne geçileceğinden çalışma 6 saat olarak belirlenmiştir. Eğer artık değer ortaya çıkarsa günlük çalışma saati kısıtlanır. Aile ataerkildir. Evlenen oğul babasıyla oturur. Eve sığmazsa yeni bir eve aktarılır. Kentler büyürse yeni bir kent kurulur. Hayvanların öldürülmesi, özgür yurttaşlar zalimliği öğrenmesin diye kölelere havale edilir. Yemek kamuya ait salonlarda yenir ve buradaki ayak işlerini de köleler görür. Evlenirken hem erkeğin hem kadının bakir olması esastır. Demirin olmadığı adada bunu sağlamak için dış ticaret yapılır. Savaş zaferleri ile övünülmez ancak zorunluluk hâlinde savaşa girilir ve mümkünse paralı askerler tutulur. Altın ve gümüş birikimi savaş için yapılır. Gündelik hayatta ise altın ve gümüş

oturak ya da hayvan zinciri olarak kullanılır ki nefret edilsinler. Mutluluğu zevkte bulan bir ahlak ve çilecilikten uzak bir dinsel tutum söz konusu. Kadınlar da rahip olabilir, rahipler onurlandırılır ama toplumda güç sahibi de değillerdir. Tanrıya inanmayanlar yurttaş sayılmaz ve siyasal yaşantıya katılmazlar ama hiçbir bakımdan rahatsız edilmezler."

T. More "Ütopya" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. Ütopya'da dikkatinizi çeken konular nelerdir?

2. Ütopya'da lüks üretiminin ne gibi zararı olduğu düşünülmektedir?

3. İnsanlar arası ilişkileri düzenlemek için T. More nasıl bir hukuk sistemi düşünmüştür? Bu sistemin meşruiyetinin kaynağı nedir?

2. Yönerge ***Bir toplumda zorunlu olarak olması gerektiğini düşündüğünüz hukuk kurallarını ve onların uygulanması aşamasında karşılaşılabilecek güçlükleri aşağıdaki şeklin ilgili yerlerine yazınız.***

Hukuk Kuralları	Zorluklar

3. Yönerge ***15. Yüzyıl-17. Yüzyıl felsefesinin insan odaklı hümanist anlayışının oluşturduğu hukuk felsefesinin temel konularını ve onlara yaklaşımını değerlendirerek yazınız.***

Hazırlayan: *Emine Serap YILMAZ*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.2. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
c) N. Kopernik, G. Galileo, F. Bacon ve I. Newton'un bilimsel çalışmalarının 15. yüzyıl-17.yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**BİLGİNİN GÜCÜ**	40 dk.
Amacı	N. Kopernik, G. Galileo, F. Bacon ve I. Newton'un bilimsel çalışmalarının 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerini değerlendirebilme.	Grup

Yönerge ***Aşağıda verilen açıklamaları ve metinleri okuyup metne ilişkin soruları cevaplayınız.***

1. Açıklama

15-17. yüzyıl felsefesi bilimsel gelişmelerin art arda yaşandığı dönem olmuştur. Bu döneme kadar Aristoteles fiziği ve Batlamyus tarafından öne sürülen evren modeli kabul edilmiştir.

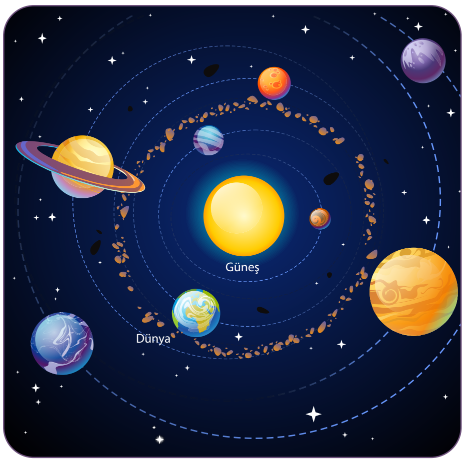
Şekil 3.4: Yer merkezli evren sistemi (Temsilî)

Aristoteles'in evren tablosu duyu ve gözleme dayanır. Aristoteles evren modeli; Orta Çağ evren modeline ilham verse de temelde farklılıkları vardır. Aristoteles'in bilimi MS 2. ve 15. yüzyıl evren açıklamasından farklı olarak araç değil gerçeği anlama amacı taşır.

Batlamyus, Aristoteles gibi dünyayı evrenin merkezi olarak kabul etmiştir. Onun evren modelinde yer sabittir. Ona göre eğer yer hareketli olsaydı üzerindeki nesne ve canlıların düşmesi gerekirdi.

2. Açıklama

Yeni doğa anlayışı tek bir düşünür tarafından oluşturulmamıştır. Birçok düşünürün ortaklaşa ortaya koyduğu bir görüştür.

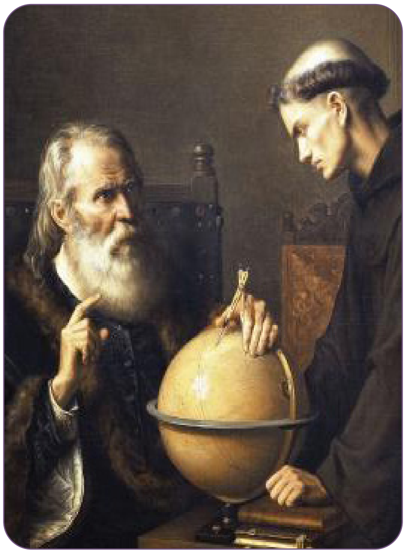
Şekil 3.5: Güneş merkezli evren sistemi (Temsilî)

Kopernikus, yeni doğa anlayışının son hâline en çok yaklaştığı filozoflardan biridir. Kilisenin de resmî görüşü olan, temeli Aristoteles ve Batlamyus'a dayanan yer merkezli evren modelinin yerine yeni bir evren modeli koymuştur. Doğayı anlamak için şimdiye kadar bakılanın tam tersi bir bakışa ihtiyaç olduğunu düşünmüştür. Artık sonsuz genişlikte bir evren vardır. O güne kadar evrenin merkezinde dünyanın olması nedeniyle her varlık insan için yaratılmış olarak algılanmıştır. Oysa Kopernikus bunu temelden sarsmış, dünya artık sonsuz evren karşısında bir toz zerresi gibi kalmıştır. Bu yönü ile Kopernikus'un felsefesi insan, doğa ve evrene dair kavrayışı farklı bir şekilde yorumlar. Bu düşünce köklü düşünsel bir değişimi beraberinde getirmiş, o güne kadar sarsılmaz kabul edilen gerçekler sorgulanmıştır. Bununla birlikte görüşünün Aristoteles ve Batlamyus'un görüşlerinden tek farkı dünyanın hareket ettiği bilgisidir.

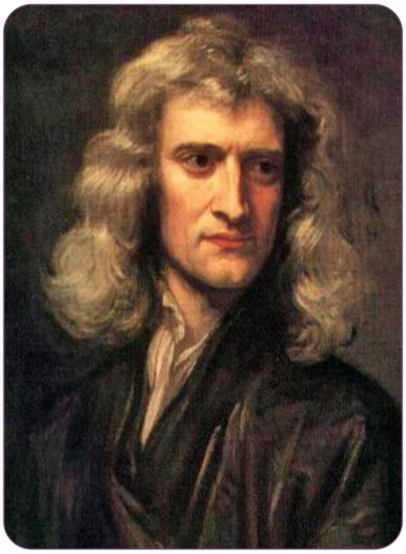
Görsel 3.5: F. Bacon

15-17. yüzyılın reformcu filozoflarından biri de F. Bacon'dur. Bacon "Bilgi, güçtür." sözü ile var olan tüm bilgi anlayışlarını bir kenara itip bilimlerin ve bilginin yeniden baştan yapılanması gerektiğini söyler. Eleştirilerinin merkezinde skolastik düşüncenin odağında olan Aristoteles vardır. Aristoteles'in önce neyin doğru olduğuna karar verip sonra deney yaparak bilgiye ulaştığı tümdengelim yöntemine karşı tümevarım yöntemini koymuştur. Bacon'a göre gerçeğin kendisini araştırmak filozofun görevidir. Bunu yaparken insan zihni, geleneğin geçersiz kavramalarından, önyargılardan ve yanlış fikirlerden arınmalıdır.

Görsel 3.6: Galileo

Kopernikus'un ortaya koyduklarını Galileo daha da uzağa taşımış, modern fiziğin temelini oluşturmuştur. Matematik, fizik ve felsefe okuyan Galileo; o güne kadar kabul görmüş olan yöntem anlayışını eleştirerek bilimsel yöntemi yeniden temellendirmiştir. Ona göre doğanın dili matematiktir. Deney ile matematiği birleştirerek yeni bir yöntem oluşturmuştur. Doğayı anlama çalışmalarında bakışını evrene yönelterek yaptığı teleskopla incelemeler yapmıştır. Aristotelesçiler, görüşlerinin sarsılmasından korktukları için teleskopla gökyüzüne bakmaya dâhi yanaşmamışlardır. Çünkü Aristoteles'in modelinde gökyüzünün değişmez bir düzeni vardır. Gezegenler bu düzen içinde belirli düzgün daireler çizerler. Galileo, doğada bir matematik düzeni olduğu savı ile Aristoteles'e karşı çıkmıştır. Teleskopla yaptığı gözlemler sonucunda Aristotelesçi doğa anlayışına dayandırılmış olan yer merkezli evren anlayışının yıkılmasını sağlamıştır. Galileo, her buluşu ile bir yandan bu değişmez düzeni sarsarken diğer yandan da o güne kadar kabul edilen doğruları sorgulanabilir hâle getirmektedir.

Görsel 3.7: Newton

Newton'la birlikte artık modern bir bilimden bahsetmek mümkündür. Deney ve gözlemi hipotez ve kuramları sınamak için kullanarak deneysel yöntemi bir adım öteye taşımıştır. "Doğa Felsefesinin Matematiksel İlkeleri" kitabında cisimlerin hareketini mekanik ilkelerle açıklamıştır. Galileo; matematiği bir yöntem olarak kullanmış, bilimsel yönteme yeni bir yorum getirmiştir. Newton'u doğanın matematiksel yöntemle incelenmesi üzerine ortaya koyduğu yöntem çalışmasında görmekteyiz. Newton, Galileo'nun ortaya koyduğu fizik teoriyi geliştirerek dinamiğin temellerini kurmuştur. Kopernikus ve Galileo'nun açtığı yolda kapalı ve sonlu bir evren modelinden sonsuz bir evren anlayışına geçiş gerçekleşmiş ve bu gelişmeler Newton ile birlikte bilimde yeni bir dönemi başlatmıştır. Newton, Aristoteles'in bölünmüş evren modelinin karşısına bütün bir evren modeli çıkarmıştır. Kopernikus ve Galileo, gezegenlerin hareketlerini açıklarken Newton, sistematik bir yaklaşımla bu hareketin nedenlerini açıklamıştır. Artık evreni sistematik bilimsel yöntemlerle nesnel olarak anlamak mümkündür. Newton'a göre gözlenebilir doğanın yasaları bilimsel yöntemlerle anlaşılır hâle gelmiştir.

3. Açıklama

Aristoteles'in ortaya koyduğu yer merkezli evren modelinin ve bilimsel yöntem anlayışının artık sorgulanma ve yerini yeni modellere bırakma zamanı gelmişti. Kopernikus'la başlayıp Newton'a kadar devam eden bu dönem birçok bilimsel ve düşünsel bilginin tüm zorluklara rağmen ortaya konulduğu dönem olmuştur. 15 ve 17. yüzyılda bilim ve felsefenin ortaya koyduğu bilgiler, kilise tarafından benimsenen bilgilerle karşı karşıya geldiğinde düşünürler ağır cezalarla karşılaşıyordu. Yine de bilim hızla gelişmeye yeni bilgiler durmaksızın ortaya çıkmaya devam etti. Tüm bunlara rağmen Kopernikus'un kitabı basılmıştır. Kitaba gelecek tepkileri azaltabilmek amacıyla ön sözüne "Bu kitabın varsayımlarıyla ilgilenen okuyucuya..." ile başlayan bir metin eklenmiştir. Galileo, dünyanın döndüğüne dair düşüncelerinden dolayı engizisyonda yargılandığında görüşlerinden vazgeçmesi istenmiştir. Mahkeme huzurunda bunu kabul eden Galileo, daha sonra bu dönemin sembolü olacak sözünü söylemiştir. "Eppur si muove!" "Ve yine de hareket ediyor."

1. Kopernik ve Galileo'nun, Aristoteles-Batlamyus'un evren anlayışına itirazının nedenleri neler olabilir? Açıklayınız.

2. Bacon'ın görüşlerinin yaşadığı dönemin bilimsel ve felsefi düşünüşüne etkileri nelerdir? Açıklayınız.

3. Bacon'a göre bilimin ilerlemesinin önündeki engeller nelerdir? Açıklayınız.

4. Newton'un görüşlerinin Kopernikus ve Galileio'dan farkı neler olabilir? Açıklayınız.

5. Aristoteles ve Batlamyus'un yer merkezli evren anlayışına karşı yapılmış olan sorgulamaların bilimin gelişmesindeki rolü nedir? Sınıfta tartışınız ve tartışma sonuçlarını aşağıya yazınız.

Hazırlayan: *Fatma GÜNGÖR ÇAKIN*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.2. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. c) N. Kopernik, G. Galileo, F. Bacon ve I. Newton'un bilimsel çalışmalarının 15. yüzyıl-17.yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**BİLGİ GAZETESİ**	40 dk.
Amacı	N. Kopernik, G. Galileo, F. Bacon ve I. Newton'un bilimsel çalışmalarının 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerini değerlendirebilme.	Grup

Yönerge ***Öğrencilere 15. yüzyıl ve 17. yüzyılda bilim ve felsefede yaşanan büyük değişim ve gelişmeleri vurgulayan bir duvar gazetesi hazırlayacaklarını duyurunuz. Bunun için aşağıdaki aşamaları takip ediniz.***

Gazetenin Kapsamı:

- Öğrencileri dörder veya altışar kişilik gruplara ayırınız.
- Gazetelerinde kullanabilecekleri yazı ve görselleri toplamaları gerektiğini belirtiniz. Bu aşamada bilim ve felsefe tarihi kitaplarını ve ilgili makaleleri kullanabileceklerini hatırlatınız.
- Toplanan verilerden hareketle gazetenin ana ve alt başlıklarını belirlemelerini sağlayınız.
- Gazetelerin son hâline getirilmesi ve sınıfta sunulmasını gerçekleştiriniz.

Görsel 3.8: Gazete

- Gazetelerdeki haberlerden hareketle 15. yüzyıl ve 17. yüzyılda gerçekleşen bilimsel ve felsefi değişimleri değerlendiriniz.

Değerlendirmeyi yönlendirmek için aşağıdaki aşamaları takip edebilirsiniz.

- Aristoteles fiziği ve Batlamyus'un yer merkezli evren modeli hakkında verilen bilgiler hatırlatılır. Bu bilgilerin sorgulanmasına neden olan bilimsel ve düşünsel değişimlerin nasıl bir dirençle karşılaştığını öğrencilere sorunuz.
- Sınıfın dikkati yeni fizik anlayışına geçişi sağlayan etkenler ve bilimsel yöntemin gelişimine çekilebilir, tartışma bu açıdan geliştirilebilir. Kopernik, Bacon, Galileio ve Newton'un, Aristo fiziğine hangi noktada karşı çıktıkları ve yöntem tartışmasında öne sürdükleri karşıt fikirleri metinlerden hareketle öğrencilere sorulur. Öğrencilere "15. yüzyıl ve 17. yüzyılda bilimsel yöntemde gerçekleşen değişimler nelerdir?" sorusunu yöneltерек bu konuda öğrencilerin bilgi vermesini sağlayınız. Öğrencilerin "Bilimsel yöntemde gerçekleşen değişimlerin felsefeye etkileri nelerdir?" sorusu üzerine tartışmalarını sağlayınız.
- Newton'un Kopernikus ve Galileo'dan nasıl etkilenmiş olabileceği sorusu sınıfa yöneltilir. Bu tartışma sırasında sınıfın dikkati önce Kopernikus'un o güne kadar kabul görmüş yer merkezli evren modeli eleştirisine çekilir. İkinci olarak Galileo'nun teleskopuyla yaptığı gözlemler, dünya ve gezegenlerin hareketleri konusunda yaptığı kanıtlamalar öğrencilere hatırlatılır. Galileo'nun merkez kaç kuvveti konusundaki çalışmaları ile Newton'un yer çekimi kuvvetini bulması arasındaki ilişki sınıfa sorulur.
- Modern bilime Newton'un katkılarının ve bu değişimin felsefi düşünüşe yansımalarının sınıfça tartışılması için Newton'un "Platon arkadaşım, Aristoteles arkadaşım ama en iyi arkadaşım gerçek." sözü tahtaya yazılır ve sözün onlara ne düşündürdüğü sorulur.
- Son olarak 15 ve 17. yüzyılda bilimsel gelişmelerin felsefi düşüncenin farklı bir bakış kazanmasını sağladığı ifade edilir. Aristoteles ile başlayan evren modeli oluşturma kaygısı Kopernikus ile yeni bir biçim kazanmıştır. Galileo ile hız kazanan araştırmalar sonucunda Newton'a gelindiğinde modern fiziğin ilk biçimi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde dünya realist bir bakışla anlaşılmaya çalışılırken değişenin sadece bilimin yöntemi olmadığı düşüncenin ilkeleri, bilginin sınırları, bilginin kaynağı, varlığın ne olduğu, ideal bir toplum mümkün müdür sorularına ve ötesine ulaşan felsefi sorgulamalar evreninin kapısı da açılmıştır.

Hazırlayan: *Fatma GÜNGÖR ÇAKIN*

3. ÜNİTE > **15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ**

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl-17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. a) R. Descartes'ın "Felsefenin İlkeleri" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilgi ve varlık görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ŞÜPHESİZ**	120 dk.
Amacı	R. Descartes'ın "Felsefenin İlkeleri" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilgi ve varlık görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

DÜŞÜNÜYORUM, O HÂLDE VARIM

Kesin bilgi, açık-seçik bilgidir ve insan ona akıl yoluyla sahip olur. Matematik ve geometri bilgileri aklın doğru kullanımına dayanan gerçek bilgilerdir.

Gerçeği arayanın yaşamında bir kez tüm nesnelerden gücü yettiği ölçüde kuşku duyması gerekir.

Çocuklukta, yani adam olmadan önce, henüz tüm usumuzu kullanmadığımız bu yaşta duyularımıza çarpan nesnelere ilişkin bazen iyi bazen kötü yargılarda bulunurduk. Bu nedenle, böyle aceleyle verilen birçok yargı gerçeğin bilgisine ulaşmamızın önüne taş koyuyor. Bu da bize şunu öğretiyor ki, kendilerinden en küçük bir kuşku kırıntısı bulacağımız nesnelerden yaşamımızda bir kez bile kuşku duymadıkça, onlardan ayrılabileceğimizi gösteren hiçbir belirti yoktur.

(…)

İlk önce bu ana değin duyduğumuz ya da tasarladığımız nesnelerden bazılarının gerçekten dünyada olup olmadığından kuşku duyacağız, çünkü ilkin, duyularımızın birçok kez bizi yanılttığını deneyimlerle gördüğümüz için onlara, isterse tek bir kez bile yanıltmış olsalar da fazla inanmak toyluk olur.

Sonra hemen her gün düş görüyor ve bu sırada başka yerde olmayan bir sürü şeyi kuvvetle duyumsadığımızı ve onları açıkça kafamızda canlandırdığımızı sanıyoruz.

Eskiden bize doğru görünen tüm şeylerden, hatta kendiliklerinden oldukça açık olmalarına karşın, matematiğin kanıt ve ilkelerinden bile, çoğu kişi bu konular üzerinde usavurma yaparken aldanmış oldukları için onlardan yine kuşkulanacağız.

(…)

Kendilerinden en ufak bir biçimde kuşkulandığımız her şeyi bu şekilde yanlış göreceğimiz gibi aynı zamanda geri de çevirebileceğimizi varsayarken ne Tanrı ne gök ne de yerin var olmadığını ve bir bedenimizin de olmadığını kolayca kabul ediyoruz; ancak aynı biçimde tüm bu şeylerin gerçeğinden kuşkulanırken var olmadığımızı varsayamayız.

(…)

Ama öyle ise ben neyim? Düşünen bir nesne. Düşünen bir nesne nedir? Düşünen bir nesne: Kuşkulanan, anlayan, kavrayan, onaylayan, yadsıyan, isteyen, istemeyen, tasarlayan ve duyan bir nesnedir. (…)

(…)

Düşünen nesnelerin, düşünürken gerçekten var olmadığını kavramak bize o denli aykırı geliyor ki, en şaşılası varsayımlara karşın şu "Düşünüyorum, o Hâlde Varım" sonucunun doğru olduğuna ve bunun, düşüncelerini bir sıra içinde yönlendiren ve yöneten bir kimseye görünen ilk doğru sonuç olduğuna inanmaktan kendimizi alıkoyamıyoruz. (…)

Var olmasaydık kuşku duyamazdık, bu da edinebileceğimiz ilk doğru bilgidir. (…)

Düşüncemiz dışında gerçekten bulunan ya da var olan başka hiçbir şeyin olmadığına inandığımız bu anda, ne olduğumuzu incelediğimizde, var olmak için ne uzama, ne şekle, ne bir yerde olmaya ve ne de bedene verilen bu türden başka bir şeye gereksinimimiz olmadığını ve sadece düşündüğümüz için var olduğumuzu açıkça biliyoruz. Dolayısıyla ruhumuz ya da düşüncemizden edindiğimiz kavram bedenden edindiğimizden önce gelir.

(…)

Şimdi düşüncemizde başka herhangi bir şeyde var olandan daha çok özellikler gördüğümüz kesindir, çünkü herhangi bir şeyi bize, düşüncemizin bildirdiğinden daha kesin ve açık bir biçimde bildiren başka bir şey yoktur. Örneğin dokunduğum ya da gördüğüm için bir yer olduğu kanısına varıyorsam; salt buna dayanarak daha güçlü bir nedenle, düşüncemin var olduğuna ya da bulunduğuna inanmalıyım. Çünkü dünyada hiçbir yer var olmadığı halde, yere dokunduğumu sanıyor olabilirim, halbuki bu sanıya kapıldığım anda benim, yani ruhumun, bir şey olmaması olanaksızdır.

(…)

Bundan sonra, ruh, kendinde bulunan çeşitli düşünce ve kavramları yeniden incelediğinde ve onlar arasında her şeyi bilir, her şeye gücü yeter ve son derece eksiksiz bir varlığın fikrini bulduğunda, bu fikirde kavradığı şeyle, bu tam eksiksiz varlığın kendisi olan Tanrı'nın var olduğuna inanır; zira ruhta başka birçok şeyin açık fikirleri varsa da, o bunlarda gösterdikleri şeyin varlığını sağlayan bir şey göremez; halbuki Tanrı düşüncesinde, diğerlerinde olduğu gibi olası değil ama saltık olarak zorunlu ve sonsuz bir varlık görür.

(…)

Çünkü doğa ışığıyla çok açık bir biçimde ortaya çıktığı gibi, yokluk hiçbir şeyin yaratanı olmayacağı gibi, çok olgunda az olgunun devamı ve ona bağlı olamaz.

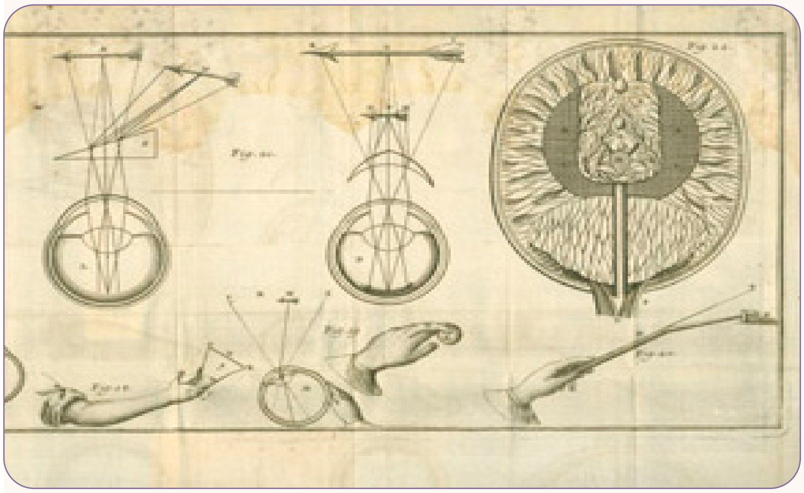
(…)

Birçok ruhun doğasını incelediğimde şu noktayla karşılaştım: Gerektiği gibi kullanıldığı zaman, doğru düşünmeye, yani iyi yargı belirtmeye ve hatta en yüksek bilimlere kavuşmaya gücü yetmeyen hiçbir ruh yoktur. Bu görüş usla da kanıtlanabilir; çünkü madem ki ilkeler açıktır ve onlardan apaçık yargılamalara dayanmayan hiçbir sonuç çıkarmıyoruz, o halde bu tür ilkelerden çıkarılacak şeyleri anlayacak kadar us herkeste vardır.

(…)

Felsefeyi incelemek ve bildiğimiz tüm gerçekleri sıkıca ortaya çıkarmak istiyorsak, ilkönce önyargılardan kurtulmamız ve eskiden doğruluğuna inandığımız tüm düşünceleri ya da kanıları, yeniden gözden geçirinceye değin, yanlış olarak kabul etmemiz gerekmektedir. Bundan sonra zihnimizdeki kavramları yeni baştan incelemek ve ancak anlayışımızla açık ve seçik olarak kavradığımızı kabul etmek gerekir. Böylelikle ilkin, doğası ve özü düşünmek olan bir varlık olduğumuzu ve sonra varlığımızı kendine borçlu olduğumuz bir Tanrı bulunduğunu öğreniyoruz. Tanrı'nın sanlarını inceledikten sonra da diğer tüm şeylerin gerçeğini inceleyebileceğiz, çünkü Tanrı'yla düşüncemize ilişkin edindiğimiz kavramlardan başka, yokluk hiçbir şeyin yaratanı değildir ve bu tür öteki gerçekler gibi, birçok önermenin her zaman doğru olan bilgisini de bulacağız. Sonra bizde acı, renk gibi kimi durumları doğuran duyumları da öğreneceğiz. Bu şeyleri bir sıra içinde inceleyerek öğrendiklerimizi, onları bu biçimde gözden geçirmeden önce düşündüklerimizle karşılaştırarak, bilebildiğimiz tüm şeyler üzerine açık ve seçik kavramlar edinmeye çalışacağız. Bu pek az kuralda insan bilgisinin en genel ve önemli ilkelerini topladığımı sanıyorum.

Descartes, "Felsefenin İlkeleri" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 3.9: Descartes, beden-geometri çizimleri

Descartes, matematik ve geometri bilgisiyle bedenin işleyişi arasında benzerlik kurmuştur.

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl-17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. b) B. Spinoza'nın "Ethica" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak görüşünün irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**İYİ VE KÖTÜ**	120 dk.
Amacı	B. Spinoza'nın "Ethica" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun ahlak görüşünü analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları ...etinlerde ele aldıkları sorunları ve sorun...a yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çe...li sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorg...lamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

TANRI'NIN EZELÎ VE SONSUZ ÖZÜ HAKKINDAKİ BİLGİ, UPUYGUN VE YETKİNDİR

İnsan ruhu, tutkularının etkisi altına giren bir yapıdadır. Esaretten kurtuluşun yolu akıldır. İnsan aklı ile tanrının diğer deyişle doğanın sonsuz sayıda niteliklerini bilebilir.

İnsanın duygularını yönetmedeki ya da denetlemedeki acizliğine esaret adını veriyorum. Çünkü duygularına boyun eğen bir insan kendi denetimi altında değil daha çok kaderin denetimi altındadır; hatta kaderin hükümranlığına öyle teslim olmuştur ki iyinin ne olduğunu gördüğü hâlde her fırsatta kötünün peşinden gitmeye zorlanır.

Biri bir eser görüyorsa (Bu eserin henüz tamamlanmamış olduğunu varsayıyorum.) ve o eseri yapanın amacının bir ev inşa etmek olduğunu biliyorsa evin henüz eksik olduğunu söyleyecektir; eseri yapanın kafasında belirlediği sona ulaştığını gördüğü anda da bu esere tamamlanmış gözüyle bakacaktır. Ama biri daha önce hiç görmediği türde bir eser görüyorsa ve bu eseri yapanın düşüncesinin ne olduğunu da bilmiyorsa hiç kuşkusuz bu eserin tam mı, yoksa eksik mi olduğunu bilemeyecektir.

(…)

Bu yüzden doğal bir şeyin kafasında tasarladığı örnekle örtüşmediğini gördüğünde de doğanın başarılı olamadığına ya da hatalı davrandığına ve işini eksik bıraktığına inanıyor. İşte gördüğümüz gibi insan doğal şeyleri tam ya da eksik olarak nitelerken şeylerin asıl bilgisini göz önünde bulundurmuyor, tersine bunlar hakkındaki ön yargılardan yola çıkıyor.

(…)

İşte bu yüzden halk arasında doğanın zaman zaman başarısızlığa uğradığı, hatalı davrandığı ve eksik şeyler ürettiği söyleniyor ve ben bütün bu söylentileri "I. Bölümün Ek"inde söz ettiğim uydurmacalar olarak görüyorum. O hâlde tamlık ve eksiklik gerçekte sadece birer düşünme biçimi, yani belli bir türün ya da cinsin bireylerini birbiriyle kıyaslayarak uydurduğumuz kavramlar. Tam da bu nedenle daha önce (II. Bölümün 6. tanımında) gerçeklik ve mükemmelliğin aynı anlama geldiğini söylemiştim. Çünkü bizler doğadaki bütün bireyleri en üstün cins olan tek bir cinse indirgeyerek düşünmeye yani doğadaki bütün bireyleri mutlak anlamda ait oldukları varlık kavramı altında düşünmeye alışkınız.

(…)

İyi ve kötüye gelince bunlar da kendi başlarına ele alındıklarında şeylerdeki olumlu bir niteliğe işaret etmezler, düşünme biçimlerinden ya da şeyleri birbiriyle kıyaslayarak oluşturduğumuz kavramlardan başka bir şey değillerdir. Bu yüzden bir ve aynı şey

aynı zamanda hem iyi hem kötü hem de ne iyi ne de kötü olabilir. Öyleyse bundan böyle iyiden kastım, önümüze koyduğumuz insan doğası modeline bizi adım adım yaklaştıracak bir araç olduğundan emin olduğumuz her şey; kötüden kastım ise o modele yaklaşmamızı engelleyeceğinden emin olduğumuz her şey. Dahası, insanları o modele daha çok ya da daha az yaklaşmış olmalarına göre mükemmel ya da eksik olarak nitelendireceğim. Kısaca dediğim gibi mükemmelden genel anlamda gerçekliği anlıyorum, yani şu ya da bu şekilde var olan ve etki eden herhangi bir varlığın özünü ve onun mükemmelliğinin yaşam süresiyle hiçbir bağlantısının olmadığını. Çünkü hiçbir bireye varoluşunu daha uzun sürdürdü diye daha mükemmel diyemezsiniz, şeylerin özü sabit ve belirli bir varoluş zamanı içermediğinden süreleri de özleri tarafından belirlenemez. İster daha yetkin isterse daha az yetkin olsun, her şey daima var olmaya başladığı andaki gücüne eşit bir güçle var oluşunu sürdürebilir; işte bu bakımdan her şey eşittir.

(…)

I. Önerme

Yanlış bir fikrin sahip olduğu hiçbir olumlu nitelik mevcut olan doğru bir fikrin doğruluğuyla ortadan kalkmaz.

Kanıtlama: Yanlışlık bire bir olmayan fikirlerdeki bilgi eksikliğidir ve böyle fikirlere yanlış denmesi hiçbir olumluluk taşımamalarından kaynaklanmaz, (…) Bu yüzden eğer yanlış bir fikrin sahip olduğu olumlu bir nitelik, mevcut olan doğru bir fikrin doğruluğuyla ortadan kalkmış olsaydı o zaman doğru fikir de kendi kendini ortadan kaldırırdı ki bu saçmadır. Bu yüzden yanlış bir fikrin taşıdığı hiçbir olumlu nitelik mevcut olan doğru bir fikrin doğruluğuyla ortadan kalkmaz.

(…)

IV. Önerme

İnsanın doğanın bir parçası olmaması ve sadece kendi doğasıyla anlaşılabilecek değişimler dışında hiçbir değişime uğramaması imkânsızdır.

Kanıtlama: Tekil şeylerin dolayısıyla insanın da varlığını sürdürmesini sağlayan kudret Tanrı'nın yani doğanın kendi kudretidir.

(…) Bu yüzden insanın kudreti de kendi fiili özüyle açıklandığı sürece Tanrı'nın, yani doğanın sonsuz kudretinin, başka deyişle doğanın özünün bir parçasıdır. Bu birinci kanıtımızdır. İkincisine gelince insanın sadece doğasıyla anlaşılabilecek değişimler dışında hiçbir değişime uğramaması mümkün olsaydı o zaman ölmesi mümkün olmazdı, yani zorunlu olarak hep var olurdu. O zaman da bu durum ya sınırlı ya da sınırsız kudrete sahip bir nedenden kaynaklanmış olacaktı; yani ya insanı dış nedenlerden gelebilecek bütün değişimlere karşı koruyabilen kendi gücünden kaynaklanmış olacaktı ya da bütün tekilleri, insanın varlığını korumaya yardım eden değişimler dışında hiçbir değişime uğratmamaya yöneltecek olan doğanın sonsuz kudretinden. Ama ilk varsayım saçmadır. Öyleyse bir insanın sadece kendi doğasıyla anlaşılabilecek değişimler dışında hiçbir değişime uğramaması mümkün olsaydı ve dolayısıyla insan hep var olmak zorunda olsaydı bu durum sadece Tanrı'nın sonsuz kudretinden kaynaklanacaktı ve doğanın bütün düzeni yer kaplama ve düşünce sıfatları altında kavrandığı sürece bu insanın fikrine sahip olarak düşünülen tanrısal bir doğanın zorunluluğunun bir eseri olacaktı. Böylece insan da sonsuz olacaktı ki bu da saçmadır. Demek ki bir insanın bire bir nedeni olduğu değişimler dışında hiçbir değişime uğramaması imkânsızdır.

Önerme Sonucu

Buradan çıkan sonuca göre insan her zaman edilgin olacağı durumlarla karşılaşmak, doğanın ortak düzenini izlemek ve ona uymak zorundadır ayrıca şeylerin doğasının gerektirdiği kadarıyla kendisini bu düzene uydurmak durumundadır.

Spinoza,
"Ethica" eserinden alıntılanmıştır.

Şekil 3.6: Tanrı Görüşleri

Spinoza yorumcularından bazılarına göre Tanrı'nın varlığına yönelik görüşlerden Spinoza'nın panteizmi savunduğu belirtilir.

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 15. yüzyıl-17. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. c) T. Hobbes'un "Leviathan" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun siyaset görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	İNSAN İNSANIN KURDUDUR	120 dk.
Amacı	T. Hobbes'un "Leviathan" adlı eserinden derlenen bir metinden hareketle filozofun siyaset görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

İNSAN İNSANIN KURDUDUR

Doğal durumda herkes herkesle çatışma ve savaş içindedir. İnsanlar, haklarını korumak için mecburen doğal durumu terk edip devleti kurmak zorunda kalmıştır.

İnsanlar doğuştan eşittir. Doğa, insanları bedensel ve zihinsel yetenekler bakımından öyle eşit yaratmıştır ki bazen bir başkasına göre bedence çok daha güçlü veya daha çabuk düşünebilen birisi bulunsa bile her şey göz önüne alındığında iki insan arasındaki fark, bunlardan birinin diğerinde bulunmayan bir üstünlüğe sahip olduğunu iddia etmesine yetecek kadar fazla değildir. Çünkü bedensel güç bakımından en zayıf olan kişi ya gizli bir düzenle ya da kendisi ile aynı tehlike altında olan başkalarıyla birleşerek en güçlü kişiyi öldürmeye yetecek kadar güçlüdür.

(…)

Eşitlikten güvensizlik doğar. Bu yetenek eşitliğinden amaçlarımıza erişme umudunun eşitliği doğar. Bundan ötürü iki kişi aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi arzu ederse birbirlerine düşman olurlar ve esas olarak varlığını korumak ve bazen de sadece zevk almak olan amaçları uğruna birbirlerini yok etmeye veya egemenlik altına almaya çalışırlar.

(…)

Güvensizlikten savaş doğar. Herhangi bir kimsenin başkalarına olan güvensizliğinden kurtulması için kendisi için tehlikeli olabilecek kadar büyük başka bir kuvvet kalmadığını görünceye kadar cebren veya hileyle olabildiği kadar çok insanı hâkimiyeti almasından başka akla yatkın bir yol yoktur. (…) Dolayısıyla bir insanın kendi varlığını korumak için başka insanlar üzerindeki egemenliğini bu şekilde artırması gerekli olduğundan, buna da cevaz verilmelidir. Hepsini korkutmaya yeterli bir güç olmadığı vakit insanlar arkadaşlıktan zevk almazlar, tersine bir hayli üzüntü duyarlar.

(…)

Bu durumda insan doğasında üç temel kavga nedeni buluyoruz. Birincisi rekabet, ikincisi güvensizlik, üçüncüsü de şan ve şeref. (…) Devlet olmadıkça herkes herkese karşı daima savaş hâlindedir. Buradan şu açıkça görülür ki insanlar hepsini birden korku altında tutacak genel bir güç olmadan yaşadıkları vakit, savaş denilen o durumun içindedirler ve bu savaş herkesin herkese karşı savaşıdır.

(…)

Devletin amacı, bireysel güvenliktir. (…) Bu güvenlik doğal hukukla sağlanamaz. Çünkü adalet, hakkaniyet, tevazu, merhamet ve özet olarak bize ne yapılmasını istiyorsak başkalarına da onu yapmak gibi doğa yasaları, bunlara uyulmasını sağlayacak bir gücün korkusu olmaksızın, bizi taraf tutmaya, kibre, öç almaya ve benzer şeylere sürükleyen doğal duygularımıza aykırıdır. Kılıcın zoru olmadıkça ahitler sözlerden ibarettir ve insanı güvence altına almaya yetmez.

(…)

Bir devletin oluşumu. Tanımı. İnsanları yabancıların saldırısından ve birbirlerinin zararlarından koruyabilecek ve böylece kendi emekleriyle ve yeryüzünün meyveleriyle kendilerini besleyebilmelerini ve mutluluk içinde yaşayabilmelerini sağlayacak böylesi

bir genel gücü kurmanın tek yolu; bütün kudret ve güçlerini, tek bir kişiye veya hepsinin iradesini oyların çokluğu ile tek bir iradeye indirgeyecek bir heyete devretmeleridir. Yani, kendi kişiliklerini taşıyacak tek bir kişi veya bir heyet tayin etmeleri ve herkesin bu kişi veya heyetin, ortak barış ve güvenlikle ilgili işlerde yapacağı veya yaptıracağı şeylerin amili olmayı kabul etmesi ve kendi iradesini o kişi veya heyetin iradesine ve muhakemesini de onun muhakemesine tabi kılmasıdır. (…) Bu yapıldığında tek bir kişilik hâlinde birleşmiş olan topluluk, bir devlet, Latince civitas, olarak adlandırılır. İşte o EJDERHA'nın veya daha saygılı konuşursak ölümsüz tanrının altında barış ve savunmamızı borçlu olduğumuz, o ölümlü tanrının doğuşu böyle olur. (…) İşte devletin özü o kişide toplanmıştır; tanımlamak gerekirse bu öz, büyük bir topluluğun üyelerinin birbirleriyle yaptıkları ahitlerle her birinin huzur ve sükûnu ve ortak savunmaları için içlerinden birinin, onun uygun bulacağı şekilde hepsinin birden gücünü ve imkânlarını kullanabilmesidir.

(…)

Egemenlik iki yoldan elde edilir. Birincisi bir kimsenin kabul etmezlerse onları yok etmek kudretiyle, çocuklarını veya onların çocuklarını kendi yönetimine boyun eğdirmesinde veya düşmanlarını savaş yoluyla kendi iradesine tabi kılması ve ancak bu şartla hayatlarını bağışlamasında olduğu gibi doğal zor iledir. İkincisi ise bir kişiye veya bir kurula onun kendilerini başkalarına karşı koruyacağı inancıyla tabi olmak için insanların gönüllü olarak kendi aralarında anlaşmalarıdır. Bu ikincisi, siyasal bir devlet veya sözleşme ile kurulmuş bir devlet olarak; birincisi ise edinilmiş devlet olarak adlandırılabilir. İlk önce sözleşme ile kurulmuş devletten bahsedeceğim.

(…)

Devletin kurulmasının sonuçları şunlardır: Bir devletin bu şekilde kurulmasından halkın rızası ile kendisine egemenliğin devredildiği kişi veya heyetin bütün hakları ve yetkileri doğar.

1. *Uyruklar hükümet şeklini değiştiremezler.*
2. *Egemen güçten vazgeçilemez.*
3. *Hiç kimse çoğunluk tarafından belirlenen egemenin kuruluşuna adaletsizlik etmeden karşı gelemez.*
4. *Egemenin eylemleri uyruk tarafından eleştirilemez.*
5. *Egemenin yaptığı hiçbir şey, uyruk tarafından cezalandırılamaz.*
6. *Uyruklarının barışı ve savunulması için neyin gerekli olduğuna egemen karar verir.*
7. *Uyruklardan her birinin, başka hiçbir uyruğun adaletsizlik etmeden ondan alamayacağı hangi şeylerin kendisine ait olduğunu bilebileceği kurallar yapmak hakkı vardır.*
8. *Yargılama ve anlaşmazlıkları çözme hakkı da ona aittir.*
9. *Uygun gördüğü şekilde savaş ve barış yapma hakkı da ona aittir.*
10. *Bütün barış ve savaş danışmanlarını ve bakanlarını seçmek hakkı da ona aittir.*
11. *Ödül ve ceza vermek ve (önceki bir yasa, ölçüsünü belirlememiş ise) bunu dilediği gibi yapmak hakkına da sahiptir.*
12. *Şeref ve paye vermek hakkı da ona aittir.*

Bu haklar bölünemez. Egemenliğin esasını oluşturan ve egemen gücün hangi kişide veya heyette olduğunun anlaşılmasına yarayan işaretler işte bunlardır. Çünkü bunlar devredilemez ve bölünemez.

Hobbes, "Leviathan" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 3.10: Hobbes (Leviathan kitap kapağı)

Hobbes, Tevrat'ta geçen bir yaratık isminden esinlenerek kitabına "Leviathan" ismini koymuştur. "Leviathan" isminin anlamı ejderha (canavar) demektir. Resimde bir elinde kılıç diğer elinde piskopos asası ile başında taç olan dev, Hobbes'un kitabında bahsettiği ejderhadır.

Hazırlayan: *Yeliz KARAÇAY*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.4. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. a) F. Bacon'ın "Bilgi güçtür." sözünün olumlu ve olumsuz yönlerinin günlük hayattan örneklerle tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**DOĞA VE TEKNOLOJİ**	30 dk.
Amacı	15-17. yüzyıl felsefesinin bilimsel gelişmeler altında tartışabilme.	Grup

Yönerge ***F. Bacon'ın "Bilgi güçtür." ifadesinin olumlu ve olumsuz yönlerinin günlük hayattan örneklerle tartışılması için sınıf iki gruba ayrılır. İfadeyi birinci grup olumlu, ikinci grup olumsuz açıdan değerlendirecektir. Bunun için aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ediniz.***

» Aşağıda verilen görselleri ve ifadeleri inceleyip onlar hakkındaki görüşlerinizi grup içinde belirleyiniz.

Görsel 3.11: Yalnız adam (Temsili)

Görsel 3.12: Çevre kirliliği (Temsili)

Görsel 3.13: Ameliyathane

"Doğayı izleyin."
Bir Stoa Özdeyişi

"Doğa hiçbir zaman kendi yasalarına karşı çıkmaz."
Leonardo da Vinci

"Yapay zekâ insanlık için en büyük tehlikedir."
Elon Musk

"Teknoloji, insanlardan daha üstün bir noktaya gelecek ve insanları ortadan kaldıracak. Makineler, bir süre sonra insanlardan daha aktif olacak ve dünyayı yönetebilecek konuma gelecek."
Stephen Hawking

"Çevre kirlenmesi denilen şey insanlığın kirlenmesiyle, yaşamın kirlenmesiyle ilgilidir. İnsan, ruhsallığının kirlerini yaşadığı dünyaya yansıtır. Dünyamız iki plastik şişeyle ya da üç konserve kutusuyla kirlenmiş değildir."
Afşar Timuçin

"İnsancıl düşüncelerine göre erdemli olmayı başarabilen kişi çileci bir ermiş değil; aydın, bilgili, insanları ve dünyayı tanıyan bir bilgedir."
Konfüçyüs

"Dürüst ve iyi hatta bilge ve erdemli olmak için ne yapmamız gerektiğini bilmede bilim ve felsefeye ihtiyacımız yoktur."
Kant

"İnsan hayatında acılara yol açan kısır döngünün nedeni 'tutkular'dır. Bunun da nedeni bilgisizliktir."
Lao Tzu

"Doğayı ve yaşamı araştırmak, bilgi sahibi olmak ve bu bilgi uyarınca yaşamak erdemdir."
Seneca

"Bilgelikle birleştiğinde bilimin sağladığı kudret tüm insanlığa büyük ölçüde refah ve mutluluk getirebilir, tek başına ise yalnız yıkıntıya yol açar."
B. Russell

"Eğer insanlık kendine kıyarsa bu, bazı kimselerin onlara ölümcül düğmelere basmalarını emredenlere itaat edecekleri için olacak."
Erich Fromm

"İnsan, dünyayı yalnızca kendi aracılığıyla yani safça haddini bilmeden tanırken dünyanın yalnızca kendisi sayesinde ve onun hatırı için kurulduğuna inanır."
Goethe

» Aranızdan üç temsilci seçiniz. Temsilcilerin aşağıdaki tabloya grubun ilgili görüş ve örneklerini yazmalarını sağlayınız.

Birinci Grup

Görüşler

Örnekler

İkinci Grup

Görüşler

Örnekler

» Yazılan görüş ve örneklerin birbirine üstünlüklerini sınıfça değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Emine EFE*

3. ÜNİTE > 15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Özgün Fikirler Üretme

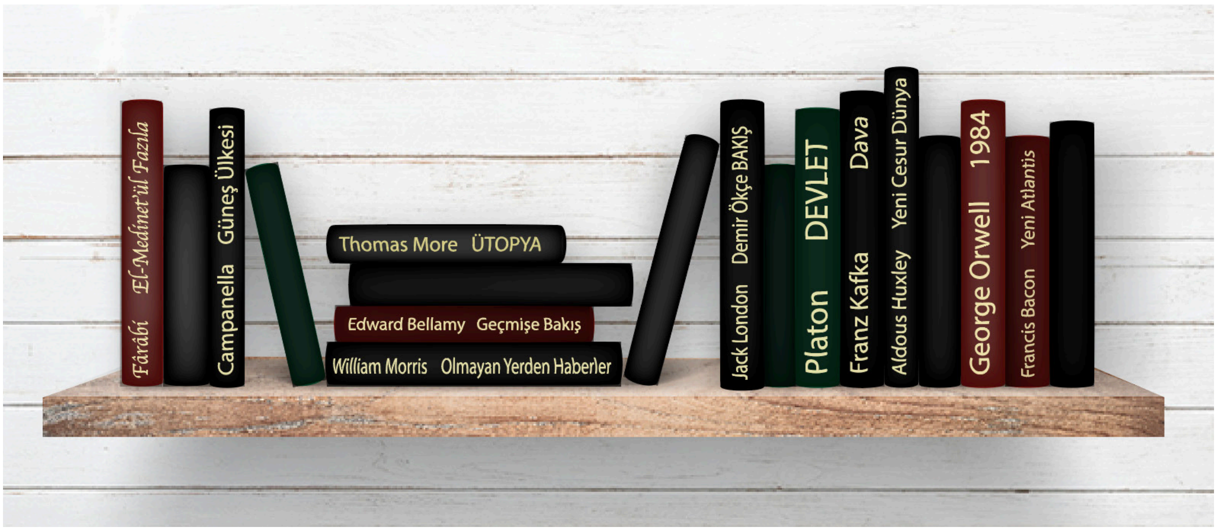
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.3.4. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. b) Ütopya kavramı ve türleri üzerinde durularak özgün bir ütopya yazılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ÜTOPYA**	120 dk.
Amacı	Özgün bir ütopya yazabilme.	Bireysel

Yönerge ***Ütopya türünde eserlerin özelliklerini ve türlerini araştırınız. Aşağıda verilen eserleri inceleyiniz. Gelecekte yaşanabilecek bir senaryo düşünüp bir ütopya yazınız.***

Şekil 3.7: Ütopya Türünde Bazı Kitaplar

Şekil 3.8: Ütopya Türünde Vizyona Girmiş Bazı Filmler

Hazırlayan: *Komisyon*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.4.1. 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesi üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**AKIL ÇAĞI**	40 dk.
Amacı	15. yüzyıl-17.yüzyıl felsefesinin 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesine etkisini açıklayabilme.	Grup

1. Yönerge ***Aşağıda 15-17 yüzyıl felsefesine etki eden gelişmeler görselleriyle birlikte verilmiştir. Bunları inceleyip ilgili soruyu cevaplayınız***

Görsel 4.1: Floransa (Platon Akademisi)

Hümanizm ilk olarak bugünkü İtalya'da (Floransa, "Platon Akademisi") ortaya çıkmıştır. Hümanizm, insanı merkeze alan ve aklı ön plana çıkaran bakış açısıdır. Platon ve Aristoteles, temelinde Antik Yunan felsefesi üzerine düşünülmesiyle şekillenmiştir. İnsan ve evren, tekrar yorumlanmıştır.

Görsel 4.2: Francis Bacon

Francis Bacon, doğanın bilgisine ulaşmanın en güvenilir yolunun bilim olduğunu ve tümevarıma dayalı yöntemin bu bilgiyi sağlayabileceğini savunmuştur.

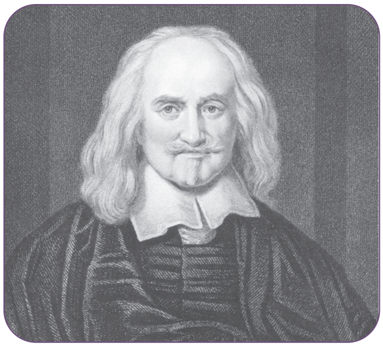
Görsel 4.3: Galileo Galilei

Galileo Galilei, "eylemsizlik ilkesi" ve "serbest düşme yasası" üzerine eğilmiş ve uzun bir süre otorite olarak kabul edilen Aristoteles'in fizik görüşlerini derinden sarsmıştır. Kopernik'in güneş merkezli evren sitemini savunmuştur.

Görsel 4.4: Isaac Newton

Isaac Newton, Galilei'nin eylemsizlik ilkesine "kütle" kavramını eklemiştir. Kütleçekim ve hareket yasalarını ortaya koymuştur.

Görsel 4.5: Thomas Hobbes

Thomas Hobbes'a göre doğal durumda menfaatler üzerinden insanlar arası çatışma vardır, güvenlik sorunu oluşmuştur ve adalet sağlanamamaktadır. Bu nedenle doğal durumdan devlet düzenine zorunlu olarak geçilmiştir.

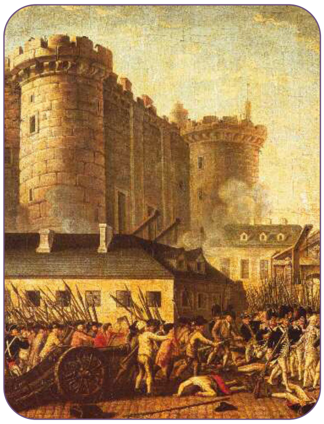

Görsel 4.6. Rene Descartes

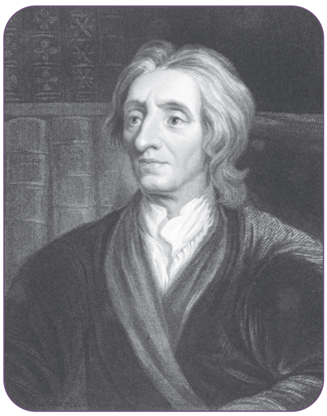
Rene Descartes, deneyim yoluyla edinilen bilgilerde yanılgılar olabileceğini kabul ederek her bilgiden şüphe duymuştur. Ancak son noktada kendinden şüphe duyulamayacağını belirtmiştir. "Düşünüyorum o hâlde varım." yargısına ulaşır. Akılsal (doğuştan gelen, deneyimden türetilmeyen) bilgilerin kesin olduğunu ileri sürmüştür.

1. Yukardaki açıklamalardan yola çıkarak 15-17. yüzyıl bilimsel ve felsefi gelişmelerin hangi alanlarda ve ne şekilde oluştuğunu yazınız.

2. Yönerge *Aşağıdaki metni okuduktan sonra ilgili soruları cevaplayınız.*

Görsel 4.7: Fransız İhtilali

Görsel 4.8: Sanayi Devrimi

Görsel 4.9: Locke

18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesi, geleneksel düşünceye karşı aklı öne çıkaran bir felsefedir. 15-17. yüzyılda bilimin ilerlemesi ve onun temelinde gerçekleşen felsefi tartışmalar, insanı temele alan hümanist felsefe, bu bakış altında gelişen hukuk felsefesi ve sanattaki gelişmeler insan ve toplumu birçok açıdan etkilemiştir. Fransız İhtilali ve Sanayi İnkılabı'nın altında bu gelişmeler yatmaktadır.

"Fransız İhtilali", sosyal yaşayıştaki eşitsizlik ve adaletsizlik, aydınlanmayla oluşan özgürlük düşüncesi sonucu mutlak monarşinin yıkılması ve cumhuriyet rejiminin kurulmasıyla oluşmuştur. Öte yandan İngiltere'de başlayan "Sanayi Devrimi", bilimsel ve teknolojik alandaki gelişmelerin ekonomik alana yansıması sonucu oluşmuştur.

Bu iki büyük olaya 18. yüzyıl-19. yüzyıl filozof ve düşünürleri kayıtsız kalmamıştır. 15-17. yüzyıl düşünce ortamından da faydalanarak görüşleriyle bu dönem felsefesini oluşturmuşlardır.

17. yüzyılda Locke, insan özgürlüğünü temel alan liberal bir anlayış sergilemiştir. Ona göre insanlar doğal ortamda özgürce yaşamakta ve birine zarar veren zarara uğrayan kişi tarafından orantılı şekilde cezalandırılmaktaydı. Ancak bireysel olarak adaletin sağlanmasında sıkıntı olduğu için insanlar toplumsal düzene geçerek devleti kurdu. Haklarını devlete aktararak mutlu yaşamaya çalıştılar. Yasama, yürütme, yargı ayrımına da giden Locke; çoğulcu bir iradeyi benimsemiştir. 18. yüzyılda Montesquieu da güçler ayrılığı ilkesini savunur ve onu kuramsallaştırır. Devlet biçimlerini tanımlar. Kant ise insan hakları üzerine düşünceler üretmiş ve günümüz demokratik düzenin kurulmasında önemli katkılar sunmuştur.

Görüldüğü gibi 15-17. yüzyıl felsefesi her açıdan 18-19. yüzyılda yaşanan olayları ve dönemin felsefesini etkilemiştir.

1. 18-19. yüzyıldaki gelişmeler hangi alanlarda olmuştur?

2. 15-17. yüzyıldaki bilimsel ve felsefi gelişmelerin 18-19. yüzyıla etkisi hakkında neler söylenebilir?

3. Kant'ın "Aklını kullanma cesaretini göster." sözünün hümanizm ile ilişkisi nasıl açıklanabilir? Değerlendiriniz.

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ
Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi
Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: 11.4.2. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
a) 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin temel özellikleri ve problemleri üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	**MEKTUP**	80 dk.
Amacı	18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesinde geçen bilgi ve ahlak sorunlarını değerlendirebilme.	Grup

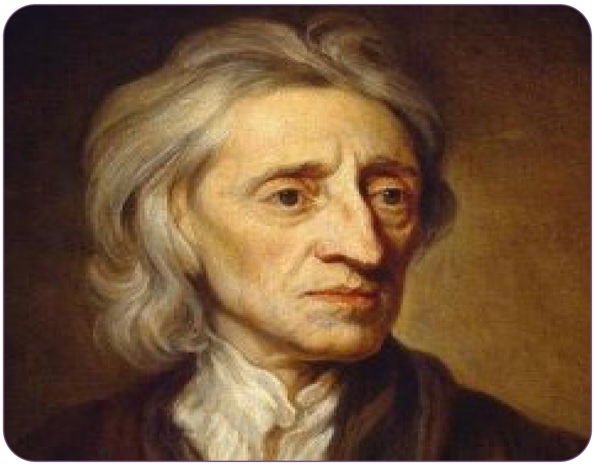
Yönerge ***Aşağıda bazı filozofların görüşleri kısaca tanıtılmıştır. Bunların ayrıntılı olarak araştırılabileceği kaynaklar verilmiştir. Bu görüşler hakkında araştırma yapınız. Filozoflara ele aldıkları görüşleri hakkında görüş ve önerilerinizi aktaracağınız bir mektup yazınız. Aşamaları sırayla takip ediniz.***

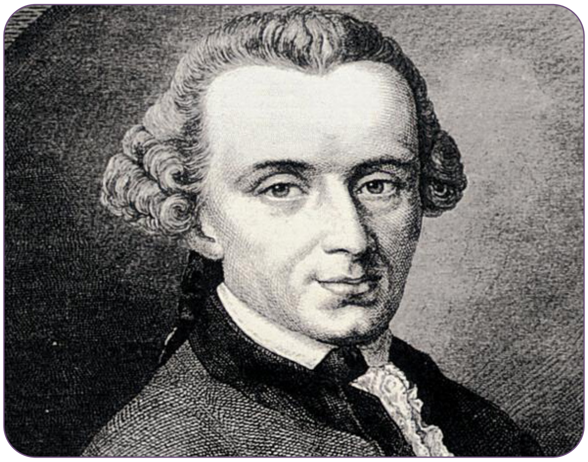
» Aşağıdaki kaynakları inceleyeniz.

- **İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme**
- **Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi-Seçilmiş Yazılar II: Yeni Çağ**
- **Liberalizmin İlk Temsilcisi: John Locke**
- **John locke'da Mülkiyet Hakkının Sınırları: Doğal Hukuk Temelinde Bir Değerlendirme**

- **Pratik Usun Eleştirisi**
- **Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi**
- **Kant'ın Ahlak Eğitiminde Maksimin Yeri**
- **Kant'ın Ahlak Delili**

» Filozofların görüşlerini okuyarak felsefede incelendikleri sorunu belirleyiniz.

Görsel 4.10: John Locke

Görsel 4.11: Immanuel Kant

John Locke (29 Ağustos 1632-28 Ekim 1704), bilginin doğuştan değil sonradan deneyimler aracılığıyla oluştuğunu belirtir. İnsanın duyu organları vasıtasıyla kendi zihninin dışında bulunan dış dünyadan birtakım izlenimleri deneyimlediğini ve bu izlenimlerden oluşan fikirleri zihninde tasarlayarak bilgi edindiğini savunur.
İnsan zihni ona göre doğuştan boş bir levhadır (tabula rasa) ve insan, deneyimleri sayesinde bu boş levhayı bilgileriyle doldurur.

Immanuel Kant (22 Nisan 1724-12 Şubat 1804) Alman filozof. Evrensel bir ödev ahlakının varlığını savunmaktadır. Kant bu düşüncesiyle insanların kurallara her şartta uymasını öngörür.
Örneğin trafik polisinin olduğu bir yerde kırmızı ışık yanınca duran araba sürücüsü, trafik polisi olmadığı zaman hatta ıssız bir yer bile olsa ödev ahlakının gereği olarak kırmızı ışıkta durabilmelidir.

» Filozofların görüşleriyle ilgili yaşantı örneklerinin neler olabileceği hakkında sınıf arkadaşlarınızla beyin fırtınası yapınız.

» Filozoflardan birinin görüşünü seçerek onun hakkında bilgi toplamaya geçiniz.

» Bilgi toplama sürecinizin verimli geçmesi için aşağıda verilen “Kaynak Çalışma Kontrol Listesi”nin aşamalarını sırasıyla takip ediniz.

Kaynak Çalışma Kontrol Listesi		Evet	Hayır
1.	İhtiyacım olan bilgileri belirledim.		
2.	Verilen kaynakları taradım.		
3.	Farklı kaynaklardan bilgi topladım.		
4.	Konuyla ilgili olmayan bilgileri eledim.		
5.	Konuyla ilgili yaşantı örnekleri belirledim.		

» Bilgi toplama sürecinizin verimli geçmesi için aşağıda verilen “Kaynak Çalışma Kontrol Listesi”nin aşamalarını sırasıyla takip ediniz.

Mektup Tasarım Kontrol Listesi		Evet	Hayır
Giriş Bölümü	Ele alacağım konuyu/sorunu açık ve net şekilde tanımladım.		
	Nelere değineceğimi kısaca özetledim.		
Gelişme Bölümü	Konuya/soruna yönelik örneklerimi belirttim.		
	Örnek durumlarla filozofun görüşünü karşılaştırdım.		
	Görüşün güçlü ve zayıf yanlarını belirttim.		
	Merak ettiğim durumu açıkça ifade ettim.		
Sonuç Bölümü	Ondan beni aydınlatmasını istediğim konuyu belirttim.		

» Mektubunuzun dil düzeltmesini yaptıktan sonra sınıf ortamına getiriniz. Öğretmeninizin planlamasına uyarak mektubunuzu sınıf arkadaşlarınıza okuyunuz.

» Tüm mektuplar okunduktan sonra aşağıda verilen soruları cevaplayınız.

1. Arkadaşlarınızda beğendiğiniz örnekler ve görüşler nelerdir?

2. Sizinle aynı filozofa mektup yazan arkadaşlarınız arasında yazılarınızdaki benzer ve farklı yargılar nelerdir?

» Aynı filozofa mektup yazan arkadaşlarınızla mektuplarınızı değişiniz, onların mektubuna cevap yazıp bir sonraki hafta sınıfa getirerek okuyunuz.

» Okunan mektuplar içinden ele alınan sorunlara yönelik tutarlı olanları belirleyiniz.

Hazırlayan: *Hatice YILMAZ*

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

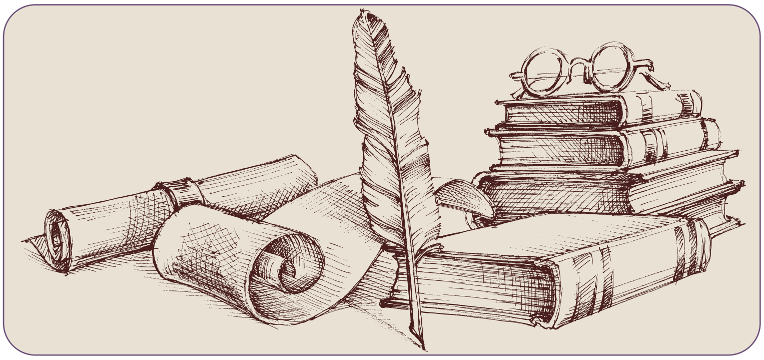
Kazanım: 11.4.2. 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar.
b) 18. yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin, dönemin dil ve edebiyatla ilişkisine değinilir.

Etkinlik İsmi	**AYDINLANMA VE EDEBİYAT**	40 dk.
Amacı	18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesinin, dönemin dil ve edebiyatla ilişkisini açıklayabilme.	Grup

Yönerge ***Öğrencilere 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesinin, dönemin dil ve edebiyatıyla ilişkisini açıklayabilmek için eser incelemesi yapacaklarını duyurunuz. Aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ediniz.***

» Öğrencileri dört gruba ayırınız.

» Her grubun aşağıda verilen edebî eserlerden birini seçmelerini sağlayınız.

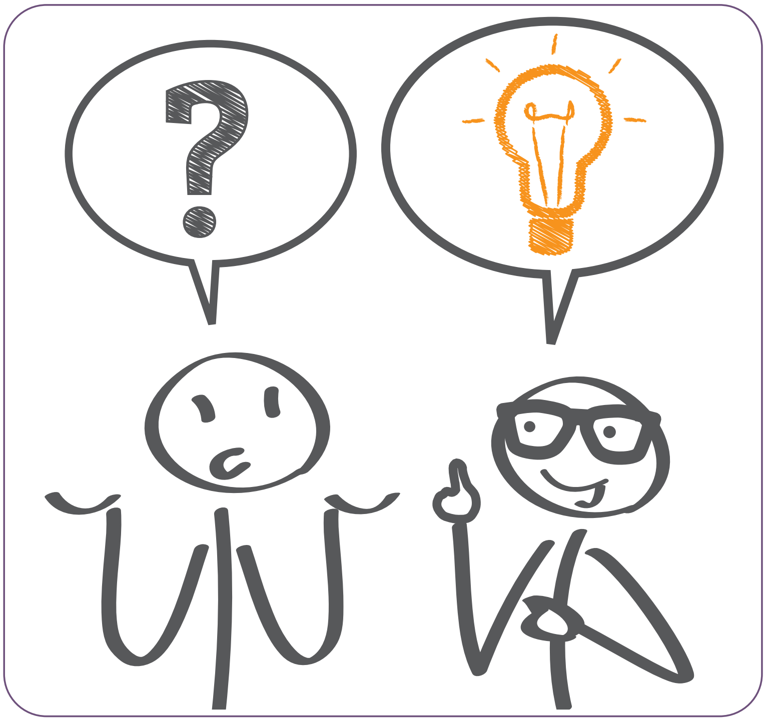
Görsel 4.12: Edebiyat (Temsilî)

EDEBÎ ESERLER

- Voltaire, Candide
- Daniel Defoe, Robinson Crusoe
- Goethe, Genç Werther'in Acıları
- Rousseau, Emile

» Araştırma yapmaları için bir hafta süreleri olduğunu duyurup araştırma yapılabilecek güvenilir kaynaklar hakkında bilgi veriniz.

» Araştırmaları ile ilgili soruları veriniz. Yapılandırdıkları bilgileri sınıfa getirmelerini sağlayınız. Araştırma soruları aşağıda verilmiştir, bunları tahtaya yazınız.

Görsel 4.13: Araştırma (Temsilî)

ARAŞTIRMA SORULARI

- Yazarın edebî kişiliği nasıldır?
- Araştırdığınız eserin konusu nedir?
- Eserin yazıldığı dönemin felsefi özellikleri nelerdir?
- Eserin yazıldığı dönemde geçen önemli olaylar nelerdir ve eserle bağı nasıldır?
- Eserde geçen felsefi görüşler nelerdir?
- Eserin felsefi açıdan önemi nedir?

» Grupların yapılandırılmış araştırma sonuçlarını sırasıyla sınıfta paylaşmalarını sağlayınız.

» Aşağıdaki soruları gruplara yöneltiniz.

1. Eserlerdeki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

2. Kant "Aydınlanma, insanın ergin olmayış durumundan kurtulması ve aklını kullanma cesaretini göstermesidir." der. Bu bağlamda aydınlanma ile araştırdığınız eserler arasında nasıl bir ilişki vardır? Değerlendiriniz.

3. Felsefi düşüncelerin edebiyatla anlatılması ya da edebî duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinde felsefeden yararlanılması hakkında neler söylenebilir? Bu durumu iki disiplinin yöneldiği konu alanları üzerinden değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Yeliz KARAÇAY*

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ	Kazanım 11.4.3. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl-19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. a) J. Locke'un "İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilginin kaynağı konusundaki görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.
Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık	
Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi	

Etkinlik İsmi	**BOŞ LEVHA**	120 dk.
Amacı	J. Locke'un "İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilginin kaynağı konusundaki görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları ...etinlerde ele aldıkları sorunları ve sorun...a yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

AYDINLANMA

John Locke 1

Oxford Üniversitesi Felsefe Bölümü

ZİHİNDE DOĞUŞTAN İLKELER YOKTUR

1. Eğer insanların yalnızca doğal yetilerini kullanarak herhangi doğuştan izlenimlerin yardımı olmadan bütün bilgilerini nasıl elde edebildiklerini ve herhangi ilk kavram ya da ilkeler olmadan kesinliğe erişebildiklerini (bu kitabın bundan sonraki bölümlerinde yapabileceğimi umduğum gibi) gösterebilirsem bunun ön yargısız okurları bu kabulün yanlışlığına inandırmaya yeteceğini sanıyorum.

En büyük kanıt genel onay. Bütün insanların evrensel olarak kabul ettiği belli kurgusal ve kılgısal (Bu ikisinden de örnek verilir.) ilkeler bulunduğu düşüncesi kadar genellikle kabul edilmiş başka bir düşünce yoktur. (...)

3. Genel kabul hiçbir şeyin doğuştanlığını kanıtlamaz. Genel kabule dayanan bu uslamlamanın şöyle bir sakıncası vardır: eğer bütün insanların uylaştıkları konularda bu tür genel anlaşmalara varmalarının başka bir yolu gösterilebilirse ki ben gösterilebileceğini sanıyorum, o zaman bütün insanlığın üzerinde anlaştığı belli doğruların bulunduğu doğru bile olsa bu, o doğruların doğuştan bilindiğini kanıtlamaz.

4. "Bir şey neyse odur." ve "Aynı şeyin hem olması hem de olmaması olanaksızdır." üzerinde genel onaylama yoktur. Daha kötüsü doğuştan ilkelerin bulunduğunu göstermek için kullanılan bu genel onama savı, bana gerçekte öyle ilkelerin olmadığının kanıtı gibi görünüyor çünkü üzerinde bütün insanlığın anlattığı genel ilke yoktur. Kurgusal örnekten başlayarak doğuştanlık niteliklerinin en yaygın olarak kabul edildiğini sandığım ve kanıtlama niteliği en çok abartılan "Bir şey neyse odur." ve "Aynı şeyin hem olması hem de olmaması olanaksızdır." ilkelerini alacağım. (...) İnsanlığın büyük bir bölümünün onları bildiğine dayanarak genel onaydan uzak olduklarını söylemekten çekinmeyeceğim.

Yeteneğimizi bilmek kuşkuculuktan ve aylaklıktan kurtulma yoludur.

5. Zihne doğal olarak kazınmış olamaz çünkü çocuklar, budalalar ve benzerleri onu bilmez. Çünkü öncelikle bütün çocukların ve budalaların onlara ilişkin en ufak bir anlayış ya da düşüncelerinin olmadığı açıktır. Bu eksiklik de bütün doğuştan idelerle zorunlu olarak birlikte gitmesi gereken genel onamayı yok etmeye yeter çünkü ruha, kendisinin algılamadığı ya da kavramadığı doğruların önceden kazınmış

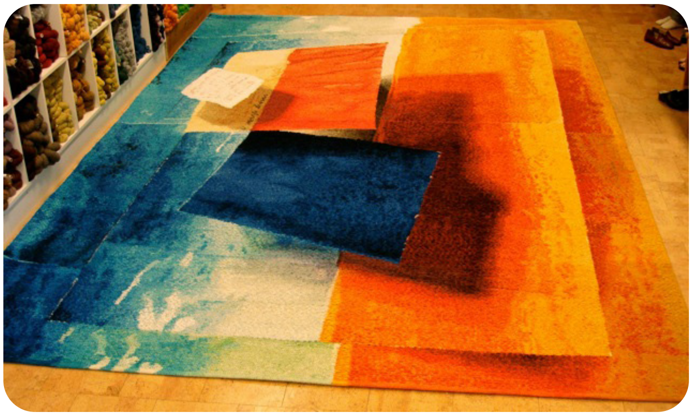
İnsan zihni doğuştan boş bir levhaya benzer.

olduğunu söylemek, bana hemen hemen bir çelişki gibi görünüyor: zihne kazımak, eğer bir anlamı varsa belli doğruları algılanabilir kılmaktan başka bir şey olamaz. Çünkü bir şeyi zihne, zihnin onu algılamadığı biçimde kazımak bana anlaşılmaz görünüyor. Buna göre eğer çocukların ve budalaların üzerinde bu izlenimlerin kazılı olduğu ruhları, zihinleri, varsa onların bunları kaçınılmaz olarak algılamaları ve bu doğruları zorunlu olarak bilmeleri ve onaylamaları gerekir; bunu yapamadıklarına göre bu tür izlenimlerin olmadığı da apaçıktır. (...) Kapasitenin doğuştan, bilginin ise kazanılmış olduğunu söylüyorlar: böyleyse birtakım doğuştan özsözler bulunduğunu söylemek neye yarar? Eğer doğrular zihne, zihin onları algılamadan kazılabilirse zihnin bilebileceği doğrular arasında kaynak bakımından nasıl ayrım bulabileceğini anlayamıyorum; hepsinin ya doğuştan, olması ya da dışarıdan gelmesi gerekir; bir insanın onları ayırt etmeye çalışması boşunadır.

(…)

şeylerin idelerinin bilgisidir. Zihin böyle kazanılmış idelerden kimisinin birbiriyle uyuşup kimisinin uyuşmadığını, belki de belleği kullanmaya başladığı ve seçik ideleri saklama ve alma yeteneğini keşfettiği zaman hemen görür. Fakat ister o zaman isterse başka zaman olsun, bunun, zihnin sözcükleri kullanmasından yani genellikle "usu kullanma" dediğimiz duruma gelmesinden çok önce olacağı kesindir. Çünkü bir çocuk nasıl daha sonra (konuşmaya başladığı zaman) pelin ve şekerleme idelerinin aynı şey olmadıklarını bilecekse konuşmaya başlamadan önce de acı ve tatlı ideleri arasındaki ayrımı (acının tatlı olmadığını) bilir.

16. Bir çocuk yediye dek saymaya başlayıncaya, eşitliğin adını ve idesini öğreninceye dek üç dördün toplamının yediye eşit olduğunu bilmez, o duruma gelince bu sözcüklerin açıklanması üzerine bu önermeyi onaylar ya da daha doğrusu onun doğruluğunu algılar. Fakat o zaman kolayca onaylaması

Görsel 4.14: Helena Hernmarck, Tabula Rasa "boş levha" isimli üç boyutlu duvar halısı eseri. Sanatçı, Locke'a atıfta bulunarak insanların dünyaya zihinsel içerik veya bilgi olmadan doğduklarını ileri sürer.

Bizim işimiz her şeyi değil kendi davranışlarımızla ilgili şeyleri bilmektir.

15. Zihni birçok doğruya ulaştıran adımlar. Duyular önce tikel ideleri içeri alır, henüz boş olan odayı döşemeye başlar ve zihin adım adım onların bir kısmını tanıdıkça onları belleğe yerleştirir ve adlandırır. Daha sonra zihin daha da ileri gider ve onları soyutlar ve adım adım genel adları kullanmayı öğrenir. (...) Kimi doğruların bilgisinin zihinde çok erken bulunduğunu kabul ediyorum; fakat bu, onların doğuştan olmadıklarını gösterecek yolda olur. Gerçekten dikkat edersek yine de bu bilginin doğuştan değil, kazanılmış idelerin bilgisi olduğunu görürüz; bu, çocukların ilişki kurdukları, onların duyguları üzerinde en çok etkili olan

bunun bir doğuştan doğru oluşundan gelmediği gibi onaylamanın o zamana dek gecikmesi de usunu kullanamadığından değildir; bunun doğruluğu ona, zihninde bu adların yerini tuttukları açık ve seçik idelerin yerleşmesiyle birlikte görünür. O zaman çocuk bu önermenin doğruluğunu, daha önce bir değnekle kirazın aynı şey olmadıklarını ne yoldan ve neye dayanarak öğrenmişse daha sonra da "Aynı şeyin hem olması hem olmaması olanaksızdır." neye dayanarak öğrenecekse o yoldan ve ona dayanarak öğrenecektir.

J. Locke, "İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme" adlı eserinden alıntılanmıştır.

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.4.3. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl-19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. b) I. Kant'ın "Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "ödev ahlakı" anlayışının irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	ÖDEV	120 dk.
Amacı	I. Kant'ın "Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "ödev ahlakı" anlayışını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

AYDINLANMA

Immanuel Kant **2**

Königsberg Üniversitesi Felsefe Bölümü

AHLÂKIN SIRADAN AKIL BİLGİSİNDEN FELSEFİ OLANINA GEÇİŞ

Dünyada, dünyanın dışında bile iyi bir istemeden başka kayıtsız şartsız iyi sayılabilecek hiçbir şey düşünülemez. (...) Talihin bağışladıklarıyla da durum aynıdır. Güçlülük, zenginlik, onur, sağlık bile ve mutluluk adı altında her türlü esenlik ve kendi durumundan memnun olma, insana cesaret verir; böylece de sık sık bunların insanın ruhsal yapışım etkilemesini, dolayısıyla eylemde bulunmanın tüm ilkesini de haklı ve genel olarak amaca uygun kılacak iyi bir istemenin olmadığı yerde insanı haddini bilmez yapar. (...)

Öyle bir davran ki davranışının ilkesi evrensel bir yasa olarak kabul edilsin.

Böylece iyi isteme, mutlu olmağa layık olmanın bile vazgeçilmez koşulunu oluşturur görünüyor.

İyi bir istemenin ilkeleri olmaksızın çok kötü olabilirler ve kötü niyetli bir insanın soğukkanlılığı onu yalnız daha tehlikeli yapmakla kalmaz, ayrıca onu doğrudan doğruya gözümüzde daha çok -bu soğukkanlılığı olmasaydı olacağından çok- nefret edilecek biri kılar.

İyi isteme, etkilerinden ve başardıklarından değil, konan herhangi bir amaca ulaşmağa uygunluğundan da değil, yalnızca isteme olarak yani kendi başına iyidir; ona, kendi başına ele alındığında onun herhangi bir eğilimin hatta isterseniz bütün eğilimlerin topunun birden, lehine gerçekleştirebileceği her şeyden, karşılaştırılamayacak kadar daha yüksek değer verilmelidir. Talihin özel bir cilvesiyle veya üvey ana muamelesine uğramış bir doğal yapının cimri donatımından dolayı bu isteme amacını gerçekleştirmede güçsüz kalıyorsa; harcadığı en büyük cabaya rağmen hiçbir şeyi başaramıyor ve yalnızca iyi isteme olarak (kuşkusuz sırf bir dilek olarak değil, gücümüzün içinde olan bütün araçları bir araya getirme olarak) kalıyorsa; yine de bir mücevher gibi kendi tüm değerini kendinde taşıyan bir şey olarak kendi başına parıldar. (...)

Şu veya bu amaca yararlı olsalar bile ödeve aykırı oldukları bilinen bütün eylemleri burada geçiyorum çünkü bunların ödevden dolayı yapılmış olmaları hiç söz konusu değildir; ödevle çatışırlar bile. Ayrıca gerçekten ödeve uygun olan ama insanların onlara doğrudan doğruya hiçbir eğilim duyma-

Kendinde ve başkalarında insanlığı bir araç olarak görecek şekilde değil de onu bir amaç edinecek şekilde davran.

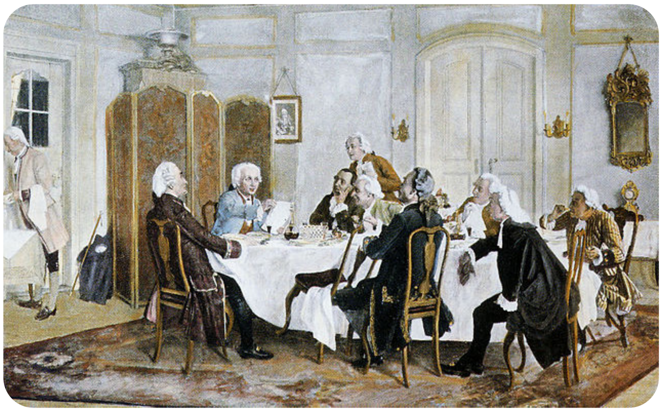
dıkları ama yine de başka bir eğilim tarafından itildikleri için yaptıkları eylemleri de bir kenara bırakıyorum. Çünkü burada ödeve uygun eylemlerin ödevden dolayı mı, yoksa bencil bir amaçtan dolayı mı yapıldığı kolayca ayırt edilebilir. Eylemin ödeve uygun olduğu, öznenin de ayrıca buna doğrudan doğruya bir eğilim duyduğu eylemlerde bu ayırımı yapmaksa çok daha zordur. Örneğin bir bakkalın deneyimsiz müşterisini aldatmaması ödeve uygundur; çok alışverişin yapıldığı yerde zeki tüccar da bunu yapmaz, herkes için değişmez bir fiyat koyar, öyle ki bir çocuk, başka herkes gibi ondan alışveriş yapar. Dolayısıyla insanlara dürüstçe hizmet edilir; ancak bu tüccarın bunu ödevden dolayı ve dürüstlük ilkesinden dolayı böyle yaptığına inanmamız için pek yeterli değildir; çıkarı gerektiriyordu bunu ama ayrıca sevgiden dolayı birini diğerine fiyat konusunda yeğlemesi için müşterilere doğrudan doğruya bir eğilimi olması gerektiği, burada düşünülemez. Demek ki eylem ödevden dolayı ya da doğrudan doğruya eğilimden dolayı değil sırf bencil bir amaçla yapılmıştır.

(…)

Yapılabildiği yerde iyilik yapmak ödevdir; üstelik öylesine duygudaşlığa eğilimli ruhlar vardır ki onları harekete getiren boş gurur ya da çıkar gibi başka bir neden olmaksızın da çevrelerine sevinç yaymaktan ve kendi eserleri olan başkalarının memnunluğundan zevk alırlar. Ama sanırım ki böyle bir durumda bu tür bir eylem, nice ödeve uygun, nice sevimli olursa olsun, hiçbir hakiki ahlaksal değer taşımaz, başka eğilimlerle aynı düzeydedir, söz gelişi gerçekten kamu yararına ve ödeve uygun, dolayısıyla onurlandırmaya değer olana mutlu bir rastlantıyla denk düştüğü zaman övgüye ve yüreklendirmeye değer olan ama saygıya değer olmayan onura eğilim gibi çünkü maksim -böyle eylemleri eğilimden dolayı değil ödevden dolayı yapmak anlamında ahlaksal içerikten yoksundur. Varsayalım ki o insan sever kişinin ruhsal dünyası başkalarının ah yazısına bütün duygudaşlığını söndüren kendi acılarıyla bulutlanmış olsun, sıkıntı içinde olan başkalarına iyilik yapma olanağı hep elinde olsun ama kendi sıkıntısıyla başı yeterince dertte olduğundan başkalarının sıkıntısı onu duygulandırmasın ve şimdi hiçbir eğilim onu buna itmeden bu olumsu duyarsızlığından kendini çekip çıkarsın ve eylemi, hiçbir eğilim duymadan yalnız ve yalnız ödevden dolayı yapsın; işte o zaman ilk defa eylemi halis ahlaksal değerini taşır. (...)

Kendi mutluluğunu güvence altına almak ödevdir (en azından dolaylı olarak) çünkü kendi durumundan memnun olmama, bir sürü kaygıların baskısı altında ve doyurulmamış gereksinimler ortasında kolayca ödevi çiğnemek için büyük bir ayartmaya dönüşebilir. (...) Mutluluk buyurtusunun birçok bakımdan öyle özellikleri vardır ki bazı eğilimlere büyük zarar verir ve gerçekten de insan, hepsi mutluluk adı altında toplanan eğilimlerin doyurulmasının toplamından belirli ve kesin bir kavramını kuramaz. (...) Ama bu durumda bile eğer mutluluğa olan genel eğilim istemesini belirlemiyorsa eğer yaptığı hesapta sağlık onun için çok zorunlu bir şekilde yer almıyorsa burada da başka durumlarda olduğu gibi yine bir yasa kalır: eğilimden dolayı değil de ödevden dolayı kendi mutluluğunu koruma yasası ve ilk defa burada davranışının hakiki ahlaksal değeri vardır.

Kant, "Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 4.15: Masada Kant ve Arkadaşları, Emil Doerstling,

Her zaman akıllı iradeni, evrensel bir yasa koyucu olarak görevde bulunacağı şekilde davran.

Hazırlayan: *Rukiye GÜNDOĞDU AVCI*

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.4.3. Örnek felsefi metinlerinden hareketle 18. yüzyıl-19. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. c) F. Hegel'in "Tinin Fenomenolojisi" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "diyalektik idealizm" anlayışının irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**DİYALEKTİK YÖNTEM**	120 dk.
Amacı	F. Hegel'in "Tinin Fenomenolojisi" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "diyalektik idealizm" anlayışını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

AYDINLANMA

G. W. F. Hegel **3**

Jena Üniversitesi Felsefe Bölümü

TİNİN FENOMENOLOJİSİ'NE İLİŞKİN TEMEL DÜŞÜNCELER

"İde", yerine göre evren, varlık, oluş gibi değişik alanların ortaya çıkmasını sağlar. "İde" evrenin içinde olduğu gibi evren olarak da gelişir. Onun gelişmesi evreni oluşturur. Bu değişik durum diyalektik yöntemin yapısı gereğidir. Bu gelişim süreci içinde "ide"nin ereği kendini bulması, kendi bilinç ve özgürlüğüne kavuşmasıdır. İde ya da tin belli ereğine yönelince üç aşamalı bir açılma, bir gelişme ortamına girer.

Gerçek bir bütündür.

Bu ortamın aşamaları da diyalektik yönteme uygun olarak sıralanmıştır. Birinci aşamada tin ya da ide kendi içindedir, kendi kendisiyle sınırlanmıştır, kendi kendine bir varlıktır. Onun bu aşamada başlıca özelliği bir olanaklar alanı olmasıdır, özünde saklı gücü henüz gerçekleştirme eylemine geçmemiştir. Oysa onun kendini bilmesi, kendi özünün bütünlüğünü kavraması için gerçeklik kazanması gerekir.

Tin'in kendini gerçekleştirmesi amacıyla ilk açılımı, kendi özünden dışa taşması doğayı oluşturur. Ancak doğayı oluşturan tin ya da ide, kendi özünden uzaklaşmış, kendi kendine yabancılaşmış özüne aykırı bir nitelik kazanmıştır. İşte bu olay, "tin"in kendi kendisiyle çelişmesidir. Bu çelişkiden kurtulmak için yeni bir açılma söz konusudur, o da "tin"in kendine dönüşü, kendi ürünü olan kültür evreninde birliğe ulaşmasıdır. Bu ulaşma kendi kendinde olan "tin"in kendine yabancılaştığı doğa ile birleşmesi sonucu sağlanır. İşte bu birleşme, bu bütünlüğe ulaşma "tin"in kendine dönmesi, doğa ile çelişkisinin ortadan kalkmasıdır. Bu da yalnız kültür evreninde sağlanır. Tin'in kendini bulması, özgürlüğe kavuşması, kendi kendinin bilincine varmasıdır. Doğada geçerli olan tek yasa zorunluluk, kültür evrenin de ise özgürlüktür. Bu gelişmenin, "tin"in açılımının geçtiği üç aşamadan birincisi sav (these), ikincisi karşı sav (antithese), üçüncü ise bireşim (synthese), adını alır. Bu gelişme süreci sonunda üç ayrı varlık alanı ortaya çıkar. Tin'in açılımı sonucu oluşan bu üç alan, yapı ve yasaları bakımından birbirine benzemez.

Birincisi, mantık ve matematiğin konu edindiği bağımsız nesneler ala-

Akılsal olan gerçek, gerçek olan akılsaldır.

nıdır. Maddeyle, insanın bilincinin yaratmalarıyla ilgisi olmayan bu varlıklar öncesiz-sonrasızdır. Burada bulunan kavramlar ve sayılar dizgesi düşünme eyleminde, insanın etkisi olmadan, kendiliğinden gelişir. Düşünen insan bunları ortaya çıkarır, yaratmaz. Değişmeyen, kendi kendisiyle özdeş kalan bu varlıklar arasında gene kendiliğinden kurulan bir oran, bir düzen vardır.

İkinci varlık alanı doğadır. Burada tin, kendi kendine yabancılaşmış, oluşu gerçekleştiren ortamın doğmasına olanak sağlamıştır. Bu nedenle doğa bir "oluş alanı"dır. Doğada bir nesne ancak başka bir nesne dolayısıyla vardır, kendiliğinden değildir. Bütün nesneler uzay ve zaman bağlantısı içindedir, süreklilik bir görünüştür. (...)

Tin'in gelişme sürecinde son ve üçüncü aşama kendi kendisiyle çelişik durumlardan kurtularak bireşime varmaktır. Bu durum, Tin'in doğadan sıyrılması, kendi özüne uygun bütünlüğe kavuşmasıdır. Bu alan kültür dünyasıdır, insanın düşünen, yaratan bir varlık olarak bulunduğu ortamdır. Bu ortamda "tin", önce tek insanda, bireyde uyanmaya başlar sonra bireyin içinde bulunduğu varlık alanı olan toplumda kendi kendinin bilincine varır. Tin bu aşamada doğadan kurtulmuş, bireşim ve çelişik durumu ortadan kaldırarak, birlik ve bütünlüğe dönüşmüştür. (...) Bu alanda "ben" bağımsızdır, bir bilincin taşıyıcısıdır, "kişi"dir.

Diyalektik; tez, sentez ve antitez aşamalarından meydana gelir.

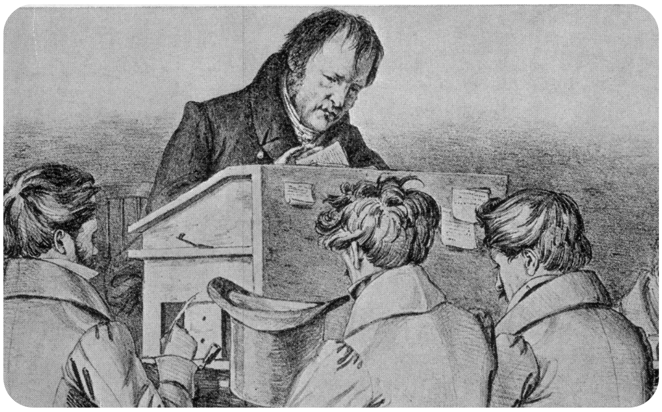
Hegel, insanın kişi olarak ortaya çıkışını Tin'in açılımı ile bağlantılı aşamalardan biri olarak görür. Ona göre "tin" tek kişide değil bireyi aşan bir oluşum aşamasından sonra ortaya çıkan alanda, devlet, sanat, din ve felsefe gibi varlıkların bütünleştiği ortamda kendini bulur. Bu alan salt kültür evrenidir ve Hegel'in devlet anlayışının biçimlendiği yerdir.

(…)

DOGRU VE YANLIŞ

Ortak duyu için doğru ile yanlışın birbirine karşı oluşu belli bir şeydir. Çoğu zaman bu ortak duyu, var olan bir felsefe sisteminin toptan onaylanmasını ya da yadsınmasını bekler; böyle bir sistem üzerindeki bir açıklamada bu tavırlardan yalnızca birini ya da ötekini benimser. Felsefi sistemlerin farklılığını, doğruluğun giderek gelişmesi olarak kavramaz; ona göre başkalık, ayrım yalnızca çelişki anlamına gelir. Tomurcuk çiçeğin açılışı içinde kaybolur, öyle ki tomurcuğu çiçek çürütüp yadsımaktadır sanki. Aynı biçimde meyve de sanki çiçeğin, bitkinin yalandan bir varoluşu olduğunu gözler önüne serer ve kendisini bitkinin bir doğrulaması olarak çiçeğin yerine geçirir. İşte bitkinin bu biçimleri, oluşumları yalnızca birbirlerinden farklılaşmakla kalmazlar ama aynı zamanda birbirleriyle bağdaşmaz şeyler olarak biri ötekinin yerini, yani birbirlerinin yerini de alırlar. Yine de oynak yapıları onları organik birliğin birer anı kılar, bu birlikte onlar çatışma hâlinde olmadıkları gibi tersine her biri de aynı ölçüde gereklidir. İşte bu bir arada, eşit olarak bulunma zorunluluğu ise bütünün yaşamını oluşturur. Ancak felsefe sistemleri arasındaki çelişki genellikle böyle anlaşılmaz; ayrıca çelişkiyi yakalayan insan zihni (tin) onu tek yanlılığından çekip çıkarmayı ya da onu kurtarılmış olarak elde tutmayı, kendi kendisiyle çekişip didişir ve çelişir gibi görünen şeyin yapısında, karşılıklı olarak zorunlu bulunan anları (moment) tanıyıp ortaya çıkarmayı bir türlü bilemez (Tinin Fenomenolojisi., s. 10).

Nejat Bozkurt, "Hegel" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Görsel 4.16: Hegel ve Öğrencileri (Temsili)

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

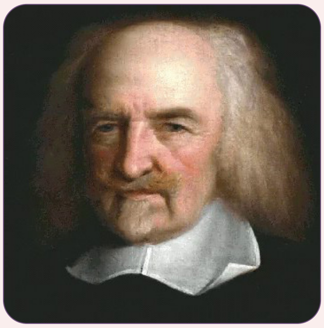
Kazanım: 11.4.4. 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. a) J. J. Rousseau'nun "İnsan özgür doğar oysa her yerde zincire vurulmuştur." sözünden hareketle özgürlük probleminin tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	NE KADAR ÖZGÜRÜZ?	40 dk.
Amacı	18-19. yüzyıl felsefesi problemlerinden özgürlük problemini tartışabilme.	Grup

Yönerge ***J. J. Rousseau'nun "İnsan özgür doğar oysa her yerde zincire vurulmuştur." sözü merkezinde özgürlüğün ne olduğu üzerine felsefi bir tartışma yapmak için sınıfta iki gruba ayrılınız. Bunun için aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ediniz.***

» Aşağıdaki metinleri okuyunuz.

LEVİATHAN (1651)

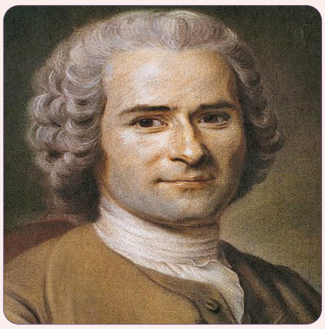
Görsel 4.17: Thomas Hobbes

Bu güvenlik doğal hukukla sağlanamaz. Çünkü adalet, hakkaniyet, tevazu, merhamet ve özet olarak bize ne yapılmasını istiyorsak başkalarına da onu yapmak gibi doğa yasaları, bunlara uyulmasını sağlayacak bir gücün korkusu olmaksızın bizi taraf tutmaya, kibre, öç almaya ve benzer şeylere sürükleyen doğal duygularımıza aykırıdır. Kılıcın zoru olmadıkça ahitler sözlerden ibarettir ve insanı güvence altına almaya yetmez. Dolayısıyla doğa yasalarına rağmen (bu yasalara uyulmak istendiğinde ve güvenlik içinde uyulması mümkün olduğunda) kurulu bir iktidar yoksa veya bu iktidar güvenliğimiz için yeterince büyük değilse herkes, bütün diğer insanlara karşı korunmak için kendi gücüne ve kurnazlığına dayanacak ve üstelik bunu meşru olarak yapabilecektir.

Tek bir karar verici tarafından yöneltilmeyen bir çoğunlukla da sağlanamaz. Son derece büyük bir çoğunluk da olsa, bu çoğunluğun üyelerinin eylemleri, kendi bireysel muhakemelerine ve isteklerine göre belirlenmekte ise, bu şekilde ne ortak bir düşmana ne de birbirlerine zarar vermelerine karşı savunma veya korunma bekleyemezler. Çünkü güçlerinin en iyi nasıl kullanılacağı ve uygulanacağı konusunda farklı görüşlere sahip oldukları için birbirlerine yardım etmek bir yana engel olurlar ve karşılıklı muhalefetle güçlerini hiç mertebesine indirirler. Böylece, sadece birleşmiş az sayıda insan tarafından kolayca egemenlik altına alınmakla kalmazlar, aynı zamanda ortak bir düşman yoksa bireysel çıkarları için kendi aralarında savaş ederler. Büyük bir insan topluluğunun, onların hepsini korku içinde tutacak genel bir güç olmadan da adalet ve diğer doğa yasalarına uymayı kabul edeceğini varsayabilirsek bütün insanların aynı şeyi yapacağını da varsayabiliriz. Bu durumda uygar bir yönetim veya devlet olmazdı, olması da gerekmezdi; boyun eğdirme olmaksızın barış sağlanırdı çünkü. Tek karar verici sürekli olmalıdır. İnsanların bütün hayatları boyunca sürmesini arzu ettikleri güvenlik için bir çarpışma veya bir savaşta olduğu gibi belirli bir süreyle tek bir karar verici tarafından sevk ve idare edilmeleri yeterli değildir. Çünkü ortak bir düşmana karşı birleşmiş gayretleriyle zafere ulaşsalar bile daha sonra ortak bir düşmanları olmadığı veya bazılarınca düşman kabul edilen birisi başka bazılarınca dost sayıldığı vakit, farklı çıkarları nedeniyle dağılacaklar ve kendi aralarında savaş edeceklerdir.

T. Hobbes, "Leviathan" adlı eserinden alıntılanmıştır.

TOPLUM SÖZLEŞMESİ (1762)

Görsel 4.18: Jean Jacques Rousseau

İnsan özgür doğar oysa her yerde zincire vurulmuştur. Falan kimse kendini başkalarının efendisi sanır ama böyle sanması, onlardan daha da köle olmasına engel değildir. Bu değişme nasıl olmuş? Bilmiyorum. Bunu yasallaştıran nedir? İşte bu soruya karşılık verebilirim sanıyorum. Sadece kaba gücü ve bu güçten çıkan sonucu düşünmüş olsaydım şöyle derdim: Bir ulus boyun eğmeye zorlanır da boyun eğerse iyi eder, boyunduruğunu silkip atabilecek olur da atarsa daha iyi eder. Çünkü özgürlüğünü kendisinden hangi hakka dayanarak almışlarsa yine o hakka dayanarak geri almasında ya bu davranışı haklıdır ya da özgürlüğünün elinden alınması haksızdır. Ama toplum düzeni bütün öbür hakların temeli olan kutsal bir haktır. Bununla birlikte hiç de doğadan gelme değildir, sözleşmelere dayanmaktadır.

İnsanların doğal yaşam hâlindeyken korunmalarını zorlaştıran bazı engeller ve bu engellerden kurtulmak için çaba harcayan ama tek tek bireylerin gayretleriyle gerçekleşmeyen durumlar vardır. Artık eski durumlar da devam edemeyecektir. Yapılacak tek şey, güç birliğinin oluşturulması ve engellere karşı bu yönetimle (halkı temsil eden) harekete geçilmesidir. (…) Herkes, varlığını ve gücünü toplumsal talebin emrine verecek ve her üye bütünün bölünmez bir parçası kabul edilecektir. Birlik sözleşmesi, kişi yerine tüzel ve kolektif bir bütüne dayanacaktır. Bu bütün ortak benliğini, yaşamını ve istemini bu sözleşmeden alacaktır. Bu tüzel kişiye eskiden site şimdi ise cumhuriyet denilmektedir.

J. J. Rousseau, "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

» Birinci grup öğrenciler, T. Hobbes'un "Leviathan" adlı eserindeki görüşleri, ikinci grup öğrenciler ise Rousseau'nun "Toplumsal Sözleşme" adlı eserindeki görüşleri örnek durumlar üzerinden gerekçelendirerek aşağıdaki tabloya yazınız.

Birinci Grup	İkinci Grup
Görüş	**Görüş**
Örnekler	**Örnekler**

» Gerekçelendirdiğiniz özgürlük anlayışını diğer grupla tartışarak sonuçlarını not ediniz.

Hazırlayan: *Yeliz KARAÇAY*

4. ÜNİTE >18. YÜZYIL-19. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Özgün Fikirler Üretme

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

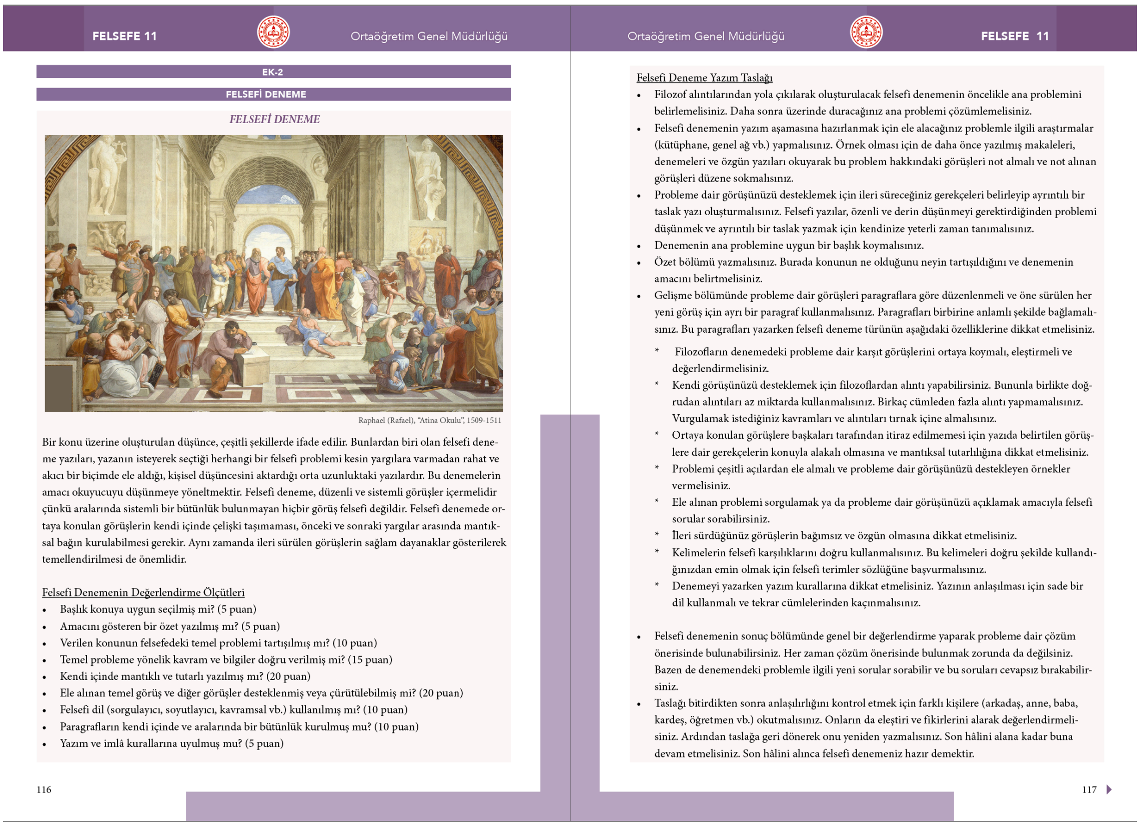
Kazanım: *11.4.4. 18. yüzyıl-19. yüzyıl felsefesindeki örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. b) Günlük hayatta kullanılan bilgilerde aklın ve deneyin rolüne ilişkin özgün bir metin yazılması sağlanır.*

Etkinlik İsmi	**AKIL MI DENEY Mİ?**	120 dk.
Amacı	Günlük hayat üzerinden aklın ve deneyin rolü hakkında özgün bir metin yazabilme.	Bireysel

Yönerge

Günlük hayatta kullanılan bilgilerde aklın ve deneyin rolünü araştırınız. Araştırmanızdan hareketle söz konusu role ilişkin özgün bir metin yazınız.

FELSEFE 11 Ortaöğretim Genel Müdürlüğü

EK-2

FELSEFİ DENEME

FELSEFİ DENEME

Raphael (Rafael), "Atina Okulu", 1509-1511

Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri olan felsefi deneme yazıları, yazanın isteyerek seçtiği herhangi bir felsefi problemi kesin yargılara varmadan rahat ve akıcı bir biçimde ele aldığı, kişisel düşüncesini aktardığı orta uzunluktaki yazılardır. Bu denemelerin amacı okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi deneme, düzenli ve sistemli görüşler içermelidir çünkü aralarında sistemli bir bütünlük bulunmayan hiçbir görüş felsefi değildir. Felsefi denemede ortaya konulan görüşlerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki yargılar arasında mantıksal bağın kurulabilmesi gerekir. Aynı zamanda ileri sürülen görüşlerin sağlam dayanaklar gösterilerek temellendirilmesi de önemlidir.

Felsefi Denemenin Değerlendirme Ölçütleri

- Başlık konuya uygun seçilmiş mi? (5 puan)
- Amacını gösteren bir özet yazılmış mı? (5 puan)
- Verilen konunun felsefedeki temel problemi tartışılmış mı? (10 puan)
- Temel probleme yönelik kavram ve bilgiler doğru verilmiş mi? (15 puan)
- Kendi içinde mantıklı ve tutarlı yazılmış mı? (20 puan)
- Ele alınan temel görüş ve diğer görüşler desteklenmiş veya çürütülebilmiş mi? (20 puan)
- Felsefi dil (sorgulayıcı, soyutlayıcı, kavramsal vb.) kullanılmış mı? (10 puan)
- Paragrafların kendi içinde ve aralarında bir bütünlük kurulmuş mu? (10 puan)
- Yazım ve imlâ kurallarına uyulmuş mu? (5 puan)

116

Ortaöğretim Genel Müdürlüğü FELSEFE 11

Felsefi Deneme Yazım Taslağı

- Filozof alıntılarından yola çıkılarak oluşturulacak felsefi denemenin öncelikle ana problemini belirlemelisiniz. Daha sonra üzerinde duracağınız ana problemi çözümlemelisiniz.
- Felsefi denemenin yazım aşamasına hazırlanmak için ele alacağınız problemle ilgili araştırmalar (kütüphane, genel ağ vb.) yapmalısınız. Örnek olması için de daha önce yazılmış makaleleri, denemeleri ve özgün yazıları okuyarak bu problem hakkındaki görüşleri not almalı ve not alınan görüşleri düzene sokmalısınız.
- Probleme dair görüşünüzü desteklemek için ileri süreceğiniz gerekçeleri belirleyip ayrıntılı bir taslak yazı oluşturmalısınız. Felsefi yazılar, özenli ve derin düşünmeyi gerektirdiğinden problemi düşünmek ve ayrıntılı bir taslak yazmak için kendinize yeterli zaman tanımalısınız.
- Denemenin ana problemine uygun bir başlık koymalısınız.
- Özet bölümü yazmalısınız. Burada konunun ne olduğunu neyin tartışıldığını ve denemenin amacını belirtmelisiniz.
- Gelişme bölümünde probleme dair görüşleri paragraflara göre düzenlenmeli ve öne sürülen her yeni görüş için ayrı bir paragraf kullanmalısınız. Paragrafları birbirine anlamlı şekilde bağlamalısınız. Bu paragrafları yazarken felsefi deneme türünün aşağıdaki özelliklerine dikkat etmelisiniz.
  * Filozofların denemedeki probleme dair karşıt görüşlerini ortaya koymalı, eleştirmeli ve değerlendirmelisiniz.
  * Kendi görüşünüzü desteklemek için filozoflardan alıntı yapabilirsiniz. Bununla birlikte doğrudan alıntıları az miktarda kullanmalısınız. Birkaç cümleden fazla alıntı yapmamalısınız. Vurgulamak istediğiniz kavramları ve alıntıları tırnak içine almalısınız.
  * Ortaya konulan görüşlere başkaları tarafından itiraz edilmemesi için yazıda belirtilen görüşlere dair gerekçelerin konuyla alakalı olmasına ve mantıksal tutarlılığına dikkat etmelisiniz.
  * Problemi çeşitli açılardan ele almalı ve probleme dair görüşünüzü destekleyen örnekler vermelisiniz.
  * Ele alınan problemi sorgulamak ya da probleme dair görüşünüzü açıklamak amacıyla felsefi sorular sorabilirsiniz.
  * İleri sürdüğünüz görüşlerin bağımsız ve özgün olmasına dikkat etmelisiniz.
  * Kelimelerin felsefi karşılıklarını doğru kullanmalısınız. Bu kelimeleri doğru şekilde kullandığınızdan emin olmak için felsefi terimler sözlüğüne başvurmalısınız.
  * Denemeyi yazarken yazım kurallarına dikkat etmelisiniz. Yazının anlaşılması için sade bir dil kullanmalı ve tekrar cümlelerinden kaçınmalısınız.
- Felsefi denemenin sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak probleme dair çözüm önerisinde bulunabilirsiniz. Her zaman çözüm önerisinde bulunmak zorunda da değilsiniz. Bazen de denemendeki problemle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu soruları cevapsız bırakabilirsiniz.
- Taslağı bitirdikten sonra anlaşılırlığını kontrol etmek için farklı kişilere (arkadaş, anne, baba, kardeş, öğretmen vb.) okutmalısınız. Onların da eleştiri ve fikirlerini alarak değerlendirmelisiniz. Ardından taslağa geri dönerek onu yeniden yazmalısınız. Son hâlini alana kadar buna devam etmelisiniz. Son hâlini alınca felsefi denemeniz hazır demektir.

117

Hazırlayan: *Komisyon*

BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.1. 20. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklar. 18 yüzyıl -19. yüzyıl felsefesinin 20. yüzyıl felsefi akımları üzerindeki etkilerine değinilir.

Etkinlik İsmi	**FİLOZOFLAR ÇAĞINDA FELSEFE**	40 dk.
Amacı	20. yüzyıl felsefesini hazırlayan düşünce ortamını açıklayabilme.	Bireysel

1. Yönerge ***Aşağıdaki zaman çizelgesinde bazı düşünürlerin görüşlerine ve o dönemde yaşanan önemli olaylara yer verilmiştir. Zaman çizelgesini inceledikten sonra ilgili soruları cevaplayınız.***

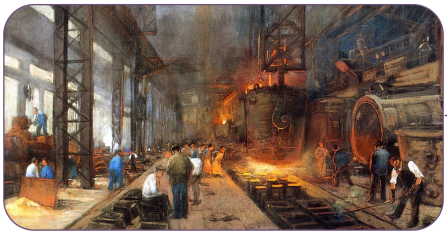
"Gerçekliğin ve ona bağlı olarak bütün varlıkların bilgisine akılla ulaşılabilir."
Descartes
(1596-1659)

Görsel 5.1: Descartes

"Kavramlar, deneyden gelen malzeme olmaksızın boş, deneyden gelen ham madde ise kavramlar olmaksızın kördürler."
Kant
(1724-1804)

Görsel 5.2: Kant

Görsel 5.3: Sanayi Devrimi (Temsilî)

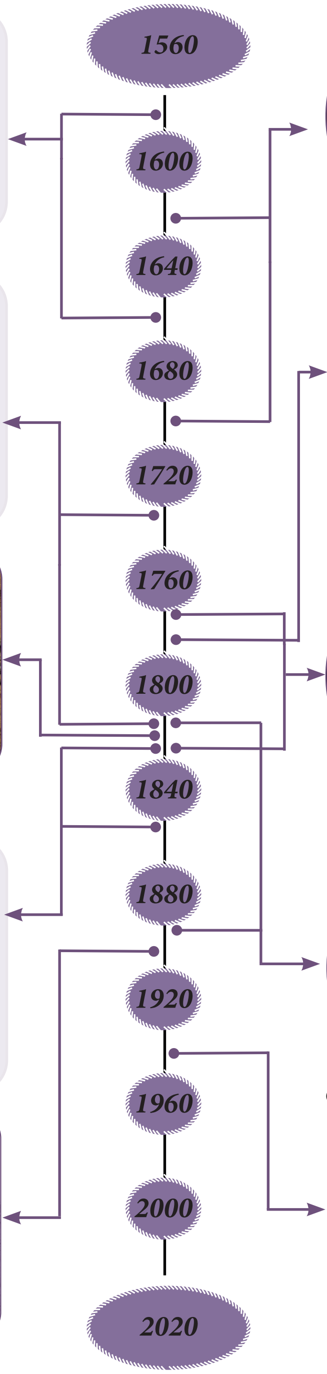

"Ne olduğun gerçeğiyle yüzleş çünkü seni değiştirecek olan şey odur."
Kierkegaard
(1813-1855)

Görsel 5.4: Kierkegaard

Görsel 5.5: I. Dünya Savaşı

"İnsan zihni doğuştan boş bir levhadır. Bilgi deneyimle oluşur."
John Locke
(1632-1704)

Görsel 5.6: J. Locke

Görsel 5.7: Fransız İhtilali (Temsilî)

"Gerçek olan akılsal, akılsal olan gerçektir."
Hegel
(1770-1831)

Görsel 5.8: Hegel

İnsan doğaya ne kadar yabancılaşırsa o kadar toplumsallaşır
Karl Marx
(1818-1883)

Görsel 5.9: Karl Marx

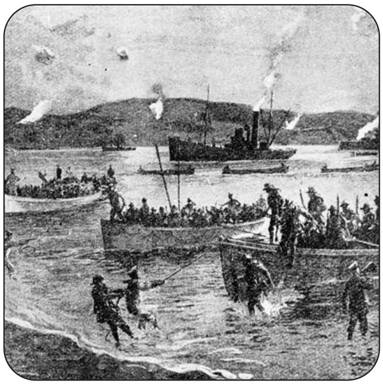

Görsel 5.10: II.Dünya Savaşı

1. İncelediğiniz tarih şeridindeki filozoflar, felsefenin hangi konuları üzerine yoğunlaşmıştır?

2. Tarih şeridindeki olaylarla filozofların görüşleri arasında nasıl bir ilişki olabilir?

2. Yönerge ***Aşağıda verilen metni okuyup ilgili soruları cevaplayınız.***

Görsel 5.11: Çanakkale Savaşı

Görsel 5.12: Atom bombası, Hiroşima

20. YÜZYILDA FELSEFE

Felsefenin 20. yüzyıldaki gelişim seyrini izleyebilmek, onun başka çağlardaki gelişimini takip edebilmekle kıyaslandığında alabildiğine zor ve zahmetli bir iş olarak karşımıza çıkar. Bunun da en önemli nedeni, bütün çağların en uzunu olan 20. yüzyılda çınar sayısının yani felsefeye katkı yapmış olan filozof sayısının hiç olmadığı kadar çok, hatta ormanı veya ana akımları görmeyi imkânsızlaştıracak ölçüde fazla olmasıdır. (…)

20. yüzyılı bütün çağlardan çok daha uzun bir çağ hâline getiren şey, yalnızca filozofların ve filozofları bir araya getiren okulların sayısı değildir. Fakat esas, felsefenin hiçbir zaman boşlukta gelişmediği dikkate alınacak olursa bu filozofların düşüncelerine vücut veren sosyal ve politik koşulların farklılığı, çeşitliliği ve yoğunluğudur. 20. yüzyıl büyük dünya savaşlarıyla, komünist, faşist ve totaliter devletlerin doğuşu ve yıkılışlarıyla, sayılamayacak kadar çok bölgesel savaşla, nükleer silahlara ek olarak başkaca kitle imha silahlarının icadıyla, soykırımlarla, sömürgeciliğe karşı verilen kurtuluş savaşlarıyla, küreselleşmeyle, teknolojinin olağanüstü büyük gelişimiyle ve nihayet büyük kitlelerin kentlerde gerçekleştirdiği eşi benzeri görülmemiş istilayla karakterize olur. Bu bağlamda bilimsel ve teknolojik ilerlemelerin 20. yüzyılda daha önce tahayyül edilmesi dahi mümkün olmayan politik felaketlerle ve alabildiğine dramatik olaylarla birleşmesi, hemen herkes tarafından kabul edilen bir olgudur.

20. yüzyıl felsefesi, bütün bunların dışında, yine tasnifi ve ana akımları ortaya çıkarmayı zorlaştıracak şekilde klasik felsefelerin veya felsefenin klasik dallarının dışında kalan yeni felsefelerin zuhuruyla oluşur.

Ahmet Cevizci, "Felsefe Tarihi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

1. Felsefenin 20. yüzyıldaki gelişimini izleyebilmek neden zor ve zahmetli bir iş olarak görülmektedir?

2. Felsefenin hiçbir zaman boşlukta gelişmemesi ne anlama gelmektedir?

3. 20. yüzyılda filozofların düşüncelerine yön veren sosyal ve politik koşullar nelerdir?

4. Birinci yönergede incelediğiniz tarih şeridindeki filozoflar ve olaylar 20. yüzyıl felsefesini nasıl etkilemiş olabilir?

Hazırlayan: *Esin KÖKMEN GÖZÜKÜÇÜK*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.2. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. a) 20. yüzyıl felsefesinin temel özellikleri, problemleri ve bazı ana akımları (fenomenoloji, hermeneutik, varoluşçuluk, diyalektik materyalizm, mantıksal pozitivizm, yeni ontoloji) üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	**DERİNLİKLİ FELSEFE**	60 dk.
Amacı	20. yüzyıl felsefesiyle ilgili bilgilere güvenilir kaynaklardan ulaşabilme ve ulaşılan bilgileri açıklayabilme.	Grup

1. Yönerge ***20. Yüzyıl felsefesinin temel özellikleri ve temel akımlarının "fenomenoloji-hermeneutik-varoluşçuluk-diyalektik materyalizm-mantıksal pozitivizm-yeni ontoloji" araştırılması için öğretmeninizin eşliğinde yedi gruba ayrılınız. Araştırma konularından birini seçiniz. Aşağıdaki aşamaları takip ediniz.***

» Araştırma kapsamını okuyunuz.

<u>Araştırmanın Kapsamı:</u>

» 20. yüzyıl felsefesi genel hatlarıyla açıklanacaktır.

» 20. yüzyıl felsefesinin ana akımlarının (fenomenoloji, hermeneutik, varoluşçuluk, diyalektik materyalizm, mantıkçı pozitivizm ve yeni ontoloji) ele aldığı sorunlar ve görüşler ayrıntıya girilmeden verilecektir.

» Gruplar, çalışmanın hazırlık ve sunum aşamasında verilen kontrol listesini takip edecektir.

» Sunum hazır aşamasının verimli geçmesi için aşağıda verilen "Hazırlık Aşaması Kontrol Listesi"nin aşamalarını sırasıyla takip ediniz.

	Hazırlık Aşaması Kontrol Listesi	Evet	Hayır
1.	İhtiyacımız olan bilgileri belirledik.		
2.	Bilgilere ulaşabileceğimiz kaynakları sınırlandırdık. (Felsefe tarihi kitapları, filozofların kendi kitapları, felsefe sözlüğü, DergiPark)		
3.	Bilgi kaynaklarımızın güvenilir olup olmadığını araştırdık.		
4.	Farklı kaynaklardan bilgileri topladık.		
5.	Yinelenen ve birbirini desteklemeyen bilgileri eledik.		
6.	Bilgi içerikleriyle ve görsel içeriklerle sunumu hazırladık.		
7.	Araştırmayı inceleme kuruluna incelettik.		

» Hazırladığınız sunumu yapacak, sunu akışını sağlayacak ve yayın inceleme kurulunda görev yapacak birer arkadaşınızı seçiniz.

» Sırasıyla sunumlarınızı sununuz. Sunumunuzun etkili ve verimli olması için aşağıda verilen "Sunum Değerlendirme Kontrol Listesi"nin aşamalarını sırasıyla takip ediniz.

	Sunum Değerlendirme Kontrol Listesi	Evet	Hayır
1.	Araştırma süresini etkin kullandık.		
2.	Araştırmada filozofların ele aldığı sorunlardan bahsettik.		
3.	Filozof görüşlerinden bahsettik.		
4.	Bilgi içeriklerimizi görsel içeriklerle ilişkilendirip sunumu zenginleştirdik.		
5.	Araştırmada kullandığımız referansları yansıttık.		
6.	Ödevi hazırlarken faydalandığımız kaynakları kaynakçada belirttik.		
7.	Ödevimizi sunumdan sonra kurula teslim ettik.		

2. Yönerge Sunumları dikkatlice takip ediniz. Aşağıdaki tabloda verilen bilgi içeriklerinden hangisinin 20. yüzyıl felsefesine ait olduğunu belirleyip tablo üzerinde boş bırakılan yerlere işaretleyiniz.

Felsefe dönemleriyle ilgili bilgi içerikleri		20. yüzyıl felsefesiyle ilgilidir.	Diğer felsefe dönemlerine aittir.
1.	Bu dönem filozofları ilk neden, varlık, bilgi, ahlak gibi konularla ilgilenmiştir.		
2.	Felsefede uzmanlaşmanın olduğu dönemdir.		
3.	Sembolik mantık çalışmalarının yoğunlaştığı dönemdir.		
4.	Akılla dinin temellendirilmesi yapılmaya çalışılmış; felsefe, dini temellendirmede araç olarak kullanılmıştır.		
5.	Dilsel analizlerin yapıldığı, dil ve düşünme arası ilişkilerin incelendiği ve dil kuramlarının geliştirildiği dönemdir.		
6.	Felsefe, dinin etkisinden çıkıp insanı, doğayı ve evreni anlamaya yönelmiştir.		
7.	Bilim üzerine yapılan çalışmalar sonucunda bilim felsefesi alanının kurulduğu dönemdir.		
8.	Akla güven duyulmuş ve akılcı düşünce artmıştır.		
9.	Felsefenin üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yapıldığı dönemdir.		

(Tablo içindeki bilgi içerikleri MEB felsefe 11 ders kitabından alınarak düzenlenmiştir.)

Hazırlayan: *Gültekin YILMAZ*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.2. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. a) 20. yüzyıl felsefesinin temel özellikleri, problemleri ve bazı ana akımları (fenomenoloji, hermeneutik, varoluşçuluk, diyalektik materyalizm, mantıksal pozitivizm, yeni ontoloji) üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	SAVAŞIN GÖLGESİNDE İNSAN	60 dk.
Amacı	Savaş, özgürlük, sorumluluk gibi kavramların irdelenmesi.	Bireysel

Yönerge *"Savaş Postası" gazetesini ve "Yüzler" adlı kolajı inceleyip ilgili soruları yanıtlayınız.*

SAVAŞ POSTASI

Almanya ve Fransa arasındaki gerilim gittikçe tırmanmakta. Diğer ülkelerin meseleye taraf olmalarıyla gerilimin fitili ateşe veriliyor. Almanya'nın 1 Eylül 1939'da Polonya'yı işgal etmesiyle patlak veren 2. Dünya harbi diğer ülkelere doğru hızla yayılıyordu.

Görsel 5.13: Savaş Pilotu

Görsel 5.14: Yardım Eden Asker

Sartre, savaş dönemini insan açısından bir yıkım unsuru olarak "Bulantı" romanında Roquentin karakterinin konuşmalarında şöyle yorumlamıştır. "Savaş gelmiş, niçin olduğunu bilmeden askere gitmiştim. İki yıl geçmiş, hiçbir şey anlamamıştım çünkü cephe hayatı düşünmeye zaman bırakmıyordu. 1917 yılının sonunda tutsak düştüm. Tutsaklık hayatında birçok askerin çocukluk inançlarına geri döndüğünü işittim daha sonraları."

J.P.Sartre, Roquentin gibi ikinci Dünya Savaşı'nda Fransız Ordusu'nda savaştı ve birkaç yıl boyunca Almanya'da savaş esiri olarak tutuldu. Fransa'ya döndüğünde savaş karşıtı faaliyetlerde bulundu. Görüşlerinde bireysel özgürlüğü, insan onurunu ve sosyal sorumluluğu vurgulayarak özgürlüğün insan mücadelesi ve sosyal sorumluluk için bir araç olduğunu savundu. Sartre'a göre insanların baskı ve adaletsizliğe karşı mücadele etmek gibi etik sorumlulukları vardır. Bunu yapmamak, bireyi insanlığından ve özgürlüğünden mahrum eder ve onları başka bir baskıcıdan başka bir şey yapmaz.

Görsel 5.15: Jean Paul Sartre

GÜNDEM

FRANSIZ FİLOZOF J. P. SARTRE KENDİSİNE LAYIK GÖRÜLEN NOBEL BARIŞ ÖDÜLÜ'NÜ KABUL ETMEDİ. NEDENİNİ ŞÖYLE AÇIKLADI:

"Resmi onurları her zaman reddettim. Bir yazar kendini bir kuruma dönüştürmelerine izin vermemelidir." Filozof, Nobel'in Batı'nın yazarlarına veya Doğu'nun isyancılarına ayrıldığından endişe etmekteydi. Fransız olan Sartre, Nobel ödülüne ısrarla karşı çıktığını Fransa'nın Cezayir'deki işgali sırasında kendisine teklif edilmiş olsaydı ödülü kabul edebileceğini söyledi. (Jeffries, s.2)

YÜZLER

Görsel 5.16: Francis Bacon (ressam) yüzler temalı üç portresi

1. Yukarıdaki resimlerde ağız, göz, burun ve kulak gibi organların simetrik, ölçülü ve düzgün olmadığı anlaşılmaktadır. Görsellerin yüz hareketlerini (jest ve mimik) inceleyerek hangi duyguları ifade ettikleri hakkında tahminlerde bulununuz.

   a) Savaş olgusu düşünüldüğünde Roquentin karakterinin duygularını en yakın biçimde temsilleyen resim sizce hangisi ya da hangileri olurdu? Neden?

2. Sartre'ın varoluşçu anlayışını somut bir şekilde yaşama yansıttığı durum veya olayı belirten ifadenin altını çiziniz.

3. Sartre'ın varoluşçu anlayışını "bireyin başka insanın özgürlüğünden sorumlu olması" bakımından yorumlayınız.

Hazırlayan: *Rukiye GÜNDOĞDU AVCI*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

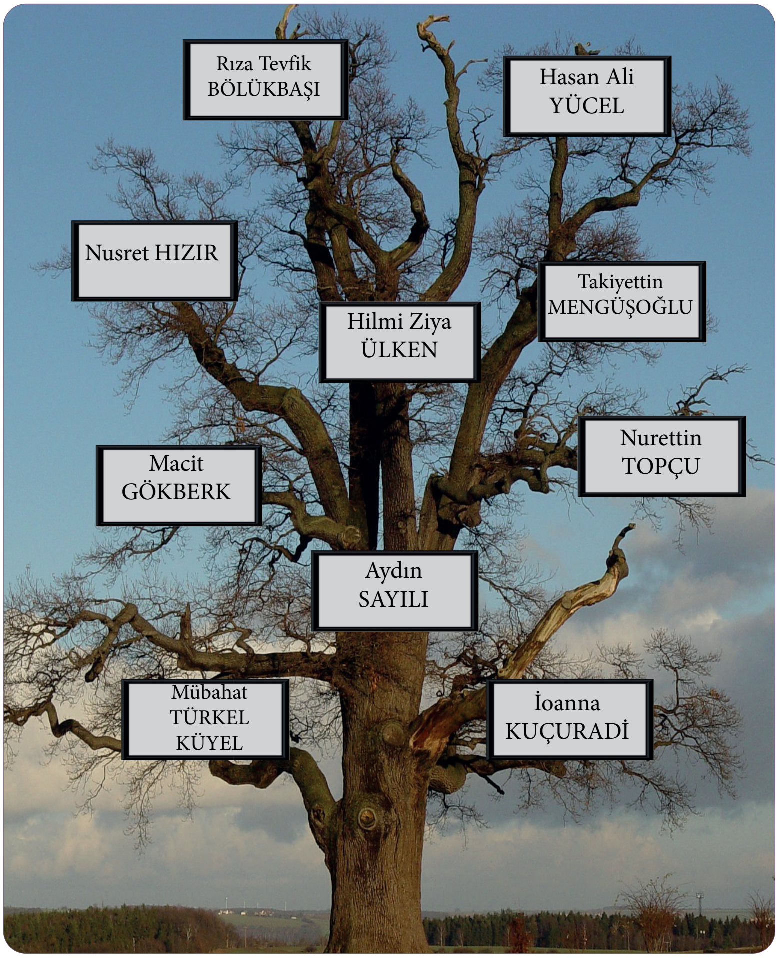
Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.2. 20. yüzyıl felsefesinin karakteristik özelliklerini açıklar. b) Türkiye'de felsefi düşünceye katkıda bulunan felsefeciler üzerinde durulur.

Etkinlik İsmi	TÜRK FELSEFECİLER SERGİSİ	40 dk.
Amacı	Türkiye'de felsefi düşünceye katkıda bulunan felsefecilerle ilgili bilgilere güvenilir kaynaklardan ulaşabilme ve ulaştığı bilgileri kullanarak görsel bir ürün hazırlayabilme .	Grup

Yönerge ***Türkiye'de felsefeye katkısı olan düşünürlerle ilgili bir afiş hazırlayınız. Bunun için aşağıdaki aşamaları sırasıyla takip ediniz.***

Şekil 5.1: Türk Felsefeciler Çınarı

- » Öğretmeniniz eşliğinde 6-8 kişilik gruplar oluşturunuz. Yandaki şekilde verilen Türkiye'de felsefeye katkıda bulunan felsefecilerden birini seçiniz.
- » Düşünürün kısa hayat hikayesi, eserleri, özlü sözleri ve felsefi görüşleri hakkında bilgi edininiz ve onunla ilgili görseller toplayınız.
- » Etkinlik öncesi edindiğiniz bilgileri ve topladığınız görselleri öğretmeninizle paylaşınız ve hangilerinin kullanılacağını belirleyiniz.
- » Renkli kartonlar, yapıştırıcı, makas, bant, ip vb. malzemeleri kullanarak ele aldığınız düşünür hakkında afiş hazırlayınız.
- » Afişlerinizi sınıfta sergileyip afişinizle ilgili sırasıyla 5 dakikalık sunum yapınız. Aşağıda verilen metni okuyunuz.

TÜRKLERDE FELSEFE

Türklerin felsefeyle ilişkisi, bu ilişki ister özgün katkı ya da ister Batı düşüncesinin naklî düzeyinde gerçekleşsin, ister "pür" felsefe olarak ya da ister sadece bir tür toplum felsefesi ya da hatta salt sosyolojik düşünce olarak tezahür etmiş olsun, uzun süreli bir ilişki olmuştur. Zaman zaman duraklamaya da uğrayan bu ilişkide Türklerin bazen doğulu kaynaklara özellikle de İslami bir zemine dayanırken zaman zaman da önce Yunan felsefesi, sonra da başta pozitivizm ve modern Avrupa felsefesi olmak üzere Batı düşüncesine yöneldikleri söylenebilir. Öte yandan Fârâbî gibi üst düzey filozoflarda Mevlânâ gibi birinci sınıf gönül adamlarında alabildiğine özgün ve yaratıcı iken özellikle Osmanlı'nın gerileme döneminden itibaren bütün yaratıcılığını yitirdiği, Tanzimat-Meşrutiyet döneminde nakil düzeyinin ötesine çok fazla geçemediği gibi muzdarip olduğu ikiliklerden kendisine güç ve yaratıcılık kazandıracak sentezlere ulaşamadığı hemen herkes tarafından bilinen bir olgudur. Onun Cumhuriyet döneminde de nakil düzeyini önemli ölçüde tamamlamış olmasına rağmen yaratıcı düşünce düzeyine henüz varmadığı söylenebilir. (…)

Görsel 5.17: İstanbul Üniversitesi

Cumhuriyet döneminde felsefenin kurumsallaşmasında önemli bir yer tutan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümünün modernleşme ve aydınlanma hareketine paralel olarak yeniden inşasında mantıkçı pozitivizmin dünyaca ünlü temsilcisi Hans Reicheanbach'ın devlet eliyle görevlendirilmesi, felsefeden beklenenin ne olduğu konusunda bir fikir vermesi açısından büyük önem taşır. Reicheanbach'ın, öğrenci yetiştirmek suretiyle pozitivist düşünceyi güçlendirmek hatta yerleştirmek bakımından etkisi sınırlı olmasına rağmen felsefenin Türkiye'de akademik bir mahiyet, ciddi bir araştırma hâline gelmesinde çok büyük bir katkısı olmuştur. En büyük etkiyi Nusret Hızır üzerinde bırakan Reicheanbach'ın felsefi çizgisinin Ankara'da ondan önemli ölçüde bağımsız olarak gelişen Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümüyle Ortadoğu Teknik Üniversitesinde devam ettiği söylenebilir. Dil-Tarih'te, bölümün kuruluşunun başlangıç evresinde olmasa bile sonradan oldukça önemli bir bilim tarihçisi olan Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın pozitivist yaklaşımı ile Ortadoğu Teknik Üniversitesinde Hüseyin Batuhan, Teo Grünberg ve Cemal Yıldırım'ın pozitivist felsefe anlayışları Ankara'daki akademik felsefeye damgasını vurmuştur. Söz konusu metafizik karşıtı bilim temelli analitik felsefe anlayışının ciddi bir biçimde temsil edildiği başka bir mekân ise Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü olmuştur.
(…)
Türk modernleşmesinin fikrî anlamda destekleyicisi olan İstanbul Üniversitesi, Felsefe Bölümünün sonradan Macit Gökberk, Takiyettin Mengüşoğlu, İsmail Tunalı, Nermi Uygur, Bedia Akarsu ve yetiştirdikleri öğrenciler eliyle Türkiye'de felsefi düşünüşün yerleşmesinde önemli katkılar yaptığı rahatlıkla söylenebilir.
(...)
Söz konusu evrensel, yerel koşullardan bütünüyle bağımsız, modernist felsefe anlamında Türkiye'de Cumhuriyet döneminde rakibi önemli ölçüde manevi bir çizgi üzerinde gelişen, Doğu kültüründen ve özellikle İslam felsefesinden beslenmeye gayret eden çizgidir. Bu çizginin birinci unsuru, Batı'da zaman zaman modernizmin krizi diye ifade edilen oluşumun bir parçası olarak metafiziğe yeniden dönüşten ve dolayısıyla Bergson ve Blondel gibi Fransız filozoflarından etkilenen Türk felsefecilerden oluşur. Burada yer alan felsefecilerimiz arasında M. Şekip Tunç, Suphi Ethem, Nurettin Topçu, Necati Öner, Süleyman Hayri Bolay gibi isimler sayılabilir.

Ahmet Cevizci'nin Felsefe Sözlüğü'nden alıntılanmıştır

» Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Türkiye'de felsefenin gelişimine katkı sağlayan filozoflardan öne çıkanlar kimlerdir?

2. Türkiye'de felsefenin gelişimine katkı sağlayan ilk üniversiteler hangileridir?

3. Serginizde sunduğunuz felsefecinin en çok hangi yönü dikkat çekti? Neden?

4. Türkiye'de felsefenin gelişmesi için neler yapılabilir? Değerlendiriniz.

Hazırlayan: *Gültekin YILMAZ*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. a) F. Nietzsche'nin "Böyle Buyurdu Zerdüşt" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "yeni değerler inşası ve güç istenci" görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**ZERDÜŞT**	120 dk.
Amacı	F. Nietzsche'nin "Böyle Buyurdu Zerdüşt" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "yeni değerler inşası ve güç istenci" görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ÇAĞDAŞ FİLOZOFLAR

F. Nietzsche

ÜSTÜN İNSAN

Zerdüşt otuz yaşındayken yurdunu ve yurdunun gölünü bırakarak dağa çekildi. Orada on yıl boyunca bıkmadan usanmadan ruhunu dinledi. Ama sonunda gönlünde bir değişiklik duydu.

Zerdüşt, ormanın eteklerinde bulunan en yakın kasabaya vardığında halkı, bir ip cambazını seyretmek için geldikleri pazar yerinde toplanmış buldu. Zerdüşt halka şöyle seslendi:

"Ben size 'insanüstü'nü öğretiyorum. İnsan, aşılması gereken bir şeydir. Onu yenmek için ne yaptınız? Şimdiye kadar bütün varlıklar kendilerinden üstün bir varlık yarattılar. Siz bu büyük yaratışın gerisinde mi kalacaksınız? İnsanı aşacağınız yerde hayvanlığa dönmeyi mi tercih edeceksiniz?

Sözümü dinleyin yiyiciler, acaba hayatın sırlarını çözüp köklerine ulaşabiliyor muyuz?

Canlının bulunduğu her yerde güç iradesi buldum. Ve hizmetçinin iradesinde de efendi olmak arzusunu buldum.

Daha zayıfın, daha güçlüye hizmet etmesi için zayıfın iradesi kendinden daha zayıfa hâkim olmaya ikna eder. Fakat o bu isteğe sahip çıkmaz.

Küçük, büyüğün buyruğuna uyarken daha küçüğüne hâkim olmanın keyfini taşır. En büyük de güç iradesi uğruna canına kıyar.

En büyüğün vazgeçmesi, cüreti, ölümle ve ölüm tehlikesiyle oynamaktır.

Özveri, hizmet ve sevgi bulunan yerde egemen olmak iradesi vardır. Zayıf olan, dolambaçlı yollardan kuvvetlinin kalbine ve kalesine sokulur ve güç çalar.

Yaşam bana şu sırrını verdi: "Bak, ben kendini daima yenmeye mecbur olanım."

Siz ona üreme iradesi, hedefli bir içgüdü, daha yükseğe, daha uzağa ve

"İnsan bir iptir ki hayvanla 'İnsanüstü' arasına gerilmiştir. Uçurum üstünde bir ip!"

daha yukarıya yönelen bir içgüdü dersiniz. Fakat bunların hepsi birdir ve bir sırdır.

Şu noktayı reddedeceğime, ölmeyi tercih ederim! Nerede aşağılama ve yaprak dökümü varsa orada hayat kendini güç uğruna feda eder.

Ben bir savaş, bir oluş, bir hedef ve çelişkiler hedefi olmaya mecburum. Benim irademi keşfeden, onun hangi eğri yollardan gitmeye mecbur olduğunu da bulur.

Ne yaratsam ve ne kadar sevsem az. Sonunda ona ve sevgime düşman olmaya mecburum, iradem böyle ister!

Ve sen ey anlayan, irademin bir patikası ve bir ayak izisin. Gerçekten benim güç iradem senin iradenin ayakları üstünde de gerçeğe doğru yol alır.

Var olmak iradesini ortaya atan, gerçeği söyleyememiştir. Böyle bir irade yoktur.

Çünkü var olmayan bir şey, isteyemez. Ve varlığı olan bir şey daha ne varlığı isteyebilir?

Nerede yaşam varsa orada irade vardır, fakat yaşama iradesi değil, güç iradesi. Ben bunu öğretiyorum!

Yaşayan için birçok şey hayattan daha değerlidir. Ve değer biçen gibi konuşan, güç iradesidir.

Bir zamanlar yaşam bana bunu öğretti. Siz en egemenler, kalbinizdeki bilmeceyi bununla çözüyorum.

Evet, size söylüyorum; sonu olmayan bir iyilik ve kötülük yoktur. O daima kendini yenmeye mecburdur.

Siz değer biçenler, iyi ve kötü hakkındaki sözleriniz ve değerlerinizle yanlışlık yapıyorsunuz. Bu gizli sevginizle ruhunuzun parlayışı, titreyişi ve coşuşu bundandır.

Fakat değerlerinizden daha güçlü bir kuvvet ve daha büyük bir zafer doğar. Yumurta ve kabuğu buna çarpılarak kırılır.

İyilik ve kötülükte bir yaratıcı olmak isteyen, önce bir yıkıcı olmaya ve değerleri yıkmaya mecburdur.

En büyük kötülük, en yüksek iyilik için gereklidir. Bu iyilik ise yaratıcılıktır.

Acaba bu çok kötü bir şey midir? Bunu konuşalım ey güçlüler, susmak daha kötüdür. Gizlenen bütün gerçekler zehirli olurlar. Bizim gerçeklerimizden parçalanacak her şey, varsın parçalansın, daha kurulacak nice yapılar var.

(…)

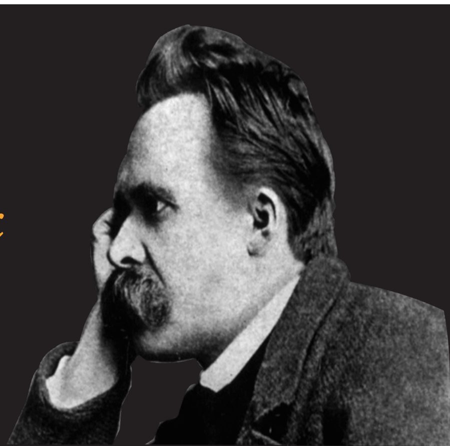
İkindi üzeriydi ki Zerdüşt uzun, boşuna aramalardan ve dolaşmalardan sonra mağarasına dönmüş bulunuyordu. Fakat mağarasına yirmi adım kadar yaklaştığı zaman hiç beklemediği bir şey oldu. Büyük yardım dileyen sesi yeniden duydu. Garipti ki ses, bu defa kendi mağarasından geliyordu. Uzun, garip bir çığlık! Zerdüşt bunun birçok sesten oluştuğunu fark etti. Ses uzaktan dinlendiği zaman tek bir ağızdan çıkıyor gibiydi. Zerdüşt mağarasına sıçrayarak girdi. Onu meğer bu ses oyunundan sonra ne tuhaf bir tiyatro bekliyormuş! Gündüzün gördüğü bütün tipler yan yana orada oturuyorlardı. Sağdaki ve soldaki krallar, eski büyücü, papa, gönüllü dilenci, gölge, ruhun vicdanı, falcı, eşek; en çirkin adam başına bir taç geçirmiş ve beline iki erguvan kuşak sarmıştı. Çünkü o, bütün çirkinler gibi güzelleşmeye heveslidir.

Bu bulanık topluluğun ortasında Zerdüşt'ün kartalının tüyleri diken diken olmuştu. Çünkü sorulan soruları cevaplandırmaya gururu izin vermiyordu. Zeki yılan, kartalın boynuna dolanmıştı. Bütün bunları Zerdüşt, büyük şaşkınlıkla gördü. Sonra konuklarına dikkatle baktı, ruhlarını okudu, yeniden hayrete düştü. Bu aralık topluluk ayakta Zerdüşt'ün konuşmasını bekliyordu. Zerdüşt şöyle dedi:

"Siz şaşırmışlar! Siz garbiler! Sizin yardım dileyen sesinizi mi duydum? Bugün bütün gün boşuna aradığım adamın nerede bulunması gerektiğini şimdi biliyorum; yüksek insan. Yüksek insan kendi mağaramda bulunuyor!

Nietzsche, "Böyle Buyurdu Zerdüşt" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Övme ve yermenin üstüne çıkabildiğiniz ve iradeniz bir sevenin iradesi olarak her şey hükmetmek istediği an, erdemlerinizin kaynağıdır.

Görsel 5.18: Nietzsche

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: *11.5.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. b) H. Bergson'un "Bilincin Dolaysız Verileri Üzerine Deneme" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilginin kaynağı konusundaki düşüncelerinin irdelenmesi sağlanır.*

Etkinlik İsmi	**SEZGİSEL BİLGİ**	120 dk.
Amacı	H. Bergson'un "Bilincin Dolaysız Verileri Üzerine Deneme" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilginin kaynağı konusundaki düşüncelerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

ÇAĞDAŞ FİLOZOFLAR

H. Bergson

İÇGÜDÜ VE SEZGİ

Bergson felsefesinde sezgi; içgüdü ve zekâ olmak üzere iki bilme vasıtasının dışında, mutlak olanı ve metafiziğe ait olanı bizim bilmemizi sağlayan en temel bilme biçimi olarak ortaya çıkar. Sezgi, içgüdü ve zekâdan farklı olmakla beraber hem içgüdü hem de zekâdan faydalanır.

İçgüdünün ve zekânın bir sentezi olarak düşünülen sezgi, gerçeği dolaysız kavramakla içgüdüden ve zekânın içgüdüyü tutkularından kurtarması ve içgüdüde uyku hâlinde olan bilinci tam olarak uyandırmasıyla da zekâdan faydalanır. (Bergson, 1986, 231) Bergson'un metafizik boyutlu sezgisi aynı zamanda mistisizm yörüngeli bir yana da sahiptir. Mistisizmi Hristiyan azizlerin ruhunda mücessemleşmiş bir olgu olarak algılamış olan Bergson, bu derin tecrübe durumunu bilginin mutlak bir postülatı olarak algılamıştır.

Sezgi bilgisi varlık hakkında kesinlik etmede en belirleyici ve mutlak bir yöntemdir. Varlığın gerçek bilgisini elde etmede felsefe tarihi boyunca yapılan tartışmalarda öne çıkan metafizik konusu, Bergson tarafından kendi sezgi bilgisinin imkânı bağlamında olumlanır. Bu yüzden o, sezgiyi temellendirmek için metafiziğin ne olduğuna dair bir temellendirmede bulunur. Amacı bilimin ilerleyebilmesini sağlayacak bir felsefe oluşturmak olan Bergson'a göre metafizik, sezgi yöntemini kullanarak sürenin, oluşun ve evrimin hakiki anlamlarını vererek bilimleri bütünleyebilir. (Bergson, 2014)

(…)

Bergson'a göre metafiziğe imkân tanıyan yeteneğimiz sezgidir. Ve sezginin birçok şiddet dereceleri olduğu gibi felsefenin de birçok derinlik dereceleri vardır. O'na göre "Sezgiye ulaşmak için duyular ile

Varlığımız zamandan çok mekânda geçiyor.

şuur alanın dışına çıkmak gerekmez.” Bergson’un kendi kaynaklarına döndürmekten kastettiği idrakimiz, sezgiden başka bir şey değildir. Yani buradaki sezgi, aslında bizde bulunan idrakin farklı bir işleyiş tarzı olmaktadır, denilebilir. Bergson’a göre “bu yeni türden bilgi”nin eseri olacak felsefe gerek teorik gerekse pratik açıdan bilimi tamamlayacaktır. Bu anlamda metafizik ile felsefe bir ve aynı şey olmaktadır. Metafizik, bilime ekranın gerisindeki gerçeği öğretir. Bilimsel semboller bize gerçeği hem gösterebilen hem de gizleyebilen ince ve şeffaf bir zara benzer. Bilim ve felsefenin ayrılığı uğursuzluk getirir ve bunların her biri kendi alanında meşhurdur.

(…)

Sezgisel bilgi kavramından bahsedince akla metafizik bilginin gelmemesi mümkün görünmemektedir. Böyle bir bağlantıyı çağrıştıran durum, kişiyi de saf, apaçık bilgiye ulaştırması nedeniyledir. Deneyimlerin ötesinde olan yani bizi aşan bilgileri rasyonel düzeyde hemen her zaman temellendirmek söz konusu olamaz. Böyle bir durumda kuşkusuz imdadımıza sezgisel bilgi yetişmektedir. Sezgi bilgisine olan ihtiyacımız, aklımızın acziyet girdaplarına takıldığı zamanlarda söz konusu olur. Sezginin metafizikle olan ilişkisi, araç-amaç yönünden ele alınabilir. Bizler, eğer ortada bir metafizik bilgi olduğuna kanaat getiriyorsak bu bilginin kendisi amaç, bu bilginin algılanışında kullanmış olduğumuz sezgisel anlamdaki yetimiz ise araç olarak düşünülebilir.

(…)

Sezgicilik (intüisyonizm), genel olarak her türlü bilginin, dolayısıyla da bilgeliğin doğrudan ya da dolaylı olarak entelektüel süreçlere ve akıl süzgecinden geçmiş yargılara dayandığını savunan anlayışa karşı cephe alarak açıklık ve kesinlik veren doğrudan ve aracısız kavrayışı ön plana çıkaran tavırdır. İnsanın kendisini uygun bir biçimde kullanması koşuluyla bilgi edinmek için doğal bir yeteneğe sahip olduğunu iddia eden; insanın doğru olduklarını bir akıl yürütmede bulunmaksızın dolayımsız bir seziş, araçsız bir kavrayışla bildiği bazı ilkeler bulunduğunu iddia eden sezgiciliğe göre sezgisel bilgi kesinliğinden ötürü, diğer bilgilerin temeli, dayanağı olmak durumundadır. (Cevizci, 2005, 1428) Sezgisel bilgi, tümevarımsal ya da tümdengelimsel entelektüel çabaların kısmen dışında içsel yetilerle ya da içgörü dediğimiz yetiler sayesinde kavranan bir bilgi kanalıdır. Antik felsefeden günümüze kadarki süreçte adını ne koyarsak koyalım (idea, ilham, metafizik, kalp gözü), sezgicilikle dolaylı ya da doğrudan muhatap olmuşuzdur. Nitekim dil felsefecisi Wittgenstein,"Konuşulmayan hakkında susmak.” (Erdem, 2006, 45) argümanı ile bir bilgi kanalının daha olduğunu, ancak dil ve mantık ile bunun kavranmasının zor olduğunu ima etmiştir. Somut dil mantık-gerçeklik sınırları zorlandığında dolaylı olarak da olsa metafiziksel ya da sezgisel bir bilginin var olabileceği hususunda ipuçları vermektedir. Bilimde, sanatta, metafizikte kısacası hayatın her alanında aslında sık sık sezgiye başvuruyoruz. Büyük icatların çoğunda sezgilerimizin payı vardır. Öyleyse sezgi, kaynağı karanlık kalan ve anlaşılması imkânsız bir bilme yolu değildir hayatın ve somut yaşantıların içinden çıkar. (Gündoğan, 2007, 93) Daha evvel de vurgulandığı üzere Bergson, sezginin zaman ve mekân üstü bir kavram olmadığını şu sözleriyle veciz bir tarzda ifade etmektedir: “Sezgiye varmak için duyular ve şuur alanının dışına çıkmaya gerek yoktur.” (Gündoğan, 2007, 94)

Mehmet Nuri Demir, “Henri Bergson’un Metafizik ve Sezgi Boyutlu Epistemolojisinin Yapı Taşları” eserinden alıntılanmıştır.

Düşünmekten ziyade konuşuyor, hareket etmekten ziyade “hareket ettiriliyor ”uz. Hür olarak hareket etmek demek kendimize yeniden sahip olmak, saf süreye yeniden yerleşmek demektir.

Görsel 5.19: H. Bergson

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. c) J. P. Sartre'ın "Varoluşçuluk" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "varoluş" görüşlerinin irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**VAROLUŞÇULUK**	120 dk.
Amacı	J. P. Sartre'ın "Varoluşçuluk" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun "varoluş" görüşlerini analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ÇAĞDAŞ FİLOZOFLAR

J. P. Sartre

VAROLUŞÇULUK

Uğradığı bir sürü eleştiriye karşı varoluşçuluğu savunmak istiyorum burada. Bu eleştirilerden ilkine göre varoluşçuluk umutsuzluğun doğurduğu bir durgunluk, miskinlik içinde kalmaya çağırıyormuş insanları. Ona bakılırsa kapalıymış bütün çıkar yollar, bu yüzden eyleme hiç yer yokmuş dünyada, hareket olanaksızmış.

İşte bu durum, salt gözleyici bir felsefe olmaya götürüyormuş varoluşçuluğu. Oysa tek başına gözleyiciler bir şeye yaramazmış. Üstelik sonunda burjuva felsefesine sürüklermiş kişiyi. Bunlar, özellikle komünistlerin öne sürdükleri eleştirilerdir.

MARKSÇILARIN ELEŞTİRİLERİ

Ayrıca varoluşçuluk, insanın hep kötü yanlarına basıyormuş parmağım, hep düşkünlüklerini anlatıyormuş. Kirli, bulanık, karanlık olanı gösteriyormuş hep. Her yerde bunları seriyormuş gözlerimizin önüne. Gülen güzellikleri, insan doğasının ışıklı, umutlu yanlarını gölgede bırakıyormuş. O kadar ki Katolik eleştirmen Mile. Mercieyse göre varoluşçuluk çocuğun gülümsemesini bile unutmuş imiş.

KATOLİKLERİN ELEŞTİRİLERİ

Katolikler ise şöyle eleştiriyorlar bizi: Güya biz gerçekliği tanımıyor, insanların girişimlerinin ciddiliğini inkâr ediyormuşuz. Oysa, Tanrı'nın buyurularını ve sonrasızlığa ulaşmış değerleri ortadan kaldırınca gereksizlik ve boşluktan başka bir şey kalmazmış geride. O zaman, herkes başıboş kaldığından her istediğini yapar, kimse de başkalarının yanlış görüşlerini, kötü edimlerini yargılayamaz, suçlayamazmış.

Varoluş özden önce gelir.

KÖTÜMSERLİK VE VAROLUŞÇULUK

Her şeyden önce şunu söyleyelim: Varoluşçuluk deyince insanın yaşamasına yol veren ve her gerçeğin, her eylemin bir çevreyi, bir insancıl öznelliği kucakladığını gösteren bir öğreti (doktrine) anlıyoruz.

Bilindiği gibi bize yapılan en zorlu saldırı insan hayatının sözüm ona hep kötü yanları üzerinde durmuş olmamızdır. Geçenlerde bir kadını anlattılar: Hatuncağız sinirlenince ağzından uygunsuz bir söz kaçırmış. Bunun üzerine utanmış, özür dilemiş, "Ben de varoluşçu mu oluyorum ne!" demiş. Görüyorsunuz ki her çirkinlik, her bayağılık varoluşçuluğa yapıştırılıyor artık.

VAROLUŞÇULUK MODASI

Varoluşçuluk nedir?

Bu sözcüğü kullananların çoğu, onu savunurken oldukça güçlük çekiyorlar şimdi. Çünkü bu sözcük moda oldu artık. O kadar ki, Clartes'nin dedikodu yazarı bile fıkrasının altına "Varoluşçu" diye imza atıyor, falanca ressamın ya da müzikçinin bile varoluşçu olduğundan dem vuruluyor. Hem de büyük bir sevinç duyuluyor bunun söylenmesinden. Diyeceğimiz, varoluşçuluk sözcüğü öylesine yayıldı, anlamı öylesine genişledi ki artık hiçbir anlamı kalmadı desek yeridir. Görünürde gerçeküstücülüğe (sürrealizm) benzer bir öncü akım da bulunmadığı için olacak, aylaklık ve rezalete düşkün kimseler, varoluşçuluğa dört elle sarıldılar. Oysa bu felsefe hiçbir şey getirmiyor onlara. Çünkü rezalete en az elverişli bir öğretidir o. Oldukça kuru ve sıkı bir öğreti. Daha çok uzmanlara ve filozoflara özgü bir öğreti...

İKİ TÜRLÜ VAROLUŞÇU OKUL VARDIR

Öyledir ama yine de kolayca tanımlanabilir bu öğreti. İşlerin bunca karışması, iki çeşit varoluşçu bulunmasından geliyor: Birinci çeşit varoluşçular, Hristiyan varoluşçulardır. Katolik mezhebinden Karl Jaspers ile Gabriel Marcel bunlardandır. İkinci çeşit varoluşçular ise tanrı tanımaz varoluşçulardır. Bunlar arasında Heidegger'i, Fransız varoluşçularını ve beni sayabilirsiniz. Bu iki kolu birleştiren ortak yan, her ikisinin de şu düşünceyi benimsemiş olmasıdır: "Varoluş özden önce gelir." İsterseniz buna "Öznellikten hareket etmek gerekir." de diyebilirsiniz.

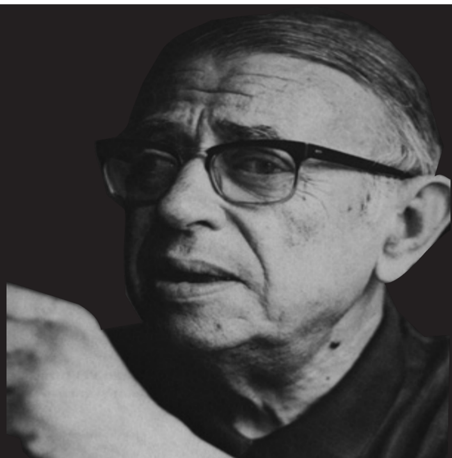
VAROLUŞ ÖZDEN ÖNCE GELİR

Peki, ne demektir bu? Ne anlamalıyız bu sözden?

Yapılmış bir nesneyi, söz gelişi bir kitabı ya da bir kâğıt keseceğini ele alalım. Bu nesneyi bir kavramdan esinlenen (ilham alan) bir zanaatçı yapmıştır. Zanaatçı onu yaparken bir yandan kâğıt keseceği kavramına, öbür yandan da bu kavramla birleşen bir üretim tekniğine, bir yapış reçetesine başvurur. Böylece kâğıt keseceği hem belli bir biçimde yapılmış bir nesne, hem de belli bir işe yarayan bir eşya olur. Neye yaradığını bilmeden kâğıt keseceği yapmaya kalkan bir kimse tasarlanamaz. Bu demektir ki kâğıt keseceğinin özü (yani onu yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin hepsi) onun darlaşmasından önce gelir. Karşımda şöyle bir kitabın ya da böyle bir kâğıt keseceğinin bulunuşu önceden belirlenmiştir. Burada dünyanın teknik görümü ile karşılaşıyoruz. Bu görüme bakarak "Yapış, varoluştan önce gelir." diyebiliriz. Yaratıcı bir Tanrı'yı bile çoğu zaman yüksek bir zanaatçı gibi tasarlarız. Tanrı'yı zanaatçıya benzetiriz. Benimsediğimiz öğreti hangisi olursa olsun -ister Descartes'ınki isterse Leibniz'inki gibi bir öğreti olsun- yine de biz iradenin az çok anlakı (mudrikeyi) izlediğini, hiç olmazsa onunla birlikte yürüdüğünü kabul ederiz.

Sartre, "Varoluşçuluk" adlı eserinden alıntılanmıştır.

"İnsan kendi kendini seçer." dediğimizde her birimizin kendi kendini seçmesini anlıyoruz bundan. Ama insan kendi kendini seçerken bütün insanları da seçer.

Görsel 5.20: J.P. Sartre

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.3. Örnek felsefi metinlerden hareketle 20. yüzyıl filozoflarının felsefi görüşlerini analiz eder. d) T. Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilim anlayışının irdelenmesi sağlanır.

Etkinlik İsmi	**PARADİGMA**	120 dk.
Amacı	T. Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle filozofun bilim anlayışını analiz edebilme.	Bireysel

Yönerge ***Aşağıdaki metnin incelemesini yapınız.***

Etkinliği gerçekleştirmek için "Ekler" bölümünde verilen "Metin İnceleme" başlıklı yönergeyi takip ediniz.

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları ... metinlerde ele ... yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorunlar ortaya koyarlar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel 5.111. Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

ÇAĞDAŞ FİLOZOFLAR

T. Kuhn

PARADİGMA

Ders kitapları kabul edilmiş olan kuramsal yapıyı yorumlar, hemen hemen bütün başarı uygulamalarını örnekler ve bu uygulamaları örnek gözlem ve deneylerle karşılaştırırlar. Bu tür kitaplar 19'uncu yüzyıldan itibaren yaygınlaşmaya başlamadan önce bilim dünyasının birçok ünlü klasiği benzer bir işlevi yerine getiriyordu.

Aristoteles'in "Physica" eseri, Ptolemy'nin "Almagest"i, Newton'un "Principia ve Opticks" eserleri, Franklin'in "Electricity", Lavoisier'nin "Chemistry" ve Lyell'in "Geolgy" kitapları, bütün bunlar ve diğer yapıtlar, belli bir araştırma alanında geçerli sayılan sorunların ve yöntemlerin gelecekte uygulama yapacak kuşaklar için tanımlanmasında uzun süre hizmet gördüler. Bunu yapabilmelerini de iki can alıcı özelliğe sahip olmalarına borçluydular: her birinin temsil ettiği başarı ya da ilerleme, rakip bilimsel etkinlik tarzlarına bağlanmış olanları çevrelerinden koparıp kendilerine çekecek kadar yeni ve benzersizdi. Aynı zamanda da çeşitli birçok sorunun çözümünü, yeniden oluşacak bir topluluğun ilerideki çabalarına bırakacak kadar açık uçluydu, yani daha da yeni gelişmelere açıktı.

Bu iki özelliği paylaşan başarılar için bundan sonra "paradigma" terimini kullanacağım ki bu terim "olağan bilim" deyimiyle yakından bağlantılıdır. Bunu kullanmaktaki amacım, kabul edilmiş bazı gerçek bilimsel uygulama örneklerinin -yasa, kuram, uygulama ve bilimsel araçların hepsini kapsayan örneklerin- iç tutarlılığına sahip tikel araştırma geleneklerinin kaynaklandığı birer model olduklarını göstermektir. (…) Yukarıda açıklama amacıyla saydığımız örneklerden daha uzmanlaşmış olanlar da dâhil, paradigmaların incelenmesi, öğrenciyi ileride içinde uygulama yapacağı

Yaşanan yeni paradigmaya geçiş bilimsel bir devrimdir.

bilim topluluğunun üyesi olmaya hazırlayan en esaslı unsurdur. Yaptıkları araştırma ortak bir paradigma üzerine kurulu olan insanlar bilimsel uygulamada ayrı kurallara ve ölçütlere bağlıdır. Bu bağlılık ve bunun sonucu ortaya çıkan fikir birliği/olağan bilimin yani başka bir deyişle belli bir araştırma geleneğinin doğması ve süregitmesinin ön koşullarıdır. (…)

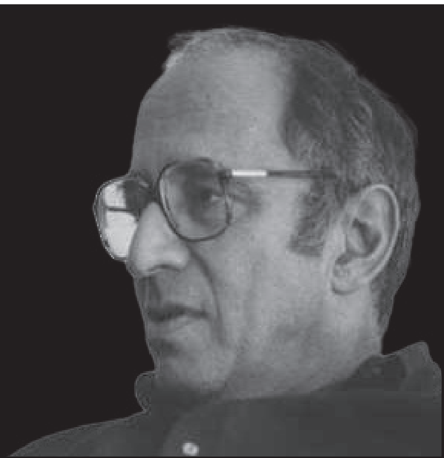
Nitekim şimdiye kadar gördüğümüz gibi bilim camiasının paradigma sayesinde elde ettiği şey tam da onun kadar iyi çözemediği çetin bir bulmacayı çözebileceği inancı ve iddiasıdır. İnsanlığın gelmiş geçmiş en büyük bilimsel kafalarının çoğu, tüm mesleki çabalarını bu tür çetin bulmacalara adamışlardır. (…)

Bulmaca çözücü bir faaliyet olarak incelemekte bulunduğumuz olağan bilim, son derece birikimci bir çabadır ve asıl hedefi olan, bilimsel bilgi dağarcığının kapsam ve kesinlik bakımından düzenli olarak genişletilmesi konusunda da gayet başarılıdır. Bütün bu yönleriyle en alışkın olduğumuz bilimsel çalışma imgesine tam bir kesinlikle uyar. Fakat bu görüntüde bilimsel girişimin standart ürünlerinden birisi eksik kalmaktadır: olağan bilim, ne olgu nede kuram düzeyinde yenilik bulma peşinde değildir ve zaten başarılı olması da yenilik bulmamasına bağlıdır. Fakat öte yandan bilimsel araştırmanın sürekli olarak ortaya çıkardığı yeni ve beklenmedik görüngülerle karşılaşmaktayız. Bilim adamları da sürekli olarak köktenci yeni kuramlar geliştirmekteler. (...)

Eğer bilimin bu özelliğini şimdiye kadar söylediklerimizle bağdaştırmak istiyorsak paradigma öncülüğünde yapılan araştırmanın aynı zamanda paradigma değişikliği yaratmanın da en etkili yolu olduğunu kabul etmemiz gerekiyor. (...)

Öyleyse şimdi sormamız gereken ilk olarak kesiflere yani olgu yeniliklerine, sonra da icatlara yani kuramdaki yeniliklere bakmamız gerekiyor. Ancak hemen göreceğimiz gibi kesif ile icat yahut olgu ile kuram arasındaki bu ayrım aşırı derecede yapaydır. Bu yapaylık aslında denememizin bazı ana savları açısından önemli bir ipucu sayılabilir. Bu bölümde bazı seçilmiş kesif örneklerini incelerken bunların bir başına olaylar değil, düzenli olarak tekrar eden bir yapıya sahip

Bir bilim çevresi bazı sorulara sağlam yanıtlar bulduğu kanısına varmadıkça, esas araştırmanın başlaması söz konusu değildir.

Görsel 5.21: T. Kuhn

da böyle bir koşuldur, yani paradigma geçerliliğini koruduğu sürece bir yanıtı olduğunu bildiğimiz tür soruları seçmeye yarayan bir ölçüttür. Olağan bilimin günümüzde bu kadar hızla ilerleme kaydetmesinin bir nedeni de uygulayıcılarının çözümlenmesinde kendi yetersizliklerinden başka hiçbir mazeret ya da engel tanımadıkları sorunlar üzerine eğilmeleridir. Bilimsel çabanın arasında tabii ki yararlı olmak, yeni alanlar açmak, düzen kurmak ya da eskiden kurulu inançları yeniden sınamak gibi işlevleri olacaktır ama olağan bir araştırma sorunu ile meşgul olan bireyin aslında hiçbir zaman doğrudan bu saydıklarımızı yaptığı görülmez. Bir kez araştırmaya girildikten sonra kişiyi dürten amaç bambaşka bir nitelik kazanır, başka bir düzeye geçer. Onun artık tek düşüncesi, becerisini yeterince kullanabilmesi hâlinde kendinden önce hiç kimsenin çözemediği ya yaygın süreç parçaları olduğunu çabucak göreceğiz. Kesif, bir aykırılığın farkına varılmasıyla başlar, yani doğanın olağan bilimi yöneten paradigma kaynaklı beklentilere herhangi bir şekilde aykırı düştüğünün anlaşılması gerekmektedir. Kesif süreci bundan sonra aykırılığın baş gösterdiği alanın olabildiğince geniş şekilde taranmasıyla sürer. Bu süregelene kadar değiştirilmesiyle mümkündür. Yeni tür bir olgunun benimsenmesi, kuramda basit bir ilaveden öte bazı uyarlamalar gerektirir ve bu uyarlama tamamlanıncaya kadar -yani bilim adamı doğayı farklı bir tarzda görmeyi öğrenene kadar- yeni olgu tam anlamıyla bilimsel bir olgu sayılamaz.

T. Kuhn, "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Sarper Serkan AVCI*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.4. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. a) N. Topçu'nun "İsyan Ahlakı" adlı eserinden alınan veya derlenen bir metinden hareketle düşünürün ahlak hakkındaki görüşlerinin tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	AHLAKLI OLMAK	40 dk.
Amacı	Nurettin Topçu'nun ahlâk görüşlerini tartışabilme.	Grup

Yönerge **Aşağıda N. Topçu'nun "İsyan Ahlakı" adlı eserinden bir metin verilmiştir. Metinde ahlak ile ilgili öne çıkan yargıları işaretleyerek yan tarafa açıklamasını yazınız. Açıklamalarınızdan hareketle Topçu'nun insana kazandırmak istediği ahlak anlayışını insanın özgür eylemleri açısından tartışınız. Tartışma sonuçlarınızı metnin yan tarafında boş bırakılan yere not ediniz.**

HAREKET AHLAKI

İradenin eseri olan her hareket mükemmele, daha mükemmel harekete doğru bir atılıştır. Bu iradenin kendi kuvvetini denediği bir egzersizdir. En küçük gayreti gerektiren bir hareket bile vücudun bütün kuvvetleri birleşir. (…) Hareket saf bir kendiliğinden oluş değil engellenmiş bir kendiliğinden oluştur.

O, ferdî iradenin adeta bir özeti gibidir. İnsan kendini ancak hareketi içinde tanır ve sonra hareket ondan bir yaprak gibi kopar. İnsan kendini ve eşyayı hareket ederek tanır. Her gerçek bilgi, aslında hareketin meyvesi olan inançtır. Bu inanç insanda daha yüksek bir hareketin doğmasına yol açar. Her gerçek bilgi, yani her inanç basit bir taklit olmadığından ferdi yeni bir harekete hazırlar.

Gitgide genişleyen hareket, evrensel bir nizama açılır. Hareketini evrensel ölçüye vurarak ve kendi hareketinde evreni kucaklayarak orada kendi şuurunu araması, işte insanın ahlaki davranışı bu şekilde olmalıdır. Evrensel nizama doğru giden hareketi fert ve toplumun zevk ve ihtiyaçları yönünde çevirmek üzere duran engeller, o nispette insan esaretinin muhtelif şekilleri olmaktadır.

Önce kendi ferdi hayatını, sonra da toplum hayatını yaşayan insan, hayat ve toplum tarafından konulmuş nizamı takibe mecbur kalır. O hâlde ahlaki hareket evrensel iradeye yeniden kavuşmak üzere bir çeşit tabiat değiştirme (conversion) ile bu esareti aşmaktan ibaret olmaktadır.

Buradaki tabiat değişimden maksadımız, bütün hareketlerimizin ve bilgilerimizin kendisine tabi olduğu evrensel iradeyi araştırmaktır.

DAYANIŞMA

İnsani dayanışma bir olgudur. Dayanışma insanın kendi başına yaşamayacağı için kaçamadığı bir kaderdir. Çünkü sade kendi elinin emeği ile insan yaşayamaz. Gruptan koptuğu zaman tehlikelerle hatta ölümle karşı karşıyadır. En azından iradesini kendi içine kendi şey için hapsettiği zaman, insanın varlık sebebi artık ortadan kalkmıştır, doğrusu o artık var bile değildir. İki şekilde olur. Birinci safhada insan yaşamak için başkaları ile dayanışmayı hareket gayesiyle kabul eder. Bu pasif boyun eğilen ve razı olunan bir dayanışmadır. İkincisinde ise insan başkaları için yeni güçlerle yeni dayanaklar meydana getirmek suretiyle dayanışmayı yaratır. İnsan esir doğar kendi hareketini yaratmak suretiyle hürriyetini kazanır. Birinci şekil yani dayanışmanın birinci derecesini göz önüne alanlar, onu ferdin kendisine boyun eğmeye mecbur olduğu bir gerçeklik olarak kabul ederler. Bunlar, ferdin dayanışmayı istemek ve onu bir olgu olarak yaratmak hususundaki asli rolünü hesaba katmaksızın ferde sağladığı yararları ve yüklediği vazifeleri dikkate alırlar. Fakat onlar unutuyorlar ki dayanışma bir gerçeklik olmadan ve gerçekleşmeden önce ferdin bir idealidir, ferdi hareketin genişleyip yayılmasıdır.

Dayanışmanın iki fena sonucu vardır. O, bir taraftan ferdin hürriyetine saldırıda bulunur diğer taraftan da asalak yaşamaya zemin hazırlar, dayanışmacı hareket ancak menfaat dış iradelere bağlandığı taktirde verimlidir.

HAKİMİYET

Hakimiyet dayanışmanın devamı ve zorunlu tamamlayıcısıdır. Dayanışmacı hareketin mümkün olabilmesi için ferdi iradelerin birbirlerine yaklaşması belli bir tarzda birleşmesi fertlerin kendi özlemlerinde uyum gerekir. Hakimiyet, ferde kendini zorla kabul ettiren bir güçtür. Fert dayanışma içerisinde kalmak için buna razı olur.

Fert hürriyetinin hiçbir hükümet şeklinde hatta demokraside bile korunması mümkün değildir. Dayanışmayı meydana getiren her hareket, zorunlu olarak hakimiyeti kurmaya yöneliktir. Aleme yayılan ferdi hareket, kaçınılmaz bir şekilde dayanışmaya yönelir ve aynı sebepten dolayı hakimiyeti beraberinde getirir.

Nurettin Topçu, "İsyan Ahlâkı" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Emine Serap YILMAZ*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Sorgulama

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: 11.5.4. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. b) T. Mengüşoğlu'nun "İnsan Felsefesi" adlı eserinden alınan ve derlenen bir metinden hareketle filozofun "insanı bir bütün olarak gören" düşüncelerinin tartışılması sağlanır.

Etkinlik İsmi	**İNSAN OLMAK**	40 dk.
Amacı	Takiyettin Mengüşoğlu'nun "insanı bir bütün olarak gören" düşüncesini tartışabilme.	Grup

Yönerge ***Aşağıda Takiyettin Mengüşoğlu'nun "İnsan Felsefesi" adlı eserinden alınan bir metin verilmiştir. Metinde altı çizili olarak verilen yerlerin açıklamasını yan tarafa yazınız. Açıklamalarınızdan hareketle Mengüşoğlu'nun "insanı bir bütün olarak gören" düşüncesinin olanağını tartışınız. Tartışma sonuçlarınızı metnin yan tarafında boş bırakılan yere not ediniz.***

İNSAN

İnsan hangi ırktan, hangi kültür çevresinden olursa olsun, nasıl bir kültür basamağı üzerinde bulunursa bulunsun; bu, insanın insan olarak kendisine özgü özelliklerini ortadan kaldırmaz. İmdi insan kültürü ister "sembolik formlar", isterse "polar karşıtlıklar" veya başka bir teori açısından açıklansın; bu, insanın varlık-yapısı, insanın kendisi için önemli değildir. **İnsanın kendisi için, felsefi antropoloji için daha önemli olan insanda bütün insanlara has olan varlık ve eylem ögelerinin bulunduğunu göstermektir.** Bilgi, yapıp-etme, değer-duygusu, inanma, özgürlük, tarihsellik, mitos, sanat, dil ve benzerleri bu çeşit varlık ve eylem ögeleridir ve bunlar bütün insanlara hastırlar.

(...) **İnsanın şurada şöyle, burada böyle yapıp-etmesi önemli değildir; tersine insanın yapıp-eden bir varlık olması önemlidir.** Aynı şekilde bir insan grubunun Yahudi, birçok insan gruplarının Hristiyan, Müslüman, Budist veya başka herhangi bir inanca sahip olmaları önemli değildir. İnsan hangi kültür basamağı üzerinde bulunursa bulunsun, onun inanan bir varlık olması önemlidir. Bu inanmanın "objesi", tapınma şekli, çeşitli dinlerde, çeşitli insan gruplarında çok değişebilir hatta inanma şekilleri arasında birbiriyle bağdaşamayan farklar olabilir fakat gene de insan bir şeye inanmaktadır. Bu inanılan şey ne olursa olsun, gene de inanma ortadan kalkmaz.

Mitos, tarih, dil, sanat hakkında da aynı şey geçerlidir. İnsanlık dünyasında birçok mitosun yan yana bulunması önemli değil, önemli olan insanın mitoslar kurabilen bir varlık olmasıdır. Aynı şekilde bir ulusun jeopolitik durumu, biyolojik, kalıtsal özellikleri, manevi nitelikleri yüzünden şu veya bu şekildeki olaylarla karşılaşması, şu veya bu şekilde bir tarihsel akışa sahip olması önemli değildir.

Önemli olan insanın tarihsel bir varlık olması, üç boyutlu bir zaman içinde yaşaması ve bunu bilmesidir.

Takiyettin Mengüşoğlu " İnsan Felsefesi" adlı eserinden alıntılanmıştır.

Hazırlayan: *Esra YARDIMCI*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

Alan Becerileri: Felsefi Okuryazarlık, Akıl Yürütme

Genel Beceriler: Eleştirel Düşünme Becerisi

Kazanım: *11.5.4. 20. yüzyıl felsefesi örnek düşünce ve argümanları felsefi açıdan değerlendirir. c) K. Popper'ın "Ben yanılmış olabilirim ve sen haklı olabilirsin ve ortak çaba sonucunda belki doğruluğa biraz daha yaklaşabiliriz." sözünden hareketle bilginin doğruluğu ile ilgili özgün bir metin yazılması sağlanır*

Etkinlik İsmi	**YANLIŞLANABİLİRLİK**	40 dk.
Amacı	K. Popper'ın "Ben yanılmış olabilirim ve sen haklı olabilirsin ve ortak çaba sonucunda belki doğruluğa biraz daha yaklaşabiliriz." sözünden hareketle bilginin doğruluğu ile ilgili özgün bir metin yazabilme.	Bireysel

Yönerge ***K. Popper'ın "Ben yanılmış olabilirim ve sen haklı olabilirsin ve ortak çaba sonucunda belki doğruluğa biraz daha yaklaşabiliriz." sözünü araştırınız. Araştırmanızdan hareketle bilginin doğruluğu hakkında özgün bir metin yazınız.***

EK-2

FELSEFİ DENEME

FELSEFİ DENEME

Raphael (Rafael), "Atina Okulu", 1509-1511

Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri olan felsefi deneme yazıları, yazanın isteyerek seçtiği herhangi bir felsefi problemi kesin yargılara varmadan rahat ve akıcı bir biçimde ele aldığı, kişisel düşüncesini aktardığı orta uzunluktaki yazılardır. Bu denemelerin amacı okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi deneme, düzenli ve sistemli görüşler içermelidir çünkü aralarında sistemli bir bütünlük bulunmayan hiçbir görüş felsefi değildir. Felsefi denemede ortaya konulan görüşlerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki yargılar arasında mantıksal bağın kurulabilmesi gerekir. Aynı zamanda ileri sürülen görüşlerin sağlam dayanaklar gösterilerek temellendirilmesi de önemlidir.

Felsefi Denemenin Değerlendirme Ölçütleri
- Başlık konuya uygun seçilmiş mi? (5 puan)
- Amacını gösteren bir özet yazılmış mı? (5 puan)
- Verilen konunun felsefedeki temel problemi tartışılmış mı? (10 puan)
- Temel probleme yönelik kavram ve bilgiler doğru verilmiş mi? (15 puan)
- Kendi içinde mantıklı ve tutarlı yazılmış mı? (20 puan)
- Ele alınan temel görüş ve diğer görüşler desteklenmiş veya çürütülebilmiş mi? (20 puan)
- Felsefi dil (sorgulayıcı, soyutlayıcı, kavramsal vb.) kullanılmış mı? (10 puan)
- Paragrafların kendi içinde ve aralarında bir bütünlük kurulmuş mu? (10 puan)
- Yazım ve imlâ kurallarına uyulmuş mu? (5 puan)

Felsefi Deneme Yazım Taslağı
- Filozof alıntılarından yola çıkılarak oluşturulacak felsefi denemenin öncelikle ana problemini belirlemelisiniz. Daha sonra üzerinde duracağınız ana problemi çözümlemelisiniz.
- Felsefi denemenin yazım aşamasına hazırlanmak için ele alacağınız problemle ilgili araştırmalar (kütüphane, genel ağ vb.) yapmalısınız. Örnek olması için de daha önce yazılmış makaleleri, denemeleri ve özgün yazıları okuyarak bu problem hakkındaki görüşleri not almalı ve not alınan görüşleri düzene sokmalısınız.
- Probleme dair görüşünüzü desteklemek için ileri süreceğiniz gerekçeleri belirleyip ayrıntılı bir taslak yazı oluşturmalısınız. Felsefi yazılar, özenli ve derin düşünmeyi gerektirdiğinden problemi düşünmek ve ayrıntılı bir taslak yazmak için kendinize yeterli zaman tanımalısınız.
- Denemenin ana problemine uygun bir başlık koymalısınız.
- Özet bölümü yazmalısınız. Burada konunun ne olduğunu neyin tartışıldığını ve denemenin amacını belirtmelisiniz.
- Gelişme bölümünde probleme dair görüşleri paragraflara göre düzenlenmeli ve öne sürülen her yeni görüş için ayrı bir paragraf kullanmalısınız. Paragrafları birbirine anlamlı şekilde bağlamalısınız. Bu paragrafları yazarken felsefi deneme türünün aşağıdaki özelliklerine dikkat etmelisiniz.
  * Filozofların denemedeki probleme dair karşıt görüşlerini ortaya koymalı, eleştirmeli ve değerlendirmelisiniz.
  * Kendi görüşünüzü desteklemek için filozoflardan alıntı yapabilirsiniz. Bununla birlikte doğrudan alıntıları az miktarda kullanmalısınız. Birkaç cümleden fazla alıntı yapmamalısınız. Vurgulamak istediğiniz kavramları ve alıntıları tırnak içine almalısınız.
  * Ortaya konulan görüşlere başkaları tarafından itiraz edilmemesi için yazıda belirtilen görüşlere dair gerekçelerin konuyla alakalı olmasına ve mantıksal tutarlılığına dikkat etmelisiniz.
  * Problemi çeşitli açılardan ele almalı ve probleme dair görüşünüzü destekleyen örnekler vermelisiniz.
  * Ele alınan problemi sorgulamak ya da probleme dair görüşünüzü açıklamak amacıyla felsefi sorular sorabilirsiniz.
  * İleri sürdüğünüz görüşlerin bağımsız ve özgün olmasına dikkat etmelisiniz.
  * Kelimelerin felsefi karşılıklarını doğru kullanmalısınız. Bu kelimeleri doğru şekilde kullandığınızdan emin olmak için felsefi terimler sözlüğüne başvurmalısınız.
  * Denemeyi yazarken yazım kurallarına dikkat etmelisiniz. Yazının anlaşılması için sade bir dil kullanmalı ve tekrar cümlelerinden kaçınmalısınız.
- Felsefi denemenin sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak probleme dair çözüm önerisinde bulunabilirsiniz. Her zaman çözüm önerisinde bulunmak zorunda da değilsiniz. Bazen de denemendeki problemle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu soruları cevapsız bırakabilirsiniz.
- Taslağı bitirdikten sonra anlaşılırlığını kontrol etmek için farklı kişilere (arkadaş, anne, baba, kardeş, öğretmen vb.) okutmalısınız. Onların da eleştiri ve fikirlerini alarak değerlendirmelisiniz. Ardından taslağa geri dönerek onu yeniden yazmalısınız. Son hâlini alana kadar buna devam etmelisiniz. Son hâlini alınca felsefi denemeniz hazır demektir.

Hazırlayan: *Komisyon*

5. ÜNİTE > 20. YÜZYIL FELSEFESİ

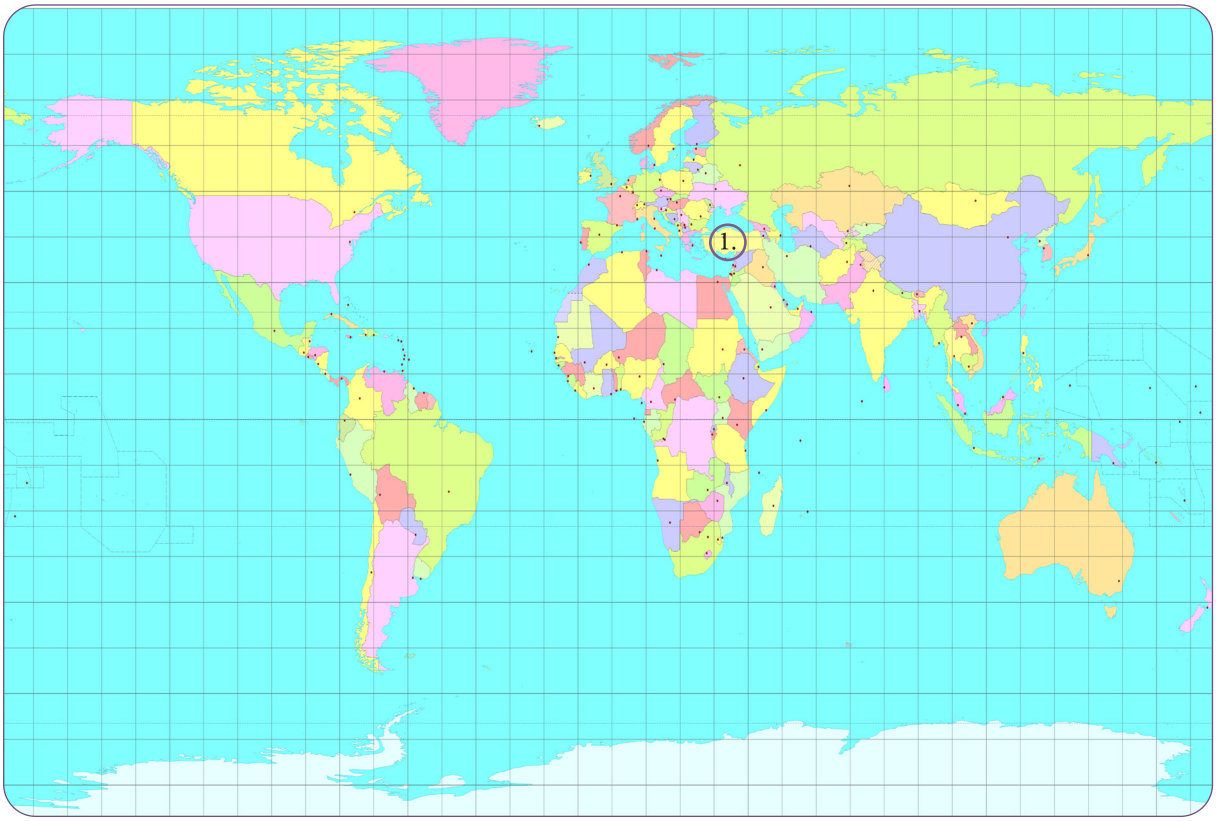
Alan Becerileri: Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi

Genel Beceriler: Bilgi Okuryazarlığı Becerisi

Kazanım: 11.5.5. Harita üzerinde 20 ve 21. yüzyıl felsefecilerinin isimlerini ve yaşadıkları coğrafyayı gösterir. a) Felsefeciler ve yaşadıkları yerler, Türkiye ve dünya haritası üzerinde gösterilir. b) Felsefecilerin, isimleri ve yaşadıkları coğrafyanın ezberletilmesi yoluna gidilmez.

Etkinlik İsmi	**20 VE 21. YÜZYIL FELSEFECİLERİ**	40 dk.
Amacı	20 ve 21. yüzyıl felsefecilerinin yaşadıkları coğrafyaları gösterebilme.	Bireysel

Yönerge ***20 ve 21. yüzyıl felsefecilerinin isimlerini ve yaşadıkları coğrafyayı araştırınız. Araştırmanız sonucunda belirlediklerinizi aşağıda verilen dünya siyasi haritası üzerinde kodlayıp "20 ve 21. Yüzyıl Felsefecileri" adlı tabloda boş bırakılan yerlere yazınız. Tartışma sonuçlarınızı metnin yan tarafında boş bırakılan yere not ediniz.***

Görsel 5.22: Dünya Siyasi Haritası

20 ve 21. Yüzyıl Felsefecileri		
Felsefecinin İsmi	**Ülke İsmi**	**Harita Kodu**
Takiyettin Mengüşoğlu	**Türkiye**	1

Hazırlayan: *Emine EFE*

EK-1

METİN İNCELEME

Filozoflar, kurmuş oldukları metinlerde ele aldıkları sorunları ve sorunlara yönelik görüşleri açıklar. Bunun için çeşitli sorular sorar, yargılarda bulunur ve sorgulamalar yaparlar. Görüşlerini belli kanıtlarla ve kanıtlar üzerinden gerçekleştirdikleri akıl yürütmeleriyle ortaya koyarlar. Onları anlamak için akıl yürütmelerini, akıl yürütmelerinin dayandığı yargıları, yargıları oluşturan kavramları belirlemek ve onları anlamak gereklidir. Bunlarla beraber metni dikkatli biçimde anlayarak defalarca okumanız, filozofu ve incelediğiniz eserini araştırmanız satır aralarına girmenizi kolaylaştıracaktır.

Görsel Ek-1: Metin İnceleme

Metin inceleme, "Metni Ayrıştırma Çalışması" ve "Sunum Yazısı Oluşturma" bölümlerinden oluşur. Aşağıda bu bölümlerin açıklaması ve ilgili aşamaları sırayla verilmiştir.

METNİ AYRIŞTIRMA ÇALIŞMASI

Bu aşamada metnin kavram, yargı ve akıl yürütmelerini tespit edecek ve aralarındaki ilişkileri açığa çıkaracaksınız. Bunun için aşağıdaki aşamaları takip ediniz.

- Metne yönelik incelemeniz istenen konuyu anlayınız.
- Metni bir defa okuyunuz. Bu, metni bir bütün olarak görmenizi sağlayacaktır.
- Metni tekrar okuyunuz. Metinde yoğunlaşmanız gereken yerleri kestirebilmek için ilginizi çeken, heyecan veren veya sizi düşündüren yerleri işaretleyiniz.
- Metinde anlamını bilmediğiniz kavramları belirleyiniz. Bunların anlamlarını güvenilir kaynaklardan not ediniz.
- Öğrendiğiniz kavramlar üzerinden metni bir defa daha okuyunuz. Kavramlar üzerinden metni bir bütün olarak anlamaya çalışınız.
- Metnin giriş, gelişme ve sonuç paragraflarını belirleyiniz.
- Paragrafların temel anlamları ve içerdiği konular hakkında notlar alınız.
- Yargı bildiren cümleleri belirleyiniz ve onların ne ifade ettiğini anlamaya çalışınız. Bu, metinde geçen görüşleri bulmanız ve onları anlamanız açısından önemlidir.
- Yargılar arası ilişkileri ve akıl yürütmeleri görebilmeniz için neden-sonuç cümlelerini belirleyiniz. "Bu nedenle, çünkü, sonuç olarak, dolayısıyla, bundan ötürü, öyleyse, o hâlde vs." kelimelerine dikkat ediniz. Bu kelimelerle başlayan cümleler genel olarak akıl yürütmelerin sonuç yargılarını gösterir.

- Filozofun görüşüne dayanak olarak sunduğu örnekleri, olgusal ve akılsal kanıtları, akıl yürütmeleri ve gerekçeleri işaretleyiniz. Bunları neden, niçin ve nasıl kullandığı hakkında notlar alınız.
- Metinde geçen sorunları belirleyiniz. Filozofun hangi sorunu ele aldığını ve neleri tartıştığını açıklayan notlar yazınız.
- Filozofun savunduğu görüşü açıklayan notlar yazınız.
- Filozofun felsefi görüşü ve eserde tartıştığı sorun hakkında güvenilir kaynaklardan bilgi toplayınız. Bilgileri kısa kısa not ediniz ve nereden aldığınızı belirtiniz.

SUNUM YAZISI OLUŞTURMA

Bu aşamada incelediğiniz metni kompoze edeceksiniz. Diğer bir ifadeyle metin inceleme ile ilgili notlarınızı bir sunum yazısı altında birleştireceksiniz. Öncelikle bir taslak yazı yazacaksınız ve sonrasında geliştireceksiniz. Bunun için aşağıdaki aşamaları takip ediniz.

- Taslak yazınız için giriş bölümünde değineceğiniz bilgileri toparlayınız. Bu bölümde filozofun ele aldığı sorunu, temel tezini (görüş) ve metnin felsefi bağlamını genel hatlarıyla yazınız. Kendi görüş ve önerinizin ya da filozofun görüşünün detaylı anlatımından kaçınınız. Bunlar gelişme ve sonuç bölümlerinde yazılacaktır.
- Taslak yazınızın gelişme bölümünde değineceğiniz bilgileri toparlayınız. Bu bölümde metinde geçen kavramlara, yargılara, akıl yürütmelere, kanıtlara ve gerekçelere yönelik notlarınızı metnin akışına göre sıralayıp yazınız. Yazınızı filozofun metne nasıl girdiği, tartışmayı nereden başlattığı, kavram ve yargılarıyla hangi ilişkileri kurduğu ve ne çıkarımlar yaptığı, görüşlerini hangi kanıtlara ve akıl yürütmelere dayandırdığı, hangi görüşleri çürütmeye çalıştığı gibi bağlamlar üzerinden yapılandırınız. Üç beş paragrafı geçmemeye dikkat ediniz.
- Taslak yazınızın sonuç bölümünde değineceğiniz bilgileri toparlayınız. Bu bölümde filozofun temel görüşünün güçlü ve zayıf yönlerini, bizlere sağladığı katkıyı, felsefi değerini ve önemini yazınız.
- Taslak yazınızın dil hatalarını, paragraf bütünlüğünü ve geçişlerini, yararlandığınız kaynaklarla ilgili atıflarınızı kontrol edip gerekli düzeltmeleri yapınız.
- Taslak yazınızı tanıdıklarınıza okutunuz ve onlardan gelen eleştiriler doğrultusunda gerekli düzeltmeleri ve geliştirmeleri yapınız.
- Taslak yazınızı ders öğretmeninize teslim ediniz ve onunla gerekli değerlendirmeyi yaptıktan sonra yazıya son hâlini veriniz.

EK-2

FELSEFİ DENEME

Görsel Ek-2: Rafael Atina Okulu

Bir konu üzerine oluşturulan düşünce, çeşitli şekillerde ifade edilir. Bunlardan biri olan felsefi deneme yazıları, yazanın isteyerek seçtiği herhangi bir felsefi problemi kesin yargılara varmadan rahat ve akıcı bir biçimde ele aldığı, kişisel düşüncesini aktardığı orta uzunluktaki yazılardır. Bu denemelerin amacı okuyucuyu düşünmeye yöneltmektir. Felsefi deneme, düzenli ve sistemli görüşler içermelidir çünkü aralarında sistemli bir bütünlük bulunmayan hiçbir görüş felsefi değildir. Felsefi denemede ortaya konulan görüşlerin kendi içinde çelişki taşımaması, önceki ve sonraki yargılar arasında mantıksal bağın kurulabilmesi gerekir. Aynı zamanda ileri sürülen görüşlerin sağlam dayanaklar gösterilerek temellendirilmesi de önemlidir.

<u>Felsefi Denemenin Değerlendirme Ölçütleri</u>

- Başlık konuya uygun seçilmiş mi? (5 puan)
- Amacını gösteren bir özet yazılmış mı? (5 puan)
- Verilen konunun felsefedeki temel problemi tartışılmış mı? (10 puan)
- Temel probleme yönelik kavram ve bilgiler doğru verilmiş mi? (15 puan)
- Kendi içinde mantıklı ve tutarlı yazılmış mı? (20 puan)
- Ele alınan temel görüş ve diğer görüşler desteklenmiş veya çürütülebilmiş mi? (20 puan)
- Felsefi dil (sorgulayıcı, soyutlayıcı, kavramsal vb.) kullanılmış mı? (10 puan)
- Paragrafların kendi içinde ve aralarında bir bütünlük kurulmuş mu? (10 puan)
- Yazım ve imla kurallarına uyulmuş mu? (5 puan)

<u>Felsefi Deneme Yazım Taslağı</u>

- Filozof alıntılarından yola çıkılarak oluşturulacak felsefi denemenin öncelikle ana problemini belirlemelisiniz. Daha sonra üzerinde duracağınız ana problemi çözümlemelisiniz.
- Felsefi denemenin yazım aşamasına hazırlanmak için ele alacağınız problemle ilgili araştırmalar (kütüphane, genel ağ vb.) yapmalısınız. Örnek olması için de daha önce yazılmış makaleleri, denemeleri ve özgün yazıları okuyarak bu problem hakkındaki görüşleri not almalı ve not alınan görüşleri düzene sokmalısınız.
- Probleme dair görüşünüzü desteklemek için ileri süreceğiniz gerekçeleri belirleyip ayrıntılı bir taslak yazı oluşturmalısınız. Felsefi yazılar, özenli ve derin düşünmeyi gerektirdiğinden problemi düşünmek ve ayrıntılı bir taslak yazmak için kendinize yeterli zaman tanımalısınız.
- Denemenin ana problemine uygun bir başlık koymalısınız.
- Özet bölümü yazmalısınız. Burada konunun ne olduğunu neyin tartışıldığını ve denemenin amacını belirtmelisiniz.
- Gelişme bölümünde probleme dair görüşleri paragraflara göre düzenlenmeli ve öne sürülen her yeni görüş için ayrı bir paragraf kullanmalısınız. Paragrafları birbirine anlamlı şekilde bağlamalısınız. Bu paragrafları yazarken felsefi deneme türünün aşağıdaki özelliklerine dikkat etmelisiniz.

  * Filozofların denemedeki probleme dair karşıt görüşlerini ortaya koymalı, eleştirmeli ve değerlendirmelisiniz.
  * Kendi görüşünüzü desteklemek için filozoflardan alıntı yapabilirsiniz. Bununla birlikte doğrudan alıntıları az miktarda kullanmalısınız. Birkaç cümleden fazla alıntı yapmamalısınız. Vurgulamak istediğiniz kavramları ve alıntıları tırnak içine almalısınız.
  * Ortaya konulan görüşlere başkaları tarafından itiraz edilmemesi için yazıda belirtilen görüşlere dair gerekçelerin konuyla alakalı olmasına ve mantıksal tutarlılığına dikkat etmelisiniz.
  * Problemi çeşitli açılardan ele almalı ve probleme dair görüşünüzü destekleyen örnekler vermelisiniz.
  * Ele alınan problemi sorgulamak ya da probleme dair görüşünüzü açıklamak amacıyla felsefi sorular sorabilirsiniz.
  * İleri sürdüğünüz görüşlerin bağımsız ve özgün olmasına dikkat etmelisiniz.
  * Kelimelerin felsefi karşılıklarını doğru kullanmalısınız. Bu kelimeleri doğru şekilde kullandığınızdan emin olmak için felsefi terimler sözlüğüne başvurmalısınız.
  * Denemeyi yazarken yazım kurallarına dikkat etmelisiniz. Yazının anlaşılması için sade bir dil kullanmalı ve tekrar cümlelerinden kaçınmalısınız.

- Felsefi denemenin sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yaparak probleme dair çözüm önerisinde bulunabilirsiniz. Her zaman çözüm önerisinde bulunmak zorunda da değilsiniz. Bazen de denemendeki problemle ilgili yeni sorular sorabilir ve bu soruları cevapsız bırakabilirsiniz.
- Taslağı bitirdikten sonra anlaşılırlığını kontrol etmek için farklı kişilere (arkadaş, anne, baba, kardeş, öğretmen vb.) okutmalısınız. Onların da eleştiri ve fikirlerini alarak değerlendirmelisiniz. Ardından taslağa geri dönerek onu yeniden yazmalısınız. Son hâlini alana kadar buna devam etmelisiniz. Son hâlini alınca felsefi denemeniz hazır demektir.

Hazırlayan: *Eda KARAASLAN, Sarper Serkan AVCI*

CEVAP ANAHTARI

1. Etkinlik

1. Yönerge

1. Felsefe, insanı anlama çabasının bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır.
2. Tanrı, Clement'e göre bazı insanları düşünce ve bilgelikle donatarak yaratmıştır. Akıl ve bilim, insanı hikmete götürür ki bu da imandır. İnanç, felsefe tarafından doğrulanmaktadır.

2. Yönerge

1. Felsefe, insanın kendini çevreleyen evrenin bilmecesine verdiği cevaptır. İnsan, kendini çevreleyen evrene korkuyla değil merak ve şaşkınlıkla yaklaşmıştır. Bu tavır sonucunda şeylerin gerçek doğasını anlamak üzere akılcı açıklamalar yapma çabası içine girmiştir.
2. Felsefe, insanlık tarihinin binlerce yıllık birikiminin ürünüdür. Bu noktada yazının bulunması çok önemli bir gelişmedir. İnsanın düşündüklerini yazıya dökmesi, bilginin doğru bir şekilde aktarımını ve paylaşımını mümkün kılmıştır.
3. Sokrates, mutlak etik değerlerden yola çıkarak gerçek bilgeliği aramıştır. İlk medeniyetlerde ortaya konan ürünlere bakıldığında insan davranışları üzerine ahlaki sorgulamaların yapıldığını görüyoruz. Kozmos ve erdem anlayışına dönük bu arayış, insanın evreni ve kendini anlama çabası olarak felsefenin doğuşuna kaynaklık etmiştir.

2. Etkinlik

Yönerge

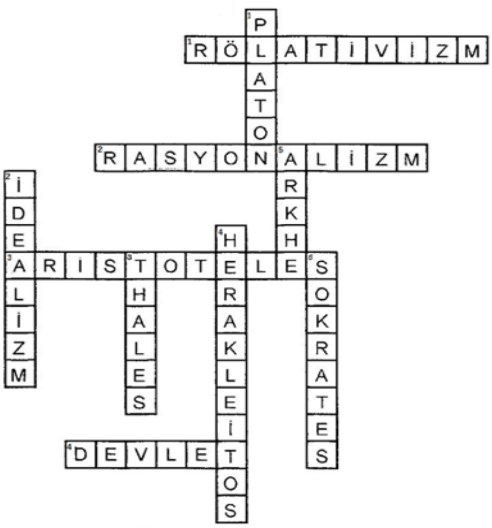
1.
   - 1. Thales/Anaksimandros/Anaksimenes
   - 2. Anaksagoras/Herakleitos/Ksenofanes
   - 3. Epiktetos
   - 4. Diogenes
   - 5. Lukianos
   - 6. Aristoteles

2.

1. Anaksagoras	6. Herakleitos
2. Ksenofanes	7. Lukianos
3. Aristoteles	8. Anaksimenes
4. Epiktetos	9. Diogenes
5. Thales	10. Anaksimandros

3. Etkinlik

1. Yönerge

4. Etkinlik

Yönerge

1. Herakleitos ve Parmenides'in değişime yaklaşımları farklı olsa da her iki düşünür de değişimden hareketle asıl varlığa ulaşmıştır. Ama körü körünelikten uzak, tek kaynağa takılıp kalmadan aklın yanında onun algılayış gücünü de işe katmışlardır. Bu sayede materyalizm kadar idealizmin ve rasyonalizmin de öncüsü olmuşlardır.
2. Değişim, sorgulama ile ön kabulleri ve dogmaları reddederek ulaşılan sonuçtur. Felsefi bilginin en önemli özelliği de sorgulayıcı olmasıdır. Medeiros'un şiirinde bahsettiği "küçük dozda ölüm" kavramı da sorgulamayan, değişmeyen, ön kabullerle hareket edenlerin yaşayacağı zihinsel durağanlığı tarif eden bir kavramdır. Bir yerde değişim yoksa sorgulama ve araştırma da yoktur. Sorgulama, araştırma ve değişimin olmadığı yerde felsefe olamaz; bu da bir çeşit küçük ölümdür.

5. Etkinlik

1. Yönerge

1. Felsefenin sorduğu ilk soru, "Tüm varlıkların ilkesi/başlangıcı nedir?" sorusudur ki buna literatürde "arkhe (ἀρχή) problemi" denir.
2. Bu düşünürleri arkhe açıklamalarında teklik ve çokluk, soyutluk ve somutluk açısından ele almak mümkündür. Anaksimandros, çokluğu belirsiz bir töz açıklamasıyla ve soyut bir yaklaşımla ele almıştır. Öğretmeni Thales ve öğrencisi Anaksimenes ise varlığın kaynağına tek bir neden koymuş ve nicel olarak ölçülebilir bu nedenlerle de somut olarak konuyu açıklamıştır. Bu sınıflandırmada Anaksimandros'un yalnız kalacağı söylenebilir.

2. Yönerge

1. Tao birdir, mutlaktır hem görünen hem de görünmeyen alemdir. Tao, tüm yaşamın ilkesi olan en yüce akıldır.
2. Parmenides ve Herakleitos arasındaki temel fark, onların "varlık"tan, "var olan"dan ne anladıkları ile ilgili farklı düşünme biçimlerinde saklıdır. Parmanides için gerçeklik, ebedî ve değişmez olan, yaratılmamış ve yok edilemez olan, sürekli ve kalıcı olan "bir"dir. Herakleitos için ise evren, sürekli bir hareket, başı sonu olmayan bir değişim ve devinimdir.
3. Herakleitos, kendinden önceki doğa filozoflarından farklı olarak varlığı bir oluş olarak görür. O, aynı zamanda zıtlıkları da sever ve onları zorunlu görür çünkü oluş ancak onunla mümkündür. Zıtlar, aynı zamanda çokluk demektir Çokluk olmadan birlik, birlik olmadan çokluk olmaz.
   Parmenides, kendinden önceki doğa filozoflarından farklı olarak varlığı hareketsiz olarak algılar. Gerçeğin tümü tek ve hareketsiz bir maddeden oluşmaktadır. Var olan her şey değişmez, devinimsiz bir madde kütlesi olmalıdır. Bu sebeple görüp duyduklarımız bir yanılgıdan ibarettir. Doğruya duyular değil akıl ulaşır. Doğa filozofları ise dış dünyadaki varlıkların kendisinden doğup geldiği ilk maddenin bulunması ile ilgilenmiştir. Farklı açıklamalar getirseler bile ilk madde tektir ve her şeyi açıklamaya yeterlidir.

CEVAP ANAHTARI

6. Etkinlik

1. Yönerge

1. Aşama: İroni (Alay)
Sokrates, kazanç düşkünü olmanın nasıl bir şey olduğunu ve kimlerin kazanca düşkün olduğunu sormakla işe başlar.
Talebe ise kazanca düşkün olanların hileci dolandırıcılar olduğunu savunur. Ayrıca her şeyden fayda sağlamaya çalışan, açgözlü, doymak bilmeyen kişiler olduğunu söyler.

2. Aşama: Maiotik (Doğurtma)
Sokrates, kazancın iyilik olduğunu, kazananların da iyi insan olabileceklerini söylemesiyle talebesinin kazanca dair düşüncelerini değiştirmeye başlamıştır. Kazanç bir iyilikse iyiliği sevenler kazanç düşkünü olamazlar diyerek talebesinin başta savunduğu hilecilerin sadece kazanç düşkünü oldukları düşüncesinin yerine, iyilerin de büyük veya küçük kazanma isteği olduğunu kabul ettirir. Sonuç olarak iyi veya kötü herkes kazanç düşkünü olacaktır. O hâlde kazanç düşkünlüğünü ayıplamak doğru değildir. Çünkü ayıplayanın da diğerleri kadar kazanca düşkün olabileceği fikrini kabul ettirir.

2. Yönerge

1. Protagoras ve Gorgias'ın ortak görüşü, sofistlerin göreceliği ve nihilizme varan bilinemezciliğini savunmuş olmalarıdır. Protagoras, bilgi ve ahlakın insan algısına göre değişikliğe uğrayabileceğine inandığı için genel geçer bir bilgi ve evrensel ahlak yasasının olamayacağını savunur. Gorgias ise hiçbir şeyin var olmadığını, olanın da bilinemeyeceğini, bilinse bile insanların ortak bir iletişim kaynağının olmayışından dolayı başkalarına aktarılamayacağını söyler. Ahlak konusunda da evrensel ilkelerden çok bireysel ilkelerin arayışındadır. Dolayısıyla genel geçer doğrulardan ve ahlaki ilkelerden söz edilemez görüşündedir.

3. Protagoras ve Gorgias'ta bilgi, süjeye bağlı öznel bir özellik gösterir. Bilginin kaynağı, insanın sahip olduğu duyular vasıtasıyla elde ettiği duyumlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkan algılardır. Bu durumda onlara göre genel geçer doğrulara ulaşmak imkânsızdır. Ahlaki olarak da herkes için iyi olacak evrensel doğrulardan ve erdemden söz edilemez. Sokrates ise doğru bilginin insan aklında doğuştan var olduğunu savunur. Ruh, ona göre ölümsüzdür ve birçok kez değişik insan bedeninde yaşamış, bu esnada tüm bilgilere de sahip olmuştur. Ruhta uyku hâlinde bulunan bu bilgilerin doğurtma adını koyduğu bir sorgulama yöntemi ile ortaya çıktığını ve bunun genel geçer doğrular olduğunu söyler. Ahlak konusunda da yine en büyük erdemin bilgi olduğunu, tüm kötülüklerin bilgi eksikliğinden kaynaklandığını belirtir.

7. Etkinlik

Yönerge

1. Harpagon'un cimri tavırları Jacques Usta'nın sabrını taşırmıştır.

2. Güzel yemekler pişirmek için çok para gerektiğini düşünen Jacques Usta'ya itiraz eder ve az parayla da güzel yemekler pişirilebileceğini savunur, bu tavrının asıl sebebi böyle düşünmesi değil Harpagon'un gözüne girmektir.

3. Cimridir. Parasına her şeyden çok değer verir.

4. Platon ve Aristoteles'e göre Harpagon'un mutlu olması pek mümkün değildir. Aristoteles, ruhun amacının mutluluk olduğunu ve erdemli davranış ile aklın etkinliğinin mutluluğu getireceğini düşünür. Bu durum, doğru olan ortayı bulmayla da bağlantılıdır. İki aşırı uçtan kaçarak davranışlarımızda ortayı bulabiliriz. Harpagon, bu durumda cimri tavırları ile uç noktadadır. Platon için dürüst, adil ve doğru kişiler iyi ideasının bilgisine ulaşabilir. İyi ideasını anlayan kişi doğru davranışlarda bulunabilir fakat Harpagon, iyi ideasından oldukça uzaktır.

12. Etkinlik

2. Yönerge

1. Metinde sofistler olarak bilinen filozoflarla ilgili bilgiler verilmiştir. Bu filozoflar, Antik Yunan'da yaşamış ve çeşitli alanlarda para karşılığı ders veren öğretmenler olarak bilinir. Özellikle duyum ve algının göreceliğinden yola çıkarak bilginin kesinliğine şüpheyle yaklaşmış ve doğru bilginin imkânsızlığını savunmuşlardır. Septisizmi ve rölativizmi görüşlerinin temeline oturtmuşlardır.

2. Gorgias, bilginin kesinliğine şüpheyle yaklaşmış ve doğru bilginin imkânsızlığını savunmuştur. Ona göre duyum ve algılar görecelidir. Bilgi, bu sebeple kişiden kişiye değişir. Herkesin üzerinde uzlaştığı bir bilgi yoktur.

14. Etkinlik

1. Yönerge

1. Metinde Platon'un idealar kuramı ve ruhun ölümsüzlüğü, Aristo'nun tümevarımsal akıl yürütmesi ve 4 neden ilkesi, Epiküros'un hedonizmi, stoacı ahlak ve Yeni Platoncu südur görüşü yer almaktadır.

2. Yönerge

Uzmanlık alanı 1: "Duyusal olan bir gölgedir, gerçek varlık ideadır." ve "Ruh ölümsüzdür."
Uzmanlık alanı 2: "En tümel kavramlar tanımlanamasalar da bir gerçeklik olarak vardır." ve "Nedensiz hiçbir şey yoktur ve bu nedenler silsilesi ilk nedene, ilk hareket ettiriciye kadar gider."
Uzmanlık alanı 3: "Azla yetinilmelidir." ve "Tanrı'nın zorunlu kılmadıkları yapılmamalıdır."
Uzmanlık alanı 4: "Doğaya boyun eğilmelidir." ve "İnsanlar arasında ayrım yapılmamalıdır."
Uzmanlık alanı 5:"Her şey 'bir'den oluşur." ve "İnsan ruhunu maddeye ezdirmemelidir." yargıları söz konusu etkiye işaret eder.

15. Etkinlik

Yönerge

1. **Hristiyan Felsefesinin Bazı Özellikleri**
   - İnanç merkezli görüşler ortaya çıkmıştır.
   - İnancın akılla temellendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.
   - Akıl ve inanç tartışmaları ön plana çıkmıştır.
   - İnancın bilgiyi mümkün kıldığı düşüncesi egemendir.
   - Antik Yunan felsefesinden etkilenmiştir.
   - Tanrı'nın varlığı kanıtlanmaya çalışılmıştır.
   - Kutsal metinlerin doğruluğu merkeze alınmıştır.
   - Dinsel otoriteye karşı gelinmemesi gerektiği vurgulanmıştır.

   Hristiyan Felsefesinin Bazı Problemleri
   - Tanrı'nın Varlığını Kanıtlama Problemi
   - Kötülük Problemi
   - Tümeller Problemi

2. Skolâstik yöntemde vahye karşı akılla ileri sürülen itirazları karşılayabilmek hedeflenir. Salt tanımsal, mantıksal açıklamalardan yola çıkarak varlık alanına ilişkin sonuçlara varmak yine bu dönemin özelliklerinden biridir. Dinsel-dogmacı bir felsefedir. Amacı aklın yardımıyla inanç konularını kavranılır yapmak, bunları kanıtlamaktır. Buna göre "Anlayayım diye inanıyorum." görüşü hem çıkış hem de varış noktasıdır. Din ile felsefeyi birleştirmek, uzlaştırmak için işe başlamış sonunda ise tam tersi olmuş, din ile felsefe birbirinden kesin olarak ayrılmıştır. Felsefeye karşı alınan bu tutumdan dolayı bu dönemde felsefenin yanında bilim de dışlanmıştır. Felsefe ve bilim merkezleri bir bir kapatılmıştır. 5. yüzyılda İskenderiye Kütüphanesi bilimsel ve felsefi çalışmaların Hristiyan düşüncesine zarar verdiği gerekçesiyle yakılmıştır. 6. yüzyılda Platon Akademisi de kapatılmıştır. Kilise, güç ve servet kazanmıştır. Din dışı yöneticiler başarısızlığa uğramıştır. Din adamları itaati öğütlemiştir. Bu itaat,

CEVAP ANAHTARI

sadece aşağı sınıflarca uygulanmıştır. Daha sonra kilise büyük zorluklarla kendisini feodal aristokrasiden ve pagan kültüründen kurtarmayı başarmıştır. Bu kurtuluş Avrupa'nın karanlık çağlardan sıyrılmasının nedenidir.

16. Etkinlik

Yönerge

1. Fârâbî, akılda bir sezgi gücünün bulunduğunu ve insan zihninde doğuştan getirilen düşünceler olduğunu kabul etmiştir.
2. Fârâbî, felsefede Aristoteles'in sisteminden ve Platinos'un varlık konusundaki görüşlerinden yararlanmıştır.
3. Fârâbî, insan için en büyük erdemin bilgi olduğunu söylemiştir.
4. Hep etkin akıl, bu dünyadaki varlıkların maddi ögelerini ve insan ruhlarını yaratan varlıktır. İnsan aklının yönelebileceği en yüksek hedeftir. Hep etkin akla ulaşmak, mutluluğa erişmek, Tanrı'ya ulaşmaktır. Bu durum sanatçılar, filozoflar, bilim adamları, iyi yöneticiler ve peygamberler için söz konusudur.

19. Etkinlik

1. Yönerge

1. Çeviri faaliyetleri ile beraber İslam dini ile özellikle Antik Yunan merkezli felsefi düşünsel birikim etkileşime geçmiştir ve felsefe dine yaklaşmıştır.
2. İslâm coğrafyasında felsefenin gelişimi sağlanmıştır. Batı felsefesi bu gelişimden etkilenmiştir. Etkileşim ilerledikçe Batı'da Rönesans düşünsel ortamının ortaya çıktığı görülür. Batı'nın felsefeye dönüşü İslâm coğrafyasındaki gelişimler üzerindendir.

2. Yönerge

1. Vardır. Rönesans'la felsefenin tekrar Batı'da özgürce yapılabildiği görülür. Özellikle İtalya merkezli olduğu tarihsel bir gerçektir. Haritaya bakılacak olursa İslâm coğrafyasının giderek genişlediği ve bu merkezle sınır durumuna geldiği görülür. Çeviri eserlerinin özellikle Endülüs'te (Şimdinin İspanya'sında) olması Batı'nın düşünsel gelişimini hızlandırmıştır.

24. Etkinlik

Yönerge

1. Hacı Bektâş Veî'nin "Makalat" adlı eserinden alınan alıntıda imanın şartının önce inanmak olduğundan ve arifler katında imanın akıl üzerinde olduğundan bahsedilir. Mesnevi'de insanın cevher olduğundan ve her şeyin ona hizmet için yaratıldığından bahsedilir. Yûnus Emre, şiirinde hiç kimseye kin tutmayacağından ve bütün alemin bir olduğundan bahseder.
2. Tasavvuf düşüncesinde insan, yaratılmışların en şereflisidir. Akıl sahibi olması sebebiyle de diğer varlıklardan ayrılır. İnancın bilgisi hiçbir zaman akıl ile çelişmez. Akıl, gerçeğin bilgisini verdiği için küçümsenmemelidir. Ancak tasavvufta esas olan kalptir. Gönül ile yaratanı bulmak gerekir. Akıl, bizlere bu dünyanın bilgisini verir. Ancak Allah'a ulaşmak için aşk ile yanan bir gönül lazımdır.

26. Etkinlik

Yönerge

1. Bu sorunun cevabı öğrenci tarafından verilecektir.
2. On ikinci yüzyıldan itibaren Batı, ilk olarak İslam ilimleri, Antik Yunan, Hint ve Mısır eserlerini Arapçadan kendi dillerine çevirmeye başlamıştır. Bu çeviri hareketi 14. yüzyılda Almanya ve Fransa'yı, oradan da bütün Avrupa'yı etkisi altına almaya başlamıştır. 16. yüzyıla gelindiğinde Antik Yunan felsefesinin neredeyse tamamı Batı tarafından öğrenilmiştir. Rönesans'la birlikte İslam coğrafyasının yorumlarıyla tanınan Antik Yunan felsefesinde Platon ve Aristoteles etkisi görülmüştür. Yeni dönemde akıl giderek inançtan bağımsızlaşmış ve bu dönemin karakteristiğini oluşturmuştur. Felsefenin konusu insan, doğa ve evren olmuştur. Bilim de bundan etkilenmiş; doğa, deney ve gözlem metotlarını kullanmaya başlamıştır.
3. MÖ 6. Yüzyıl-MS 2. Yüzyıl Felsefesi başlangıçta bir doğa felsefesi görünümündedir. Sokrates ve sofistlerle birlikte bu dönem bilgi ve ahlak konularına, daha sonra Platon ve Aristoteles'in etkisiyle bilgi, varlık ve değer konularına doğru bir değişim göstermiştir. MS 2. yüzyıl ve 15. yüzyıl arasında ise Hristiyanlık ve İslam felsefesi olarak iki temel anlayış vardı. 12. yüzyılda başlayan çeviri faaliyetleri, göçler ve matbaanın da etkisiyle Batı coğrafyası, İslam ve Antik Yunan felsefesiyle tanışmıştır. Bundan sonraki felsefe, dinin etkisinden sıyrılmış akla ve bilime dayalı insan konusuna yönelmiştir. Aklın inançtan bağımsız oluşu bu dönemin karakteristik özelliğini oluşturur.

27. Etkinlik

2. Yönerge

- Skolastik düşüncede felsefenin konusu dindir. Modern düşüncede ise felsefenin konusu insan, doğa ve evrendir.
- Skolastik düşüncede teoloji, felsefeye egemendir. Modern düşüncede ise bilim, felsefeyi etkilemiştir.
- Skolastik düşüncede bilim, Tanrı'nın yarattığını anlamak için önemlidir. Modern düşüncede ise bilim, sağlayacağı yarardan dolayı önemlidir.
- Skolastik düşüncede doğa, din ve akıl ile açıklanabilir. Modern düşüncede doğa, deney ve akılla açıklanabilir.
- Skolastik düşüncede hayatın tüm unsurları dine bağlıdır. Modern düşüncede ise toplumsal hayat dünyevidir.
- Skolastik düşüncede birey geri plandadır. Modern düşüncede birey ön plana çıkmıştır.
- Skolastik düşüncede düşünürler, kiliseye bağlıdır. Modern düşüncede ise düşünürler, otoriteye bağlı değildir.
- Skolastik düşünce inanç merkezlidir. Modern düşünce ise insan merkezlidir.
- Skolastik düşüncede hukuk, kilisenin etkisindedir. Modern düşüncede ise hukuk alanında devlet belirleyici unsurdur.

28. Etkinlik

1. Yönerge

1. Thomas More "Ütopya" adlı eserinde günlük yaşam, yöneticilik, hukuk, adalet, sağlık, askerî yapı, kölelik, yeme içme, dinî hayat, aile yapısı gibi konulara yer vermiştir.
2. Ülkede planlı ekonomi sistemi geçerlidir. Yalnızca en gerekli olan nesneler üretilir, bireyin yoksulluğuna neden olabilecek her türlü lüks üretim yasaktır. More'a göre o dönemin İngiltere'sinde bütün kötülükler, mal ve mülkün zengin, işsiz güçsüz bir sınıfın elinde toplanmış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden halk, maddi ve manevi yoksulluğa düşmüştür. İnsanların yoksulluğa düşmesinden dolayı suç olayları artmıştır.
3. Ütopya toplumunun temel özelliği sınıfsız toplum oluşudur. Burada herkes, köleler dışında birbirine eşittir. Kadın-erkek arasında fark gözetilmemiştir. Toplumda eşitlik ilkesi egemendir. Toplumun mutluluğunu gerçekleştirmenin tek yolu eşitlik ilkesinin uygulanmasıdır. Mal ve mülkün tek tek kişilerde toplandığı, mülkiyetin tek kişi için hak sayıldığı yerlerde eşitlikten söz edilemediği gibi gerçek bir toplumsal huzur ve refah da bulunmaz. Aileyi yaşlı bilge bir kadın ve erkek yönetir. İngiliz düşünür Thomas More, nesnel koşullardan ve toplumsal yasalardan değil de adalet, özgürlük ve eşitlik gibi soyut ilkelerden hareketle gerçekleşmesi somut dünyada olanaksız olan fakat

CEVAP ANAHTARI

ideal bir dünyada var olacağı tasarlanan bir devlet ve toplum düzeni tasarlamıştır. Toplumdaki dengesizliğin ve mutsuzluğun kaynağını özel mülkiyet olarak gören More, düşlediği ideal devlette özel mülkiyeti ve parayı yasaklar. More'un düşlediği ada devleti, elli dört kentten oluşur.

2. Yönerge

Din, ahlâk ve görgü kuralları ile örf ve âdet (gelenek-görenek). Toplumsal düzen emir ve yasaklardan oluşan çeşitli davranış normları ile sağlanmasından zorluklarla karşılaşılabilir. Yazılı olmayan kurallardır. Toplumsal yaşayış çerçevesinde oluşurlar.

3. Yönerge

Orta Çağ'da devletin ve egemenliğin kaynağı Tanrı iken Yeni Çağ düşünürleri devletin ve egemenliğin kaynağını devleti, egemenliği ve toplumu kuran toplumun kendisi olarak ortaya koyarlar. Orta Çağ'da kilise devletin üstündeydi. Kilise Tanrı'nın, devlet ise insanın meydana getirdiği kurumdu. Rönesans'ta topluluklar, ulus bilincini kazanmaya başlayınca kilisenin kendini herkesten, her şeyden üstün gören Tanrı yüzünden kiliseye karşı ayaklandılar. Bu gelişme Orta Çağ devletinin birlikli yapısını yıkıp yerine ulus devletinin çokluğunu koymuştur. Rönesans'ta reform hareketleri devlet ve hukuk üzerine düşüncelerin artmasını sağlamıştır. Machiavelli ve Hobbes'un devlet ve hukuk üzerinde önemli görüşleri olmuştur. Machiavelli iktidar kavramını Tanrı'dan alıp insana vermiştir. Kendisinden önce meşruiyetin kaynağı dinsel iken kendisi bu kaynağı Tanrı'dan almıştır. Ancak şu var ki Machiavelli bu iktidarın kaynağını topluma, halka vb. vermemiştir. Bu da onu ilk modernden ziyade modernizmin sıfır noktası yapar. Yani Tanrı'dan alır meşruiyetin kaynağını ancak topluma vermediği için tam anlamıyla da modern sayılamaz. Onun iktidarı sadece vardır ve meşruiyetinin kaynağı sadece iktidarın kendisidir. Dolayısıyla iktidarı elinde tutan meşruiyeti de elinde tutar.
Hobbes'a göre mutlak iktidar, kralın Tanrı'dan aldıkları yetkiye değil bireylerin çıkarlarına dayandırılmalıdır..

29. Etkinlik

Yönerge

1. Aristoteles'in evren modeli duyuların ona yansıttığı şekildedir. Evreni ay altı ve ay üstü diye ikiye ayırmıştır. Dünya sabit ve ay üstü gezegenler iç içe geçmiş kürelere çakılı hâlde bulunuyordu. Bu bölümde döngüsel ve dairesel bir yer değiştirme hareketi vardır. En üstte ise değişimin mümkün olmadığı sabit yıldızlar bulunmaktadır. Batlamyus, büyük ölçüde Aristoteles'ten etkilenmiştir. Yerin döndüğü fikrine "Eğer yer dönseydi üzerindeki varlıklar sabit duramaz, düşerlerdi." diyerek karşı çıkmıştır.
2. Bacon, yöntem sorgulaması yaparak tümevarım yöntemini ortaya koymuştur. Bu yöntem gözlem ve deneyime dayalıdır. Bacon, bilgi anlayışına eleştiri getirerek uygulamalı bilimsel bilgi üzerine çalışmıştır. Bilimlerin sınıflandırılması üzerine yenilikçi çalışmalar yapmıştır.
3. Bacon'a göre bilimsel bilginin önündeki en büyük engel otoriteyi sorgulamaksızın ona boyun eğmektir.
4. Newton bilimsel yöntemi, daha kapsamlı ve evrende var olan her şeyin nedenlerini açıklamaya yöneliktir.
5. Sorgulamaları sınırlandıran skolastik düşünceye karşın ortaya konmuş tüm bilgileri sorgulayan yeni bir düşünsel bakış açısı bu döneme hâkim olmuştur. Bilgiye ulaşmanın yeni yöntemleri tartışılmış, bu yöntemlerle elde edilen bilimsel bilgiler doğa yasalarını yalın bir şekilde kavranılır hâle getirmiştir. Beraberinde bilime olan merak artmış ve bu düşünsel ortam, birçok bilim dalının doğuşuna ortam hazırlamıştır. Bilimsel gelişmeler filozofların bilgi, varlık, siyaset ve değer alanında yeni sorgulamalar yapmalarına neden olmuştur. İnsanı ve evreni yeniden anlama ve anlamlandırma felsefede yeni bakış açılarının doğuşunu beraberinde getirmiştir.

36. Etkinlik

1. Yönerge

1. 15-17. yy. bilimsel ve felsefi gelişmelerini dört ana başlık altında toplayabiliriz: hümanizm, bilimsel yöntem, kartezyen felsefe ve hukuk felsefesi. Hümanizm, 2-15. yy. felsefesinin dogmatik anlayışından uzaklaşarak aklı ön plana çıkaran, insanı ve evreni yeniden yorumlama çabasıdır. Hümanizme dair ilk çalışmalar Platon Akademisi'nde görülmüştür. Platon'un eserleri çevrilerek bütün Avrupa'ya yayılmıştır. 15-17. yüzyılın en büyük başarısı bilim alanında olmuştur. Rönesans düşüncesi ile gözlem, deney ve hesaplanabilir bilimsel çalışmalara yönelim olmuştur. Kartezyen felsefe, Descartes felsefesi olarak bilinir. Descartes, bilimsel bilgiye olan güvenden yola çıkarak bilgide şüphe duyulamayacak bir temel arar. 15-17. yy. devlet ve hukuk felsefesinde ulus kimlik bilinci, yönetim şekli, doğal hukuk ve egemenlik gibi konularda görüşler öne çıkmıştır.

2. Yönerge

1. 18 ve 19. yy. felsefesi, bireysel ve toplumsal olarak Batı'da aydınlanmanın yaşandığı dönem olmuştur. Bu dönem düşünürleri aklı ön planda tutarak toplumu aydınlatmaya çalışmıştır. Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi ile geleneksel düşünceye karşı akıl özgürleştirilmeye çalışılmıştır. 18. yüzyılda bilginin kaynağı konusunda aklın aydınlattığı doğru bilgiler aranmıştır. Bilgi üzerine yapılan tartışmalar felsefenin iki ana akımı olan rasyonalizm ve empirizm üzerinden temellendirilmiştir. Birey ve devlet üzerine görüşler daha sistemli hâle getirilmiş, güçler ayrılığı ilkesi savunulmuştur. Devlet biçimleri tanımlanmıştır.
2. Hümanizmin etkisiyle sanat ve felsefede yeni ekoller doğmuş, bilimde evrene yönelik yeni keşifler yapılmıştır. Sanat alanında yenileşmeyle başlayan 15. yy. bilim ve felsefenin önünün açıldığı bir dönemdir. Rönesans ve reform hareketleri, 17. yy. düşünce ortamını hazırlamıştır. Bu dönemde gerçekleşen bilim ve teknikteki gelişmelerle özellikle coğrafi keşifler akıl çağının oluşmasını sağlamıştır. 15-17. yüzyılda yaşanan tüm bu gelişmeler 18-19. yüzyılda bilim ve sanayinin gelişmesine zemin hazırlamış ve insanın doğaya bakışı değişerek yeni yaşam kültürleri oluşmuştur.
3. Hümanizm, insanı merkeze alan ve aklı ön plana çıkaran bakış açısıdır. Bu bakış açısı aydınlanma çağının temelini oluşturmuştur. İnsanı ve doğayı sadece akıl temelinde anlamak aydınlanmanın amacı olmuştur. Bu dönemde yaşayan aydınlanmacı filozof Kant, aydınlanmayı insanın kendi suçu nedeniyle düşmüş olduğu ergin olmayış durumundan kurtulma olarak tanımlar. İnsanın aklını kendi başına kullanamayışına işaret ederek "Aklını kullanma cesaretini göster." demiştir.

42. Etkinlik

Yönerge

1.
   - Hobbes'a göre insan topluluklarının bir arada yaşayabilmesi tek bir karar vericinin olması ile mümkündür. Mutlak bir güç olmadan istediği kadar çok insan bir araya gelsin önünde sonunda bir karmaşaya sebep olacaktır.
   - J. J. Rousseu'ya göre doğal durumundan kopmuş olan insanların bir arada mutlu bir toplum olarak yaşayabilmesi ortak iradenin oluşması ile mümkündür.

44. Etkinlik

1. Yönerge

1. Bilginin doğasına ilişkin sorgulamalar çerçevesinde gerçekliğin ne olduğu ve nasıl bilinebileceği ile insanın doğa ve toplum içindeki konumu konularına yoğunlaşmışlardır.

CEVAP ANAHTARI

2. Fransız İhtilali'nin mutlak monarşilerin yıkılması, cumhuriyet rejiminin dünya üzerinde yaygınlaşması, insan hakları alanındaki gelişmeler gibi tüm insanlığı olumlu yönde etkileyen sonuçları olmuştur. Ancak zamanla devrimi isteyenler tarafından öne sürülen adalet ve eşitliğe dayalı toplum düzenine ulaşılamadığına yönelik görüşler ağır basmaya başlamış, yeni düzen arayışları ortaya çıkmıştır. Sanayi Devrimi, hızlı üretim yapan fabrikaların kurulmasını ve ulaşımın kolaylaşarak kültürel ve ekonomik etkileşimin artmasını sağlamıştır. Bu, bazı insanların yaşam kalitesini artırmış ancak devletler arası rekabete neden olup savaş gibi kötü sonuçlara da yol açmıştır. Ham madde ve yeni pazar arayışları sömürgeciliği hızlandırmış ve güçlü devletlerin rekabeti nedeniyle 1. Dünya Savaşı yaşanmıştır. Felsefe, yaşamdan kopuk bir etkinlik değil her zaman hayatın içinde olan ve bulunduğu çağı hem etkileyen hem de ondan etkilenen bir faaliyettir. Buna göre Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi, I. ve II. Dünya Savaşları ile dönemin felsefesinin çift yönlü bir etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışında dönemin filozoflarının akla duyduğu güven etkili olmuştur. Fransız ihtilali ve Sanayi Devrimi'nin olumlu sonuçları "akılcılık", "ilerlemecilik", "iyimserlik" ve "evrenselcilik" gibi dönemin temel eğilimlerini güçlendirirken olumsuz sonuçları filozofların bu değerleri sorgulamasına, insan ve toplum odaklı yeni fikirler geliştirmelerine neden olmuştur. İnsanlığın akla duyduğu güven sonucu gelişen sanayi ile üretilen silahlar, iki dünya savaşında da büyük acılar yaratmış; bu da dönemin filozoflarının yöneldikleri konuları ve bakış açılarını etkilemiştir.

2. Yönerge

1. Felsefeye katkı yapmış olan filozof ve bu filozofları bir araya getiren okul sayısının hiç olmadığı kadar çok olması ve filozofların düşüncelerine vücut veren sosyal ve politik koşulların farklılığı, çeşitliliği ve yoğunluğu felsefenin 20. yüzyıldaki gelişimini izleyebilmenin zor ve zahmetli bir iş olarak görülmesine neden olmuştur.
2. Felsefenin içinde bulunduğu çağın koşullarından ve kendinden önceki dönemlerin bilgi, birikim ve deneyimlerinden etkilenmesi anlamına gelmektedir.
3. 20. yüzyıl; büyük dünya savaşlarıyla, komünist, faşist ve totaliter devletlerin doğuşu ve yıkılışlarıyla, sayılamayacak kadar çok bölgesel savaşla, nükleer silahlara ek olarak başkaca kitle imha silahlarının icadıyla, soykırımlarla, sömürgeciliğe karşı verilen kurtuluş savaşlarıyla, küreselleşmeyle, teknolojinin olağanüstü büyük gelişimiyle ve büyük kitlelerin kentlerde gerçekleştirdiği eşi benzeri görülmemiş istilalarıyla karakterize olur.
4. Her çağın kendinden önceki dönemlerin bilgi, birikim ve deneyimlerini üzerinde taşıdığı düşünüldüğünde tarih şeridindeki filozofların görüşlerinin çağımızın düşünce dünyasını yönlendirdiği söylenebilir. Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali'nin olumlu ve olumsuz sonuçları çağımızda tüm insanlığı etkileyen olayların gelişimine sebep olurken günümüz filozoflarının ilgilerini bu problem alanlarına çekmiştir.

45. Etkinlik

2. Yönerge

Felsefe dönemleriyle ilgili bilgi içerikleri		20. yüzyıl felsefesiyle ilgilidir.	Diğer felsefe dönemlerine aittir.
1.	Bu dönem filozofları ilk neden, varlık, bilgi, ahlak gibi konularla ilgilenmiştir.		X
2.	Felsefede uzmanlaşmanın olduğu dönemdir.	X	
3.	Sembolik mantık çalışmalarının yoğunlaştığı dönemdir.	X	
4.	Akılla dinin temellendirilmesi yapılmaya çalışılmış; felsefe, dini temellendirmede araç olarak kullanılmıştır.		X
5.	Dilsel analizlerin yapıldığı, dil ve düşünme arası ilişkilerin incelendiği ve dil kuramlarının geliştirildiği dönemdir.	X	
6.	Felsefe, dinin etkisinden çıkıp insanı, doğayı ve evreni anlamaya yönelmiştir.		X
7.	Bilim üzerine yapılan çalışmalar sonucunda bilim felsefesi alanının kurulduğu dönemdir.	X	
8.	Akla güven duyulmuş ve akılcı düşünce artmıştır.		X
9.	Felsefenin üniversiteler aracılığıyla dünyanın her yerinde yapıldığı dönemdir.	X	

46. Etkinlik

Yönerge

1. Gözler ve ağız bölgelerinde karmaşık ifadeler verilmiş. İlk görselde yüzün sağ tarafındaki ifadenin sola nispetle daha öne çıktığı, sağ tarafın baskın şekilde ciddiyet, dikkat ve kişisel direnci anlattığı; ikinci görselde yüz ifadelerinin bölünerek arttığı sırada ifadenin anlaşılmaz olduğu; üçüncü görselde bezginlik, yorulmuşluk ve ruhsal çürümeyi ifade ettiği söylenebilir.

   a. Yaşamdan kopuş ve içeriden çürüme ifadelerini çağrıştırdığı için üçüncü resim olabilir. Travmatik olması, bölünmüş yüz bölgeleri, içsel dengenin bozulduğunu hissettiren huzursuz ifadeleri taşıması bakımından birinci ve ikinci resim Roquentin karakterinin savaş hakkındaki duygularını temsil edebilir.

2. Nobel Ödülü'nü Fransa'nın Cezayir'deki işgali sırasında kendine teklif edilmiş olsaydı ödülü kabul edebileceğini söyledi. Fransa'ya döndüğünde savaş karşıtı faaliyetlerde bulundu. Görüşlerinde bireysel özgürlüğü, insan onurunu ve sosyal sorumluluğu vurgulayarak özgürlüğün insan mücadelesi ve sosyal sorumluluk için bir araç olduğunu savundu.

2. Sartre'ın varoluşçu anlayışı, "bireyin başka insanın özgürlüğünden sorumlu olması" bakımından bireysel özgürlüğün ötekinin özgürlüğüyle yakından ilişkili olduğuyla bu yüzden de özgürlüğün toplumsal anlamda algılanması gerektiği yönündedir. Birinin özgürlüğünün baskılanması ve tutsak düşürülmesi gibi adaletsiz durumlarda ötekilerinin özgürlüğü için de bu tehlikeli durumun gerçekleşme ihtimalinin olduğuna dikkat çekmektedir.

47. Etkinlik

Yönerge

1. Hans Reicheanbach, Nusret Hızır, Aydın Sayılı, Hüseyin Batuhan, Teo Grünberg, Cemal Yıldırım, Macit Gökberk, Takiyettin Mengüşoğlu, İsmail Tunalı, Nermi Uygur, Bedia Akarsu, M.

CEVAP ANAHTARI

Şekip Tunç, Suphi Ethem, Nurettin Topçu, Necati Öner, Süleyman Hayri Bolay gibi isimler sayılabilir.

2. İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi gibi üniversitelerdir.

52. Etkinlik

Yönerge

Nurettin Topçu, metot ve anlayış bakımından hareket felsefesini savunur. Hareket felsefesi ise insanlığın kurtuluşunu ahlaki ve moral değerlerin yükselişinde gören felsefi bir akımdır. Hareket, düşüncenin içsel hâlidir. Hareket, biyolojik olarak yer değiştirme anlamında değildir. İnsanın kendini ve başka varlıkları değiştirmesiyle alakalıdır. Topçu'ya göre "bir hareket ancak kendinden daha üstün bir düzene yönelirse" isyan adını alır. "Dayanışma zorunlu bir insani olgudur." ve bu özelliğiyle insan iradesini kuşatır. İnsan, zorunlu olarak bir toplumsal yapı içinde doğar ve kendi hareketini oluşturmak için çalışır. Dayanışmanın iki şekli vardır. Birincisi, ferdin gönüllü rızasıyla oluşur. İkincisi, ortaya çıkan toplumun başka bir toplumla girdiği ilişkidir. Hakimiyet, dayanışmanın devamı ve zorunlu tamamlayıcısıdır.

Topçu, felsefesinde her alanı hatta her sorunu ahlakla direkt bir ilişki içinde görür ve onları hiçbir şekilde ahlaktan bağımsız olarak düşünmez ve ele almaz. Bu sebeple onun felsefesinin temelini, odak noktasını ahlak oluşturur. Ahlak, hem tüm felsefi disiplinlerin ve alanların üstünde onların bir tacı gibidir hem de bütün bu alanların temelindeki olgudur. Topçu, ahlak sorununun çözümlenmesine işe öncelikle çağının temel sorununu tespit ederek başlar. Ona göre geçmiş toplumlarda olduğu gibi çağımızda hatta ülkemizde de her alanda yaşanan sorunların kaynağının başında ahlak sorunu gelmektedir. Ahlakı evrensel bir sorun olarak gören düşünürümüz, bu sorunu felsefesinin temeli olan "hareket felsefesinin" metodunu kullanarak ve en sonunda da din meselesiyle birleştirmek suretiyle çözmeye çalışır.

53. Etkinlik

Yönerge

İnsan ontolojik temelde antropolojik bir varlık olarak tanımlanmıştır. Önemli olan tüm insanlara has olanları gösterebilmektir. İnsanın tek bir özelliğinden yola çıkmak yerine, insanın tüm yapısı ve eylemlerini göz önünde bulundurmak gerekir. İnsanı üretken ve ahlaki boyutlarıyla bir bütün olarak görmek gerekir. İnsan kendisini ve tüm insanları bu şekilde tanımalı ve eylemlerinin sorumluluğunu üzerine alabilmelidir.

KAYNAKÇA

KİTAP KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2006). İlk Çağ Felsefe Tarihi 2. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aristoteles, (1996). Metafizik (Çev. A. Aslan). İstanbul: Sosyal Yayınevi.
- Aristoteles, (2012). Nikomakhos'a Etik (Çev. S. Babür). İstanbul: Bilgesu Yayınları.
- Bergson, H. (1997). Şuurun Doğrudan Doğruya Verileri (Çev. M. Ş. Tunç). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Bozkurt, N. (2005). Hegel Fikir Mimarları 1. İstanbul: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (2017). Felsefe Tarihi. Ankara: Say Yayınları.
- Cevizci, A. (1996). Felsefe. Ankara :Mega Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2006). İlkçağ Felsefesi Tarihi. Bursa :Asa Kitapevi.
- Cevizci, A. (2005). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- Coşan, E. (1990). Hacı Bektaş Veli Makalat. Ankara:Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Çığ, M. I. (2015). Gılgameş. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Çotuksöken, B. (1988). Petrus Abelardus'un Ahlak Anlayışı. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Descartes, R. (1998). Felsefenin İlkeleri (Çev. M. Akın). İstanbul :Say Yayınları.
- Fârâbî, (2001). El-Medînetü'l Fâzıla (Çev. N. Danışman). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gazâlî (1960). "El-Münkız Mine'd-Dalâl (Çev. H. Güngör). İstanbul: Semerkant Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1996). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hobbes, T. (1992). Leviathan (Çev. S. Lim). İstanbul :Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Gökberk, M. (1979), Felsefenin Evrimi. İstanbul :Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Gökberk, M. (2007). Felsefe Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ibanez, F. M. (1998). Felsefe Öyküleri (Çev. H. Koyukan). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kant, I. (2002). Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi (Çev. İ. Kuçuradi). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumları Yayınları.
- Kıran, Ö. (Ed.). (2018). Sosyal Bilimciler Gözüyle Sinop. Ankara: Berikan Yayıncılık.
- Konfüçyüs, (1962). Konuşmalar (Çev. M. N. Özerdim). Ankara: Devlet Kitapları Yayınları.
- Kuhn, T. (2000). Bilimsel Devrimlerin Yapısı (Çev. N. Kuyaş). Ankara: Alan Yayınları.
- Rüşd, İ. (2012). Tutarsızlığın Tutarsızlığı (Çev. M. H. Özev). İstanbul: Bordo Siyah Yayınevi.
- Locke, J. (1992). İnsan Zihni Üzerine Bir Deneme (Çev. V. Hacıkadiroğlu). İstanbul: Ara Yayıncılık.
- Mengüşoğlu. T. (2015). İnsan Felsefesi. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Mevlânâ. (2007). Mesnevi. Konya :Tablet Yayınları.
- Moliére, (2002). Cimri (Çev. S. Kaya). İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınları.
- More, T. (1999). Utopia (Çev. S. Eyüpoğlu, V. Günyol, M. Urgan). İstanbul: İş Bankası Kültür
- Nietzsche, F. (2010). Böyle Buyurdu Zerdüşt (Çev. K. Ata). İstanbul :İlgi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Özçelik, M. (2010). Bizim Yunus. Ankara: Eskişehir Valiliği.
- Özüduru, Ö. Cevizci, A. (1997). Felsefe Tarihi. Ankara: Alfa Yayıncılık.
- Platon, (1989). Hipparkhos ve Kleitophon (Çev. Z. Taşlıklıoğlu). Ankara :Milli Eğitim Yayınları.
- Platon, (2005). Devlet (Çev. C. Saraçoğlu, V. Atayman). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Platon, (2010). Diyaloglar (Çev. T. Aktürel). İstanbul :Remzi Kitabevi.
- Platon, (2013). Sokrates'in Savunması (Çev. C. Çetinkaya). İstanbul: Bordo Siyah Yayınları.
- Ronan, C. A. (2005). Bilim Tarihi (Çev. E. İhsanoğlu, F. Günergün). Ankara: Tübitak Yayınları.
- Rousseau, J. J.(2020). Toplum Sözleşmesi (Çev. V.Günyol). İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Satre, J. P. (1999). Varoluşçuluk (Çev. A. Bezirci). İstanbul: Say Yayınları.
- Sartre, J. P. (2002), Bulantı (Çev. S. Hilâv). İstanbul:Can yayınları.
- Spinoza, B. (2012). Etika (Çev. Ç, Dürüşken). İstanbul: Alfa Yayıncılık.
- Smith, M. S. (2003). Yüzyılların Yüz Kitabı. İstanbul: Boyner Yayınları.
- Störig, H. J. (1994). İlkçağ Felsefesi Hint Çin Yunan (Çev. Güngören. C.Ö). İstanbul: Yol Yayınları.
- Topçu, N. (2020). İsyan Ahlakı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Ülken, H. Z. (2018). Felsefeye Giriş. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.

DERGİ KAYNAKÇA

- Brova, H. (2007). Augustinus'un Varlık ve Bilgi Görüsleri. Sosyal Bilimler Dergisi, 15, 111-128
- Bozkurt, N. (Der.)(1999). Doğa Çevre ve İnsan. Felsefelogos Dergisi, 6, 11,12
- Demir, M. N. (2018). Henri Bergson'un Metafizik ve Sezgi Boyutlu Epistemolojisinin Yapı Taşları. Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 1, 2, 109-119
- Timuçin, A. (1999). Ekoloji Felsefesi ve Etiği. Felsefelogos Dergisi, 1, 33
- Güzey, C. (Der.)(2001). Geleceğin Felsefesi. Felsefelogos Dergisi, 1, 9

GENEL AĞ KAYNAKÇA

- Atsız, H. İslamFelsefesi. Erişim adresi(20.03.2021 19:30): https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/hasan.atsiz/65079/ilt310_unite_09.pdf
- Anlı, Ö. F. Bilgi. Varlık İlişkisi ve Değişim Problemi İki Gizli Müttefik: Parmenides ve Herakleitos. Erişim adresi(12.01.2021 19:28): https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/60329/mod_resource/content/0/Bilgi%20Varl%C4%B1k%20%C4%B0li%C5%9Fkisi%20-%20Parmenides%20ve%20Herakleitos.pdf
- Bayhan, Ü.(2017).Gerçeğin Peşinde: Isaac Newton Ölümünün 290. Yıldönümünde Bilimin Serüveni. Erişim adresi(12.01.2021 20:30): http://www.dergiayrinti.com/index.php/ayr/article/view/883/1592
- Berberoğlu, O. E.(2014).Bilimsel Düşünmenin Gelişim Seyrinin Pragmatik Sonuçları. Erişim adresi(15.01.2021 22:15): https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/852819
- Bozca, M.(2008). Eski Doğu ve Batı Kavimlerinde Felsefi Düşünce (Sumer, Babil, Asur, Hurri, Hitit, Grek). Erişim adresi(28.12.2021 22:00): http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/eser/3102912/eski-dogu-ve-bati-kavimlerinde-felsefidusunce-sumer-babil-asur-hurri-hitit-grek
- Erdoğan, E.(2016). Bilimin Doğuşunu Tarihsel Süreklilik İçerisinde İrdeleme Bilimin Doğuşu. Erişim adresi(28.12.2021 23:00): https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/643785
- Jeffries, S. (2014). Jean-Paul Sartre: Şimdi Her Zamankinden Daha Yakın. Erişim adresi(20.03.2021 20:00): https://www.theguardian.com/books/2014/oct/22/jean-paul-sartre-refuses-nobel-prize-literature-50-years-books
- Medeiros, M.(Çev. Aksoy.İ.)(2006). Ağır Ölüm. Erişim adresi(20.03.2021 20:00): https://www.antoloji.com/agir-olum-martha-medeiros-siiri/
- Özdemir, S.(2020). Fizik ve Astronomi Bilimlerindeki Gelişmeler Bağlamında Modern Dönem Doğa Tasarımının Oluşumu Üzerine Bir Sorgulama. Erişim adresi(11.01.2021 17:30): https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1351552
- Özsoy, S.(2013). Bilim Tarihinin Temel Problemlerinden Biri Olarak Yöntem Ve Newton'un Konuya Yaklaşımı. Erişim adresi(11.01.2021 23:00): https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/567403
- Özsoy, S.(2015). Güneş Merkezli Evren Anlayışı: Kopernik, Kepler Ve Galilei Neyi Değiştirdi?. Erişim adresi(15.01.2021 21:00): https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/804064
- Potter, G. (2014). Eleştirel Düşünme Egzersizi: Sartre ve Fanon. Erişim adresi(11.03.2021 14:00):https://plsonline.eku.edu/insidelook/critical-thinking-exercise-sartre-and-fanon
- Topdemir,H.G.(2013). Doğa Felsefesinden Fiziğe: Galileo Aristoteles'e Karşı. Erişim adresi(11.01.2021 18:15): https://e-dergi.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=8r9kfwuORGe3mzD-4Be8+9Hx?dergiKodu=4&cilt=46&sayi=815&sayfa=72&yaziid=35054
- Vural, M.(2020). Mağrip'ten Meşrik'e Felsefe: Doğu Bilgeliği. Erişim adresi(28.12.2020 24:00): https://www.researchgate.net/publication/342480717_Magrip'ten_Mesrik'e_Felsefe_Dogu_Bilgeligi

GÖRSEL KAYNAKÇA

- **Görsel 1.1** : 123RF - 36057319
- **Görsel 1.2** : 123RF - 31253670
- **Görsel 1.3** : 123RF - 110296560
- **Görsel 1.4** : 123RF - 110296566
- **Görsel 1.5** : 123RF - 160575878
- **Görsel 1.6** : 123RF - 160575877
- **Görsel 1.7** : 123RF - 160575883
- **Görsel 1.8** : 123RF - 160575876
- **Görsel 1.9** : 123RF - 116537943
- **Görsel 1.10** : 123RF - 110296551
- **Görsel 1.11** : 123RF - 107677342
- **Görsel 1.12** : 123RF - 110434999
- **Görsel 1.13** : 123RF - 128323230
- **Görsel 1.14** : 123RF - 14802255
- **Görsel 1.15** : 123RF - 32133807
- **Görsel 1.16** : *https://leseg.files.wordpress.com/2016/02/martha-medeiros.jpg*
- **Görsel 1.17** : *https://mediakron.bc.edu/worldphilosophy/thales*
- **Görsel 1.18** : *https://blogs.cuit.columbia.edu/maf2219/files/2014/12/school-of-athens-raphael-1509-vatican-palace.jpg*
- **Görsel 1.19** : *https://iep.utm.edu/wp-content/media/Anaximenes.jpg*
- **Görsel 1.20** : *https://www.webpages.uidaho.edu/~rfrey/images/Tao/laotzu3.jpg*
- **Görsel 1.21** : 123RF - 116537944
- **Görsel 1.22** : 123RF - 160575883
- **Görsel 1.23** : *https://blogs.cuit.columbia.edu/maf2219/files/2014/12/school-of-athens-raphael-1509-vatican-palace.jpg*
- **Görsel 1.24** : *https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/komandas_sadarbiba_un_empatija1.pdf*
- **Görsel 1.25** : *https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/komandas_sadarbiba_un_empatija1.pdf*

- **Görsel 2.1** : 123RF - 120882580
- **Görsel 2.2** : 123RF - 120109983
- **Görsel 2.3** : 123RF - 61167526
- **Görsel 2.4** : *https://guides.library.duq.edu/stoics*
- **Görsel 2.5** : *http://ldysinger.stjohnsem.edu/@texts/0210_tertullian/x-tertul.jpg*
- **Görsel 2.6** : 123RF - 116485078
- **Görsel 2.7** : *https://previews.123rf.com/images/jorisvo/jorisvo1809/jorisvo180900175/111810665-renaissance-fresco-depicting-saint-augustine-in-the-collegiata-or-collegiate-church-of-san-gimignano.jpg*
- **Görsel 2.8** : 123 RF - 117431224
- **Görsel 2.9** : *http://faculty.jcu.edu/cscnewparameters/files/2014/01/aquinas.jpg*
- **Görsel 2.10** : *http://faculty.jcu.edu/cscnewparameters/files/2013/11/William_of_Ockham.png*
- **Görsel 2.11** : 123RF - 106941472
- **Görsel 2.12** : *https://www.freepik.com/free-vector/business-meeting-background-design_1045223.htm*
- **Görsel 2.13** : 123RF - 132288286
- **Görsel 2.14** : *http://phog.umaine.edu/physicalocean/Tomczak/science+society/lectures/illustrations/lecture12/augustine.html*
- **Görsel 2.15** : *https://sophia.smith.edu/blog/osmanhamdibey2/files/2016/04/027d55ace4452ef4905362c63d97f298.jpg*
- **Görsel 2.16** : *https://ibnirusdimkbiho.meb.k12.tr/icerikler/ibni-rusdun-hayati_5541453.html*
- **Görsel 2.17** : 123RF - 124858964
- **Görsel 2.18** : *https://hunkar.nevsehir.edu.tr/images/haci-bektas-veli.jpg*
- **Görsel 2.19** : *https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2018/12/16/thumbs_b_c_8973f0a98398142d3c3a7261da23404b.jpg?v=115538*
- **Görsel 2.20** : *https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2020/05/05/thumbs_b_c_c13ad4bfd0e6427c01b22ecdf62832c5.jpg*

- **Görsel 3.1** : Dreamstime - 62964508
- **Görsel 3.2** : *https-//uskudar.edu.tr/tr/bilim-insani/ibni-sina.jpg*
- **Görsel 3.3** : 123RF - 81314906
- **Görsel 3.4** : 123RF - 66951913
- **Görsel 3.5** : *http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/11/Francis_Bacon%2C_Viscount_St_Alban_from_NPG_%282%29.jpg*
- **Görsel 3.6** : *https://serviastro.ub.edu/sites/serviastro/files/styles/full_node_left/public/media/image/2020-09/GettyImages-163239044-58e29b495f9b58ef7eb60077-*
- **Görsel 3.7** : *https://www2.hao.ucar.edu/sites/default/files/resize/images/education/physicists/IsaacNewton-300x412.jpg*
- **Görsel 3.8** : 123RF - 17591451
- **Görsel 3.9** : *http://exhibits.hsl.virginia.edu/treasures/rene-descartes-1596-1650/*
- **Görsel 3.10** : *https://www.college.columbia.edu/*

core/sites/core/files/images/Leviathan.jpg
- **Görsel 3.11 :** 123RF - 115942605
- **Görsel 3.12 :** 123RF - 129543417
- **Görsel 3.13 :** 123RF – 123531357

- **Görsel 4.1 :** 123RF - 92353618
- **Görsel 4.2 :** 123RF - 24153622
- **Görsel 4.3 :** 123RF - 133084102
- **Görsel 4.4 :** 123RF - 11063775
- **Görsel 4.5 :** 123RF - 8510848
- **Görsel 4.6 :** *https://i0.wp.com/blogs.harvard.edu/houghton/files/2012/01/MS-Hyde-77-1-48-1.jpg?zoom=2&resize=150%2C150*
- **Görsel 4.7 :** *https://sites.udel.edu/britlitwiki/files//2018/06/87770.jpg*
- **Görsel 4.8 :** 123RF - 23676778
- **Görsel 4.9 :** 123RF - 8518951
- **Görsel 4.10 :** *https://blogs.longwood.edu/cridercm/2016/01/25/post-2-looking-for-rhetoric/*
- **Görsel 4.11 :** 123RF - 56242369
- **Görsel 4.12 :** 123RF - 89750174
- **Görsel 4.13 :** 123RF - 51460116
- **Görsel 4.14 :** *https://cla.purdue.edu/academic/rueffschool/lonsford/images/hernmarck/Tabula%20Rasa%20in%20Progress%203.jpg*
- **Görsel 4.15 :** *https://www.college.columbia.edu/core/content/immanuel-kant*
- **Görsel 4.16 :** *https://ias.ceu.edu/sites/ias.ceu.edu/files/main_image/event/793/hansposterpic.png*
- **Görsel 4.17 :** *https://www.d.umn.edu/cla/faculty/jhamlin/4111/Hobbes/Thomas%20Hobbes.htm*
- **Görsel 4.18 :** *https://www.college.columbia.edu/core/content/jean-jacques-rousseau*
-
- **Görsel 5.1 :** *http://artemis.austincollege.edu/acad/phil/mhebert/Intro/images/Descarte.jpg*
- **Görsel 5.2 :** *https://news.stanford.edu/news/2015/august/images/15585-kant_news.jpg*
- **Görsel 5.3 :** *http://projects.leadr.msu.edu/makingmodernus/files/fullsize/7a42f7e4144377e2b9667f8a5ab21bdf.jpg*
- **Görsel 5.4 :** *http://tools.bard.edu/wwwmedia/pr/arendt/uploads/2012/02/kierk-243x300.jpg*
- **Görsel 5.5 :** *https://hti.osu.edu/sites/default/files/styles/100/public/sodliers-gallipoli.jpg?itok=xpXXg2WZ*
- **Görsel 5.6 :** *http://blogs.longwood.edu/cridercm/files/2016/01/John-Locke.jpg*
- **Görsel 5.7 :** *http://blogs.bu.edu/guidedhistory/files/2013/02/Lar9_philippo_001z-1024x511.jpg*
- **Görsel 5.8 :** *http://www.departments.bucknell.edu/history/carnegie/hegel/hegel.jpg*
- **Görsel 5.9 :** *http://academic.brooklyn.cuny.edu/english/melani/novel_18c/defoe/marx.html*
- **Görsel 5.10 :** *https://news-media.stanford.edu/wp-content/uploads/2017/12/11124855/ww2_istock-795x530.jpg*
- **Görsel 5.11 :** *https://catab.ktb.gov.tr/Resim/192241,tarih-00469-677-x-427jpg.png?0*
- **Görsel 5.12 :** *https://cdnuploads.aa.com.tr/uploads/Contents/2020/08/04/thumbs_b_c_812e9610153771b73d32d7bee1db2483.jpg*
- **Görsel 5.13 :** 123RF - 19794397
- **Görsel 5.14 :** 123RF - 66927675
- **Görsel 5.15 :** *https://emerituscollege.asu.edu/sites/default/files/ecdw/EVoice22/stech221.html*
- **Görsel 5.16 :** *http://tez.sdu.edu.tr/Tezler/TS00862.pdf*
- **Görsel 5.17 :** *https://cdn.istanbul.edu.tr/FileHandler.ashx?f=IHAPOBog8kOjqkYVDYbZbw*
- **Görsel 5.18 :** *https://bookhaven.stanford.edu/2018/05/i-am-not-a-man-i-am-dynamite-peter-sloterdijk-on-nietzsche/*
- **Görsel 5.19 :** *https://churchlifejournal.nd.edu/articles/the-most-revolutionary-philosopher-since-plato/*
- **Görsel 5.20 :** *http://www.colby.edu/french/fr128/splocher/index.htm*
- **Görsel 5.21 :** *https://www3.dbu.edu/mitchell/kuhnpostscript.htm*

EK GÖRSEL
- **Görsel Ek-1:** 123RF - 71667427
- **Görsel Ek-2:** *https://louisville.edu/humanities/images/raphael-painting-school-of-athens/image*

HARİTA TASARIMI
- **Harita 1.1 :** Tasarımcı
- **Harita 2.1 :** https://www.harita.gov.tr/
- **Harita 5.1 :** https://www.harita.gov.tr/

ŞEKİL TASARIMI
- **Şekil 2.1 :** Tasarımcı
- **Şekil 2.2 :** *https://www.freepik.com/free-vector/three-steps-business-infographics-template_6024665.htm*
- **Şekil 3.1 :** Tasarımcı
- **Şekil 3.2 :** Tasarımcı
- **Şekil 3.3 :** 123RF – 30798032
- **Şekil 3.4 :** 123RF – 105010234

- **Şekil 3.5 :** 123RF – 105010234
- **Şekil 3.6 :** *https://www.freepik.com/free-vector/realistic-galaxy-background_4665545.htm*
- **Şekil 3.7 :** *https://www.freepik.com/free-vector/white-bookshelf-mockup-books-shelf-library_8308785.htm#page=1&query=white-bookshelf-mockup-books&position=1*
- **Şekil 3.8 :** *https://www.freepik.com/free-vector/cinema-film-labels_3907771.htm*
  https://www.freepik.com/free-vector/film-roll_1020923.htm#page=1&query=film%20roll&position=0

ARKA PLAN TASARIMI

- **Sayfa 3**
  123RF - 10562254

- **Sayfa 4, 29, 34, 35, 59, 60, 95**
  Tasarımcı

- **Sayfa 15, 16, 30**
  Shutterstock - 631507634

- **Sayfa 20**
  https://www.freepik.com/free-vector/illuminated-empty-stage-with-red-curtain-glowing-material-wooden-floor-hanging-floodlight-vector-illustration_9376934.htm

- **Sayfa 21, 23, 25, 27, 47, 49, 51, 53, 69, 71, 73, 85, 87, 89, 103, 105, 107, 109**
  Ünlem : Tasarımcı
  Mercek: Dreamstime - 29921246

- **Sayfa 21, 23, 25, 27**
  Zemin Kâğıdı: *(https://www.freepik.com/free-vector/aged-paper-design-space_4043496.htm#page=2&query=paper&position=27#position=27&page=2&query=paper)*
  Kenar Süsleri: *(https://www.freepik.com/free-vector/vintage-ornamental-frame-set_816700.htm#page=1&query=kenar%20s%C3%BCs%C3%BC&position=42)*

- **Sayfa 31, 57, 77, 93, 114**
  Resim : 123RF – 53713431
  Banner :*https://www.freepik.com/free-vector/professional-website-banner-with-red-shapes_5093644.htm#page=2&query=banner&position=27*

- **Sayfa 41, 42, 111, 1112, 113**
  https://www.freepik.com/free-vector/big-black-arrows-flat-icon-set-modern-abstract-simple-cursors-pointers-direction-buttons-vector-illustration-collection-web-design-digital-graphic-elements-concept_10606168.htm

- **Sayfa 44**
  123RF - 147494263

- **Sayfa 75, 76**
  123RF - 14850757

- **Sayfa 85, 87, 89**
  https://www.freepik.com/free-vector/shining-bright-idea-light-bulb-with-cogs_1311247.htm#page=1&query=lamp&position=27#position=27&page=1&query=lamp

- **Sayfa 100**
  123RF – 41001455

- **Sayfa 103, 105, 107, 109**
  https://www.freepik.com/free-vector/three-hexagonal-style-lower-third-banners-design_8865804.htm#page=1&query=title&position=12#position=12&page=1&query=title

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ORTAÖĞRETİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ